

ИНСТИТУТ ЗА ЕКОНОМИКУ ПОЉОПРИВРЕДЕ, БЕОГРАД

**Значај спољнотрговинске размене
агроиндустријских производа Републике Србије
и чланица Евроазијске економске уније**

- МОНОГРАФИЈА -

Доц. др Милица Симић

Проф. др Борис Кузман

Др Предраг Вуковић

Београд, 2021.

ИНСТИТУТ ЗА ЕКОНОМИКУ ПОЉОПРИВРЕДЕ - БЕОГРАД

**Значај спољнотрговинске размене
агроиндустријских производа
Републике Србије и чланица
Евроазијске економске уније**

- Монографија -

Доц. др Милица Симић

Проф. др Борис Кузман

Др Предраг Вуковић

Београд, 2021.

ИНСТИТУТ ЗА ЕКОНОМИКУ ПОЉОПРИВРЕДЕ - БЕОГРАД

**Значај спољнотрговинске размене агроиндустријских производа
Републике Србије и чланица Евроазијске економске уније**

Монографија

Аутори:

Доц. др Милица Симић
Проф. др Борис Кузман
Др Предраг Вуковић

Рецензенти:

Проф. др Бранислав Влаховић
Проф. др Драган Солеша
Проф. др Јонел Субић

Издавач:

Институт за економику пољопривреде, Београд
Волгина 15, 11060 Београд, Србија, Тел: (011) 29-72-858, (011) 29-72-848

За издавача:

Проф. др Јонел Субић, директор

Штампарија:

СЗР НС МАЛА КЊИГА +
Зетска 15, 21000 Нови сад, Србија, Тел: (021) 64-00-578

Тираж:

300 примерака

ISBN 978-86-6269-102-6

eISBN 978-86-6269-103-3

Штампање монографије је у целости финансирано од стране Министарства
просвете, науке и технолошког развоја Републике србије

САДРЖАЈ:

Предговор	7
Увод	11
1. Еволуција пројекта “Евроазијска иницијатива”	17
1.1. Фаза “институционалне интеграције”	18
1.2. Фаза “стварне интеграције”	20
1.3. Фаза “економске конфигурације”	26
2. Значај истраживања спољнотрговинске размене агроиндустријских производа са ЕАЕУ	37
2.1. Циљ истраживања	40
2.2. Извори података	43
2.3. Методологија рада	47
3. Резултати истраживања	53
3.1. Општи ставови о односима Републике Србије са Руском Федерацијом, Републиком Белорусијом и Републиком Казахстан	53
3.2. Значај и предности Споразума о слободној трговини између Републике србије и ЕАЕУ	57
3.3. Анализа спољнотрговинске размене агроиндустријских производа са ЕАЕУ	63

3.4. Анализа спољнотрговинске размене агроиндустријских производа Републике Србије и Руске Федерације	65
3.4.1. Извоз агроиндустријских производа Републике Србије на тржиште Руске федерације	65
3.4.1.1. <i>Анализа по производима СМТК 01 (“01 - Месо и прераде од меса”)</i>	72
3.4.1.2. <i>Анализа по производима СМТК 02 (“02 - Млечни производи и птичја јаја”)</i>	77
3.4.1.3. <i>Анализа по производима СМТК 04 (“04 - Житарице и производи на бази житарица”)</i>	81
3.4.1.4. <i>Анализа по производима СМТК 05 (“05 - Поврће и воће”)</i>	85
3.4.1.5. <i>Анализа по производима СМТК 11 (“11 - Пића”)</i>	96
3.4.2. Увоз агроиндустријских производа Републике Србије из Руске Федерације	103
3.4.3. Биланс спољнотрговинске размене са Руском Федерацијом ...	109
3.5. Спољнотрговинска размена агроиндустријских производа Републике Србије и Републике Белорусије	116
3.5.1. Извоз агроиндустријских производа Републике Србије на тржиште Републике Белорусије	116
3.5.2. Увоз агроиндустријских производа Републике Србије из Републике Белорусије	122
3.5.3. Биланс спољнотрговинске размене са Републиком Белорусијом	128
3.6. Спољнотрговинска размена агроиндустријских производа Републике Србије и Републике Казахстан	134
3.6.1. Извоз агроиндустријских производа Републике Србије на тржиште Републике Казахстан	134

3.6.2. Увоз агроиндустријских производа Републике Србије из Републике Казахстан	140
3.6.3. Биланс спољнотрговинске размене са Републиком Казахстан	145
3.7. Спољнотрговинска размена агроиндустријских производа Републике Србије и Киргијске Републике	150
3.7.1 Извоз агроиндустријских производа Републике Србије на тржиште Киргијске Републике	150
3.7.2. Увоз агроиндустријских производа Републике Србије из Киргијске Републике	156
3.7.3. Биланс спољнотрговинске размене са Киргијском Републиком	160
3.8. Спољнотрговинска размена агроиндустријских производа Републике Србије и Републике Јерменије	166
3.8.1 Извоз агроиндустријских производа Републике Србије на тржиште Републике Јерменије	166
4. Модели унапређења пословне сарадње са ЕАЕУ	175
4.1. SWOT анализа	175
4.2. Пословна сарадња са чланицама ЕАЕУ	179
4.3. Савремени модели сарадње са ЕАЕУ на нивоу српских пословних субјеката	184
Закључак	191
Литература	203
Листа скраћеница	211
Рецензије	213
Биографије аутора	221

Прилози	229
Прилог 1.....	230
Прилог 2	235
Прилог 3	249
Прилог 4	253
Прилог 5	257
Прилог 6	261
Списак графикана	264
Списак слика	265
Списак хистограма	266
Списак табела	267

ПРЕДГОВОР

Монографија је посвећен истраживању сарадње Републике Србије са Евроазијском економском унијом (ЕАЕУ), по основу спољнотрговинске размене агроиндустријских производа. Предметом истраживања аутори настоје да проуче специфичну област економске сарадње Републике Србије и ЕАЕУ, да идентификују актуелне проблеме и процене перспективе даљег унапређења усмерене ка расту извоза. Сходно предмету, постављени су следећи истраживачки задаци: приказати опште стање спољнотрговинске размене агроиндустријских производа између Републике Србије и ЕАЕУ са једне стране и Републике Србије и држава чланица ЕАЕУ, с друге стране; проценти динамику међусобне спољне трговине - извоз, увоз, спољнотрговински биланс и производна структура билатералних трговинских односа; приказати главне трендове билатералне спољне трговине која покрива агро-прехранбени сектор; идентификовати компаративне предности српског извоза и представити најновија достигнућа неких других облика економских односа између Републике Србије и земаља чланица. Анализа спољнотрговинске размене агро-прехранбених производа Републике Србије и ЕАЕУ обухвата период 2011.-2020. године. Истраживањем су обухваћени сектори примарних пољопривредних производа и производи прерађивачке индустрије, односно робни сектор „0“ и сектор „1“, према стандардној међународној трговинској класификацији (СМТК). Статистичком анализом представљени су обрасци понашања извоза и увоза Републике Србије и земаља чланица ЕАЕУ по одсечима СМТК, као и спољнотрговински биланс сваке од земаља. За Руску Федерацију као најзначајнију земљу увозницу ЕАЕУ, урађена је детаљнија анализа, на нивоу производа. Ове табеле дају преглед који од 49 групе производа се извозе. На основу ажурираног статистичког истраживања даје се системска оцена дубине економске сарадње у области међусобне размене агро-индустријских производа и дају препоруке за будући развој економских веза између Републике Србије и земаља ЕАЕУ. У опсервираном десетогодишњем периоду, просечна вредност извоза (у текућим ценама)

агроиндустријских производа Републике Србије на тржиште ЕАЕУ износи 274.75 милиона USD, док је просечан увоз био 69.13 милиона USD. Са тачке гледишта аутора, Споразум о слободној трговини Републике Србије и свих чланица ЕАЕУ може пружити додатну могућност српским произвођачима да прошире своје присуство на тржишту Евроазије, док Републици Србији отвара могућност изградње трговинских савеза са другим интеграционим и регионалним савезима са којима ЕАЕУ има потписане споразуме.

Монографија је резултат вишегодишњег рада и истраживања спољнотрговинске размене агроиндустријских производа Републике Србије и чланица ЕАЕУ. Представља у великој мери унапређено истраживање, измењену и допуњену верзију докторске дисертације првог аутора.

Аутори се најсрдачније захваљују рецензентима монографије, док посебну захвалност дугују Министарству просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, као и Институту за економику пољопривреде у Београду, који су омогућили публикавање исте.

Београд, 2021.

Доц. др Милица Симић

Проф. др Борис Кузман

др Предраг Вуковић

„Економски задатак друштва није дистрибуција расположивих ресурса. То је задатак да се користе знања, која никоме нису дата у целости...“

Фридрих фон Хајек

УВОД

У разгранатој структури извора привреде Републике Србије агроиндустријски сектор заузима видно место са широким лепезом производа. Економске кризе, већ три у овом веку, погодиле су готово све земље света, али у тим условима пословања аграрни и агроиндустријски сектор српске привреде показао је завидан ниво резистентности и то са два аспекта: у производњи и динамици извоза и на тај начин доприносио ублажавању константно негативног биланса земље, односно покривености увоза извозом производа и услуге.

Управо због тога су истраживања која се односе на овај феномен (размена агроиндустријског сектора) постала врло значајна и у центру пажње привредника и политичара. Поготово ако се имају у виду нови интеграциони процеси и регионално повезивање. Повећавају се научна истраживања по обиму и методологији, односно бројна предвиђања будућих односа и процеса која се односе на ову проблематику.

Осим даљег процеса глобализације, битна карактеристика савремених економских односа је пораст и интензитет интеграционих активности којима се, између осталог, успостављају нови економски, трговински блокови универзалног типа (СТО) или регионалног нивоа (ЕУ, ЕАЕУ). Успостављањем чвршћих економских веза са Евроазијским економским савезом (ЕАЕС)¹, допринео је у великој мери и споразум у зони слободне трговине. На тај начин Република Србија се укључује, додатно, на велико али захтевно тржиште и остварује могућност за убрзанији раст и развој своје привреде заснованом на повећању извозних перформанси. Стварају се могућности да српски агроиндустријски производи, својим квалитетом постају конкурентнији, али и због тога јер су ослобођени царина и других увозних дажбина. Међутим,

---

1 Рус. *Евразийский экономический союз*, блр. *Еўразійскі эканамічны саюз*, каз. *Еуразиялық Экономикалық Одақ*, јерм. *Եվրասիական տնտեսական միություն*, кирг. *Евразиялык экономикалык биримдик*; у слободном преводу на српски језик ЕАЕС се још преводи као Евроазијска економска унија – скраћено ЕАЕУ или ЕЕУ.

треба имати у виду да финализација европских интеграција не може остварити без Европске уније (ЕУ) која се, за сада, држи по страни и када је у питању процес стварања јединственог Евроазијског економског простора. Оправданост Евроазијских економских интеграција истраживана је свестрано и дугорочно. Различити аспекти истраживања односили су се на симулирање различитих концепција уз многоструке могућности избора могућих економских партнера, видова сарадње и њеног опсега. Из научних и стручних истраживања произилазиле су и различите аргументације о значају и оправданости Евроазијских интеграционих процеса. У истраживањима су предњачили руски и српски експерти из различитих научних области: геополитике, геостратегије, економије, са наглашавањем улоге и значаја агроиндустријског комплекса. Из тих истраживања произилази да је интегрални концепт Евроазијских интеграција слојевит, динамичан, вишезначајан али и даље отворен и погодан за усавршавање и увођење бројних иновативних решења. Осим тога, запажа се да су присутне конкретна концепцијска унапређења и еволутивни процеси. То се посебно односи на кључне руске партнере у процесу креирања и реализације Евроазијског континенталног блока и различити видови и модели повезивања Руске Федерације и осталих држава које су укључене у процес ове регионалне интеграције. Међутим, ови процеси нису никако „докрајчени“, те се има у виду да нису ни теоретски а ни практични аспекти херметички затворени за низ нових идеја, размишљањима о могућим опцијама и позитивна искуства, него напротив. Сматра се да је неопходно разматрање и разрада идеје о креирању заједничке платне инфраструктуре. Закључује се да би се на тај начин повећала стабилност националних платних система земаља које сачињавају ЕАЕУ, те се смањила зависност од долара и других (западних) валута. Током последњих година трговинска размена са ЕАЕУ је достигла ниво да је за око 99 одсто производа она постала бесцаринска. Сагледавањем резултата спољнотрговинске размене Републике Србије закључује се да она варира у различитим годинама. Осим економских на то утиче и низ ванекономских чинилаца. На пример, проблем представља реекспорт, те се на тај начин злоупотребљава повлашћени статус српске привреде у спољнотрговинској размени са Руском Федерацијом.

Други сет проблема се односи на процес евроинтеграција Републике Србије и поодмакли процес отварања поглавља у преговорима са Европском унијом. Посебно поглавље 30 Споразума о прикључивању Европској унији односи

се на удруживање комплексних односа Републике Србије са иностранством. У случају придруживања бројних земаља Европској унији у двадесетпрвом веку ово поглавље се третирао, углавном, као техничко питање, те се брзо и лако затварало. Међутим, када је у питању Републике Србија поглавље број 30 постаје врло специфично јер садржи и сопољнотрговинске аспекте сарадње са бројним трговинским партнерима Републике Србије, међу којима, годинама, предњачи Руска Федерација.

Дуго времена Руска Федерација је под санкцијама Европске уније којима су се придружиле готово све европске државе, али није и Република Србија и поред великих политичких притисака. Република Србију прати још једна специфичност. Наиме, за разлику од низа земаља које су у процесу придруживања Европској унији, Република Србија (заједно са Републиком Белорусијом) још није чланица Светске трговинске организације што јој шкоди у процесу унификације и хармонизације закона и правила међународне продаје. Међутим, то се може постићи усаглашавањем постојећих приступа карактеристичних за поједина национална законодавства. Специфичност се односи на постојеће приступе и усаглашавања случајева повреде уговора.

Усаглашавањем и хармонизацијом права у спољнотрговинској размени обезбеђује се већи ниво правне сигурности и комплексности у међународном промету роба и услуга али и у општем правном и етичком односу. Са садашњег аспекта многи експерти посматрају Руску Федерацију као део „Евроазије“ и као део европске заједнице.

Споразум о слободној спољнотрговинској размени Републике Србије и ЕАЕУ, по својим одредницама превазилазе досаднашње класичне споразуме о модалитетима слободне трговине. Он прецизира нове облике пословне сарадње са циљем продубљивања економских интеграционих процеса. Основни његов циљ и мисија је учвршћивање економских интеграција. Нису у питању само олакшице у међусобној трговини на регионалном нивоу, него интегрисање регионалних капацитета и могућности да би функционисало регионално тржиште јединствено по својој природи и перспективама. За Републику Србију, као и за остале земље, у овој интеграцији то је значајно и због прилива свежег капитала односно доласка нових инвеститора спремних да улажу у нове производне капацитете и запошљавање нових радника.

Неколико општих светских криза, укључујући и ову најновију изазвану пандемијом вируса, само су убрзале ове процесе и указивале на неопходност повећане конкурентности привреде земаља Евроазије. С друге стране, то је иницирало даље продубљивање и ширење интеграционих процеса и у суштини укупан бржи развој цивилизације на овим просторима.

Са аспекта глобалних геоекономских односа интеграција доприноси трајном миру, сарадњи, стабилности и развоју на свим пољима, нивоима и аспектима. Крајњи резултат треба да буде бољи квалитет живота односно подизање стандарда становништва. Имајући то у виду може се закључити да ова регионална интеграција није апсолутни политички појам односно модел који обухвата широк простор, него дубљи цивилизацијски пројекат и достигнуће. То је добра основа да би се убрзао просперитетни развој у будућим временима и благостању земаља чланица.

Република Србија, с друге стране у процесу придруживања Европској унији, у тренутку чланства, мораће одреднице овог уговора о слободној трговини, да усклади са поглављима 29 и 30 Споразума о прикључивању Европској унији. То ће бити врло специфичан процес имајући у виду дугогодишње највеће спољнотрговинске партнере Република Србије. С једне стране Руску Федерацију (Евроазија) и Италију и Немачку (Европска Унија). Посебно је тај процес деликатан због међусобних санкција Руске Федерације и Европске уније јер је у таквој ситуацији отворена могућност да се из Републике Србије пласирају производи на та тржишта што би доприносило бржем развоју српске привреде, која би извучила извесне користи из тог дуготрајнијег конфликта интереса. Сматра се да ће таква ситуација потрајати још неко време али дугорочне односе са Руском Федерацијом, као и осталим чланицама ове интеграције (ЕАЕУ) неопходно је третирати као позитивне ефекте изазване дуготрајном кризом у Европској унији, односно изналагања за убрзани раст и развој српске привреде. Последица тога је да су све земље ове интеграције (укључујући и Републику Србију) константно повећавале свој извоз у Руску Федерацију.

Бројни показатељи једностране структуре аграрног извоза, указује да су у питању примарни производи и производи нижег степена прераде који повећавају обим и на ширем међународном тржишту, указују да би се та структура морала

да се мења у корист веће финализације производа и повећања конкурентности на регионалном, али и светском тржишту. У том циљу неопходно је применити различите стимулативне мере економске политике која би била усклађена са регулативом СТО, а то би значило стимулисати диверзификацију производних асортимана, константно подстицати удео производа виших фаза прераде у укупној извозној структури. Потом, неопходно је дугорочно подизање нивоа квалитета извозних производа и усаглашавање са међународним стандардима квалитета.

Имајући у виду визију ове интеграције неопходно је стално указивати на стратешке правце у унапређивању размене са свим земљама чланицама ове интеграције, а не само са водећим земљама у овој групацији. Дакле, овај модел интеграционих процеса потребно је стално дограђивати и унапређивати, али и стално истраживати могућности његове примене на друге државе Европе, Азије, Латинске Америке које би тражиле блиску економску сарадњу са овом регионалном интеграцијом. У тој групи земља посебну улогу и место би имала НР Кина, али не треба занемаривати и остале заинтересоване земље (на пр. Израел, Египат, Иран, Бразил, Индија, Јужна Африка и друге). Ова интеграција пружа могућности за улазак на друга атрактивна тржишта и сарадњу са другим регионалним интеграцијама као што је Асоцијација нација Југоисточне Азије (АСЕАН) и друге, те са њима треба унапређивати билатералне и трговинске споразуме као и изналазити нове облике сарадње.

1. ЕВОЛУЦИЈА ПРОЈЕКТА „ЕВРОАЗИЈСКА ИНИЦИЈАТИВА“

У модерној ери, интеграциони процеси су постали основна карактеристика међународних односа и главни глобални тренд развоја. На основу студије Лапенка (2018) можемо констатовати да „упркос различитим нивоима интеграције и степену економског утицаја регионалне интеграционе групе већ играју улогу независних актера у светској економији. Такође, може се претпоставити да ће захваљујући активностима добро функционишућих интеграционих група у блиској будућности микроекономски односи бити скуп макроекономских групација које користе предности економске интеграције у различитим форматима.”² У савременим тржишним условима пословања ни једна држава нема довољан капацитет да се развија без интеракције са другим државама. Државе се уједињују по основу економских, геоекономских, политичких и геополитичких интереса. Како би се сви ови интереси изразили, стварају се различити интеграциони блокови. Најсложенији облик међународног повезивања је економска и монетарна унија, интеграција са дугорочним и снажним везама. На самом почетку XXI најистакнутији представник такве интеграције је Евроазијска економска унија, настала као резултат пројекта тзв. „Евроазијске иницијативе“.

Развој пројекта дугог двадесет и седам година, можемо сагледати кроз три фазе евалуације³:

- Прва фаза, обухвата временски период од 1995. године до 1999. године и можемо је означити фазом „институционалне интеграције“;

---

2 *Марина Лапенко, ЕАЕУ: простор за економску интеграцију: уџбеник - метода. материјали, Руски савет за међународне послове, Москва, 2018, стр.13.*

3 *Симић М. (2020.), „Унапређење спољнотрговинске размене агроиндустријских производа Републике Србије са земљама ЕАЕС – проблеми и перспективе“, Алфа БК универзитет, стр. 16.*

- Друга фаза, обухвата временски период од 2000. године до 2014. године и можемо је означити фазом „ стварне интеграције“;
- Трећа фаза, обухвата временски период од 2015. године и планирана је да траје до 2025. године. и можемо је означити фазом „економске конфигурације“.

Пројекат „Евроазијске иницијативе“ као концепт добио је своју практичну примену стварањем Евроазијске економске уније . Евроазијске економска унија основана је 1. јануара 2015. године ступањем на снагу Уговора о Евроазијској економској унији, дајући евроазијским интеграцијама међународни правни легитимитет⁴. Преамбулом Уговора о оснивању одређени су приоритетни циљеви Евроазијске економске уније: стварање повољних услова за стабилан развој економија земаља чланица Уније кроз подизање животног стандарда становиштва; рад на формирању јединственог тржишта роба, услуга, ресурса радне снаге и капитала; свеобухватна модернизација, сарадња и повећана конкурентност националне економије у наступу на глобалном економском тржишту. Уговором доприноси се ширењу међусобних односа постсовјетских земаља, очувању и развоју постојећих економских, друштвених, политичких веза међу народима Евроазије.

1.1. Фаза „институционалне интеграције“

Први покушаји у формирању различитих евроазијских интеграционих формација извршени су однак након распада Савеза Совјетских Социјалистичких Република. На пост-совјетском простору основана је Заједница независних држава (ЗНД). Заједница независних држава основана је 8. децембра 1991. године потписивањем Споразума од стране лидера Републике Белорусије, Републике Украјне и Руске Федерације⁵. Дана 21. децембра 1991. године, у Алма-Ати, шефови једанаест суверених држава (осим балтичких држава и

---

4 Уговор о Евроазијској економској унији; доступно на: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_163855/ 28.07.20.

5 Заједница независних држава (ЗНД), опширније на <http://cis.minsk.by/page.php?id=174> 28.07.20.

Грузије) потписали су Протокол уз овај Споразум, у којем су нагласили да су Република Азербејџан, Република Јерменија, Република Белорусије, Републике Казахстан, Републике Киргистан, Републике Молдавије, Руске Федерације, Републике Таџикистан, Туркменистана, Републике Узбекистан и Република Украјине равноправне учеснице у интеграционој формацији Заједнице независних држава⁶. У складу са потписаним Споразумом и Протоколом, основно циљеви Заједнице су развој равноправне и обострано корисне сарадње између народа и држава у области политике, економије, културе, образовања, здравства, заштите животне средине, науке, трговине, хуманитарна и друга подручја, промовишући широку размену информација, савесно и строго поштовање међусобних обавеза. Формирањем ЗНД остварени су сви услови за поновно стварање заједничког економског простора и први корак ка оснивању Евроазијске економске уније.

У научним круговима и широј јавности чланица Евроазијске економске уније, може се узети у обзир датум покретања новог интеграционог пројекта 29. март 1994. године и историјски говор председник Републике Казахстана Нурсултан А. Назарбајев на државном универзитету „М. Б. Ломоносов“ у Москви⁷. Према Нурсултану Назарбајеву идеја је заснован на великом интеграционом пројекту на квалитативно новој, обострано корисној економској основи, што подразумева, уз побољшање Заједнице независних држава, стварање нове интеграционе структуре, чија би сврха била формирање координисане политике и усвајање заједничких програма стратешког развоја. и довољан износ њених регулаторних овлашћења у кључним секторима привреде⁸.

Подстакнуте идејом Нурсултана Назарбајева, Руска Федерације и партнерске земље у оквиру Заједнице независних држава, услед немогућности постизања концензуса, одлучују да створе ужу и истовремено делотворнију интеграцију. Руска Федерација и Република Белорусија потписују Уговор о царинској унији

---

6 *Алма-атичка Декларација, опширније на <http://www.cis.minsk.by/page.php?id=178> 28.07.20.*

7 *Оригинални текст Н.А. Назарбајева 29. марта 1994. на Московском државном универзитету, доступно на: <https://e-history.kz/ru/publications/view/567> 30.07.20.*

8 *25. годишњица идеје Евроазијске интеграције Елбасија Нурсултана Назарбајева, доступно на: <http://mfa.gov.kz/ru/dushanbe/content-view/k-25-letiu-idei-o-evrazijskoj-integracii-elbasy-nursultana-nazarbaeva-3> 30.07.20.*

06. јануара 1995 у Минску⁹. Две недеље касније, 20. јануара 1995. године Република Казахстан потписала и придружила се Споразум о успостављању царинске уније¹⁰ са Републиком Белорусијом и Руском Федерацијом, чиме су постављени темељи за формирање „интеграцијског језгра Евроазијског економског савеза“. Потписивање Споразума имало је за циљ уклањање препрека и слободна економска интеракција међу земљама потписницама, обезбеђивање слободне трговине и поштене конкуренције. Република Таџикистан се придружила Споразуму о успостављању Царинске уније 26. фебруара 1999. године¹¹, док је Република Киргистан то учинила 29. марта 1999. године¹². Тада је потенцијал Евроазијске интеграције утврђен и формирано је интеграцијско језгро од најуспешнијих чланица заједнице независних држава. Приступањем Републике Таџикистан и Републике Киргистан 1999. године практично је завршена прва фаза у формирању Евроазијске економске уније.

1.2. Фаза „стварне интеграције“

Формирање Заједничког економског простора и Царинске уније, захтевало је од чланица нове механизме интеракције и више облике сарадње развоја пројекта „Евроазијске иницијативе“. Друга фаза пројекта отпочела је потписивањем Уговора о оснивању Евроазијске економске заједнице – ЕврАзЭС (ЕЕЗ) 10.

---

9 Споразум о Царинској унији између Руске Федерације и Републике Белорусије, доступно на: <http://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?rnd=A4102E0D970AA50FE5343E69BD7DC2DB&req=doc&base=LAW&n=15906&dst=100014&fld=134&REFFIELD=134&REFDST=100005&REFDOC=6257&REFBASE=LAW&stat=refcode%3D10881%3Bdstident%3D100014%3Bindex%3D13#2htyc15fvec> 30.07.20.

10 Уговор о царинској унији, доступно на: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_6257/ 29.07.20.

11 Споразум о приступању Републике Таџикистан споразумима о Царинској унији, доступно на: <http://docs.cntd.ru/document/901785212> 30.07.20.

12 Уговор о царинској унији и заједничком економском простору, детаљан увид на: http://www.eurasiancommission.org/ru/act/trade/catr/nontariff/Pages/Dogovor_26021999.aspx 30.07.20.

октобра 2000. године у Астани¹³. Председници Руске Федерације, Републике Казахстан, Републике Белорусије, Републике Тацикистан и Републике Киргистан потписали су Уговор о оснивању Евроазијске заједнице који је ступио на снагу 30. маја 2001. године. Стратешки правци развоја описани су у Уговору о оснивању кроз 20 чланова и укључују: формирање Царинске уније; вођење координисане и кохерентне економске политике; интеракција у реалном сектору привреде;

формирање и заједнички развој тржишта енергије; формирање транспортне уније и имплементација транзитног потенцијала; интеракција у агроиндустријском сектору; формирање заједничког тржишта услуга; формирање заједничког финансијског тржишта и развој валутне интеграције; сарадња у социјалној и хуманитарној сфери и у области миграционе политике. Како би се остварили стратешки циљеви, оформљена је организациона структура коју чине органи управљања: Међудржавни савет, Комитет за интеграцију, Интерпарламентарна скупштина и Суд заједнице¹⁴. Заједница је постала језгро економске интеграције на постсовјетском простору, јер је била у стању да обезбеди стварну кохерентну економију Републике Белорусије, Републике Казахстана, Републике Тацикистана, Републике Киргистана и Руске Федерације, стварање Царинске уније, почетак формирања Заједничког економског простора и усвајање Уговора о Евроазијској економској унији.

Генерално, развој интеграција кроз испуњење институционалног оквира стратешких циљева Споразума о Евроазијској економској заједници за свих пет чланица Заједнице било је јако слабо. Република Тацикистан и Република Киргистан нису успевале да унапреде и хармонизују своје законодавне и царинске системе. Стога председници Руске Федерације, Републике Казахстан и Републике Белорусије на неформалном самиту Заједнице у Сочију, одлучују да формирају Царинску унију у формату „тројке“. На сатанку Међудржавног савета Евроазијске заједнице 06. октобра 2007. године у Душанбеу председник Руске Федерације В. Путин, председник Републике Казахстан Н. Назарбајев и председник Републике Белорусије А. Лукашенко потписали су Споразум

---

13 *Споразум о оснивању Евроазијске економске заједнице (са изменама и допунама 25. јануара 2006. и 6. октобра 2007.), доступно на: http://www.tsouz.ru/Docs/IntAgrmnts/Pages/Dogovor_EvrAzES.aspx 27.07.20.*

14 *Члан 3 Органи, Уговор о оснивању Евроазијске економске заједнице*

о стварању јединствене царинске територије и формирању царинске уније¹⁵ и Споразум о Комисији царинске уније и усвојили су Акциони план за формирање царинске уније. Међудржавни савет усвојио је налог за израду и спровођење међудржавних циљева програма Евроазијске заједнице.¹⁶ Циљеви споразума описани у првом члану су: јединствена царинска територија, јединствена царинска тарифа; Царинска унија¹⁷. Споразумом се дефинисало слободно кретање роба, услуга и капитала у међусобној трговини, повољни услови пословања са трећим земљама и дубљи развој економске интеграције чланица.

Током 2009. године чланице Царинске уније потписале су низ споразума о унапређењу сарадње. Комисија царинске уније као национални орган почела је са радом у јануару 2009. године¹⁸. На састанку Међудржавног савета највишег органа Царинске уније на нивоу председника држава у Минску 27. новембра 2009. године одлучено је да се од 1. јануара 2010. године уведе заједничка царинска тарифа Царинске уније и јединствена робна номенклатура спољне трговине Царинске уније, као и ступање на снагу Споразума о заједничком царинском, тарифном и нецаринском регулисању држава чланица Царинске уније према трећим земљама од 1. јануара 2010. године. Одлучено је да се успостави Јединствена царинска територија Царинске уније у оквиру Евроазијске економске заједнице и почетак њеног рада је 1. јул 2010. године. Потписан је пакет докумената који чине правну основу Царинске уније Републике Белорусије, Републике Казахстан и Руске Федерације укључујући и Споразум о царинском закону Царинске уније са ступањем на снагу 1. јула 2010. године. Суд Заједнице припада функцији тела за решавање спорова

15 Споразум о успостављању јединствене царинске територије и формирању царинске уније, доступно на: <https://legalacts.ru/doc/dogovor-o-sozdanii-edinoi-tamozhennoi-territorii-i/> 25.07.2020.

16 База докумената ЕАЕЗ, детаљан увид на: <http://www.evrazes.com/docs/base> 25.07.20.

17 Члан 1. Уговор о стварању јединствене царинске територије и формирању царинске уније од 6. октобра 2007, доступно на: <http://www.evrazes.com/docs/view/75> 25.07.20.

18 Одлука бр. 3, о ступању на снагу Споразума о Комисији Царинске уније и Споразума о успостављању јединствене царинске територије и формирању Царинске уније, као и о обављању дужности чланова комисије ЦУ од стране чланова ИК Републике Белорусије, Републике Казахстан и Руске Федерације; доступно на: <http://www.tsouz.ru/MGS/mgs-gg3-10-10-2008/Pages/default.aspx> 28.07.20.

у оквиру Царинске уније. На састанку Међудржавног Савета, највишег тела Царинске уније на нивоу председника влада у Санкт Петербургу 11. децембра 2009. године усвојен је низ споразума који чине правни оквир Царинске уније. На радном састанку председника држава чланица Евроазијских интеграција у Алматију 19. децембра 2009. усвојен је Акциони план за формирање Заједничког економског простора Републике Белорусије, Републике Казахстан и Руске Федерације¹⁹.

Царинска унија Руске Федерације, Републике Белорусије и Републике Казахстан, Одлуком број 18 и Одлуком 19, отпочела је са радом 1. јануара 2010. године²⁰. Уводи се јединствена царинска тарифа и јединствена правила за тарифну и нецаринску регулативу, а од 1. јула 2010. године ступио је на снагу Закон о царини. На граници између Руске Федерације и Републике Белорусије царинска контрола је укинута од друге половине 2010. године, а на граници између Руске Федерације и Републике Казахстана је укинута од 1. јула 2011. године²¹.

На формалном састанку у Москви 18. децембра 2011. године, председници Руске Федерације, Републике Белорусије и Републике Казахстан потписали су Декларацију о Евроазијској економској заједници, Уговор о Евроазијској економској комисији и Одлуку о правилима јединственог економског простора²². Потписана документа представљала су тежњу чланица ка дубљој евроазијској интеграцији, кроз рад на хармонизацији домаћих и међународних уговора који чине регулаторни оквир Царинске уније и Заједнички економски простор. Стварање Заједничког економског простора представљало је приоритет чланица Царинске уније. План за формирање Заједничког економског простора одобрен је у децембру 2009. године, укупно је закључено седамнаест уговора

---

19 *Хроника заседања током 2009. године дат је преглед кључних седница Међудржавног Савета ЕАЕЗ, доступно на: <http://www.evrazes.com/mezhgossovet/measure.html> 27.07.20.*

20 *Одлука бр. 18 и Одлука бр. 19; Списак међународних уговора који чине правни оквир Царинске уније, доступно на: http://www.tsouz.ru/Docs/IntAgrmnts/Pages/Perechen_MDTs.aspx 27.07.20.*

21 *Одлука бр. 17; Списак међународних уговора који чине правни оквир Царинске уније, доступно на: http://www.tsouz.ru/Docs/IntAgrmnts/Pages/Perechen_MDTs.aspx 27.07.20.*

22 *Хроника заседања Међудржавног савета ЕАЕЗ у 2011. години, доступно на: <http://www.evrazes.com/mezhgossovet/measure.html> 27.07.20.*

који су сувојени 17. јануара 2012. године и одобрена Декларација споразума о оснивању Заједничког економског простора²³. Уговори су требали да обезбеде кохерентну политику макроекономске интеракције, монетарне политике, финансија, конкуренције, инвестиција, техничке регулативе и миграције становништва.

На самиту 67. Генералне скупштине Уједињених нација усвојена је резолуција којом се интезивира сарадња Уједињених нација и Евразијске економске заједнице 16. новембра 2012. године²⁴, док је у јуну 2013. године потписан низ меморандума о сарадњи Евроазијске економске комисије и Конференције Уједињених нација за трговину и развој²⁵.

На састанцима Врховног Евроазијског економског савета у Москви од 5. марта 2014. године , и од стране шефова влада 15. априла 2014. године , размотрена су питања везана за формирање Евроазијске економске уније . Дана 28. априла 2014. године, у време прославе 20. годишњице пројекта Евроазијске интеграције, њен аутор - председник Казахстана Н. Назарбајев - говорио је на Московском државном универзитету М.В. Ломоносова о перспективама Евроазијске интеграције²⁶. Дана 29. маја 2014. године у Астани су председници држава Републике Белорусије, Руске Федерације и Републике Казахстан потписали Уговор о Евроазијској економској унији²⁷. Дана 10. октобра 2014. године, на састанку Врховног евроазијског економског савета уз учешће председника Републике Јерменије и Републике Киргистана, потписан је

23 Одлука Међудржавног савета ЕАЕЗ (на нивоу шефова држава) од 9. децембра 2010. године бр. 533 о мерама за 2011-2013 и наредне године за спровођење Приоритетних праваца за развој ЕАЕЗ; доступно на: <http://www.evrazes.com/mezhgossovet/measure/45> 27.07.20.

24 Резолуција Генералне скупштине УН 67. Сарадња између Уједињених нација и Евроазијске економске заједнице, доступно на: <http://www.evrazes.com/docs/view/609> 27.07.20.

25 Меморандум о сарадњи између Економске комисије Уједињених нација за Европу, Економске и социјалне комисије УН за Азију и Пацифик и Секретаријата ЕАЕЗ, доступно на: <http://www.evrazes.com/docs/view/619> 29.07.20.

26 Цео говор председника Казахстана Н. Назарбајев доступан на: https://www.akorda.kz/ru/speeches/external_political_affairs/ext_speeches_and_addresses/vystuplenie-prezidenta-respubliki-kazahstan-na-nazarbaeva-v-moskovskom-gosudarstvennom-universitete-imeni-mv-lomonosova 29.07.2020.

27 Евроазијска економска комисија, Вести и догађаји, доступно на: <http://www.eurasiancommission.org/be/nac/news/Pages/29-05-2014-1.aspx> 29.07.2020.

Уговор о приступању Републике Јерменије Уговору о Евроазијској економској унији²⁸. Председници држава усвојили су статут о симболизму Евроазијске економске уније, којим се афирмише амблем и застава Уније, као и изјава о спровођењу мера за приступање Републике Киргистан у Заједнички економски простор, узимајући у обзир формирање Евроазијске економске уније са циљем придруживања Републике Киргистан у оквиру Евроазијске економске уније као равноправног члана. Ратификација Уговора извршена је следећим редом: Председник Руске Федерације В. В. Путин - 3. октобар 2014. године, председник Републике Белорусије А. Г. Лукашенко - 9. октобар 2014. године, председник Републике Казахстан Н. А. Назарбајев - 14. октобар 2014 године²⁹.

Евроазијска економска заједница током четрнаест година постојања (основана 2000. године) усвојила је и имплементирала многе споразуме и уговоре које су представљали основ за снажну и дубоку интеграцију њених чланица. Константан рад на усвојеним и кориднисаним механизмима интеракције допринело је стварању јединственог тржишта и привредног раста, кроз диверзификацију потпуне елиминације ограничења кретања роба, услуга, капитала и радне миграције; развој заједничких акција по питању међународних активности и односа према трећим земљама; напредак чланица кроз формирање Царинске уније и Заједничког економског простора; формирани су органи управљања и институције као што је Евроазијска развојна банка (ЕАБР) основана 2006. године³⁰. Протекле године биле су обележене најважнијим интеграционим векторима у друштвено – економској сфери чланица, кроз хармонизацију заједничког Законског оквира и преласка на виши ниво интеграције – Евроазијску економску унију.

Дана 10. октобра 2014. године одржан је и састанак Међудржавног савета Евроазијске економске заједнице у оквиру ког су председници држава чланица сумирали рад Заједнице и потписали документе о престанку рада. Ликвидацијом Евроазијске економске заједнице окончана је друга фаза пројекта „Евроазијска иницијатива“.

---

28 Уговор о приступању Републике Јерменије Евроазијској економској унији, доступно на: <https://docs.cntd.ru/document/420229250> 29.07.2020.

29 Уговор о Евроазијској економској унији ступио је на снагу (ЕАЕУ), вести; доступно на: <http://www.eurasiancommission.org/ru/nae/news/Pages/01-01-2015-1.aspx> 08.08.20.

30 Евроазијска развојна банка, доступно на: <https://eabr.org/about/> 06.08.2020.

1.3. Фаза „Економске конфигурације“

Доследност чланица у раду и спровођењу Декларације о Евроазијској економској заједници омогућило је да се заврши рад на хармонизацији међународних билатералних и мултилатералних уговора који чине нормативно правну базу заједничког економског простора и Царинске уније и да од 01. јануара 2015. године функционишу у формату Евроазијске економске уније. Ступањем Уговора на снагу и придруживањем Републике Јерменије 2. јануара 2015. године и Републике Киргистан 21. маја 2015. године, применом главних одредбу Уговора и договорених политика, почела је трећа, завршна фаза у формирању Евроазијског пројекта.

Преамулом уговора о оснивању Евроазијске економске уније наводи се; „На основу Декларације о Евроазијској економској интеграцији од 18. новембра 2011; Вођене принципом суверене равноправности држава, потреба безусловног поштовања принципа супериорности уставних права и слобода човека и грађанина; У жељи да ојачају солидарност и продубе сарадњу између својих народа поштујући њихову историју, културу и традицију; Вођене жељом да ојачају економију држава чланица Евроазијске економске уније, као и да обезбеде њихов хармоничан развој и приближавање, као и да се обезбеди сталан раст пословања, уравнотежен трговине и фер конкуренције; Изражавајући уверење да даљи развој Евроазијске економске интеграције испуњава националне интересе чланица; Обезбеђивање економског напретка кроз заједничке акције у циљу одрживог економског развоја заједничких задатака свеобухватне модернизације и повећања конкурентности националних економија у глобалној економији; Поновно потврђујући жељу за даљим јачањем економске узајамно корисне и праведне сарадње са другим државама, као и међународним асоцијацијама за интеграцију и међународним организацијама; Имајући у виду правила, прописе и принципе Светске трговинске организације и Потврђујући своју посвећеност сврхама и принципима Повеље Уједињених

нација, као и другим опште признатим принципима и нормама међународног права³¹.

Чланом 3 проглашени су основни принципи функционисања Евроазијске економске уније³²:

- поштовање универзално признатих принципа међународног права, укључујући принципе суверене једнакости држава чланица и њихов територијални интегритет;
- поштовање одређене политичке структуре држава чланица;
- осигуравање обострано корисне сарадње, једнакости и узимања у обзир национални интерес чланица;
- поштовање принципа тржишне економије и поштене конкуренције;
- функционисање Царинске уније без изузетка и ограничења након завршеног прелазног периода.

Чланом 4 одређени су главни циљеви Евроазијске економске уније³³:

- стварање услова за стабилан развој економија држава чланица у интересу побољшања животног стандарда њихових грађана;
- настојање да се формира јединствено тржиште роба, услуга, капитала и рада унутар Евроазијске економске уније;
- свеобухватна модернизација, сарадња и повећање конкурентности националних економија у глобалној економији.

Када се сагледа структура, Уговор о Евроазијској економској унији састоји се од институционалних и функционалних делова: 4 дела, 28 одељака, 118 чланова и 33 анекса.

---

31 *Уговор о Евроазијској економској унији, доступно на: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_163855/ 28.07.20.*

32 *Члан 3 Основни принципи функционисања Уније, Уговор о Евроазијској економској унији.*

33 *Члан 4 Главни циљеви Уније, Уговор о Евроазијској економској унији.*

Први део је уводни и обухвата четири одељка и чланове од 1 до 22³⁴. I одељак садржи опште одредбе о успостављању Евроазијске економске уније и правног индетитета. Унија је међународна организација регионалне економске интеграције са међународном правном личношћу (члан 1.2). Унутар Евроазијске економске уније обезбеђена је слобода кретања робе, услуга, капитала и радне снаге, кохерентна или јединствена политика у секторима економије дефинисана овим Уговором или међународним уговорима унутар Уније (члан 1.1).

II одељак презентује основна начела функционисања, циљеве и надлежности Уније. Циљеви дефинисани Уговором су: стварање услова за стабилан развој економија држава чланица у интересу побољшања животног стандарда становништва; жеља за свеобухватна модернизација, сарадња и повећање конкурентности националних економија у глобалној економији (члан 4). Закон Уније сачињен је Уговором о Евроазијској економској унији, као и међународним уговорима унутар Уније, међународним уговорима Уније са трећом страном, одлукама и наредбама Врховног Евроазијског економског савета, Евроазијског међувладиног савета и Евроазијске економске комисије, усвојеним у оквиру својих овлашћења која су предвиђена овим Уговором и међународним споразумима унутар Уније (члан 6).

III поглавље индетификује рад и овлашћења Евроазијске економске уније, који укључују Врховни Евроазијски економски савет, Евроазијски међувладин савет, Евроазијску економску комисију и суд Евроазијске економске уније (члан 8). Рад Евроазијске економске комисије и суда Евроазијске економске уније регулисани су анексима 1 и 2 уз Уговор о Евроазијској економској унији.

IV поглављем је закључен први део Уговора којим се утврђује поступак формирања буџета Уније и финансирање активности организационих тела Евроазијске економске уније, вршење екстерне ревизије и ревизије финансијских и економских активности органа уније. Питања буџета су у надлежности Врховног Евроазијског економског већа, док контролу врше представници релевантних тела финансијске контроле држава чланица.

Други део Уговора о Евроазијској економској унији који обухвата од V до XII одељка и чланове од 23 до 61, посвећен је функционисању Царинске уније

³⁴ *Први део. Оснивање Евроазијске економске уније, Уговор о Евроазијској економској унији, стр. 2.-24.*

у оквиру Евроазијске економске уније³⁵. Одељак V регулише информативну интеракцију у свим областима користећи интегрисани информациони систем Уније и формирање званичних статистичких информација Уније. Примећујемо да се сва званична статистика Уније (о спољној и узајамној трговини робом, финансијским и социо-економским статистикама итд.) динамички поставља у посебан одељак интернета веб локација ЕЕЕУ «Статистика ЕАЕУ» .

VI одељак посвећен је функционисању Царинске уније, а Уговором се успостављају јединствена начела за регулисање трговине робом унутар заједничког царинског простора Евроазијске економске уније.

У оквиру Царинске уније држава чланица:

1. Постоји унутрашње тржиште робом;
2. Примењује се јединствена царинска тарифа Евроазијске економске уније и друге јединствене мере за регулисање спољне трговине робом са трећим лицима;
3. Постоји јединствени режим за трговину са робом у односима са трећим лицима;
4. Спроводе се јединствени царински прописи;
5. Врши се слободно кретање робе између територија држава чланица без употребе царинске декларације и граничне контроле, са изузетком случајева предвиђених овим Уговором (члан 25).

Уговором су утврђена правила за функционисање домаћег тржишта, у оквиру којих државе чланице не примењују увозне и извозне царине (друге царине, порезе и таксе са једнаким учинком) у међусобној трговини робом , мере нецаринске регулације, посебне заштитне, антидампиншке и изравне мере, осим у случајевима предвиђеним у овом споразуму (члан 28).

VII одељком Уговора је регулисано формирање заједничког тржишта лекова и медицинских производа, подразумева јединствене захтеве, правила и приступ у сфери промета у заједничком царинском подручју Евроазијске економске уније.

---

35 *Други део. Царинска унија, Уговор о Евроазијској економској унији, стр. 24.-64.*

VII одељком наводи се, јединствено царинско уређење у складу са Царинским закоником Евроазијске економске уније и међународним уговорима и актима који регулишу царинске правне односе и акте који чине право Уније, као и у складу с одредбама овог споразума.

IX одељак Уговора у потпуности је посвећен спољнотрговинској политици Евроазијске економске уније. Управо тај део регулише закључивање споразума о слободној трговини од стране Уније и учешће у међународним организацијама као и мере које спољнотрговинске политике које државе чланице имају право да самостално примене. Употреба јединствене робне номенклатуре Евроазијске економске уније за спољнотрговинску активност и јединствене царинске тарифе, регулисана је чланом 42. Уговора.

X одељком Уговора обухваћена је техничка регулатива, која се спроводи на основу техничких прописа који имају директан утицај на целокупан простор Евроазијске економске уније и садрже обавезан захтев за јединствену листу производа. Заједнички циљ техничке регулативе је заштита животне средине и здравља становништва, животиња, биљака, животне средине, спречавања завравања потрошача и обезбеђење енергетске ефикасности и очувања ресурса (члан 52).

XI одељком Уговора прописана је договорена политика у области санитарних, ветеринарских, фитосанитарних и карантинских мера заснованих на научно исправним принципима.

XII одељком у оквиру заједничке царинске територије Евроазијске економске уније, спроводи се кординисана политика у области заштите потрошача са циљем стварања једнаких услова за грађане држава чланица (члан 61).

Трећи део Уговора о Евроазијској економској унији, обухвата од XIII до XXVI одељка и чланове од 62 до 98, прописује функционисање јединственог економског простора унутар Уније и покрива широк спектар договорене политике држава чланица у области макроекономске, монетарне, финансијске, енергетске, транспортне, индустријске и агроиндустријске политике³⁶.

---

36 *Трећи део. Заједнички економски простор, Уговор о Евроазијској економској унији, стр. 64-130.*

XIII одељком прописана је кохерентна макроекономска политика чланица Уније у циљу постизања уравнотеженог економског развоја држава чланица. Акцент је у примени интеграционих потенцијала и конкурентске предности сваке државе чланице, стварање услова за повећање унутрашње стабилности економије и развијање одбрамбених механизма за спољне утицаје. Чланом 63 Уговора предвиђене су смернице за одрживи економски развој и представљају квантитативне вредности макроекономских показатеља: однос јавног дуга према бруто домаћем производу, инфлације и буџетског дефицита.

XIV одељком прописана је кординисана монетарна и финансијска политика чланица Уније, у циљу развијања сарадње међу државама у монетарној сфери, повећању међународног поверења у свим националним валутама (члан 64).

XV одељком се осигурава слободна трговине услугама, институцијама, активностима и инвестицијама унутар Уније у складу са условима из овог одељка и анекс број 16 уз овај Уговор.

XVI одељак прописује хармонизовану регулацију финансијских тржишта, између осталог укључује обезбеђивање гарантоване и ефикасне заштите права и легитимних интереса потрошача финансијских услуга и стварање услова за међусобно признавање дозвола у банкарском сектору, као и услуга на тржишту хартија од вредности (члан 70)

XVII одељак прописује јединствене принципе интеракције у области опорезивања. Државе чланице одређују правце, као и облике и поступак усклађивања законодавства у погледу пореза који утичу на међусобну трговину, како се не би нарушили услови конкуренције и не ометало слободно кретање робе, радова и услуга на националном нивоу или на нивоу Уније (члан 71). Механизми контроле плаћања идиректног пореза за увоз и извоз робе и пружање услуга дати су анексом број 18 уз овај Уговор.

XVIII одељак прописује општа начела и правила конкуренције на прекограничним тржиштима робе држава чланица Уније. Спровођење одредаба овог одељка врши се у складу са анексом број 19 уз овај Уговор.

XIX одељком Уговора регулисане су активности природних монопола. Подручија природних монопола у Унији наведена су у анексу број 20 уз Уговор.

XX одељком прописује се координисана енергетска политика и формирање заједничког енергетског тржишта. Да би ефикасно искористили потенцијал горивних и енергетских комплекса држава чланица, као и да би се националним економијама обезбедиле главне врсте енергетских ресурса (електрична енергија, гас, нафта и нафтни производи), државе чланице ће развити дугорочну обострано корисну сарадњу у енергетском сектору, водити координисану енергетску политику, спроводи поступно формирање заједничких тржишта енергетских ресурса у складу са међународним уговорима предвиђеним у члановима 81, 83 и 84 Уговора са циљем да се обезбеди енергетска безбедност (члан 79).

XXI одељак Уговора прописује координисану транспортну политику са циљем стварања јединственог транспортног простора.

XXII одељком прописују се циљеви, принципи и поступак регулације у области државних (општинских) набавки. Набавка у државама чланицама врши се у складу са анексом број 25 уз Уговор.

XXIII одељком прописују се смернице за сарадњу држава чланица у области заштите права интелектуалне својине и спроводи се у складу са међународним правом. Власницима права интелектуалне својине држава чланица Уније одобрен је национални третман на целој територији.

XXIV одељак прописује мере индустријске политике. Државе чланице самостално развијају, формулишу и спровode националне индустријске политике, укључујући усвајање националних програма индустријског развоја и других мера индустријске политике и одређују методе, облике и смернице за пружање индустријских субвенција које нису у супротности са чланом 93 овог Уговора.

XXV одељком уређује се агроиндустријски комплекс. Главни циљ координисане пољопривредне политике је ефикасна примена ресурса потенцијала држава чланица за оптимизацију производње конкурентних пољопривредних производа и хране, задовољење потреба заједничког пољопривредног тржишта, као и повећање извоза пољопривредних производа и хране (члан 94).

XXVI одељком регулише се радна миграција држава чланица Уније. Државе чланице ће сарађивати у усклађивању политика у области регулације радне миграције унутар Уније, као и у помагању у организованом запошљавању и укључивању радника из држава чланица у њихово запошљавање у државама чланицама. У циљу обављања радних активности у државама чланицама држава чланица запошљавања, документа о образовању које издају образовне организације (образовне установе, образовне организације) држава чланица признају се без поступака за признавање докумената о образовању утврђених законодавством државе о запошљавању (члан 98).

Четврти део обухвата опште и прелазне одредбе Уговора у оквиру XXVII и XXVIII одељка³⁷. XXVII одељак прописане су прелазне одредбе и обухватају чланове од 99 до 106. Прелазне одредбе односе се на одељке: регулисање промета лекова и медицинских средстава (одељак VII), царинску уредбу (одељак VIII), спољнотрговинску политику (одељак IX), заштиту потрошача (одељак XI), енергетику (одељак XX), индустрију (одељак XXIV) и агроиндустријски комплекс (одељак XXV).

XXVIII одељак прописује завршне одредбе Уговора, приступање нових чланица Унији, државе посматрачи, ступање уговора на снагу, измене и допуне и обухвата чланове од 107 до 118.

Институционални део Уговора о Евроазијској економској унији одређује правни статус, главне циљеве, принципе, надлежност и право Уније, тела Уније, буџет и системе за праћење финансијских и економских активности, и уређује друга општа питања. У складу са Уговором, органи Уније су Врховни Евроазијски економски савет, Евроазијски међувладин савет, Евроазијска економска комисија и Суд Евроазијске економске уније.

Функционални део Уговора о Евроазијској економској унији садржи основне споразуме о појединим секторским областима сарадње: царинско - тарифна регулација, спољнотрговинска политика, техничка регулатива и санитарна, фитосанитарна, ветеринарске мере, макроекономска и монетарна политика, регулисање финансијске политике, тржишта, регулисање услуга и инвестиција, политика конкуренције и природни монополи, енергија, транспорт, државне

³⁷ *Четврти део. Прелазне и завршне одредбе, Уговор о Евроазијској економској унији, стр. 133. до 153.*

набавке, интелектуална својина, индустрија, пољопривреда, питања миграције радне снаге.

Уговор о Евроазијској економској унији осмишљен је тако да постане ефикасан механизам за правно унапређење односа чланица унутар Уније и спољнополитичких активности. Уговор је заснован на правном оквиру Заједничког економског простора и Царинске уније, чије су норме побољшане, оптимизоване и усклађене са правилима Светске трговинске организације и Општим споразумом о царинама и трговини (ГАТТ). Евроазијска економска унија ефикасно сарађује са институцијама УН, као и са другим организационим удружењима и институцијама попут: Организације за Азијско-пацифичку сарадњу (АПЕЦ), Заједнице југоисточних земаља (АСЕАН), Економским савезом Бразила, Русије, Индије, Кине и Јужноафричке Републике (БРИКС), Заједницом независних држава (ЗНД), Шангајсом организацијом за сарадњу (СЦО), Азијском банком за развој (АДБ), Азијском инфраструктурном инвестиционом банком (АИИБ), Новом развојном банком Азије (НДБ).

Евроазијска економска унија је велико регионално тржиште, које заузима највећу територију на свету, са стратешки важном базом природних - минералних ресурса и значајним економским, спољнотрговинским и геополитичким потенцијалом. Унија је највећи међудржавни ентитет на свету. Њена територија заузима 20 милиона квадратних метара или 14% Земље површине. Укупан обим спољнотрговинске робне размене држава чланица Евроазијска економска унија са трећим земљама за период јануар - децембар 2020. године износио је 622,8 милијарди америчких долара, укључујући извоз робе - 364,4 милијарде долара, увоз - 258,4 милијарде долара³⁸. Обим међусобне робне трговине између држава чланица Евроазијске економске уније за јануар – децембар 2020. године, рачунато као збир вредности извозних операција чланица износи 54,9 милијарди долара³⁹. Укупан број становника Евроазијске економске уније од 1. јануара 2020. године је 184.0 милиона становника или 2,4% глобалне популације. Обим бруто домаћег производа Евроазијске економске уније

38 *Аналитички преглед 25. фебруар 2021., Статистика Евроазијске економске уније, доступно на: http://www.eurasiancommission.org/ru/act/integr_i_makroec/dep_stat/tradestat/analytics/Documents/2020/Analytics_I_202012.pdf 08.08.2021.*

39 *Аналитички преглед 25. фебруар 2021., Статистика Евроазијске економске уније, доступно на: http://www.eurasiancommission.org/ru/act/integr_i_makroec/dep_stat/tradestat/analytics/Documents/2020/Analytics_I_202012.pdf 08.08.2020.*

у 2020. години износио је 1,738 милијарди USD или 3,2% глобалног БДП-а. Евроазијске економска унија је лидер у производњи енергената. Производња нафте износила је 559.7 милиона тона у 2020. години или 14,4% глобалне производње. У производњи гаса заузима 2. место; производњи електричне енергије 4. место; угља 6. место; производњи челика 4. место; производњи калијевих ђубрива 1. место; ливеног гвожђа 5. место; шећерне репе, јечма, ражи и зоби 1. место; сунцокрета 2. место; кромпира и пшенице 3. место⁴⁰

---

40 *Вредности којима смо представили економски потенцијал, преузете су са два електронска ресурса, док је њихова комбинација дата у тексту; доступно на: <http://www.eurasiancommission.org/ru/Pages/ses.aspx> 08.08..20.; <http://www.ea-eunion.org/#about> 08.08.20.*

2. ЗНАЧАЈ ИСТРАЖИВАЊА СПОЉНОТРГОВИНСКЕ РАЗМЕНЕ АГРОИНДУСТРИЈСКИХ ПРОИЗВОДА СА ЕАЕУ

Спољнотрговинска размена агроиндустријских производа са земљама чланицама ЕАЕУ се из године у годину повећава и тиме се доприноси спољнотрговинском уравнотежењу укупне размене Републике Србије. Значај даљег истраживања се огледа са више нивоа и аспеката: детаљнијој анализи битних елемената и фактора који детерминишу одређене групе агроиндустријских производа али и одређене тржишне сегменте (дестинације извоза) значајне за извоз српских производа у земље чланице ЕАЕУ. Српски извоз током година се повећава на овом тржишту нарочито одређених групација из укупног асортимана агроиндустријских производа. Међутим, то никако не задовољава афинитете српских извозника и они настоје по основу квалитетних истраживања да и даље унапређују извоз и у погледу квантитета али и квалитета. Подробнија истраживања се односе на више сектора примарних пољопривредних производа и на низ производа агроиндустријског комплекса. У питању је робни сектор «0» (храна и живе животиње) и сектор «1» (пиће и дукан) према стандардној међународној трговинској класификацији (СМТК). Дуготрајном анализом, у погледу обухваћеног периода, представљени су обрасци понашања на страни извоза и посебно наспрам увозне стране спољнотрговинске размене. То се односи на Републику Србију и земље чланице Евроазијске економске уније – ЕАЕУ (Руске Федерације, Републике Белорусије, Републике Јерменије, Републике Киргистана и Републике Казахстана) по конкретним одсецима Стандардне међународне трговинске класификације (СМТК), али и биланса спољнотрговинске размене између сваке од земаља чланица. Истраживања представљена у монографији обухватају резултате који су табеларно приказани а односе се на: просечан извоз, просечан увоз, просечне стопе промене, коефицијенте варијације и просечној структури увоза и извоза. Подаци се односе посебно за сваку земљу и посебно по одсецима СМТК који се тичу

агроиндустријских производа. Међутим, сагледавајући резултате размене са Руском Федерацијом (најзначајнију и највећу чланицу ЕАЕУ) коришћена је врло детаљна анализа, на нивоу конкурентних производа. Подаци су табелирани и дају преглед групе од 49 извозних производа. Групе производа су дефинисане по класификацији која се назива Комбинована номенклатура хармонизованог система (ХЗС). Период за који су ови подаци анализирани обухвата десетогодишњи период (2011.-2020. година) и засновани су на подацима Републичког Завода за статистику. Поднаци се односе на увоз, извоз, БДП, индекс физичког обима који су представљали основу за обрачун преузети су из Евростатове базе, из базе Уједињених Нација, подацима Међународног трговинског центра, и најзад подаци Светске трговинске организације.

Резултати истраживања до којих се дошло су битна и могу се употребити за унапређивање већ потписаних споразума као и за побољшање нових споразума који се припремају за наредни период. Оцењује се да су ова десетогодишња истраживања врло комплексна, тако да се део истраживања односи на сагледавање услова у којима се одвија извоз агроиндустријских производа из Републике Србије на тржиште земаља које су дугогодишње чланице ЕАЕУ, а са којима Република Србија има потписане споразуме о слободној трговини већ дужи низ година. Основ ове анализе је класична SWOT матрица (снаге, слабости, могућности и предности) на којима дејствује значајан број сложених механизма и посебних билатералних споразума између земаља чланица ЕАЕУ. Анализа је обухватила и квалитативан приступ односно елементе споразума и њихово утемељење по основу преговора. После низа припремних активности у мају 2016 године почели су званични преговори о приступању Републике Србије чланству у ЕАЕУ. Преговори су били дуготрајни и свеобухватни а садржавали су многе појединости односно детаље из трговинског режима са основним циљем да се унапреди већ успостављена зона слободне трговине. Треба имати у виду да је до почетка преговора Република Србија већ имала билатералне споразуме посебно са Руском Федерацијом, Републиком Белорусијом и Републиком Казахстаном. Са тог аспекта битно је сагледати да је још 2000. године потписан први споразум са Руском Федерацијом и већ тада је договорено да 95% роба из агроиндустријског сектора буде ослобођено царинских дажбина.

Имајући и то у виду као и комплексне односе Републике Србије са чланицама Европске уније ове активности су поставиле Републику Србију на видно место у погледу могућности привлачења страних директних инвестиција. Наиме, Република Србија је била једина држава која је уживала бесцарински статус са Руском Федерацијом изван Заједнице Независних Држава. Овај споразум о слободној трговини са Руском Федерацијом представљао је за Републику Србију велику благодет, односно предност у односу на друге европске државе. Међутим, након овог споразума из 2000. године потписан је други споразум са Републиком Белорусије, у Минску, током 2009. године, а већ 2011. године потписан је посебан протокол који се односио на повлачење одређене количине роба из зоне слободне трговине. Након тога трећи споразум о режиму слободне трговине потписан је са Републиком Казахстаном, у главном граду Астани, а ступио је на снагу почетком 2011. године. Нови споразум са ЕАЕУ обухватао је све земље чланице и проширио се на Републику Јерменију и Републику Киргистан.

Осим тога, нови споразум је обухватао мере јачања билатералних, мултиратералних и укупних спољнотрговинских односа на потпуно новим основама и решењима са Руском Федерацијом, Републиком Белорусијом и Републиком Казахстан, који је, генерално, значајно иновиран и дограђен до у детаље.

Нови споразум који је ступио на снагу 10. јула 2021. године омогућава извоз произвођачима из агроиндустријског комплекса Републике Србије врло повољан приступ односно пласман производа на овом интегралном тржишту које обухвата 184 милиона становника, односно потенцијалних потрошача. Поред осталих мотива и сама величина тржишта и његова све већа куповна моћ представља додатни мотив за бројне стране инвеститоре, са више страна, те се повећава могућност да повећавају улагања у агроиндустријски сектор Републике Србије. Врло је битно да се свестрано стимулише па и субвенционише извоз али и проширење асортимана извозних производа из агроиндустријског сектора.

2.1. Циљ истраживања

Свеукупна истраживања у овом раду се односе на сагледавање места улоге, и значаја регионализације у погледу обухвата више земаља (ЕАЕУ) на спољнотрговинску размену Републике Србије и генерално на инвестиционе и друге ефекте које могу имати одраза на целокупну српску привреду. Међутим, у овим истраживањима на првом месту је била анализа укупне размене агроиндустријског сектора, пре свега примарних пољопривредних производа и производа ниже фазе прераде, односно „полуфабриката“. Истраживања су за основни циљ имала изналажење модалитета спољнотрговинске размене како би се та размена, по квалитету и квантитету, стално увећавала али и обухватала нове производе. То се пре свега односи на иновирание производе из агроиндустријског сектора који се квалификују као они са вишом фазом прераде и придодатом новом вредношћу. Међутим, то се није односило само на Руску Федерацију него на све земље чланице ове регионалне интеграције. Углавном, истраживање се базирало на два основна циља: повећати обим али и проширити структуру (лепезу производа) како на увозној тако, још више, на извозној страни спољнотрговинске размене.

Исход ових истраживања може се сагледати у низу предложених мера и нових решења како би се предвиђени циљеви остваривали у дугорочном периоду, јер је агроиндустријски сектор један од водећих сектора на извозној страни српске привреде.

Овако дефинисани циљеви унапређења извоза овог сектора одређују и пројекцију укупне структуре извозне стране српске привреде. Сви производи овог сектора (обухваћени Споразумом) су класификовани на основу признате стандардне трговинске класификације за робне секторе „храна и живе животиње“ и „пиће и дуван“ онако како је уобичајено да се и класификују робни одсеци у спољнотрговинској размени.

Истраживања су изискивала неопходност сагледавања стања промета производа из агроиндустријског сектора у вишегодишњем периоду, са циљем да се формира слика о могућностима али и опасностима које се могу јављати као последица либерализације тржишта. Међутим, циљ је био да се прецизним

дефинисањем и применом маркетинг концепта односно дефинисањем производње према правилима и захтевима ове групације земаља (ЕАЕУ) и огромног, све пробирљивијег, тржишта, утиче на значајније повећање извозних перформанси односно осетнији пораст спољнотрговинске размене српског агроиндустријског комплекса, и то и са квантитативног и са квалитативног аспекта.

У истраживањима ове комплексне проблематике осим циља прецизно је дефинисан и основни предмет анализе односно комплетних истраживања. Прецизније, то су динамика, обим, структура и ниво квалитета спољнотрговинске размене агроиндустријских производа између Републике Србије и земаља ове регионалне интеграције (ЕАЕУ). Осим тога велика пажња се посвећивала општем и геостратешком значају, односно месту и улогом ове групације земаља за привредним развојем Републике Србије, али и за инвестициона очекивања и друге привредне и друштвене ефекте ових интеграционих активности. Дакле, у односу на основни предмет истраживања, а то је анализа нивоа и квалитета трговинске размене агроиндустријског сектора Републике Србије било је неопходно сагледати које су све перспективе ове регионалне интеграције којој Република Србија тежи. Стога је требало сагледати све раније донете програме и мере, односно изградити критички осврт на њихову примену у ранијем, десетогодишњем, периоду.

Укупна истраживања су, као крајње исходиште, имала за циљ да се издвоји и нагласи значај досадашње али и будуће сарадње Републике Србије са овом регионалном интеграцијом земаља, са посебним освртом на агроиндустријски комплекс. Научни допринос, у овим истраживањима, представља сопствено виђење нивоа размене и указивање на могуће модалитете како би се она свестрано унапређивала у погледу обима и нивоа квалитета. Посебна пажња посвећена је, како повећати извоз оних производа који се сврставају у групу вишом фазом прераде, односно софистицираних производа, који су били мало заступљени у досадашњој структури извозних производа.

Дефинисани циљ у овим истраживањима односно монографији захтевао је и поставку више примарних хипотеза које су биле полазна основа ове комплексне проблематике. Те следеће хипотезе могу се овако представити:

1. повећање извоза на тржиште ЕАЕУ представља кључно дугорочно решење за остваривање уравнотежења спољнотрговинског биланса Републике Србије и макроекономске стабилности у дужем временском интервалу;
2. укупан сектор аграрних и агроиндустријских производа врло је битан за раст укупног српског извоза поготово када су у питању производи већег нивоа финализације па чак и софистицирани производи;
3. неопходна је већа специјализација и већи софистицирани ниво производа у оквиру сектора свих агроиндустријских производа са тенденцијом веће компаративне предности (конкурентности) на све захтевнијем тржишту ЕАЕУ.
4. унапређење и ширење асортимана у производњи и пласирању производа српске агроиндустрије, као врло битна претпоставка за даљи бржи развој и унапређивања производње, а тиме и повећање извозних капацитета;

Осим ових кључних и полазних хипотеза у обимном истраживању присутне су и додатне секундарне и терцијалне хипотезе које се, углавном, односе на поједине групе производа односно на специјализовану производњу.

Тестирањем и проверавањем ових хипотеза представљало је почетни корак у прибављању кључних информација и серије података како би се одредио правац и циљеви истраживања и доношења релевантних закључака. Неоспорно је било да укупна и комплексна истраживања омогућавају велики како теоретски тако и практични допринос у изналажењу многих оперативних решења неопходних за креирање аграрне и трговинске политике. То је свакако имало одраза и на укупну привредну и развојну политику односно одређивања стратегијски правца развоја Републике Србије.

Први резултати ових приступа и модела треба да се испоље у унапређивању спољнотрговинских односа и размене агроиндустријских производа између Републике Србије и земаља чланица ЕАЕУ, међу којима далеко предњачи Руска Федерација.

Врло сложена истраживања су утврдила асортиман производа који преовладавају у спољнотрговинској размени, и њихово доминантно место и са аспекта количина али и нивоа квалитета. Осим тога, могао се издвојити закључак из кога се види колике и које су потребе тражње за потребним увозом производа који обухватају агроиндустријски сектор, односно могла се извести конфигурација тражених производа. То се могло утврдити анализом тржишне тражње појединих земаља из ове групе земаља у овој регионалној интеграцији.

Потом, у истраживањима је било врло битно сагледати и потом анализирати ниво и структуру увоза Републике Србије за производима тог сектора, а потом сагледати и, по могућству кориговати покривеност увоза извозом производа и на тај начин ублажавати тај доста негативан однос. Стога, било је потребно предложити мере како би тај однос био нешто повољнији за Републику Србију. Сагледавајући укупну спољнотрговинску размену са земљама чланицама ЕАЕУ потребно је, за производе из овог сектора, изградити модалитете који би на најбољи могући начин конкретне производе довели на чело листе размене. То би помогло да се ситуација у размени преокрене односно да они највећим делом доприносе умањењу постојећег спољнотрговинског дефицита изазваног неопходним увозом енергената (нафта, гас) који увелико нарушава баланс у размени.

2.2. Извори података

Детаљна, свеобухватна анализа спољнотрговинске размене агроиндустријских производа између Републике Србије и земаља чланица ЕАЕУ обухвата период од 2011. до 2020. године, односно временску серију од 10 година. Појаве су најчешће анализиране преко вредности десетогодишњих просека, како би се добили што меродавнији показатељи и извели закључци о законитости понашања анализираних појава.

Подаци који су коришћени за потребе истраживања су званични подаци Републичког завода за статистику Републике Србије (РЗС), подаци Евростата као званичног статистичког органа ЕУ, затим статистички подаци из базе

Уједињених Нација (UN Comtrade Database) као и подаци из World Integrated Trade Solution (WITS)⁴¹ софтвера и Трговинске мапе (Trade Map⁴²).

Подаци одељења статистике спољне трговине РЗС-а су полазна основа анализе која је предмет овог рада. Искључиви извор података за статистику спољне трговине су царинске декларације. Од 2004. године користи се јединствена царинска исправа, у потпуности усклађена са стандардима ЕУ. Подаци РЗС-а о спољнотрговинској робној размени обрачунавају се на начин који је у великој мери усаглашен са међународним препорукама, стандардима и праксом, на основу такозваног принципа општег система трговине, који и код извоза и увоза обухвата сву робу која улази на економску територију земље или је напушта, са изузетком робе која је у транзиту. Роба која се налази у транзиту или се привремено увози (осим робе за унутрашњу или спољашњу прераду) не укључује се у резултате спољне трговине. Вредност извезене робе, на основу WTO споразума, исказује се према FOB типу вредности („free on board“). FOB тип, односно паритет у себе укључује трансакцијску вредност робе до границе земље која извози. Вредност увезене робе на основу WTO споразума исказује се према CIF типу вредности („cost, insurance, freight“). CIF тип, односно паритет вредности укључује трансакцијску вредност робе и вредност услуга ради испоруке робе од границе земље која извози до границе земље која увози. Спољнотрговински биланс је разлика између укупне вредности извезене робе и укупне вредности увезене робе. Дефицит је негативан трговински биланс, а суфицит позитиван трговински биланс.

---

41 *WITS је софтвер који је развила Светска банка, у блиској сарадњи и консултацијама с различитим међународним организацијама, укључујући Конференцију Уједињених нација о трговини и развоју (UNCTAD), Међународни трговински центар (ITC), Одељење за статистику Уједињених нација (UNSD) и Светску трговинску организацију (WTO). WITS даје приступ и омогућава корисницима да дођу до података о трговини и тарифама које састављају разне међународне организације.*

42 *Трговинска мапа (Trade Map) је развијена од стране Међународног трговинског центра UNCTAD/WTO (ITC) како би одговорила на ова и сродна питања с циљем олакшавања стратешких истраживања тржишта, праћења како националних тако и специфичних трговинских перформанси, откривајући компаративне и конкурентске предности, идентификујући потенцијал, диверсификацију тржишта или производа и креирање и одређивање приоритета програма развоја трговине за фирме и институције за подршку трговини.*

У анализи су коришћени годишњи подаци извоза и увоза по секторима, одсецима и робним групама Стандардне међународне трговинске класификације (СМТК rev.443), као и подаци о извозу и увозу по производима Номенклатуре статистике спољне трговине (НССТ) која се заснива на Хармонизованом систему (HS244). Под агроиндустријским производима анализирани су производи приказани у оквиру СМТК сектора 0- Храна и живе животиње и сектора 1- Пиће и дуван (на седмоцифарском нивоу). Детаљна анализа на нивоу производа рађена је у оквиру анализе извоза Републике Србије у Руску Федерацију, као највеће и најзначајније земље ЕАЕУ.

С обзиром да РЗС примењује опште прихваћене међународне стандарде у утврђивању вредности робе у међународној трговини, постоји потпуна методолошка комплементарност података са подацима у базама Евростата, УН-а, WITS софтвера и Трговинске мапе. Међутим, анализа података о спољнотрговинској размени између Републике Србије и земаља чланица ЕАЕУ на нивоу производа из ове три базе података се разликује од података добијених од РЗС-а. Разлог уочене неконзистентности је спроведена ревизија РЗС-а на подацима спољне трговине за период 2014-2017. година. Имајући у виду методолошку усклађеност између података који се приказују у претходно поменутих базама података, подаци РЗС-а о спољнотрговинској размени агроиндустријских производа Републике Србије и земаља чланица ЕАЕУ по производима, робним групама и одсецима су узети као референтни.

-
- 43 *Основна класификација у статистици спољне трговине је Стандардна међународна трговинска класификација – СМТК (Standard International Trade Classification – SITC) Организације уједињених нација. То је хијерархијска, економска класификација производа који учествују у робној размени између земаља и она класификује производе према степену производње. Највиши ниво агрегирања чине сектори којих је десет и кодирани су једноцифреним бројевима од 0 до 9. Сектори се, даље, деле на одсеке који су кодирани са две цифре од којих прва означава сектор коме одсек припада. Садржај одсека чине групе које се деле на подгрупе. Најнижи ниво класификације чине позиције.*
- 44 *Хармонизовани систем (HS) је вишефункционална номенклатура робе која се користи као база за царинске тарифе и номенклатуре широм света. Усклађивање Царинске тарифе са Хармонизованим системом назива и шифарских ознака врши се на нивоу првих шест цифара тарифе ознаке (шифарске ознаке). Хармонизован систем садржи 21 одељак, 97 поглавља, 1221 тарифних бројева и 5052 тарифних ставова. Ажурира се сваке пете године.*

Евростатова база (<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/newxtweb/>) обезбеђује податке о вредности спољнотрговинске размене изражене у еврима. База Уједињених нација поред бројних индикатора (<http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>) даје прецизне податке о индексима компаративних предности (Revealed comparative advantage - RCA45) посматране земље по појединачним производима. База података WITS софтвера (<https://wits.worldbank.org/countrystats.aspx>) даје могућност графичког прегледа 5 најзначајнијих земаља у које Република Србија извози одређени производ.

---

45 *Индекс компаративних предности (Revealed comparative advantage - RCA) заснива се на Рикардијанској трговинској теорији (Ricardian trade theory), која претпоставља да обрасци трговине међу земљама регулишу њихове релативне разлике у продуктивности. Иако је те разлике у продуктивности тешко уочити, RCA метрика се може лако израчунати користећи трговинске податке да би се „откриле“ такве разлике. Мада се метрика може користити за за општу идијацију и прву апроксимацију конкурентских извозних снага зеље, треба напоменути да примењене националне мере које утичу на конкурентност, као што су тарифе, нецаринске мере, субвенције и друге, нису узете у обзир у RCA метрици.*

2.3. Методологија рада

Методологија рада се заснива на низу општих и специфичних метода научног истраживања као што су анализа и синтеза, апстракција и генерализација, индукција и дедукција, квантитативно-квалитативни методе као и компаративна анализа. Главни извори информација су нормативни документи, документи ЕАЕУ, академска литература, чланци, итд. У раду коришћени су публиковани подаци Завода за статистику Републике Србије. Временски период истраживања је од 2011. до 2020. године и исти је условљен расположивим документационим материјалом. Аутори су анализирали текстове споразума о слободним трговинским зонама Србије, општи дискурс око овог питања, главне показатеље трговине и инвестиција. Систематизовани су подаци о трговини агроиндустријском производњом Србије са земљама ЕАЕУ за десетогодишњи период. За посматрање, приказивање података као и анализу, тумачење података и презентацију резултата коришћене су статистичке методе. Вредности добијене коришћењем статистичких метода графички су представљени хистограмима. Аутори примењују научни и истовремено практично оријентисани приступ у оцени садашњег стања спољнотрговинских односа Србије и ЕАЕУ, конкретније, спољне трговине пољопривредним производима. Идентификована су могућа сценарија за развој пројеката интеграције Србије у односу на ЕАЕУ. Као резултат анализе и с обзиром на то да сценариј формирања српске привреде као својеврсног моста између ЕУ и ЕАЕУ постаје све вероватнији са тачке гледишта аутора, дате су препоруке у вези са развојем економске сарадње Србије и ЕАЕУ и трговине агроиндустријских производа. Важно је напоменути да је монографија настала на темељу докторске дисертације првог аутора, која је послужила као инспирација за нова истраживања из области спољнотрговинске размене агроиндустријских производа.

У монографији је примењен квантитативно-квалитативни научни метод истраживања. Математичко-статистичке методе коришћене су за посматрање, статистичко прикупљање, сређивање, груписање, контролу, обраду и приказивање података као и анализу, тумачење података и презентацију резултата.

Дескриптивна статистика садржи методе и процедуре за презентовање и сумирање података. Она је први корак у анализи података и служи за описивање прикупљених података. Резултати дескриптивне статистике претходе статистичком закључивању и предвиђању, али у појединим случајевима су и крајњи циљ статистичке анализе.

Од статистичких процедура у анализи која је предмет монографије коришћене су следеће мере централне тенденције и варијабилитета: графичко приказивање података (линеарни⁴⁶ и експоненцијални тренд⁴⁷), просечна стопа промене, коефицијент варијације, модус, медијана, стандардна девијација и аритметичка средина.

Вредности добијене коришћењем статистичких метода илустроване су графичким приказима. Графички прикази очигледније показују одређене правилности (везе или односе) у подацима, него што се то може учинити на основу табеларно приказаних серија података.

Табеларни приказ пружа информације о вредностима посматране појаве, коефицијенту отворености домаће привреде, просечним стопама промена, коефицијентима варијације, покривености увоза извозом и др.

Вредности полазних података статистике спољне трговине РЗС-а о увозу и извозу са земљама чланицама ЕАЕУ исказани су у текућим ценама. Међутим, да бисмо у обрачуну добили структурне и динамичке промене које су последица промена у физичком обиму, врши се обрачун увоза и извоза у сталним ценама. За обрачун увоза и извоза у сталним ценама коришћени су увозни и извозни индекси јединичних вредности (UVI) које обрачунава РЗС. Индекси јединичних вредности одражавају директан однос вредности и количина тако да су подложни великим поремећајима када су производи унутар група хетерогени, када варирају у квалитету, и када подаци о количинама нису поуздани. Обрачун

---

46 *Линеарни тренд се може применити код временске серије у којој су присутне централне тенденције развоја и кретања у праволинијском смеру. Услов је да код посматране појаве промене које се јављају током посматраног периода у виду сталног пораста или опадања имају приближно исти интензитет.*

47 *Експоненцијални тренд представља криволинијски тренд и прилагођава се оној временској серији која показује карактеристике геометријске прогресије, односно када посматрана појава у сукцесивним временским периодима показује приближно исти темпо раста или опадања.*

вредности увоза и извоза у сталним ценама добијен је стављањем у однос вредности увоза и извоза у текућим ценама са индексом јединичних вредности.

Прво су анализирани ланчани индекси прикупљених података годишњег увоза и извоза са земљама чланицама ЕАЕУ. Ланчани индекси су релативни показатељи динамике кретања вредности посматране појаве (увоза/извоза) у одређеном временском раздобљу. Представљају односе нивоа појаве у посматраном према њеном нивоу у претходном временском интервалу и показују, зависно од тога да ли су изнад или испод 100, релативан раст односно опадање нивоа посматране појаве у односу на претходни период. У нашем случају показују за колико % се вредност извоза/увоза у једној години променила у односу на претходно посматрану годину. Називају се ланчани индекси јер показују промене посматране појаве (увоз/извоз) у узастопним временским интервалима и надовезују се један на други. Рачунају на основу следећег образаца:

$$V_t = \frac{Y_t}{Y_{t-1}} \cdot 100, \quad t = 2, 3, \dots, N$$

Ланчани индекси тумаче се у процентима преко стопе промене тако да се од њих одузме 100.

$$S_t = V_t - 100, \quad t = 2, 3, \dots, N$$

Осим стопа раста из године у годину, статистичка анализа је захтевала рачунање просечне стопе промене за цео посматрани временски период. Просечна стопа промене је просечна релативна (у %) промена вредности посматране појаве (увоза/извоза) у укупном посматраном временском периоду. Просечна стопа промене рачуна се помоћу геометријске средине ланчаних индекса. Како ланчаних индекса има (N-1), јер се први у реду не рачуна (у нашем случају 9), геометријска средина биће (N-1) корен од њихових умножака:

$$G = \sqrt[N-1]{V_2 \cdot \dots \cdot V_N} = \sqrt[N-1]{\frac{Y_2}{Y_1} \cdot \frac{Y_3}{Y_2} \cdot \dots \cdot \frac{Y_{N-1}}{Y_{N-2}} \cdot \frac{Y_N}{Y_{N-1}}}$$

Из десне стране једнакости може се видети да се могу кратити све вредности појаве осим Y_1 и Y_N , стога важи да је геометријска средина номиналних индекса:

$$G = \sqrt[N-1]{\frac{Y_N}{Y_1}}$$

Просечна стопа промене рачуна се према:

$$S = (G - 1) \cdot 100$$

Пошто су предмет анализе овог рада годишњи подаци, онда се као резултат добијају просечне годишње стопе промене за посматрани десетогодишњи период.

Аритметичка средина је најчешће израчунавана мера централне тенденције и велики број статистичких техника у статистици закључивања користи аритметичку средину. Рачуна се по следећој формули:

$$\bar{X} = \frac{\sum_{i=0}^n X_i}{n}$$

при чему је:

n – број вредности посматраног обележја

X_i – збир свих вредности посматраног обележја

На вредност аритметичке средине утичу екстремне вредности. Због начина на који се израчунава аритметичка средина, екстремно високе вредности посматраног обележја ће повећати вредност аритметичке средине и обрнуто, екстремно ниске вредности ће смањити вредност аритметичке средине. Због тога аритметичка средина није најбоља мера централне тенденције у случају да вредности посматраног обележја немају нормалану дистрибуцију.

Мере варијабилитета обележја указују на две чињенице: њихов износ говори колико су средње вредности посматраног обележја X добри представници свих њихових вредности на посматраном скупу и треба да покажу колико се сви елементи на посматраном скупу међусобно разликују у односу на дато обележје X . тј. што је варијанса мања то је средња вредност бољи представник и обрнуто.

Коефицијент варијације је у анализи овог рада коришћен као релативна мера десперзије (варијабилитета) и показује процентуалну варијацију јединице посматрања. Можемо рећи да је коефицијент варијације заправо просечно одступање вредности квантитативног обележја од аритметичке средине изражено у процентима тј. однос стандардне девијације и аритметичке средине. Формула за израчунавање коефицијента варијације је:

$$CV = \frac{s}{\bar{x}} = \frac{\sigma}{\mu}$$

На основу формуле може да се закључи да је варијабилитет одређене варијабле већи што је већа вредност стандардне девијације. Вредност коефицијента варијације се множи са 100, да би се изразио у процентима. Његови основни недостаци су лоша репрезентативност у случају екстремних вредности или отворених разреда, те осетљивост на мале промене аритметичке средине у случајевима када је аритметичка средина врло близу нули.

Иако не постоји општи критеријум варијабилитета према вредностима коефицијента варијације, један од најчешће примењиваних је критеријум наведен у следећој табели. Нагласимо и чињеницу да је најмања могућа вредност коефицијента варијације једнака 0 (и постиже се искључиво за константне низове података), док највећа вриједност није одређена. Практична примена показује да његова вредност ретко прелази 100%. У случајевима када његова вредност прелази 100% реч је о веома хетерогеном низу нпр. увоз посматраног производа се вршио само у једној од 10 посматраних година.

CV (%)	Варијабилитет
0-10	Врло слаб
10-30	Релативно слаб
30-50	Умерен
50-70	Релативно јак
70 ≥	Врло јак

Код анализе биланса спољнотрговинске размене коришћен је индикатор који показује покривеност увоза извозом. Рачуна се по следећој формули:

$$PU_{ij_t} = \frac{I_{ij_t}}{U_{ij_t}} \times 100$$

при чему је:

P_{ij} - покривеност увоза извозом посматране земље,

I_{ij} - извоз робне групе i , односно производа j у оквиру робне групе i ,

U_{ij} - увоз робне групе i , односно производа j у оквиру робне групе i ,

t - временски период анализе, година или просек за одабране године t_1 ,

$t_2, t_3, \dots, t_n$.

Добијени проценат показује степен покривености увоза извозом. Што је проценат виши, то значи да су те робне групе или производи носиоци, у овом случају, извозног потенцијала Републике Србије.

3. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

3.1. Општи ставови о односима Републике Србије са Руске Федерације, Републиком Белорусијом и Републиком Казахстан

Модерно доба са собом доноси интезивне српско- руске односе. Ови односи почели су да се развијају од краја 17. века. Сматра се да је појединачан контакт на релацији српско- руских односа био раније у средњем веку. Тада су се српски народни правци, који су предвођени Арсенијем III Црнојевићем, обратили руском цару Петру I Великом за помоћ ради ослобођења од турске власти. „Након тога је Рисока Петра Великог повела активну политику на Блакану (што је, уз остале реформе и промене епохе Петра I, означило почетак њене одлучније борбе за своје место међу водећим европским државама)“.⁴⁸

Кроз векове дипломатски односи Русије и Србије пуна је успона и падова, добрих и лоших времена. Без обзира на све догађаје веома често се говори о Русији као велико, поузданом и традиционаланом српском пријатељу, док су се односи дефинисали као традиционално пријатељски. Тако је два века стара дилема, о снажним приближавањем Русије у Србији.

Од демократских промена које су се десиле 2000. године па све до данас, односи на релацији Србија- Русија стално се унапређују. Ови односи су се интензивирали након избијања светске економске кризе. Уследио је велики број узајамних посета на највишим нивоима, што је довело до тога да су односи Србије и Русије данас „премрежени“ билатералним споразумима и кровним Споразумом о стратешком партнерству из 2011. године, отвориле су се могућности свестране сарадње и то у најбољем интересу обе државе.

---

48 *Зборник радова Односи Русије и Србије на почетку XXI века, Две Русије: о два доминантна дискурса Русије у српској јавности, проф. др Мирослав Јовановић, Београд 2010., стр. 15.*

„Политичка димензија ових релација несумњиво је дефинисана руском подршком Србији у решавању проблема Косова и Метохије.“⁴⁹ Ако се односи ове две земље посматрају из економске сфере онда су централна питања свакако везана за финансијску подршку Србије кроз кредитирање, и инфраструктурни пројекат гасовода Јужни ток који пролази кроз нашу земљу. Последњих година велики помак је остварен кроз војну сарадњу, опремањем војске србије и кроз наменску индустрију.

У току 2012. године изборима председника Путина и Николића започела је нова фаза у односима Русије и Србије. За ове односе, у свом последњем интервјуу, амбасадор Конзуин, рекао је да су на „историјском врхунцу“. Међутим, Србија има тежњу и на прагу је свог историјског учлађења у Европску унију. Због тога и не чуди што односи између Русије и Србије представљају једну можда од најактуелнијих тема у јавном дискусу Србије, што свакако илуструје следећу чињеницу а то је, да српско друштво не одустаје од свог места у модерној Европи. Као важни елементи расправе где је место Србије, да ли треба да унапређује сарадњу са Русијом или западном Европом, оличеном у Европској унији веома често се темељи на метафизичким аргументима. Ти елементи су славјанофилство, слични језик, култура и традиција православља, историјска блискост, итд. Мали беој елемената базира се на аргументацији која се огледа у узајамним интересима и користимаобе земље. Односе Србије и Руске Федерације везане за економију, као и са другим удаљенијим земљама треба гледати у односу на економска кретања у Европи где се Србија и налази.

Спољна трговина како у Русији тако и у Србији последњих неколико деценија претрпела је значајне трансформације и промене. Ипак, традиционална зависност Србије од руских енергената и данас је опстала. Некадашњи извоз светских познатих производа „југословенске индустрије“, па је тако извоз српских предузећа некада представља 50% извоза СФРЈ. „За само неколико година извоз се срзоао до катастрофалних размера, са друге стране енергетска политика је била уравнотежена.“⁵⁰

Након распада СФРЈ, као и након свих недаћа које су задесиле Србију, може се видети колико је наша земља била оштећена а тиме и њен економски развој

49 *Србија, Европска унија, Русија-анализа економских односа, И.Кнежевић, М.Гајић, К.Ивановић, Београд 2012., стр. 4.*

50 *Марјан Божовић, Нова економска дипломатија, Русија, стр. 135*

успорен. На жалост, и данас српска привреда због свега тога трпи несагледиве последице.

Пракса је током прошлих година показала да је ниво иновативне активности српских предузећа и даље незадовољавајућа. Зато је потребно, могло би се рећи неопходно да предузећа у Србији улазе у разне облике кооперативних аранжмана. Један такав пример је и Споразум са ЕАЕУ, која би могла да поспеше њихову експанзију на постојећа и нова тржишта. На тај начин српска предузећа добијају јакподстицај за технолошки развој и свој економски раст, „али се исто тако и јавља утицај стратешких партнерстава који се одражава на макроекономске индикаторе у смислу повећања извоза, друштвеног производа, раст запослености и животног стандарда становништва.“⁵¹

Да је потенцијал Србије велики, на то указују повољни како земљишни тако и климатски услови које она има. Али ту су и ограничавајући фактори који се огледају у коришћењу расположивих потенцијала и то уситњеност поседа и њихова распарчаност, затим лоша инфраструктура, неповољни кредитни услови и велика социјална несигурност самих произвођача. Због тога је од круцијалног значаја „да Србија у времену које је испред ње учини све како би на што бољи начин превазишла недостатке који су присутни и који постоје, али уз то учини и додатне напоре у развоју прерађивачког сектора с обзиром да се прерађивачки сектор наводи као велика прерађивачка шанса када се говори о даљем унапређењу спољнотрговинске размене, са Русијом али и са другим земљама“.⁵²

Подаци из светске базе података ММФ-а, до 2019. године указују да се све земље Европе налазе на дну, или при дну листе, када се посматра очекивани раст БДП-а у годинама које долазе. „То указује да на Руском, Украјинском, Египатком, Турском, Изралеском или САД тржишту, треба тражити алтернативна где се роба која је произведена у Србији треба пласирати.“⁵³

---

51 *Мр Ана З. Дукић, Иновације у стратешким партнерствима предузећа, Ниш, 2014. стр.4*

52 *Матковски Бојан, Скоко Милан, Агроекономија, Анализа спољнотрговинске размене воћа и поврћа у Републици Србији, 2017. стр.11*

53 *Мирослав Здравковић, Макроекономија, Економски односи Србије са Руском Федерацијом основни потенцијал и ограничења, октобар 2014, стр.4*

Између Владе тадашње Савезне Републике Југославије и Владе Риске Федерације 28. августа 2000. године потписан је споразум о слободној трговини.⁵⁴ Тако је успостављена зона слободне трговине између потписница. Ратификацију споразума Савезна Република Југославија извршила је 9. и 10. маја 2001. године. Након што су се разјединиле Црна Гора и Србија, обе земље су наставиле са примењивањем потписаног споразума.

Споразум о слободној трговини са Републиком Белорусијом примењује се од 31. марта 2009. године. Закон о потврђивању Споразума са Белорусијом усвојен је 11. децембра 2009. године.⁵⁵

Споразум о слободној трговини Србије и Казахстана потписан је 7. октобра 2010. године а примењује се од 1. јануара 2011. године. Потписани споразум омогућио је како унапређење тако и продубљивање трговинско- економске сарадње између две земље. Сарадња је усмерена на „убрзан економски развој, побољшање живота и рада грађана, повећану запосленост међу грађанима али и подстицање економске стабилности између Србије и Казахстана.“⁵⁶

---

54 *Службени лист СРЈ - Међународни уговори, бр. 1/2001.*

55 *Закон о потврђивању споразума Владе Републике Србије и Владе Републике Белорусије о слободној трговини између Републике Србије и Републике Белорусије. Службени Гласник - Међународни уговори, бр. 105/2009.*

56 *Закон о потврђивању споразума о слободној трговини између Владе Републике Србије и Владе Републике Казахстан, Службени гласник Међународни уговори бр. 11/2010.*

3.2. Значај и предности Споразума о слободној трговини између Републике Србије и ЕАЕУ

Споразуми који су претходно потписани, представљали су увод у наредну етапу преговора о потписивању новог споразума са Евроазијском унијом, институцијом за стварање заједничког тржишта на просторима пре свега бившег СССР-а. Потписивањем новог споразума амбиција се огледа у ширењу сарадње и мимо тог простора. Посматрано у односу на Европску унију, Евроазијска унија обухвата површину која је скоро шест пута већа. „Велики су изгледи да ће се број земаља чланице Евроазијске уније у будућности ширити.“⁵⁷

Потписани споразум ступио је на снагу 10. јула 2021. године.

Који је значај овог споразума биће описан у наставку овог дела рада, а значај је свакако вишеструк. Србија је потписивањем наведеног споразума остварила и добила бенифиције. Једна од бенифиција која је веома значајна јесте да Србија чини земљу која је најповољнија за страна улагања на Балкану. Од страних улагања Србија добија доста предности. На то указује то да је тржиште ЕАЕУ једно од најмогољуднијих тржишта на свету.

Позитивни ефекти као и предности потписаног споразума огледају се у подстицају развоја наше земље у будућности, а то произилази из позитивних ефеката које доносе страна директна улагања као и инвестиције. Све то много може побољшати привреду Србије која је у транзицији и која је у развоју. Привреда Србије треба на најбољи могући начин да искористи стимулативне подстицајне мере као и олакшице које утичу на подизање и одржавање општег нивоа пословне активности. Инвестиције подстичу развој мање развијених региона у нашој земљи, као и развој одређених обалсти индустрије или одржавању њеног постојећег нивоа. Инвестиције подпомажу и нова знања и технологије, повезују и укључују домаћа предузећа у међународне како технолошке тако и дистрибутивне и производне мреже глобалних мултинационалних компанија које послују на простору Републике Србије.

---

57 *Александар Ђурић, Евроазијска економска заједница, Зборник правног Правног факултета у Нишу, бр. 62/2012, стр. 1.*

Свуда у свету опште је присутна и изражена глобализација као и регионална и субрегионална сарадња. Та сарадња заснована је на заједничким интересима и потребама које имају регионални партнери и то добија све више значаја. Све израженија глобализација указује на потребу да земље које имају исте или сличне услове развоја и проблеме потребно је да се удруже у остваривању својих реформских циљева. Такве земље треба да удруже своја средства и снаге да би могле да одговоре на глобалне изазове.

Свака компанија која жели да улаже руководи се различитим разлозима и својим специфичним интересима када доноси одлуке како ће и где инвестирати своја средства. Тако компаније доносе одлуке о улагању свог капитала ван границе своје земље, и на тај начин прихватају глобалну дисперзију ланца вредности. Ланац вредности условљен је великим бројем чинилаца, на првом месту процени профита који компанија може остварити у иностранству путем производног улагања. „Као основни мотив издваја се циљ и мотив власника капитала издваја се прихватање стратегије директног улагања, заправо могућност остваривања високе стопе профита или неког другог прихода.“⁵⁸

У нашу земљу, увозом капитала, обезбеђују се она средства која недостају, допуњују се сви расположиви домаћи фактори производње. На крају се креирају услови који доприносе већу запосленост и рад српских предузећа. „Преко трансфера технологије, обучава се радна снага, успоставља се веза са осталим делом привреде, тако се отварају путеви домаћим произвођачима ка глобалном тржишту, стимулише привредни развој као и раст Републике Србије.“⁵⁹

ЕАЕУ, последњих година одликује сталан привредни раст. То доводи до вишег стандарда становништва које стално расте, што условљава повећану тражњу за разним производима. Све наведено привреди наше земље даје додатну шансу за пласирањем производа на тржишту ЕАЕУ.

---

58 С. Поповчић-Аврић, М. Видас-Бубања, „Међународна економија”, Факултет за економију, финансије и администрацију, Београд, 2009. год., стр. 295.

59 М. Видас Бубања, „Методе и детерминанте страних директних инвестиција”, Институт економских наука, Београд, 1998. год., стр. 316

Тржиште ЕАЕУ броји преко 180 милиона становника. Вековима између Србије и Русије је одлична билатерална срадња, и она представља камен темељац настанку споразума између ове две земље.

ЕАЕУ тржиште има своје потенцијале који су разноврсни и вишестрани. Потписивањем Споразума о слободној трговини постављен је правни оквир за још напреднији развој привредних односа чланица ЕАЕУ и Србије. С тим да се потписивање Споразума створила шанса за проширење сарадње. Тако се наведени Споразум, у исто време може посматрати као један од најважнијих аргумената Србије за привлачење страних инвеститора у односу на земље у окружењу. На то указује чињеница да слободну трговину са ЕАЕУ сем Србије, нема ни једна држава осим бивших совјетских република. Па тако овај споразум представља непорцењив значај када се посматра Српска економија јер, чини Србију посебно атрактивном за стране инвеститоре у производном сектору.

Преамбула⁶⁰ Споразума представља део у коме су стране потписнице прихватиле одређење за унапређење и продубљење трговинско економске сарадње уз поштовање принципа тржишне економије.⁶¹ Тако преамбула представља основу трговинско- економске сарадње.

Преамбула Споразума потврђује намеру да се активно учествује али и продубљују међусобни економско- трговински односи. Исто тако преамбулом се ставрају услови да се роба слободно креће, као и капитал али уз важеће законе држава које су потписнице и уз поштовање правила Светске Трговинске Организације (СТО).

У свом првом члану „Споразум наводи да ће стране уговорнице поставити олакшавајуће стандарде и на тај начин либерализовати међусобну размену трговинских добара уз поштовање одредаба овог споразума као и одредаба Светске Трговинске Организације⁶² а све то у сврху примене режима слободне

60 Преамбула тј.. Уводни део документа, уговора. Преносно: околишење, заобилажење (лат.) Преузето са: <http://mojustav.rs/category/preambula/> 15.04.2019.

61 Постоје различите теорије и класификације о томе који су основни принципи економије. О различитим класификацијама Вид. више: Проф. др Зоран Његован, Принципи економије, Нови Сад, 2018.

62 Светска трговинска организација (СТО), се бави правилима трговине међу земљама на глобалном нивоу. Али њене активности подразумевају далеко више од тога, СТО је такође и скуп правила. Основа су СТО споразуми,

трговине“.⁶³ Из овог члана произилази да земље које су потписале Споразум у потпуности прихватају правила о пословању Светске Трговинске Организације. Али да исто тако постоји намера да се прошире међусобни трговински односи у складу са правилима која су дата.

испреговорани и потписани од стране највећег броја земаља које између себе тргују. Ови документи представљају правни оквир међународне трговине. Они су у суштини споразуми који обавезују владе земаља чланица да задрже своје трговинске политике у оквиру договорених граница. Иако су договорени и потписани од стране влада, циљ је да се помогне произвођачима роба и услуга, као и извозницима и увозницима да несметано послују, истовремено омогућавајући владама да испуњавају социјалне и еколошке циљеве. Најважнији циљ је да се омогући што слободнији ток трговине (док год не постоје нежељени пропратни ефекти), јер је то важно за економски развој и благостање. То делом значи и уклањање препрека у трговини. Такође значи обезбеђивање могућности да појединци, компаније и владе имају информације о трговинским правилима која важе свуда у свету, уз неку врсту гаранције да неће бити неочекиваних промена. Другим речима, правила морају бити транспарентна и предвидива. Водич кроз Светску трговинску организацију, Центар за међународне и безбедносне послове, превод Јелена Кајгановић, Београд 2015, стр. 9.

- 63 *Економске предности система отворене трговине базираног на мултилатерално договореним правилима су довољно једноставне за разумевање и почивају углавном на опитим правилима трговине. Оне су поткрепљене и доказима: искуствима светске трговине и економског раста од Другог светског рата. Царине на индустријске производе су нагло пале и сада су у просеку мање од 5% у развијеним земљама. Током првих 25 година након рата, светски економски раст је у просеку био око 5% годишње, што је висока стопа која је делимично резултат смањења препрека у трговини. Светска трговина је расла чак и брже у том периоду, у просеку око 8%. Подаци показују јасну статистичку везу између слободније трговине и економског раста. Економска теорија указује на јаке разлоге за ту везу. Све државе, укључујући и најсиромашније, имају ресурсе - људске, индустријске, природне, финансијске - које могу да користе за производњу роба и услуга за домаћа или страна тржишта. Економија нам говори да се трговином ових роба и услуга може стећи корист. Једноставно речено, принцип компаративне предности каже да државе напредују прво искоришћавањем сопствених ресурса како би се концентрисале на оно што производе најбоље, а затим трговањем ових производа за производе који друге државе производе најбоље. Другим речима, либералне трговинске политике - политике које омогућавају несметан проток роба и услуга - изоштравају конкуренцију, мотивишу иновације и подстичу успех. Оне умножавају награде које проистичу из производње најбољег производа, са најбољим дизајном, по најбољој цени. Водич кроз Светску трговинску организацију, Центар за међународне и безбедносне послове, превод Јелена Кајгановић стр. 15, Београд 2015.*

За циљеве, Споразум дефинише следеће:

- „проширење и подстицање међусобних трговинско-економских односа, усмерених на убрзање економског развоја две државе, побољшање услова живота и рада, повећање запослености становништва, у области производње, постизања производне и финансијске стабилности држава потписница;
- обезбеђивање услова за лојалну конкуренцију између привредних субјеката држава потписница;
- хармонизација царинских процедура и начина примене правила о пореклу робе, која одговарају нормама међународне праксе и усаглашавање поступка контроле порекла робе од стране царинских органа држава потписница“.⁶⁴

Тако се споразумом даје већи подстицај и посебна прилика српским произвођачима као и предузетницима да извозе своје пољопривредно-прехранбене производе. Тако је Споразумом предвиђено да се тржиште чланица ЕАЕЗУ може извести 400 тона полу-тврдог и тврдог крављег сира и неограничене количине овчјег и козјег сира, 90. 000 литара вињака и неограничене количине воћне ракије, 2.000 тона цигарета. Одредбе самог споразума базирају се на претходно потписаним споразумима са три чланице. Ипак постоје мале измене листе изузетака из режимаслободне трговине. Тако је проширена зона слободне трговине на Републику Јерменију и Киргиском Републиком.

Најзаступљенији став код теоретичара модернизације јесте да постоји низак ниво развоја друштва детерминисан традиционалношћу његових економских, политичких, друштвених и културолошких карактеристика и структура. Да би та друштва повећала ниво развијености, она морају да прођу кроз процес трансформације и то од традиционализма ка савремености. Такав процес проверен је на примеру најразвијенијих земаља. Модернизациони импулсу развијеним земљама углавном је био ендеогеног карактера. Са друге стране трансформацији земаља у развоју доминирао је егзогени фактор. То указује

---

64 Споразум о слободној трговини Републике Србије и ЕАЕУ http://www.parliament.gov.rs/upload/archive/files/lat/pdf/predlozi_zakona/2019/2981-19%20-%20Lat..pdf 01.08.21.

да се „модернизација земаља у развоју остварује путем дифузије капитала, институција и вредности позајмљених из развијених земаља“.⁶⁵

Као битна карактеристика савремених трговинских токова издваја се значајан пораст регионалних интеграција које се јављају у виду зона слободне трговине. Из претходно наведеног под зонама слободне трговине подразумевају се уговорни односи две или више земаља које се заснивају на билатералној или мултилатералној основи, којим се укидају царине и смањују нецаринске баријере. Тако се циљ либерализације трговинских токова огледа у стварању како економских тако и политичких услова за неометано кретање робе и услуга међу земљама потписницама. Тако поред опадања трошкова трговања, омогућава се експанзија трговинских токова у веома кратком временском року. И овде извоз игра веома важну и значајну улогу. Зато је од великог значаја да наша земља повећа извоз, јер на тај начин повећава конкурентност својих производа- услуга. Повећању извоза наше земље у многоструке доприносе олакшице на нивоу трговинских организација.

Потписивање споразума са земљама чланицама ЕАЕУ, указује на позитивне стране које са собом носи овакав вид регулисане спољнотрговинске сарадње. Евидентно је да овакав споразум Србију ставља међу прве земље у региону. Споразум ће свакако обезбедити и подстаћи убрзани као и континуирани економски развој националне привреде . Свакако ће и веома допринети конкурентности наше земље у региону. „Више него било која друга форма непосредно производно ангажовање у иностранству за резултат може имати директан приступ земље домаћина новој напреднијој технологији, боље методе управљања и прихватање ефикасније организационе и менаџерске праксе, усвајање виших привредних тржишних стандарда, унапређење квалитета људских ресурса путем тренинга и обуке локалне радне снаге, олакшан приступ тржиштима широм света.“⁶⁶

---

65 Аверкијева, Е. С. (2014). Модернизација и економски развој: институционални фактори раста социјалне заштите. *Journal of Institutional Studies*, 6(3), 83-95

66 Александар Јанић, Мастер рад : Стране директне инвестиције, Ниш, јун 2014. године, стр.29

3.3. Анализа спољнотрговинске размене агроиндустријских производа са ЕАЕС

Потреба за потпунијом сликом спољнотрговинског односа са земљама које у предмет анализе намеће потребу сагледавања укупног спољнотрговинског односа Републике Србије са земаљама чланицама ЕАЕС. За посматрани временски период просек укупног српског извоза агроиндустријских производа, у текућим ценама, на тржиште ЕАЕС износи 274.13 милиона USD, док просек укупног српског увоза са тржишта земаља чланица ЕАЕС износи 69.13 милиона USD.

Спољнотрговинска размена са ЕАЕС своди се углавном на трговину са Руском Федерацијом. Просек посматраног десетогодишњег периода показује да 95% укупног српског извоза у ЕАЕС чини извоз у Руску Федерацију, а 91% укупног увоза из ЕАЕС чини увоз из Руске Федерације. Руска Федерација се налази на четвртм месту трговинских партнера Србије, обзиром да чини нешто мало више од 6% укупног српског извоза, а учествује са нешто више од 11% у нашем увозу. Када се у анализу додају и остале земље чланице ЕАЕС рачуница се много не мења. У посматраном десетогодишњем периоду укупан извоз агроиндустријских производа Републике Србије у преостале четири земље чланице ЕАЕС у просеку износи 12.68 милиона USD, док је вредност просечног увоза 5.93 милиона USD. Постојање спољнотрговинског суфицита представља трајну карактеристику српске привреде. У табели 1. приказани су резултати спољнотрговинске размене (извоз, увоз и биланс) агроиндустријских производа Републике Србије са појединим чланицама ЕАЕС, исказани као просек анализираног десетогодишњег периода.

Агроекономиста Милан Простран наводи да се трговина шири у концентричним круговима, прво се осваја суседно тржиште па се иде даље. „За та далека тржишта потребна је велика продуктивност како би се исплатили високи трошкови транспорта. Споразуми о слободној трговини су добри, добро је да се укину баријере да извози ко хоће, али ми смо мала земља чија је пољопривреда осетљива на климатске факторе и тешко можемо бити стабилни снабдевачи тако великих тржишта“, истиче Простран.

Табела 1. Спољнотрговинска размена агроиндустријских производа по земљама чланицама ЕАЕС, у милионима USD, просек за период 2011.-2020.година

	<i>Просечан извоз</i>	<i>Просечан увоз</i>	<i>Просечан спољнотрговински биланс</i>
Руска Федерација	262.07	63,20	198.87
Република Белорусија	7.65	1,68	5.97
Република Казахстан	0.62	0,10	0.53
Киргиска Република	4.04	4,14	-0.10
Република Јерменија	0.37	0,01	0.36
Укупно ЕАЕС	274.75	69.13	205.63

Обрачун на основу података Републичког завода за статистику

Овде је важно уочити нешто о чему је писао А. Хиршман: извозник који има уску понуду и не може лако да промени тржиште сноси веће трошкове од прекида трговине, поготово ако увози разноврсну робу и то управо од оних тржишта на која претежно извози.⁶⁷ Ово се може применити на српску трговину са земљама чланицама ЕАЕС, поготову на трговину са Руском Федерацијом.

Анализа у наставку има за циљ да прикаже однос и структуру спољнотрговинске размене агроиндустријских производа Републике Србије појединачно са сваком од земаља чланица ЕАЕС.

67 *Albert O Hiršman, „National Power and the Structure of Foreign Trade“, University of California Press, Berkeley and Los Angeles, 1945. год., стр. 30.*

3.4. Анализа спољнотрговинске размене агроиндустријских производа Републике Србије и Руске Федерације

У анализи спољнотрговинских односа Републике Србије са Руском Федерацијом примењен је принцип „одозго према доле“ („Top-down analysis⁶⁸“). Анализа одозго према доле прво даје преглед «велике слике», а затим анализира детаље мањих компоненти. Укупан увоз и извоз Републике Србије у Руску Федерацију прво је анализиран по секторима СМТК, затим је рађена анализа по одсесима СМТК за агроиндустријске производе и на крају је рађена још детаљнија анализа по СМТК позицијама, односно најзначајнијим агроиндустријским производима. Циљ је стећи што јаснију слику о значају спољнотрговинске размене агроиндустријским производима, а затим извести што прецизније закључке о могућностима унапређења спољнотрговинске размене са Руском Федерацијом.

3.4.1. Извоз агроиндустријских производа Републике Србије на тржиште Руске Федерације

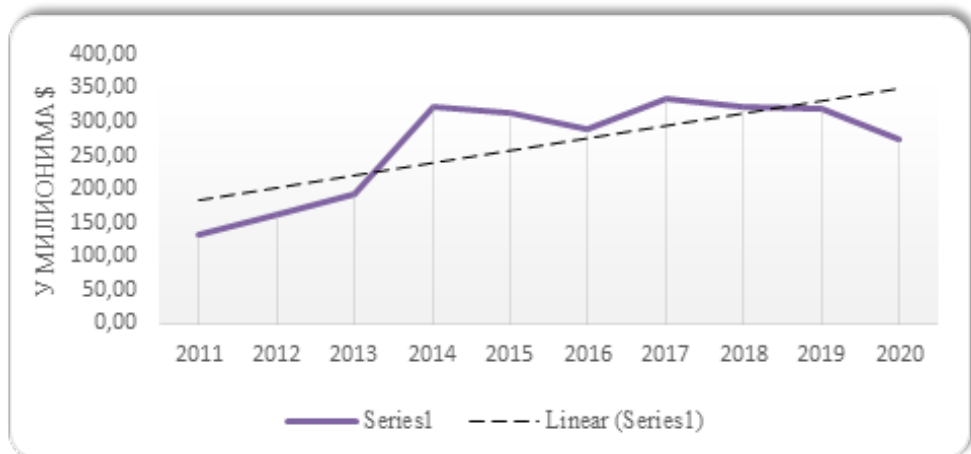
Просечан извоз агроиндустријских производа Републике Србије у Руску Федерацију у посматраном периоду (2011.-2020. година) износио је, у сталним ценама, 266.18 милиона USD (табела 2). Вредност извоза агроиндустријских производа Републике Србије у Руску Федерацију у последњој посматраној (2020.) години достигао је износ од 275.50 милиона USD, што представља реално повећање од више од 2 пута (прецизније 2,1) у односу на прву посматрану (2011.) годину, када је извоз износио 131.52 милиона USD (графикон1). Уочене су две фазе раста извоза агроиндустријских производа. Прва фаза обухвата период од 2011. до 2015. године. Поредиши ниво извоза у првој посматраној години (2011.) са 2015. годином закључујемо да је вредност извоза агроиндустријских производа дуплирана у реалном смислу (јер се пореде подаци извоза обрачунати у сталним ценама). Тај тренд је настављен

---

68 <https://www.investopedia.com/terms/t/topdownanalysis.asp>

наредних пар година посматраног временског периода. Друга фаза обухвата период од 2016. до 2020. година. Поредѐћи ниво извоза из 2016. године са 2011. годином, долазимо до сличног закључка (износ извоза је дуплиран тј. повећан за 2,5 пута). Међутим, ако поредимо вредност извоза из било које године друге фазе (2016.-2020. година) у односу на 2011. годином закључујемо да је вредност извоза агроиндустријских производа реално већа за више од два пута. Графикон 1. сликовито приказује претходно изнете чињенице константног раста српског извоза агроиндустријских производа у Руску Федерацију.

Графикон 1. Кретање извоза агроиндустријских производа Републике Србије у Руску Федерацију (просек за период 2011.-2020.)

Извор: Приказ аутора на основу података Републичког завода за статистику

На основу података приказаних у табели 1., уочавамо да је константан раст извоза остварен уз релативно ниску стопу промене од 8.34%, што говори у прилог константног и устаљеног пласмана српских агроиндустријских производа на тржиште Руске Федерације. Релативно умерен просечан коефицијент варијације од 26.88% последица је осцилација у реалној вредности извоза. Са једне стране, у 2014. години забележен је највећи реални раст, односно извоз у 2014. години је повећан за 131.39 милиона USD у поређењу са нивоом извоза из 2013. године. Са друге стране, остварен је пад нивоа извоза у 2015. години

у износу од 9.38 милиона USD у поређењу са 2014. годином, као и пад у 2016. години у износу од 23.07 милиона USD у односу на ниво извоза остварен у 2015. години. Пад у 2015. години делимично се може објаснити неким од изазова са којима се српски извозници суочавају, а тиче се реекспорта⁶⁹. Наиме, у 2014. години⁷⁰ српска јавност је упозната са проблемом реекспорта меса произведеног у ЕУ преко једне српске кланице. Проблем је решен када је афера откривена а контроле су пооштрене. Осим тога, у априлу 2015.године, руска служба за ветеринарски и фитосанитарни надзор (Rossel'jhoznadzor) издала је обавештење о ограничавању увоза јабука из Републике Србије због фалсификовања српских фитосанитарних сертификата.⁷¹ Док пад нивоа извоза у 2020. години у износу од 42.72 милиона USD у односу на 2019. годину може се објаснити као последица епидемиолошких мера изазваних глобалном пандемијом Корона вируса.

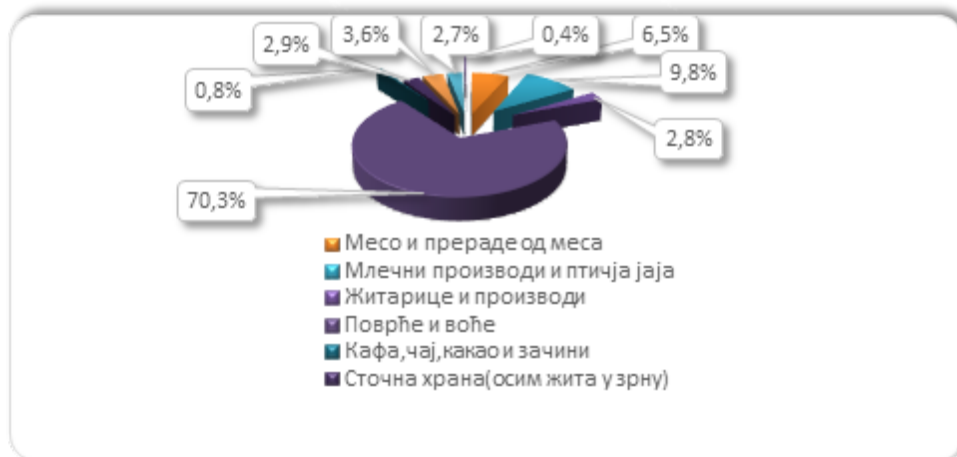
---

69 *Русија је у августу 2014. године забранила увоз прехранбених намирница из Западне Европе, Сједињених Америчких Држава, Канаде и Аустралије, као контрамеру због увођења санкција Русији. Уводећи забрану увоза робе из одређених земаља, Руска Федерација је отворила широко поље за разне махинације. У немогућности да своје производе директно пласирају на Руско тржиште, произвођачи из санкционисаних земаља имају интерес да то обаве индиректно, преко посредника из осталих земаља.*

70 http://www.politika.rs/scc/clanak/296657/Ljajic-Na-putu-smo-resenja-problema-u-izvozu-mesa_02.03.2019.

71 http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/ekonomija/aktuelno.239.html:545968-Rusija-ogranicava-uvoz-jabuka-iz-Srbije-zbog-falsifikatora_25.02.2019.

Слика 1. Структура извоза агроиндустријских производа из Републике Србије у Руску Федерацију (просек за период 2011.-2020.)

Извор: Приказ аутора на основу података Републичког завода за статистику

Структура извоза агроиндустријских производа у посматраном периоду је била прилично стабилна, али за поједине СМТК одсеке постоје значајне осцилације у појединим годинама.

Најзначајније учешће у укупном извозу агроиндустријских производа (приказаног као просек за посматрани десетогодишњи период) у Руску Федерацију има одсек „05 - Поврће и воће“, са учешћем од 70.30% (слика 1). „Поврће и воће“ је група производа која се највише извози у Руску Федерацију, са просечном вредношћу, у сталним ценама, од 187.13 милиона USD за посматрани десетогодишњи период. Изузетак је 2014. година у којој је дошло до значајнијег пада од 57.3%.

Одсек „02 - Млечни производи и јаја“ заузима друго место по учешћу у укупном извозу агроиндустријских производа у Руску Федерацију посматраног као просек анализираних десетогодишњег периода. Просечан ниво учешћа другог одсека је 9.82% (слика 1) са релативно просечним коефицијентом варијације од 38.73%. Овај одсек је из године у годину имао значајан реални раст, изузетак су 2015. и 2016. година. Колико значајном реалном расту је реч, показује просечна стопа промене у износу од 75.01% (просек периода 2011.-2020. година). Закључак је да је ово група производа у којој је Република Србија последњих

година препознала и остварила конкурентску предност у наступу на тржиште Руске Федерације. У 2013. години остварено је највеће учешће овог одсека у укупном извозу агроиндустријских производа и оно износи 11.2% (21.42 милиона USD). У периоду од 2011. до 2014. година овај одсек је реално растао по јако високим стопама, да би у 2015. години остварио рални пад од 3.97%, а у 2016. година реални раст од 3.20%. У 2017. години остварен је реални раст од 12.45%. Коефицијент варијације овог одсека је релативно умерен и износи 38.73%, што је последица управо изнетих осцилација у реалним стопама раста.

Први одсек (СМТК 01) „01- Месо и прераде од меса” налази се на трећем месту по нивоу значајности у структури извоза агроиндустријских производа у Руску Федерацију. Он чини 6.53% укупног извоза агроиндустријских производа на тржиште Руске Федерације (посматрано као просек десетогодишњег периода). Обим извоза овог одсека има прилично велика одступања у посматраном периоду (2011.-2020.), што показује и просечни коефицијент варијације од 116.55%. Анализа укупног обима извоза овог сектора (СМТК 01) указује да је у првим посматраним годинама овај сектор имао стабилан раст. Највећи реални раст је остварен у 2014. години (1540%). Међутим, значајне осцилације настају у преосталим посматраним годинама (период 2015.-2020.), јер је „проблем“ направио рекордан извоз у 2014. години (у износу од 72.58 милиона USD). У 2013. години овај сектор остварио је значајан пад у износу од невероватних 51.73%. Слична ситуација се догодила и у 2015. години, када је пад износио 48.94%. Убедљиво највећи пад забележен је у 2016. години и износио је 76.74%, док је пад у 2020. години износио 33%. Просечна стопа промене за посматрани период (2011.-2020.) износи 11.19% и показује да је раст извоза овог одсека (СМТК 01) био већи од оставреног пада у претходно поменуте четири године.

Анализа извоза по одсецима СМТК у посматраном периоду, наводи на закључак да извоз следећих одсека: „05 - Поверће и воће“, „02 - Млечни производи и птичја јаја“, „01 - Месо и прераде од меса“ и „04 - Житарице и производи од жита“ чине преко 90% укупног извоза агроиндустријских производа (слика 1.). Високе стопе промене робних група „02 - Млечни производи и птичја јаја“ (стопа промена је 75.01%) и „06 - шећер, производи од шећера и мед“ (стопа промене је 77.80%) и њихови високи коефицијенти варијације индицирају да ове робне групе имају изражену тенденцију несигурности у даљем пласману на тржиште Руске Федерације. При тумачењу резултата треба имати у виду

да су подаци за робну групу „03 - Рибе, љускари, мекушици и прерађевине од њих“ засновани на само четири године (2012.-2017.) у којима је Република Србија извозила ову групу производа. Треба узети у обзир и чињеницу да се робна група „08 - Сточна храна (осим жита у зрну)“ пласира на тржиште Руске Федерације тек од 2012. године, и то у прилично стабилном обиму (што показује стопа промене од 38.50%). Коефицијент варијације од 79.60% указује на осцилације у обиму које су последици растућег тренда извоза ове групе производа.

Закључак је да ће се у будућности извоз у Руску Федерацију заснивати на следећим робним групама: „05 - Поврће и воће“ (стопа преомене 5.76% и коефицијент варијације 24.69%), „04 - Житарице и производи од жита“ (стопа преомене 5.82% и коефицијент варијације 30.31%), „09 - Разни производи за храну и прерађевине“ (стопа преомене 7.90% и коефицијент варијације 60.89%) и „11 – Пића“ (стопа преомене 7.24% и коефицијент варијације 20.80%).

Табела 2: Извоз агроиндустријских производа по
СМТК одсечима из Републике Србијеу Руску Федерацију (2011.-2020.)

Одсек	Назив одсека	Просечна вредност (Мил. \$)	Стопа промене (%)	Кефицијент варијације (%)	Учеиће (%)
00	Живе животиње, осим животиња из одсека 03	0.01	-23.35	241.63	0.00
01	Месо и прераде од меса	17.39	11.19	116.55	6.53
02	Млечни производи и птичја јаја	26.15	75.01	38.73	9.82
03	Рибе, љускари, мекушци и прерађевине од њих	0.02	80.35	213.48	0.01
04	Житарице и производи на бази житарица	7.50	5.82	30.31	2.82
05	Поврће и воће	187.13	5.76	24.69	70.30
06	Шећер, производи од шећера и мед	0.33	77.80	51.79	0.12
07	Кафа, чај, какао, зачини и производи од њих	2.06	45.12	101.93	0.78
08	Сточна храна (осим жита у зрну)	7.82	38.50	79.60	2.94
09	Разни производи за храну и прерађевине	9.65	7.90	60.89	3.62
11	Пића	7.15	7.24	20.80	2.69
12	Дуван и производи од дувана	0.97	-7.33	70.63	0.36
Укупно:		266.18	8.34	26.88	100.00

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

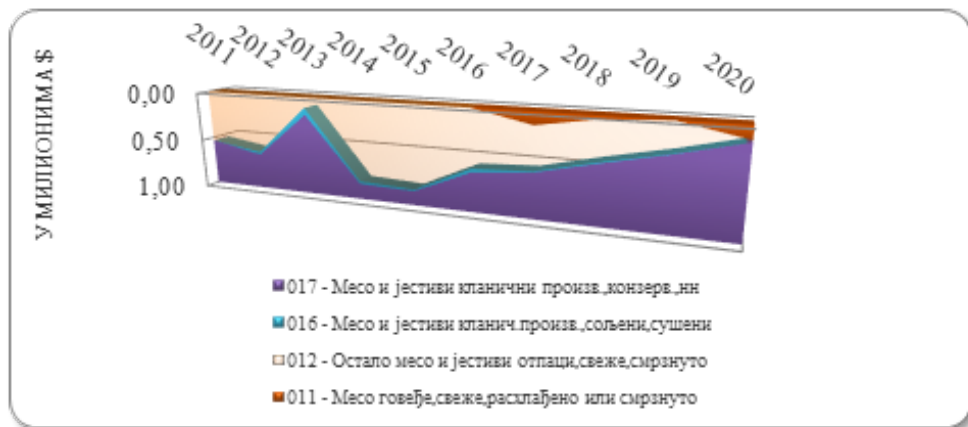
Доношење прецизнијих закључака намеће потребу за детаљнијом анализом. У наставку су приказани резултати анализе појединачних група производа (позиција), саставних делова СМТК одсека, који чине 90% извоза агроиндустријских производа у Руску Федерацију.

3.4.1.1. Анализа по производима СМТК 01 („01 - Месо и прераде од меса“)

Четири робне групе су саставни део овог одсека СМТК. Робна група „017 - Месо и јестиви кланични произв., конзерв.,нн“ се континуирано извозила у целом периоду посматрања, што се може видети на слици 2. Просечан извоз ове групе производа, у сталним ценама) износи 5.41 милиона USD (просек посматраног десетогодишњег периода) а учешће извоза ове групе производа у укупном извозу посматраног сектора (СМТК 01) износи 31.11% (табела 2.). Робна група „016 - Месо и јестиви кланич.произв., сољени, сушени“ се извози почев од 2012. године (са учешћем извоза ове робне групе од 2.17% у укупном извозу посматраног одсека). Робна група „012 - Остало месо и јестиви отпаци, свеже, смрзнуто“ се континуирано извози током периода посматрања а учешће извоза ове групе производа у укупном извозу посматраног сектора износи 64.91%. Робна група „011 - Месо говеђе, свеже, расхлађено или смрзнуто“ извози се тек од 2014. године а учешће извоза ове робне групе у укупном извозу посматраног одсека износи 1.81%.

Слика 2. Извоз агроиндустријских производа у Руску Федерацију (СМТК 01) по робним групама, за период 2011.-2020.

Извор: Приказ аутора на основу података Републичког завода за статистику

Свака од поменутих робних група има значајне осцилације у обиму извоза из године у годину. То показују и коефицијенти варијације (табела 2.). То је разлог анализе по производима (појединачним позицијама) у оквиру сваке од четири робне групе. Циљ је доћи до објашњења овако високих коефицијената варијације у СМТК 01.

**Табела 3. Извоз агроиндустријских производа по
робним групама СМТК 01 (2011.-2020.)**

<i>Робна група</i>	<i>Назив робне групе</i>	<i>Просечна вредност (Мил.\$)</i>	<i>Стопа промене (%)</i>	<i>Коефицијент варијације (%)</i>	<i>Учешће (%)</i>
011	<i>Месо говеђе, свеже, расхлађено или смрзнуто</i>	<i>0.31</i>	<i>-24.09</i>	<i>112.01</i>	<i>1.81</i>
012	<i>Остало месо и јестиви отпацци, свеже, смрзнуто</i>	<i>11.29</i>	<i>-24.91</i>	<i>154.00</i>	<i>64.91</i>
016	<i>Месо и јестиви кланич. произв., сољени, сушени</i>	<i>0.38</i>	<i>35.16</i>	<i>130.39</i>	<i>2.17</i>
017	<i>Месо и јестиви кланични произв., конзерв., нн</i>	<i>5.41</i>	<i>11.00</i>	<i>47.53</i>	<i>31.11</i>
Укупно:		<i>17.39</i>	<i>11.19</i>	<i>116.55</i>	<i>100.00</i>

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

Просечна вредност извоза робне групе „011 - Месо говеђе, свеже, расхлађено или смрзнуто“ (просек периода у сталним ценама) у износу од 0.31 милиона USD сврстава ову робну групу у ред најмање заступљених у извозу сектора СМТК 01 (1.81%). Вредност извоза претходно поменуте групе производа знатно варира из године у годину, иако се производи говеђег и јунећег меса извозе током 4 године анализираног периода. Уочава се да је након 2014. године (која важи за годину у којој је остварен највећи извоз) извоз у 2015. години опао за 82.6%, у 2016. години готово да га није ни било, да би се у 2017. години извоз ове робне групе приближио нивоу од 50% извоза који је остварен 2014. године. Последње извозне године, 2019. године извоз је био минималан и на нивоу из 2016. године. Стопа промене у износу од -24.09% изражава утицај приказаних смањења, док коефицијент варијације у износу од 112.01% (табела 2.) говори о

веома јаким варицијама у нивоу извоза које су се дешавале из године у годину. На основу добијених резултата тешко је изнети закључке о перспективи даљег пласмана ове групе производа на тржиште Руске Федерације.

Структура робне групе „012“ по позицијама производа показује да се извоз ове робне групе заснива на извозу производа на позицији „0122210 - Трупови и полутке свињски, смрзнути“, чије је учешће извоза у вредности укупног извоза ове робне групе 85.95% (просек периода 2011-2017. година- табела 3.). Треба истаћи да је ово позиција производа која има доминантно учешће у укупном извозу целог првог одсека (СМТК 01) и то у износу од 63.74%. Стопа промене ове робне групе износи 28.19%, а коефицијент варијације од 127.52% указује на велике осцилације у пласману на тржиште Руске Федерације. Управо је ова робна група „кривац“ за екстремну вредност целог првог одсека (СМТК 01) у 2014. години. Међутим, у 2013. години ова робна група („012“) чинила је само 10.8% укупног извоза првог одсека (СМТК 01), а примат је преузела група производа „0122290 - Месо свињско остало, смрзнута“ уместо „0122210“ и чинила 86.7% учешћа укупног извоза посматране робне групе („012“). Наиме, 2013. година је била изузетак, јер се учешће ове позиције производа („0122290“) у укупном извозу посматране робне групе, у просеку креће око 7.01% (табела 3.). Стопа промене ове робне групе у износу од -24.91% показује да је у просеку ова робна група у све мањем обиму пласирана на тржиште Руске Федерације. Коефицијент варијације у износу од 154% показује да је ова робна група имала екстремно јаке варијације у извозу на тржиште Руске Федерације. На основу података Републичког завода за статистику, просечне стопе промене прираста грла свиња за посматрани период у износу од 0.93% и индекса прираста свињског меса од 1.61%, долази се до закључка да домаћа производња у свињарству највећим делом задовољава домаће потребе за свињским месом. Међутим, када се појави потражња за извозом овог производа долазимо у ситуацију да она није довољна. Осим додатне производње и већег броја свиња, додатни проблем на овом пољу је и транспорт. Наиме, због начина искорењивања куге, који се код нас ради превентивним вакцинисањем, уведене су нам мере забране транспорта кроз ЕУ⁷². Како би се повећала конкурентност на иностраном тржишту, неопходно је радити на унапређењу нивоа производње

---

72 У развијеним земљама ова болест се искорењује убијањем животиња и стопостотном надокнадом фармерима за учињену штету.

и испуњавању одговарајућих стандарда (што је био случај у 2010. години када је уведен HACCP систем -Hazard Analysis Critical Control Points)⁷³.

Табела 4. Извоз агроиндустријских производа по производима робне групе „012” (2011.-2020.)

<i>Позиција производа</i>	<i>Назив производа</i>	<i>Просечна вредност (Мил.\$)</i>	<i>Стопа промене (%)</i>	<i>Коефицијент варијације (%)</i>	<i>Учешће (%)</i>
0122190	<i>Месо свињско остало, свеже или расхлађено</i>	<i>0.010</i>	<i>0.00</i>	<i>0.00</i>	<i>0.08</i>
0122210	<i>Трупови и полутке свињски, смрзнути</i>	<i>9.699</i>	<i>28.19</i>	<i>127.52</i>	<i>85.95</i>
0122220	<i>Бутови и плећке свињски, смрзнути</i>	<i>0.697</i>	<i>0.00</i>	<i>75.48</i>	<i>6.18</i>
0122290	<i>Месо свињско остало, смрзнуто</i>	<i>0.792</i>	<i>-85.16</i>	<i>156.25</i>	<i>7.01</i>
0123500	<i>Живина исечена у комаде и отпаци, смрзнути</i>	<i>0.005</i>	<i>0.00</i>	<i>0.00</i>	<i>0.04</i>
0125200	<i>Изнутрице јестиве, говеђе, смрзнуте</i>	<i>0.040</i>	<i>24.48</i>	<i>61.45</i>	<i>0.35</i>
0125400	<i>Изнутрице јестиве, од свиња, смрзнуте</i>	<i>0.043</i>	<i>0.00</i>	<i>78.20</i>	<i>0.38</i>
Укупно (робна група „012”):		<i>11.29</i>	<i>-24.91</i>	<i>154.00</i>	<i>100.00</i>

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

Робна група „017 - Месо и јестиви кланични произв., конзерв., нн“ је у поређењу са свим осталим робним групама у оквиру СМТК 01 имала најмање осцилације при пласману на руско тржиште током посматраног периода, што показује и коефицијент варијације од 47.53% (табела 4.). Осим тога, ово је једина робна група која је имала континуитет у пласману на тржиште Руске Федерације за цео посматрани период. Друге робне групе су почињале да се извозе 2012. („016“) и 2014. године („011“). Назначајније учешће у укупном извозу ове робне групе („017“) имају производи на позицијама „0175090 - Производи остали, од свиња, конзервисани, нн“ са учешћем 42,28% за цео посматрани период, затим „0172010 - Кобасице, од меса, др. клан. производа или крви“ са учешћем од 24.77% и „0174000 - Месо и изнутрице, од живине, конзервисани,

нн“ са учешћем од 18.28% (табела 4.). Високи коефицијенти варијације сваког од претходно наведених производа указују на значајне осцилације у пласману ових производа на тржиште Руске Федерације из године у годину. С тога је веома тешко извући поуздан закључак који од наведених производа ће имати перспективу у будућем извозу на тржиште Руске Федерације.

Табела 5. Извоз агроиндустријских производа по производима робне групе „017” (2011.-2020.)

<i>Позиција производа</i>	<i>Назив производа</i>	<i>Просечна вредност (Мил. \$)</i>	<i>Стопа промене (%)</i>	<i>Кефицијент варијације (%)</i>	<i>Учешће (%)</i>
0172010	<i>Кобасице, од меса, др. клан. производа или крви</i>	<i>1.339</i>	<i>5.72</i>	<i>61.15</i>	<i>24.77</i>
0172090	<i>Ост. прехранб. произв. од производа из 01720</i>	<i>0.208</i>	<i>-56.50</i>	<i>118.79</i>	<i>3.84</i>
0173000	<i>Џигерице, припремљене или конзервисане, нн</i>	<i>0.361</i>	<i>1444</i>	<i>53.18</i>	<i>6.67</i>
0174000	<i>Месо и изнутрице, од живине, конзервисани, нн</i>	<i>0.989</i>	<i>13.24</i>	<i>49.31</i>	<i>18.28</i>
0175010	<i>Шунка свињска и одресци шунки, конзервисани</i>	<i>0.021</i>	<i>0.00</i>	<i>0.00</i>	<i>0.39</i>
0175090	<i>Производи остали, од свиња, конзервисани, нн</i>	<i>2.287</i>	<i>8.53</i>	<i>52.49</i>	<i>42.28</i>
0176000	<i>Месо и изнутрице, говеђи, конзервисани, нн</i>	<i>0.202</i>	<i>-10.03</i>	<i>73.23</i>	<i>3.73</i>
0179000	<i>Остало месо и изнутрице, конзервисани</i>	<i>0.002</i>	<i>0.00</i>	<i>0.00</i>	<i>0.04</i>
Укупно (робна група „017”):		<i>5.41</i>	<i>11.00</i>	<i>47.53</i>	<i>100.00</i>

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

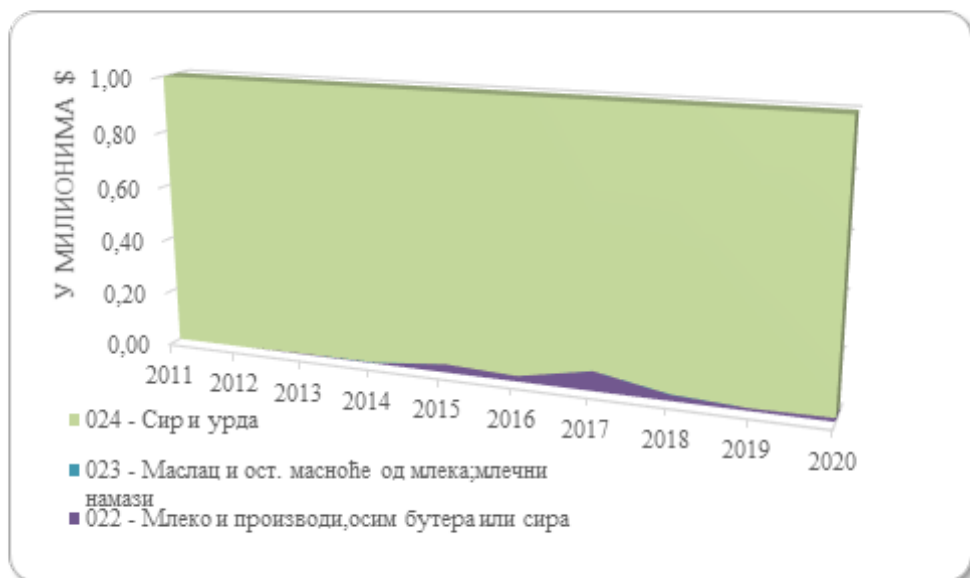
Закључак је да су се у оквиру извоза одсека „01 - Месо и прераде од меса” у првој години посматрања извозили само прерађени месни производи, да би се од 2012. године извоз ове групе заснивао на извозу свињског меса, свежег и смрзнутог. То је логична последица ситуације у сточарству у нашој земљи.

Да би се побољшао пласман ових производа на инострана тржишта потребна је већа домаћа производња и значајнији подстицај од стране државе, као и испуњавање и поштовање међународних стандарда.

3.4.1.2. Анализа по производима СМТК 02 („022 - Млечни производи и птичја јаја“)

Одсек СМТК 02 чине следеће три робне групе (слика 3.): „022 - Млеко и производи, осим бутера или сира“, „023 - Маслац и ост. масноће од млека ;млечни намази“ и „024 - Сир и урда“. Њихово учешће у укупном извозу одсека СМТК 02 је стабилно и уједначено током посматраног временског периода. Учешће извоза сваке од наведених робних група у укупном извозу другог одсека износи: 2.36% за робну групу „022“, 0,05% за робну групу „023“ и 97.59% за робну групу „024“.

Слика 3. Извоз агроиндустријских производа у Руску Федерацију, (СМТК 02) по робним групама, просек за период 2011.-2020.

Извор: Приказ аутора на основу података Републичког завода за статистику

Највише извожена робна група је „024 - Сир и урда“ са просечних 25.52 милиона USD (табела 5.) за период 2011-2020. Да би се стекао увид у обим извоза ове групе производа, поређена је вредност извоза последње посматране године (2020.) и прве године у којој су ови производи почели да се извозе (2011.). Ово поређење показује да је извоз ових производа реално порастао за више од 9 пута (прецизније 9.3 пута) и има високу стопу промене од 89.76 % (табела 5.).

**Табела 6. Извоз агроиндустријских производа по
робним групама СМТК 02 (2011.-2020.)**

<i>Робна група</i>	<i>Назив робне групе</i>	<i>Просечна вредност (Мил.\$)</i>	<i>Стопа промене (%)</i>	<i>Кефицијент варијације (%)</i>	<i>Учешће (%)</i>
022	<i>Млеко и производи, осим бутера или сира</i>	0.62	13.05	95.21	2.36
023	<i>Маслац и ост. масноће од млека; млечни намази</i>	0.01	412.15	116.26	0.05
024	<i>Сир и урда</i>	25.52	89.76	39.34	97.59
Укупно:		26.15	75.01	38.73	100.00

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

У оквиру робне групе „024“ у 2011. години највише су се извозили производи који се налазе на позицији „0249990 - Сир остали, не за прераду“. Међутим, од 2012. године учешће ових производа се из године у годину смањује. Просечана вредност извоза ове позиције производа чини 14.52% просечне вредности извоза целе робне групе „024“ за посматрани временски период (табела 6.). Просечна стопа промене ових производа у износу од -2.84% заједно са вредношћу коефицијента варијације од 30.37% указује да је реч о производима који имају перспективу у будућем наступу на тржиште Руске Федерације. Током целог периода посматрања извозе се производи на позицији „0249100 – Свеж (незрео) сир, укљ. и од сурутке, и урда“ и то у толиком обиму да управо они чине око 83.78% просечне вредности извоза целе робне групе „024“. Обим

извоза овог производа је из године у годину растао, осим у 2015. години када је остварен реални пад од 3.11%. Просечна стопа промене ових производа у износу од 49.73% заједно са вредношћу коефицијента варијације од 45.48% указује да је и ово производ који има преспективу при пласману на тржиште Руске Федерације (табела 6.).

Табела 7. Извоз агроиндустријских производа по производима робне групе “024”(2011.-2020.)

<i>Позиција производа</i>	<i>Назив производа</i>	<i>Просечна вредност (Мил. \$)</i>	<i>Стопа промене (%)</i>	<i>Коефицијент варијације (%)</i>	<i>Учешће (%)</i>
0242000	<i>Сир топљен, осим струганог или у праху</i>	0.000	0.00	0.00	0.00
0249100	<i>Свеж(незрео) сир, укљ. и од сурутке, и урда</i>	21.383	49.73	45.48	83.78
0249910	<i>Сир остали, за прераду</i>	0.433	-69.93	84.78	1.70
0249990	<i>Сир остали, не за прераду</i>	3.706	-2.84	30.37	14.52
Укупно (робна група “024”):		25.52	89.76	39.34	100.00

Извор: Обрачун на основу података Републичког завода за статистику

Осим сира, који чини у просеку више од 97% извоза другог одсека (СМТК 02), преосталих 2.36% чини извоз робне групе „022 - Млеко и млечне прерађевине осим сира и бутера“ (0.62 милион USD – просек у сталним ценама за период 2011.-2020). Иако се ова група производа извози у релативно малом обиму, она има врло диверсификовану структуру производа који се извозе у оквиру ње, од сладоледа, сурутке, јогурта са воћем, ароматизованих јогурта до павлаке са различитим степеном масноће (табела 7.). Посматрајући вредности стопа промена и коефицијената варијације сваке појединачне позиције производа у оквиру посматране робне групе „022“ примећује се да ниједан од посматраних производа нема континуитет при пласману на руско тржиште.

Табела 8. Извоз агроиндустријских производа по
производима робне групе “022”(2011.-2020.)

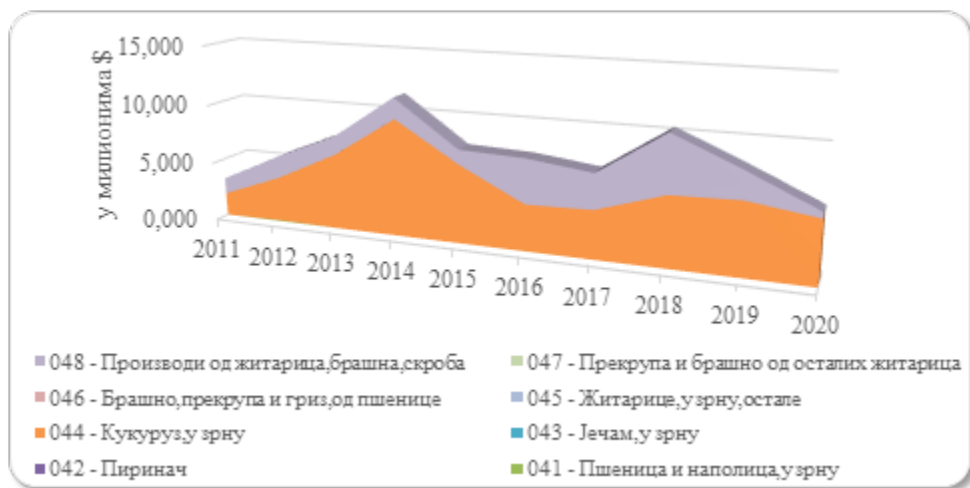
<i>Позиција производа</i>	<i>Назив производа</i>	<i>Просечна вредност (Мил.\$)</i>	<i>Стопа промене (%)</i>	<i>Кефицијент варијације (%)</i>	<i>Учеиће (%)</i>
0221100	<i>Млеко са садржајем масноће до 1% по тежини</i>	<i>0.002</i>	<i>259.23</i>	<i>66.10</i>	<i>0.29</i>
0221200	<i>Млеко и павлака са преко 1% до 6% масноће</i>	<i>0.011</i>	<i>-31.02</i>	<i>103.27</i>	<i>1.82</i>
0221300	<i>Павлака са преко 6% масноће по тежини</i>	<i>0.052</i>	<i>11.01</i>	<i>32.30</i>	<i>8.51</i>
0222100	<i>Млеко у чврстом облику са 1,5% масноће</i>	<i>0.007</i>	<i>0.00</i>	<i>0.00</i>	<i>1.06</i>
0222300	<i>Млеко и павлака, не у чврст. облику, без шећера</i>	<i>0.000</i>	<i>0.00</i>	<i>0.00</i>	<i>0.00</i>
0223110	<i>Јогурт, неароматизован, без воћа и шећера</i>	<i>0.067</i>	<i>57.50</i>	<i>42.26</i>	<i>10.95</i>
0223120	<i>Јогурт, неароматизован, без воћа, са шећером</i>	<i>0.020</i>	<i>111.61</i>	<i>68.00</i>	<i>3.17</i>
0223140	<i>Јогурт, ароматизован, са воћем, остали</i>	<i>0.087</i>	<i>17.41</i>	<i>53.62</i>	<i>14.19</i>
0223200	<i>Млаћеница, кисело млеко, павлака, кефир и сл.</i>	<i>0.021</i>	<i>-70.54</i>	<i>43.26</i>	<i>3.40</i>
0223300	<i>Сладолед, са или без додатка какаа</i>	<i>0.348</i>	<i>45.25</i>	<i>108.72</i>	<i>56.44</i>
0224100	<i>Сурутка и модификована сурутка</i>	<i>0.001</i>	<i>40.09</i>	<i>0.00</i>	<i>0.17</i>
Укупно (робна група “022”):		0.62	13.05	95.21	100.00

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

3.4.1.3. Анализа по производима СМТК 04 („04 - Житарице и производи на бази житарица“)

Слика 4. приказује осам робних група које су саставни део одсека СМТК 04. Континуиран извоз током посматраног десетогодишњег периода имају једино две робне групе и то: „044 - Кукуруз, у зрну“ са просечним извозом, у сталним ценама, од 5.30 милиона USD и „048 - Производи од житарица, брашна, скроба“ са просечном вредношћу извоза од 2.18 милиона USD. Робна група „041 - Пшеница и наполица, у зрну“ нема устаљену динамику извоза јер се извозила једино у 2013., 2015., 2017., 2018. и 2019. години (просек извоза за пет посматраних године износи 0,02 милион USD). Преосталих пет робних група се не извозе у Руску Федерацију.

Слика 4. Извоз агроиндустријских производа у Руску Федерацију (СМТК 04) по робним групама, за период 2011.-2020.

Приказ аутора на основу података Републичког завода за статистику

Учешће робне групе „044 - Кукуруз, у зрну“ у укупном извозу посматраног одсека (СМТК 04) износи 70.68%. Извоз ове робне групе („044“) односи се на извоз производа на позицији „0441010 - Кукуруз семенски, хибридни“ који са просечним извозом у износу од 5.21 милиона USD (просек 2011.-2020.) има

доминантну позицију и одређује кретање целог четвртог одсека (СМТК 04). На слици 4. уочавамо да ова робна група има умерене осцилације у кретању извоза из године у годину. То показује износ просечног коефицијента варијације од 38.04%. Највеће реалне стопе раста извоза ове робне групе остварене су у 2012. години (161.76%), у 2013. години (174.65%), у 2014. години (163.08%) и у 2017. години (110.42%). У осталим годинама посматраног периода, оставрен је благи пад. Просечна стопа промене у износу од 7.81% (табела 8.) указује да је благи пад, остварен у шест посматраних година, био мањи од значајног реалног раста у претходно поменутом четири године.

На другом месту по нивоу значајности учешћа у укупном извозу четвртог одсека (СМТК 04) налази се робна група „048 - Производи од житарица, брашна, скроба“ са учешћем од 29.04% (просек посматраног периода 2011.-2020. година). Просечна стопа промене од -4.48% и коефицијент варијације од 55.19% говоре да је реч о робној групи која има перспективу у будућем пласману на тржиште Руске Федерације.

Табела 9. Извоз агроиндустријских производа по
робним групама СМТК 04 (2011.-2020.)

<i>Робна група</i>	<i>Назив робне групе</i>	<i>Просечна вредност (Мил.\$)</i>	<i>Стопа промене (%)</i>	<i>Коефицијент варијације (%)</i>	<i>Учешће (%)</i>
041	<i>Пшеница и наполица,у зрну</i>	0.02	0.00	0.00	0.28
044	<i>Кукуруз,у зрну</i>	5.30	7.81	38.04	70.68
048	<i>Производи од житарица, брашна, скроба</i>	2.18	-4.48	55.19	29.04
Укупно:		7.50	5.82	30.31	100.00

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

С обзиром да се из назива посматране робне групе („048“) не добија јасна представа који производи се највише извозе, урађена је анализа учешћа просечне вредности извоза сваке позиције производа која чини ову робну групу,

у укупној вредности посматране робне групе („048“). Резултати су приказани у табели 9. Најзначајније учешће у укупном извозу посматране робне групе („048“) од 84.27% има позиција производа „0484220 - Слатки бисквити, вафли и обланде“ и управо она одређује кретање целе робне групе. Стопа промене ове позиције производа у износу од -6.40% заједно са коефицијентом варијације у износу од 57.76% указују да је и поред релативно јаке варијације у нивоу извоза из године у годину, реч о производима који ће у будућности бити веома заступљени у пласману на тржиште Руске Федерације.

Потребно је напоменути да се у оквиру посматране робне групе („048“) континуирано извозе још и производи на позицији „0484900 - Остали пекарски производи“ са просечном вредношћу извоза, у сталним ценама, од 0,280 милиона USD. Ова позиција производа иако се извози у заиста малом обиму, имала је значајне стопе раста у посматраном временском периоду, што показује њена стопа промене од 9.03%. Коефицијент варијације у износу од 66.34% указује на врло јаке осцилације вредности извоза у посматраном периоду.

Преостале три позиције производа „0481100 - Произв. добијени, бубрењем, пржењем житарица“, „0483090 - Тестенине, некуване, непуњене, остале“ и „0485000 - Мешавине и теста за пекарске произв. из 048.4“ осим чињенице да се извозе у заиста малом обиму, немају континуитет у извозу, већ се извозе у једној години па се затим не извозе. Њихов утицај на укупну вредност посматране робне групе није значајан, што показује учешће њихове просечне вредности извоза у просеку извоза целе робне групе (колона 4 табеле 9.)

**Табела 10. Извоз агроиндустријских производа по
производима робне групе "048"(2011.-2020.)**

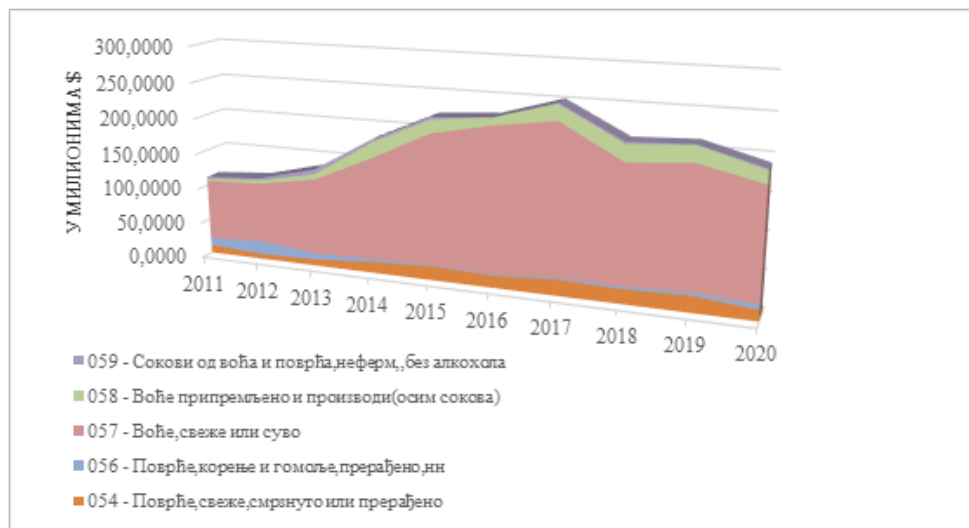
<i>Позиција производа</i>	<i>Назив производа</i>	<i>Просечна вредност (Мил. \$)</i>	<i>Стопа промене (%)</i>	<i>Кефицијент варијације (%)</i>	<i>Учешће (%)</i>
0481100	<i>Произв. добијени, бубрењем, пржењем житарица</i>	<i>0.032</i>	<i>2.03</i>	<i>103.69</i>	<i>1.48</i>
0483090	<i>Тестенине, некуване, непуњен е, остале</i>	<i>0.004</i>	<i>152.41</i>	<i>88.66</i>	<i>0.19</i>
0484220	<i>Слатки бисквити, вафли и обланде</i>	<i>1.836</i>	<i>-6.40</i>	<i>57.76</i>	<i>84.27</i>
0484900	<i>Остали пекарски производи</i>	<i>0.280</i>	<i>9.03</i>	<i>66.34</i>	<i>12.87</i>
0485000	<i>Мешавине и теста за пекарске произв. из 048.4</i>	<i>0.026</i>	<i>-0.58</i>	<i>76.72</i>	<i>1.18</i>
Укупно (робна група "048"):		2.18	-4.48	55.19	100.00

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за
статистику

3.4.1.4. Анализа по производима СМТК 05 („05 - Поврће и воће“)

Овај одсек чини пет робних рупа и то: „054 - Поврће, свеже, смрзнуто или прерађено“ са просечном вредношћу извоза, у сталним ценама, од 15.82 милиона USD (просек за посматрани десетогодишњи период чини 8.45% вредности укупне извозне вредности одсека 05), „056 - Поврће, корење и гомоље, прерађено, нн“ са просечном вредношћу извоза од 6.40 милиона USD (што је 3.42% у укупној вредности извоза одсека 05), „057 - Воће, свеже или суво“ са просечном вредношћу извоза од 147.23 милиона USD (и највећим учешћем од 78.68% у укупној вредности одсека 05), затим „058 - Воће припремљено и производи (осим сокова)“ са просечном вредношћу извоза од 15.06 милиона USD (и учешћем од 8.05% у укупној вредности извоза сектора 05) и на крају „059 - Сокови од воћа и поврћа, неферм., без алкохола“ са просечном вредношћу извоза од 2.63 милиона USD (и најмањим учешћем од 1.40% у укупној вредности сектора 05-просек за посматрани десетогодишњи период).

Слика 5. Извоз агроиндустријских производа у Руску Федерацију (СМТК 05) по робним групама, за период 2011.-2020.

Приказ аутора на основу података Републичког завода за статистику

Прегледом вредности извоза робних група које чин одсек СМТК 05 које су приказане на слици 5. уочава се континуиран раст робних група које имају највеће учешће и опредељују кретање целог одсека СМТК 05, мисли се пре свега на робну групу „057“. У наставку је приказана анализа по производима.

Просечна стопа промене робне групе „054 - Поврће, свеже, смрзнуто или прерађено“ у износу од 7.96% (табела 10.) указује на умерен раст пласмана ове робне групе на тржиште Руске Федерације у посматраном временском периоду. Коефицијент варијације у износу од 33.15% показује релативно умерене осцилације у пласману производа ове робне групе на руско тржиште.

На основу стопе промене можемо закључити да се извоз робне групе „056 - Поврће, корење и гомоље, прерађено, нн“ у посматраном десетогодишњем периоду смањило у просеку за 39.04% (табела 10.). Коефицијент варијације од 81.70% указује на врло јаке осцилације које је ова робна група имала при пласману на тржиште Руске Федерације из године у годину у анализираном периоду.

Робна група „057- Воће, свеже или суво“ је у анализираном периоду пласирана у већем обиму на руско тржиште, у просеку то повећање износи 6.34% (табела 10.), колико износи просечна стопа промене. Коефицијент варијације у износу од 28.18% указује да су варијације у пласману ове робне групе из године у годину биле умерене.

Стопа промене у износу од 18.68% (табела 10.) указује на значајан пораст пласмана робне групе „058 - Воће припремљено и производи(осим сокова)“ на тржиште Руске Федерације. У посматраном периоду анализирана робна група имала је врло умерене осцилације што показује коефицијент варијације у износу од 48.75%.

Робна група „059 - Сокови од воћа и поврћа, неферм., без алкохола“ пласирана је у смањеном обиму на тржиште Руске Федерације што показује стопа промене у износу од -0.43% (табела 10.). Коефицијент варијације ове робне групе од 65.99% указује на релативно јак варијабилитет.

**Табела 11. Извоз агроиндустријских производа по
робним групама СМТК 05 (2011.-2020.)**

<i>Робна група</i>	<i>Назив робне групе</i>	<i>Просечна вредност (Мил. \$)</i>	<i>Стопа промене (%)</i>	<i>Коефицијент варијације (%)</i>	<i>Учешће (%)</i>
054	<i>Поврће, свеже, смрзнуто или прерађено</i>	15.82	7.96	33.15	8.45
056	<i>Поврће, корење и гомоље, прерађено, нн</i>	6.40	-8.19	81.70	3.42
057	<i>Воће, свеже или суво</i>	147.23	6.34	28.18	78.68
058	<i>Воће припремљено и производи (осим сокова)</i>	15.06	18.68	48.75	8.05
059	<i>Сокови од воћа и поврћа, неферм., без алкохола</i>	2.63	-0.43	65.99	1.40
Укупно:		187.13	5.76	2.69	100.00

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

Робну групу „054 - Поврће, свеже, смрзнуто или прерађено“ чине 32 позиције производа које се могу сврстати у две групе. Прву групу чине производи који су у првим годинама посматраног десетогодишњег периода имали значајно учешће у структури робне групе „054“, али се услед умереног обима у којем су се извозили њихово учешће у структури ове робне групе смањивало из године у годину. Учешће је рачунато стављањем у однос вредности извоза сваке појединачне позиције производа са укупном вредношћу извоза робне групе „054“ у посматраној години. У табели 11. приказана је анализа 16. најзначајнијих позиција производа које се извозе на тржиште Руске Федерације. Првој групи производа припадају следеће позиције производа: „0544000 – Парадајз, *свеж или расхлађен*“ са просечном вредношћу извоза, у сталним ценама, од 0.784 милиона USD, затим „0545390 - *Кунус, келераба и слично јестиво поврће, свеже*“ са просечном вредношћу извоза од 0.748 милиона USD и „0546920 - *Грашак, смрзнут*“ са просечном вредношћу извоза од 0.837 милиона USD. Просечна стопа промене производа „0544000 - *Парадајз, свеж или расхлађен*“ у износу од -25.69% указује да се у посматраном периоду овај производ извозио у смањеном обиму. Коефицијент варијације у износу од 63.07% указује на умерене варијације у пласману овог производа на тржиште

Руске Федерације из године у годину. За робну групу „0545390 - *Купус, келераба и слично јестиво поврће, свеже*“ на основу података о просечној стопи промене од -37.12% и коефицијенту варијације од 86.74% може се извести закључак да је овај производ имао релативно јаке варијације у пласману на тржиште Руске Федерације из године у годину. Просечна стопа промене производа на позицији „0546920 – *Грашак, смрзнут*“ од -29.44 указује да се овај производ извозио у смањеном обиму. Коефицијент варијације од 55.75% указује на умерене варијације које је овај производ имао у пласману на руско тржиште из године у годину.

Друга група производа је свој обим извоза, па самим тим и учешће у структури робне групе „054“ повећавала из године у годину, а то су: „0546930 - *Пасуљ и боранија, смрзнута*“ са просечном вредношћу извоза, у сталним ценама, од 3.822 милиона USD (табела 11.) и „0546990 - *Поврће остало и мешавине поврћа, смрзнута*“ са просечном вредношћу извоза од 5.090 милиона USD. Стављањем у однос просечне вредности извоза ове две позиције производа (просек за цео посматрани период) са просечном вредношћу извоза робне групе „054“ (добијене као просек посматраног периода) долази се до податка да просечна вредност извоза пасуља чини 24.99%, док остало поврће чини 33.29% просечне вредности извоза робне групе „054“. Дакле, управо ове две позиције производа одређују кретање целе робне групе, јер са својом вредношћу чине више од 50% просечне вредности извоза посматране робне групе („054“). Просечна стопа промене производа „0546930 - *Пасуљ и боранија, смрзнута*“ у износу од 10.21% указује да је овај производ пласиран у повећаном обиму на тржиште Руске Федерације. Просечан коефицијент варијације у износу од 47.41% указује на релативно умерене варијације у извозу из године у годину. На основу изнетих показатеља овог производа („0546930 - *Пасуљ и боранија, смрзнута*“) може се закључити да је ово производ који би могао имати конкурентску предност у наступу на руско тржиште, али уз услов да се његова домаћа производња повећа. Исти закључак може се извести и за производ „0546990 - *Поврће остало и мешавине поврћа, смрзнута*“ на основу његових показатеља. Наиме, просечна стопа промене износи 9.84% и указује на повећање обима извоза овог производа, док просечан коефицијент варијације од 48.64% указује на релативно умерене варијације у пласману овог производа на руско тржиште из године у годину.

Табела 12. Извоз агроиндустријских производа по производима
робне групе "054" (2011.-2020.)

Позиција производа	Назив производа	Просечна вредност (Мил. \$)	Стопа промене (%)	Коефицијент варијације (%)	Учешће (%)
0541020	Кромпир млади, свеж или расхлађен	0.720	33.57	59.21	4.71
0542100	Грашак у зрну, сушен	0.012	22.74	89.07	0.08
0544000	Парадајз, свеж или расхлађен	0.784	-25.69	63.07	5.13
0545190	Црни лук и влашац, свежи или расхлађен	0.047	119.90	112.65	0.31
0545300	Карфиол и броколи, свежи или расхлађени	0.094	-2.61	121.77	0.62
0545390	Кунус, келераба и слично јестиво поврће, свеже	0.748	-37.12	86.74	4.89
0545400	Салата и цикорија (укљ. ендивију), свежа	0.269	105.99	127.3	1.76
0545500	Шаргарепа, цвекла и слично поврће, свеже	0.468	-7.30	69.06	3.06
0545600	Краставци и корнишони, свежи или расхлађени	0.188	-14.74	98.06	1.23
0545910	Паприка рода (<i>Сарсицит, Рimenta</i>), свежа	0.339	-36.11	90.10	2.22
0545990	Остало поврће, остало, свеже или расхлађено	1.211	-24.15	126.42	7.92
0546100	Кукуруз шећерац, смрзнут	0.613	-5.63	82.49	4.01
0546920	Грашак, смрзнут	0.837	-29.44	55.75	5.47
0540930	Пасуљ и боранија, смрзнути	3.822	10.21	47.41	24.99
0546940	Спанаћ, новозеландски спанаћ, лобода, смрзнут	0.026	-11.20	123.70	0.17
0546990	Поврће остало и мешавине поврћа, смрзнуто	5.090	9.84	48.64	33.29
0547000	Поврће привремено конзервисано, не за исхрану	0.012	7.30	100.49	0.08
0548900	Производи од поврћа за људску исхрану, нн	0.012	-11.52	23.73	0.08
Укупно (робна група "054"):		15.29	7.96	33.1	100.00

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

Робна група „056 - Поврће, корење и гомоље, прерађено, нн“ се састоји од 15 позиција производа, од којих се на тржиште Руске Федерације пласира њих 6. Резултати анализе пласираних производа представљени су у табели 12. Просечна вредност извоза (за посматрани десетогодишњи период) две позиције производа чине преко 81% просечне вредности извоза ове робне групе. Производи на позицији „0567700 - Кукуруз шећерац, конз., сем у сирћету, несмрзн.“, са просечном вредношћу извоза од 1.781 милиона USD, за период 2011.-2020. године, чини 27.87% просечне вредности извоза целе робне групе („056“). Следећа најзначајнија група производа је „0567900 - Ост. поврће, конзерв., сем у сирћету, несмрзнито“ која са просечном вредношћу извоза од 3.442 милиона USD чини 53.88% просечне вредности извоза робне групе „056“. Ови производи су имали значајан обим извоза у првим годинама посматрања, нарочито у 2011. и 2012., када су забележене највеће вредности извоза, да би потом из године њихов обим извоза опадао. То показују и њихове просечне стопе промена. Просечна стопа промене за позицију производа кукуруз шећерац „0567700“ износи -21.13%, док је пад извоза осталих конзервираних производа „0567900“ био мањи и просечна стопа промене износи -9.75%. Просечан коефицијент варијације за производ „0567700 - Кукуруз шећерац, конз., сем у сирћету, несмрзн.“ у износу од 132.38% указује на веома јаке варијације у пласману ове позиције производа на тржиште Руске Федерације. Просечан коефицијент варијације позиције производа „0567900 - Ост. поврће, конзерв., сем у сирћету, несмрзнито“ у износу од 80.15% указује на релативно јаке варијације ове позиције производа из године у годину.

Табела 13. Извоз агроиндустријских производа по производима
робне групе “056” (2011.-2020.)

Позиција производа	Назив производа	Просечна вредност (Мил. \$)	Стопа промене (%)	Кефицијент варијације (%)	Учешће (%)
0561900	Остало поврће и мешавине поврћа, сушени	0.613	-11.06	105.71	9.59
0564800	Брашно, гриз и прах од производа из групе 057	0.048	352.75	86.23	0.75
0567100	Поврће и воће, конзерв. у сирћету или СНЗСООН	0.298	38.31	91.10	4.66
0567300	Парадајз конзервисан, осим у сирћету, нн	0.007	-59.74	115.44	0.11
0567600	Кромпир конзервисан, осим у сирћету, несмрзнут	0.200	0.00	0.00	3.1
0567700	Кукуруз шећерац, конз., сем у сирћету, несмрзн.	1.781	-21.13	132.38	27.87
0567900	Ост. поврће, конзерв., сем у сирћету, несмрзнуто	3.442	-9.75	80.15	53.88
Укупно (робна група “056”):		6.39	-8.19	81.70	100.00

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

Робна група „057 – Воће, свеже или суво“ је најзначајнија са становишта извоза не само одсека СМТК 05, већ посматрано са становишта пласмана српских агроиндустријских производа на тржиште Руске Федерације. Са просечном вредношћу извоза, у сталним ценама, од 85.921 милиона USD (табела 13.), што чини 58.37% просечне вредности извоза робне групе („057“), производ „0574000 - Јабуре, свеже“ представља најзначајнији српски производ који се извози на тржиште Руске Федерације. Просечна стопа промене овог производа у износу од 7.99% (просек периода 2011.-2020. година) говори о реалном повећању извоза овог производа. Анализа извоза овог производа појединачно по годинама такође указује на реални раст. Изузетак је 2012. година, када је уместо раста, остварен реални пад од 28.99%. То се може објаснити лошом пољопривредном годином. Просечан коефицијент варијације у износу од 34.28% говори о умереним осцилацијама у пласману јабука на тржиште Руске Федерације у посматраном дестогодишњем периоду. На другом месту, са просечном вредношћу извоза у износу од 18.945 милиона USD, за

период 2011.-2020. година, налази се позиција производа „0579330 - Брескве (укључујући нектарине), свеже“. Учешће просечне вредности извоза ове позиције производа у просечној вредности извоза целе посматране робне групе („057“) износи 12.87%. Када се учешће извоза ове позиције производа посматра појединачно по годинама у укупном извозу робне групе „057“ уочава се да ова позиција има прилично стабилно учешће. Међутим, анализа реалних стопа промена овог производа по годинама показује да је у 2014., 2018. и 2019. години остварен реални пад, док је у свим осталим годинама посматраног периода (2011.-2020.) остварен значајан реални раст. Коефицијент варијације ове позиције производа у износу од 48.14% показује да су промене у пласману на тржиште Руске Федерације имале врло умерене осцилације. Док просечна стопа промене у износу од 8.08% показује да је у посматраном дестогодишњем временском периоду овај производ остварио раст у извозу на тржиште Руске Федерације. На основу урађене анализе може се закључити да овај производ има значајан потенцијал у будућем пласману на тржиште Руске Федерације. Са просечним нивоом извоза од 11.839 милиона USD за посматрани временски период 2011.-2020. година, који чини 8.04% просечне вредности укупног извоза посматране робне групе („057“), на трећем месту по нивоу значајности налази се позиција производа „0579410 – Јагоде свеже“. Просечна стопа промене у износу од 18.34% показује да је у посматраном временском периоду дошло до реалног раста вредности извоза овог производа. Просечан коефицијент варијације у износу од 45.45% показује да су осцилације при пласману на тржиште Руске Федерације биле умерене.

Табела 14. Извоз агроиндустријских производа по
производима робне групе “057”(2011.-2020.)

<i>Позиција производа</i>	<i>Назив производа</i>	<i>Просечна вредност (Мил. \$)</i>	<i>Стопа промене (%)</i>	<i>Кефицијент варијације (%)</i>	<i>Учешће (%)</i>
0571100	<i>Поморанце, свеже или суве</i>	0.035	56.48	107.09	0.02
0571200	<i>Мандарине; клементине и сл. агруми, свежи, суви</i>	0.468	-50.38	153.69	0.32
0572100	<i>Лимун и лимета, свежи или суви</i>	0.016	-33.40	68.85	0.01
0574000	<i>Јабуре, свежје</i>	85.921	7.99	34.28	58.37
0575100	<i>Грожђе, свежје</i>	0.234	-10.03	45.81	0.16
0579200	<i>Крушке и дуње, свежје</i>	4.890	22.35	47.36	3.32
0579310	<i>Кајсије, свежје</i>	1.407	-16.65	78.22	0.96
0579320	<i>Трешиње и вишиње, свежје</i>	9.224	3.71	39.37	6.27
0579330	<i>Брескве (укључујући нектарине), свежје</i>	18.945	8.08	48.14	12.87
0579340	<i>Шљиве и дивље шљиве, свежје</i>	8.997	-16.95	62.49	6.11
0579410	<i>Јагоде, свежје</i>	11.839	18.34	45.45	8.04
0579420	<i>Малине, свежје</i>	0.017	-14.77	134.35	0.01
0579430	<i>Купине, дудиње и логањске бобице, свежје</i>	0.427	45.24	101.14	0.29
0579490	<i>Бруснице, боровнице и слично воће, свежје</i>	1.545	62.79	128.66	1.05
0579800	<i>Остало воће, свежје</i>	0.214	-9.28	163.47	0.15
0579900	<i>Воће суво, нн и мешавине језгр. и сувог воћа</i>	3.031	-2.97	62.94	2.06
Укупно (робна група “057”):		147.21	6.34	28.18	100.00

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

Резултати анализе робне групе („057“) по производима наводе на закључак да је реч о робној групи која је добро позиционирана на тржишту Руске Федерације и има умерен раст извоза у посматраном десетогодишњем периоду (просечна стопа промене 6.34%). Осцилације које настају у пласману производа резултат су утицаја природе (климатских промена) који се одражава како на обим приноса тако и на квалитет производа. Руско тржиште је највише заинтересовано за производе ове робне групе (нарочито јабуке) док европско

тржиште још увек није сигурно да је наша производња на таквом нивоу да би могла у континуираном обиму и истом квалитету да снабдева ово тржиште. Међутим, релативно умерен коефицијент варијације, у износу од 28.18% указује да су осцилације у обиму извоза ове робне групе, током посматраног периода, биле на граници умереног и релативно јаког нивоа те да се утицај природних фактора није значајније одразио на извоз.

Робна група „058 – Воће припремљено и производи (осим сокова)“ се састоји од 15 позиција производа, од којих се на тржиште Руске Федерације пласира њих 11. Резултати анализе пласираних производа представљени су у табели 14. Просечна вредност извоза (за посматрани десетогодишњи период) две позиције производа чине преко 75% просечне вредности извоза ове робне групе. Производи на позицији „0583920 – Вишње, смрзнуте, без шећера“, са просечном вредношћу извоза од 7.820 милиона USD, за период 2011.-2020. године, чини 51.93% просечне вредности извоза целе робне групе („058“). Следећа најзначајнија група производа је „0583220 – Малине, смрзнуте, без шећера“ која са просечном вредношћу извоза од 3.538 милиона USD чини 23.50% просечне вредности извоза робне групе „058“. Просечна стопа промене за позицију производа вишње „0583920“ износи 18.53%, док је раст извоза малина „0583100“ већи и просечна стопа промене износи 33%. Просечан коефицијент варијације за производ „0583920 – Вишње, смрзнуте, без шећера“ у износу од 60.79% указује на јаке варијације у пласману ове позиције производа на тржиште Руске Федерације. Просечан коефицијент варијације позиције производа „0583220 – Малине, смрзнуте, без шећера“ у износу од 54.43% указује на релативно умерене варијације ове позиције производа из године у годину.

Табела 15. Извоз агроиндустријских производа по
производима робне групе “058”(2011.-2020.)

<i>Позиција производа</i>	<i>Назив производа</i>	<i>Просечна вредност (Мил. \$)</i>	<i>Стопа промене (%)</i>	<i>Кефицијент варијације (%)</i>	<i>Учешће (%)</i>
0581000	<i>Џемови, воћни желеи, мармеладе, пиреи и слично</i>	<i>0.747</i>	<i>4.98</i>	<i>51.77</i>	<i>4.96</i>
0583100	<i>Јагоде, смрзнуте</i>	<i>0.778</i>	<i>11.74</i>	<i>72.13</i>	<i>5.17</i>
0583220	<i>Малине, смрзнуте, без шећера</i>	<i>3.538</i>	<i>33.00</i>	<i>54.43</i>	<i>23.50</i>
0583230	<i>Рибизле, смрзнуте, без шећера</i>	<i>0.027</i>	<i>-5.80</i>	<i>81.56</i>	<i>0.18</i>
0583240	<i>Купине и дудиње, смрзнуте, без шећера</i>	<i>0.980</i>	<i>17.40</i>	<i>37.92</i>	<i>6.51</i>
0583290	<i>Бобичасто воће остало, смрзнуто, без шећера</i>	<i>0.130</i>	<i>-26.42</i>	<i>165.60</i>	<i>0.86</i>
0583920	<i>Вишње, смрзнуте, без шећера</i>	<i>7.820</i>	<i>18.53</i>	<i>60.79</i>	<i>51.93</i>
0583950	<i>Кајсије и брескве, смрзнуте, без шећера</i>	<i>0.006</i>	<i>21.16</i>	<i>42.48</i>	<i>0.04</i>
0583990	<i>Остало воће, смрзнуто, без шећера</i>	<i>0.993</i>	<i>10.93</i>	<i>41.64</i>	<i>6.59</i>
0589520	<i>Трешње и вишње, конзервисане</i>	<i>0.030</i>	<i>11.71</i>	<i>58.56</i>	<i>0.20</i>
0589690	<i>Остало воће, припремљено или конзервисано, нн</i>	<i>0.008</i>	<i>-3.51</i>	<i>81.</i>	<i>8.04</i>
Укупно (робна група “058”):		<i>15.06</i>	<i>18.68</i>	<i>48.75</i>	<i>100.00</i>

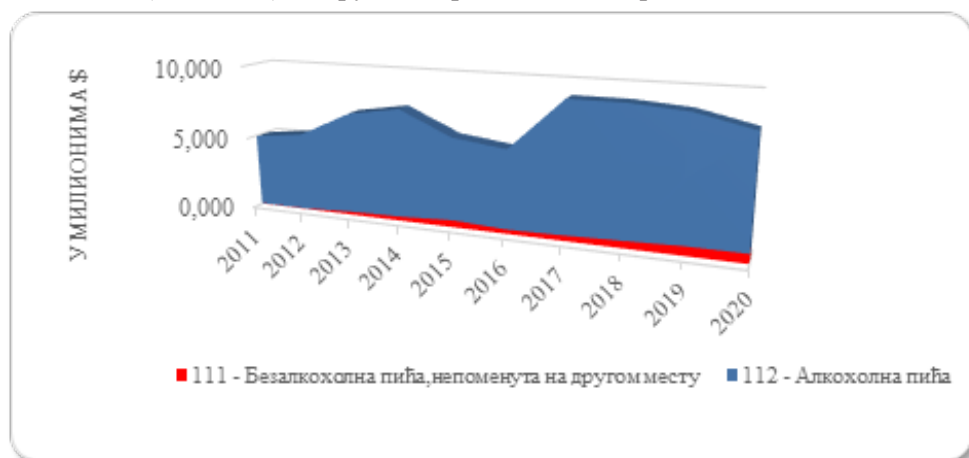
Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за
статистику

3.4.1.5. Анализа по производима СМТК 11 („11 - Пића“)

Овај одсек чине две робне рупе и то: „111 - Безалкохолна пића, непоменуна на другом месту“ са просечном вредношћу извоза, у сталним ценама, од 0.34 милиона USD (просек за посматрани дестогодишњи период) што чини 4.78% вредности укупног извоза одсека 11) и „112 – Алкохолна пића“ са просечном вредношћу извоза од 6.81 милиона USD (што представља 95.22% у укупној вредности извоза одсека 11)

Слика 6. Извоз агроиндустријских производа у Руску Федерацију, (СМТК 11) по групама производа, за период 2011.-2020.

Извор: Приказ на основу података Републичког завода за статистику

Прегледом вредности извоза робних група које чин одсек СМТК 11 које су приказане на слици 6. уочава се континуиран раст робне групе која има највеће учешће и опредељују кретање целог одсека СМТК 11, мисли се на робну групу „112“. У наставку је приказана анализа по робним групама.

Просечна стопа промене робне групе „111 - Безалкохолна пића, непоменуна на другом месту“ у износу од 28.11% (табела 15.) указује на умерен раст пласмана ове робне групе на тржиште Руске Федерације у посматраном временском

периоду. Коефицијент варијације у износу од 59.50% показује јаке осцилације у пласману производа ове робне групе на тржи Руске Федерације ште.

Робна група „112 – Алкохолна пића“ је у анализираном периоду пласирана у умереном обиму на тржиште Руске Федерације, у просеку умерен раст износи 6.50% (табела 15.), колико износи просечна стопа промене. Коефицијент варијације у износу од 19.85% указује да су варијације у пласману ове робне групе из године у годину биле умерене.

**Табела 16. Извоз агроиндустријских производа по
робним групама СМТК 11 (2011.-2020.)**

<i>Робна група</i>	<i>Назив робне групе</i>	<i>Просечна вредност (Мил. \$)</i>	<i>Стопа промене (%)</i>	<i>Коефицијент варијације (%)</i>	<i>Учешће (%)</i>
111	<i>Безалкохолна пића, непоменути на другом месту</i>	<i>0.34</i>	<i>28.11</i>	<i>59.50</i>	<i>4.78</i>
112	<i>Алкохолна пића</i>	<i>6.81</i>	<i>6.50</i>	<i>19.85</i>	<i>95.22</i>
Укупно:		7.15	7.24	20.80	100.00

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

У наставку су приказани резултати детаљније анализе, по производима, робних група које чине једанаести одсек (СМТК 11).

У оквиру робне групе „111“ коју чине 4 позиције производа, позиција „1110110 - Воде, минералне и газирани, без шећера“ је једина позиција производа која има континуитет у пласману на тржиште Руске Федерације током целог периода који је предмет анализе. Уједно реч је о позицији производа која са просечном вредношћу извоза, у сталним ценама, од 0.312 милион USD има највеће учешће (91.43%) у укупном извозу робне групе „111“ и опредељује њено кретање. Обим извоза ових производа је из године у годину растао, изузетак је 2016. години у којој је забележен реалан пад од 23.83%. Стопа промене у износу од 26.99% (табела 16.) указује да је остварен реалан раст, тако да се може извући закључак да је ово позиција производа која се у просеку сваке године пласирала у повећаном обиму на тржиште Руске Федерације. Коефицијент варијације

у износу од 61.89% указује на врло јаке осцилације у обиму пласамна овог производа на тржиште Руске Федерације из године у годину.

Преостале три позиције производа које чине робну групу „III“ нису оставиле континуитет у пласману својих производа на тржиште Руске Федерације. Позиција производа „1110190 - Лед и снег“ пласирана је једино у 2015. и 2019. години посматраног десетогодишњег периода. Просечна вредност извоза од 0.005 милион USD чини 1.37% укупне вредности извоза робне групе „III“, посматране као просек десетогодишњег периода (2011.-2020.). Због дисконтинуитета у пласману, није било могуће израчунати просечну стопу промене за ову позицију производа („1110190“). Коефицијент варијације у износу од 117.25% (табела 16.) указује на релативно јаке осцилације у нивоу извоза ове позиције производа у посматране две године. Позиција производа „1110210-Воде са додатком шећера“ пласирана је на тржиште Руске Федерације у просечној вредности од 0.015 милион USD, то представља 4.38% (табела 16.) укупног извоза целе једанесте робне групе. Потребно је напоменути да су се производи који чине ову позицију производа извозили прво у 2013. године, од кад је успостављен континуитет у извозу до 2016. године и следећа извозна година је 2020. Просечна стопа промене ове позиције производа („1110210“) у износу од -74,54% указује да су се ови производи извозили у све мањем обиму у посматраном шестогодишњем периоду. Висок коефицијент варијације у износу од 161.08% указује на јако велике осцилације у нивоу обима извоза ових производа из године у годину. Позиција производа „1110290 - Остала безалкохолна пића, нн“, последња позиција у оквиру робне групе „III“, са просечном вредношћу извоза од 0.010 милиона USD, чини 32.82% (табела 16.) укупног извоза посматране робне групе („III“). Континуитет у извозу остварен је до 2015. године, од кад се ова позиција производа „1110290“ извози у све већем обиму. Просечна стопа промене у износу од 63.88% потврђује значајно повећање нивоа обима ових производа у последњих пет године анализираног периода. Коефицијент варијације у износу од 82.39% указује да је оставрени пораст нивоа извоза остварен уз врло јаке осцилације у обиму извоза из године у годину.

**Табела 17. Извоз агроиндустријских производа по
производима робне групе “111”(2011.-2020.)**

<i>Позиција производа</i>	<i>Назив производа</i>	<i>Просечна вредност (Мил. \$)</i>	<i>Стопа промене (%)</i>	<i>Кефицијент варијације (%)</i>	<i>Учешће (%)</i>
1110110	<i>Воде, минералне и газиране, без шећера</i>	<i>0.312</i>	<i>26.99</i>	<i>61.89</i>	<i>91.43</i>
1110190	<i>Лед и снег</i>	<i>0.005</i>	<i>0.00</i>	<i>117.25</i>	<i>1.37</i>
1110210	<i>Воде са додатком шећера</i>	<i>0.015</i>	<i>-74.54</i>	<i>161.08</i>	<i>4.38</i>
1110290	<i>Остала безалкохолна пића, нн</i>	<i>0.010</i>	<i>63.88</i>	<i>82.39</i>	<i>2.82</i>
Укупно (робна група “111”):		0.342	28.11	59.50	100.00

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

Робна група „112 – Алкохолна пића“ састоји се од 13 позиција производа, од којих се на тржиште Руске Федерације пласира њих 12. У табели 17. приказани су резултати анализе по производима робне групе „112“. Позиција производа „1121700 - Вина од св. грожђа; шира са заустав. фермент.“ са просечном вредношћу извоза, у сталним ценама, од 5.571 милиона USD, чини 81.82% укупног извоза целе робне групе „112“ (посматране као проске за анализирани десетогодишњи период). Дакле, реч је о производима који опредељују не само кретање робне групе „112“ већ целог једанестог одсека (СМТК 11). Стопа промене у износу од 8.26% указује да су ови производи, посматрајући просек анализираниог десетогодишњег периода, пласирани у повећаном обиму на тржиште Руске Федерације. Анализа реалних стопа промена, које су добијене поређењем вредности извоза у сталним ценама текуће године са текућим ценама претходне године, показује да је у свим годинама анализираниог десетогодишњег периода оставрен значајан реалан раст, изузетак је 2015. година. Наиме, поређењем вредности извоза у сталним ценама 2015. године, са вредношћу извоза у текућим ценама 2014. године, може се извести закључак да је остварен реални пад у 2015. години у износу од 23.9%. Умерен коефицијент варијације у износу од 24.20% указује да је утврђени раст остварен уз умерене осцилације у нивоу извоза овог производа. На основу добијених података може се извести закључак да је ово производ који има значајну предност у наступу на тржишту Руске Федерације у будућности.

Позиција производа „1122090 - Ферментисана пића, нн; мешав.са безалк. пићима“ са просечним извозом у вредности од 0.671 милиона USD, чини 9.86% (табела 17.) укупне вредности извоза робне групе „012“. Дакле, реч је о производу који се налази на другом месту по нивоу значајности, учешћа у робној групи „012“. Овај производ се извозио у смањеном обиму, што потврђује и стоп апромене у износу од -10.35. Коефицијент варијације у износу од 64.98% указује да је до смањења обима извоза овог производа дошло постепено, без значајнијих осцилација.

Табела 18. Извоз агроиндустријских производа по производима робне групе "112"(2011.2020.)

<i>Позиција производа</i>	<i>Назив производа</i>	<i>Просечна вредност (Мил.\$)</i>	<i>Стопа промене (%)</i>	<i>Кефицијент варијације (%)</i>	<i>Учеиће (%)</i>
1121300	<i>Вермут и остала ароматична вина</i>	<i>0.348</i>	<i>-53.55</i>	<i>57.09</i>	<i>5.11</i>
1121500	<i>Вина пенушава</i>	<i>0.002</i>	<i>-35.99</i>	<i>48.72</i>	<i>0.03</i>
1121700	<i>Вина од св. грозђа;шира са заустав. фермент.</i>	<i>5.571</i>	<i>8.26</i>	<i>24.20</i>	<i>81.82</i>
1122010	<i>Јабуковача и крушковача</i>	<i>0.000</i>	<i>0.00</i>	<i>0.00</i>	<i>0.00</i>
1122090	<i>Ферментисана пића, нн; мешав. са безалк.пићима</i>	<i>0.671</i>	<i>-10.35</i>	<i>64.98</i>	<i>9.86</i>
1123000	<i>Пиво од слада (укљ. светло,јакo и црно пиво)</i>	<i>0.019</i>	<i>21.43</i>	<i>53.07</i>	<i>0.27</i>
1124100	<i>Виски</i>	<i>0.001</i>	<i>0.00</i>	<i>0.00</i>	<i>0.01</i>
1124200	<i>Алкохолна пића добијена дестилацијом вина</i>	<i>0.023</i>	<i>-0.01</i>	<i>107.42</i>	<i>0.34</i>
1124400	<i>Рум и тафиа(ракија од шећерне трске)</i>	<i>0.000</i>	<i>0.00</i>	<i>0.00</i>	<i>0.00</i>
1124500	<i>Џин и клековача</i>	<i>0.003</i>	<i>52.74</i>	<i>53.20</i>	<i>0.05</i>
1124910	<i>Водка</i>	<i>0.000</i>	<i>0.00</i>	<i>0.00</i>	<i>0.00</i>
1124920	<i>Ликери,укључујући "cordials"</i>	<i>0.014</i>	<i>34.18</i>	<i>106.16</i>	<i>0.20</i>
1124990	<i>Остала дестилована алкохолна пића,нн</i>	<i>0.158</i>	<i>-0.21</i>	<i>31.65</i>	<i>2.32</i>
Укупно (робна група "112"):		6.810	6.50	19.85	100.00

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

Можемо сумирати да је раст извоза агроиндустријских производа по значајној стопи и потписан споразум о спољнотрговинској размени са Руском Федерацијом, заједно са увозним рестрикцијама према земљама ЕУ (када је реално извоз порастао за више од два пута), представљају охрабрујући податак у погледу перспективе извоза на тржиште Руске Федерације. У структури извоза наше земље доминирају производи за репродукцију тј. производи ниског степена прераде, пре свега воће, што значи да су структурне промене у реалном

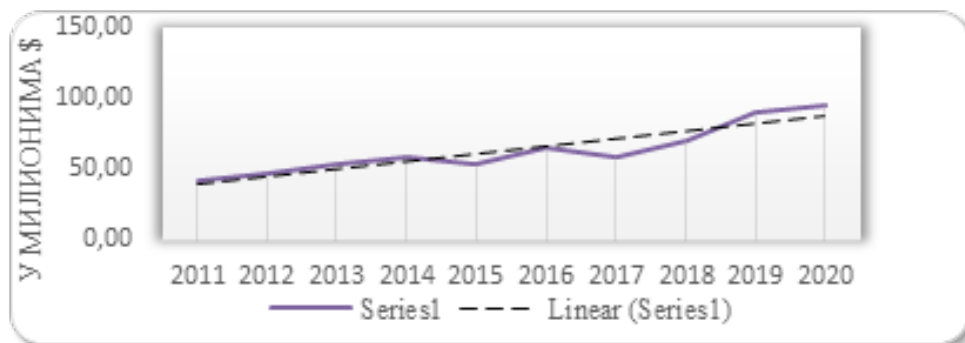
сектору основна претопоставка за подизање степена извозне конкурентности на виши ниво. Такође, у периоду након 2014. године, евидентно је да је због забране Руске Федерације увоза пољопривредних производа из западних земаља, дошло до повећања извоза агроиндустријских производа из Републике Србије. То се пре свега односи на сир, воће и месо и месне прерађевине. Колико ће српска привреда успети да задржи позицију на тржишту Руске Федерације зависи од тога колико буде конкурентна пољопривредама земаља које су сада под санкцијама. Осим тога, земље којима је Руска Федерација увела санкције за увоз агроиндустријских производа имају велики интерес да своју робу пласирају на тржиште Руске Федерације индиректно, преко посредника. У посебно деликатној ситуацији је Република Србија, која након пар пропуста мора водити рачуна о овој ситуацији. Са једне стране, реекспортом европске робе српски извозници остварују изузетно високе марже, али на тај начин се доводи у озбиљну опасност Споразум о слободној трговини са Руском Федерацијом.

3.4.2. Увоз агроиндустријских производа Републике Србије из Руске Федерације

Крива увоза агроиндустријских производа из Руске Федерације у анализираном периоду показује да је евидентан умерени раст (графикон 2.). Просечна вредност увоза агроиндустријских производа из Руске Федерације у посматраном десетогодишњем периоду, у сталним ценама, износила је 63.75 милиона USD. Просечна стопа промене увоза у износу од 12.74% (табела 18.) заједно са прилично ниским (умереним) просечним коефицијентом варијације од 26.24%, резултат је константног присуства и пласмана руских производа на наше тржиште, без значајнијих осцилација. Вредност увоза агроиндустријских производа из Руске Федерације у Републику Србију у 2011. години износио је 42.32 милиона USD, и реално је скоро три пута мања од вредности увоза оствареног 2020. године (који је износио 95,93 милиона USD). У односу на 2011. годину, остварен је минимални реални пад од 0.47% у 2012. години. Умерени тренд раста настављен је у 2013. години (22.57%), 2014. години (9.07%), 2016. години (47.91%), 2018. године (21.18%), 2019. године (25.38%) и 2020. године (11.01%). Док је у 2015. години остварен реални пад од 6.62%. Увоз у износу од 59,03 милиона USD у 2017. години, је нижи за 11.55% у односу на вредност увоза у текућим ценама у 2016. години, што је директна последица мањег увоза одсека „12- Дуван и дувански производи“ (пад од 14.67%) (графикон 2).

Графикон 2. Кретање увоза агроиндустријских производа
Републике Србије из Руске Федерације (2011.-2020.)

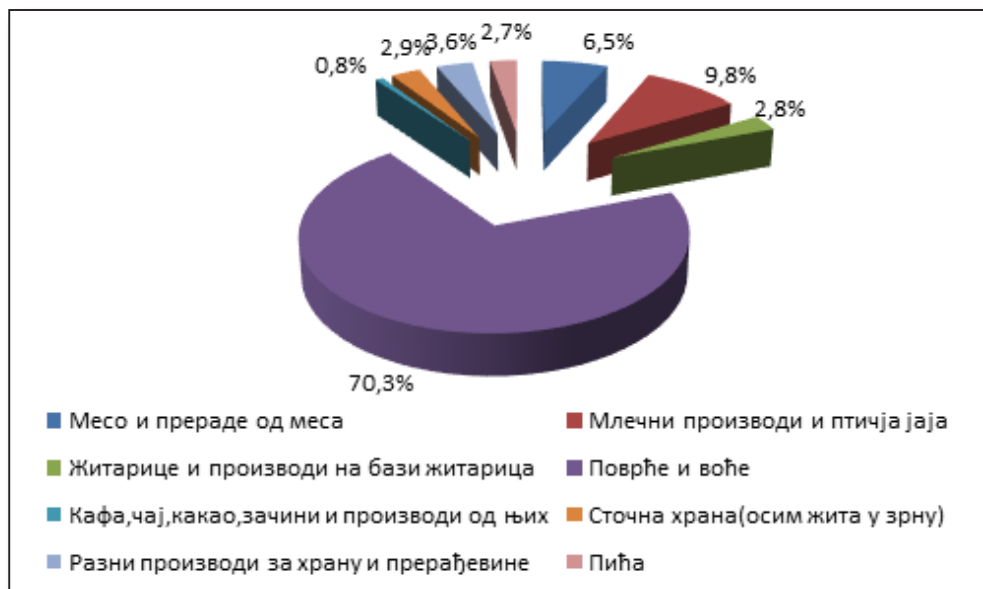

Извор: Приказ аутора на основу података Републичког завода за статистику

Анализа структуре увезених агроиндустријских производа указује на хомогеност производа који се увозе. Република Србија је у анализираном периоду од десет година увозила стриктно одређене агроиндустријске производе из Руске Федерације. Сагледавањем учешћа која су добијена стављањем у однос просечних вредности увоза сваког одсека за посматрани десетогодишњи период са укупним увозом агроиндустријских производа исказаним као просек за период 2011.-2020. година, евидентно је да се највише увозе следеће три групе производа и то: „12 - Дуван и производи од дувана“ (са учешћем од 75.59%), затим „09 - Разни производи за храну и прерађевине“ (са учешћем од 8.82%) и „08 - Сточна храна (осим жита у зрну)“ са учешћем од 5.90% (слика 7.). У наставку анализе сагледавана је структура увоза сваке појединачне посматране године. Структура је добијена стављањем у однос вредности увоза сваког појединачног одсека са укупним увозом агроиндустријских производа у години која је предмет посматрања. Структура увоза се након 2011. године променила, доминантно учешће у структури је имала група производа „04 - Житарице и производи на бази житарица“, да би се од 2012. године учешће ове групе значајно смањило, а примат преузела робна група „12 - Дуван и производи од дувана“. У периоду од 2012. до 2020. године робна група „12 - Дуван и производи од дувана“, се усталила са учешћем у увозу посматраних година, у распону од 72.1% до 75.8%. Треба узети у обзир и чињеницу да се увоз цигарета из Руске Федерације обавља по нултој царинској стопи, док се

извоз цигарета из Републике Србије у Руску Федерацију обавља по царинској стопи од 18%. Очекује се да ће ова неповољна ситуација од сада бити решена усаглашавања јединственог споразума о слободној трговини Србије и ЕАЕС. Осим тога, да бисмо стекли увид у количину цигарета које се увозе из Руске Федерације потребно је истаћи да увоз цигарета из Руске Федерације чини више од 40% од укупног увоза цигарета на тржиште Републике Србије. Робна група „09 - Разни производи за храну и прерађевине“ има прилично стабилно учешће у укупном увозу агроиндустријских производа за цео посматрани период од 8.82%. Робна група „08 - Сточна храна“ (са просечним учешћем од 5.90% у укупном увозу посматраних одсека) имала је приличне осцилације у структури увоза и приметно је смањење њеног учешћа, нарочито у последњим посматраним годинама. Осим ова три одсека која заједно чине 90.31% увоза агроиндустријских производа, потребно је истаћи да је робна група „04 - Житарице и производи на бази житарица“ имала учешће у увозу прве посматране године од 26% у 2011. години, да би се након 2011. године учешће у увозу ове групе производа минимизирало и чини око 1.5% увоза агроиндустријских производа из Руске Федерације. На друге производе који су увожени у анализираном периоду отпада значајно мањи удео у увозу, око 9.69% (слика 9.).

Слика 7. Структура увоза агроиндустријских производа Републике Србије из Руске Федерације (просек за период 2011.-2020.).

Извор: Приказ аутора на основу података Републичког завода за статистику

Анализирајући стопе промена увоза из Руске Федерације по одсецима агроиндустријских производа пажњу привлаче четири одсека која имају негативне стопе промена (табела 18.), „00 - Живе животиње, осим животиња из одсека 03“ (-4.30%), „02 - Млечни производи и птичја јаја“ (-26.50%), „04 - Житарице и производи на бази житарица“ (-15.98%) и „08 - Сточна храна (осим жита у зрну)“ (-9.41%). Прва два одсека (СМТК 00, 02) су током целог посматраног периода имали занемарљиво мало учешће у укупном увозу. С обзиром да су вредности увоза ових одсека ниске, свако повећање или смањење вредности увоза доводи до великих осцилација, што потврђују врло јаки коефицијенти варијације 136.03% (СМТК 00) и 101.99% (СМТК 02).

Четврта робна група (СМТК 04) је константно заступљена у увозу, с тим што је у 2011. години износила 2.8 милиона USD и у наредним годинама све више опадала. О колико значајним осцилацијама је реч показује и вредност коефицијент варијације од 60.47% (табела 18.). У наставку је анализирана

структура увоза овог одсека (СМТК 04) по робним групама. Када се погледа структура увоза четвртог одсека (СМТК 04) по робним групама приметно је да су се у периоду 2011.-2013. године увозили готови производи, тј, преко 99% увоза овог одсека чинио је увоз робне групе „048 - Производа од житарица, брашна, скроба“. У периоду 2014.-2020. године структура увоза четвртог одсека се мења и робна група „048“ чини свега 50% увоза овог одсека, док преосталих 50% увоза чини увоз робне групе „045 - Житарице, у зрну, остале“.

Дванаести одсек (СМТК 12) забележио је обрнут тренд у односу на четврти одсек. У периоду 2011.-2020. године са просечним увозом, у сталним ценама, од 48.194 милиона USD годишње, ова група производа имала најдоминантније учешће у укупном увозу агроиндустријских производа. Значајан раст увоза овог одсека показује и просечна стопа промене у износу од 18.79%. Просечан коефицијент варијације у износу од 31.59% указује на релативно јак степен варијација у вредности увоза овог одсека. Производи који чине дванаести сектор СМТК 12 су анализирани тако што је просечна вредност увоза сваког појединачног производа за посматрани десетогодишњи период стављена у однос са просеком увоза дванаестог сектора. Анализа овог одсека (СМТК 12) по производима указује да је реч о увозу готових производа. У периоду до 2011. године увозиле су се само „1222000 - Цигарете које садрже дуван“, а од 2012. године, асортиман дуванских производа који се увози је проширен, тако да осим „1222000 - Цигарете које садрже дуван“ и чине у просеку 68% укупно увезених дуванских производа, преосталих 29% чине „1223900 - Прерађени дуван, екстракти и есенције, нн“ и 3% „1223200 - Дуван за пушење, са или без замене дувана“.

Осми одсек (са учешћем од 5.90%) и девети одсек (са учешћем од 8.82%) имају прилично стабилан увоз чији просек, у сталним ценама, за посматрани десетогодишњи период износи 3.76 милиона USD (СМТК 08) и 5.62 милиона USD (СМТК 09). Стопа поромене за осми одсек износи -9.41%, а коефицијент варијације 59.97 (табела 18.), док девети одсек има стопу промене од 6.54% и коефицијент варијације од 14.17%, што недвосмислено указује да ови одсеци у анализираним периоду имају сигурно тржиште и обезбеђен пласман на нашем тржишту.

Табела 19. Увоз агроиндустријских производа по СМТК одсесима у Републику Србију из Руске Федерације (2011.-2020.)

Одсек	Назив производа	Просечна вредност (Мил. \$)	Стопа промене (%)	Кефицијент варијације (%)	Учешиће (%)
00	Живе животиње, осим животиња из одсека 03	0.00	-4.30	136.03	0.00
01	Месо и прераде од меса	1.04	65.17	94.87	164
02	Млечни производи и птичја јаја	0.15	-26.50	101.99	0.23
03	Рибе, љускарџи, мекушици и прерађевине од њих	0.54	9.28	33.04	0.84
04	Житарице и производи на бази житарица	1.13	-15.98	60.47	1.77
05	Поврће и воће	2.23	40.28	78.80	3.49
06	Шећер, производи од шећера и мед	0.58	38.30	131.62	0.
07	Кафа, чај, какао, зачини и производи од њих	1	-0.01	107.42	0.34
08	Сточна храна (осим жита у зрну)	0.28	5.90	85.54	0.44
09	Разни производи за храну и прерађевине	3.76	-9.41	59.97	5.90
11	Пића	0.23	19.48	64.18	0,37
12	Дуван и производи од дувана	48.19	18.79	31.59	75.59
Укупно:		63.75	12.74	26.24	100.00

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

На крају можемо сумирати да је увоз агроиндустријских производа из Руске Федерације након раста у првим годинама прилично стабилан. Република Србија увози готове производе и што се тиче агроиндустријских производа није сировински зависна од Руске Федерације. Као што је и очекивано, увоз агроиндустријских производа је нижи од извоза, и то у просеку реално за око 4 пута (прецизније 4.2 пута).

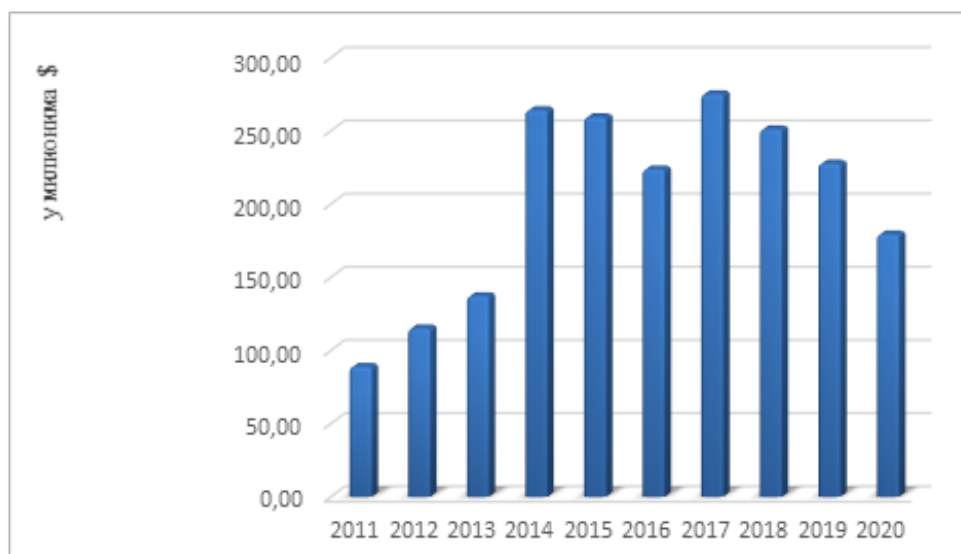
3.4.3. Биланс спољнотрговинске размене са Руском Федерацијом

Спољнотрговинска размена агроиндустријских производа Републике Србије и Руске Федерације поредећи износе нето извоза из 2020. и 2011. године реално је повећана више одчетири пута. Евидентно је интензивирање сарадње са Руском Федерацијом на пољу агроиндустријских производа у посматраном десетогодишњем периоду. Наиме, у посматраној десетогодишњој динамици повећан је обим размене агроиндустријских производа са Руском Федерацијом, захваљујући расту и увоза и извоза. Вредност извоза се реално повећала за више од два пута (тачније 2.46 пута), док је вредност увоза реално порасла за више од два пута (тачније 2.27 пута). Вредност агроиндустријских производа које Република Србија извози континуирано је већа од вредности увезених агроиндустријских производа из Руске Федерације. Постојање спољнотрговинског суфицита агроиндустријских производа представља дугорочну карактеристику српске привреде.

Просечна вредност увоза агроиндустријских производа из Руске Федерације у посматраном десетогодишњем периоду, у текућим ценама, износи 63.20 милиона USD, то је 95.38% од просечне вредности увоза агроиндустријских производа на тржиште Републике Србије из свих земаља ЕАЕС у посматраном периоду. Република Србија је у посматраном периоду извезла агроиндустријских производа у Руску Федерацију у просечној вредности од 262.07 милиона USD (просек посматраног десетогодишњег периода у текућим ценама), што чини 91.43% просечне вредности извоза агроиндустријских производа у земље ЕАЕС у анализираном десетогодишњем периоду. Анализа спољнотрговинске размене агроиндустријских производа Републике Србије са Руском Федерацијом указује да је у свим годинама анализираног периода Република Србија остварила суфицит (хистограм 1.). Приметно је да постоје два таласа у расту спољнотрговинске размене агроиндустријских производа са Руском Федерацијом и то у периоду 2012.-2013. године, када је износ спољнотрговинске размене реално дуплиран у поређењу са вредношћу нето извоза из 2011. године. Други, још израженији талас је у периоду 2014.-2017. године, где је вредност нето извоза реално од 5 до 6 пута већа у поређењу са

вредношћу нето извоза из 2011. године. Разлог за значајан реални раст нето извоза је повећање извоза петог одсека (СМТК 05).

Хистограм 1. Биланс спољнотрговинске размене агроиндустријских производа Републике Србије са Руском Федерацијом

Извор: Приказ аутора на основу података Републичког завода за статистику

У анализираном периоду Република Србија је остваривала константан раст спољнотрговинског суфицита у размени агроиндустријских производа са Руском Федерацијом, при чему је најнижи суфицит забележен 2020. Просек нето извоза за периода од 2011. до 2020. године показује да је Република Србија у размени агроиндустријских производа са Русијом остварила суфицит од 202.43 милиона USD (табела 19.). Стопа промене нето извоза агроиндустријских производа Републике Србије и Руске Федерације за посматрани период износи 6.61%, што указује на прилично уједначен и унапређен сољнотрговински однос ове две земље. Коефицијент варијације нето извоза агроиндустријских производа између Републике Србије и Руске Федерације у износу од 31.67%, показује да је у спољнотрговинским односима било релативно благих варијација.

Анализа спољнотрговинске размене по СМТК одсецима указује да је Република Србија остварила позитиван спољнотрговински биланс у већини СМТК одсека. Негативан спољнотрговински биланс (спољнотрговински дефицит), који је последица већег увоза него извоза, у свим посматраним годинама је оставрен једино у следећим одсецима: „03 -Рибе, љускари, мекушци и прерађевине од њих“, „06 - Шећер, производи од шећера и мед“ и „12 - Дуван и производи од дувана“ (табела 19.). Наиме, реч је о руским агроиндустријским групама производа које Република Србија константно увози у већем обиму него што се исте робне групе извози. Уколико анализирамо коефицијенте варијације и стопе промене у периоду од 2011. до 2020. године, може се констатовати да спољнотрговинска размена Републике Србије и Руске Федерације није имала значајне осцилације у овом периоду. Узимајући у обзир просек посматраног периода, сви анализирани СМТК одсеци имају позитивне стопе промена, што указује да су сви одсеци имали у просеку позитиван спољнотрговински биланс. Изражену негативну стопу промене (-25.25) имао је одсек „00 – Живе животиње, осим животиња из одсека 3“. Разлог за то су велике осцилације у спољнотрговинској размени ове робне групе. Просечан износ нето извоза посматраног одсека износи 0,01 милиона USD (просек периода 2011.-2020. година). Дакле, то је релативно мали номинални износ. У том случају мале осцилације у вредности нето извоза доводе до високих индекса. Индикативно, коефицијант варијације овог одсека (СМТК 09) је врло јак (110.13%) и указује на значајне осцилације нето извоза овог одсека које су се дешавале у посматраном десетогодишњем периоду. Поред претходно поменуте робне групе, високе коефицијенте варијације који указују на честе и знатне реалне промене у промету имају и следећи СМТК одсеци „09 – Разни производи за храну и прерађевине“ (146.09%), „01 - Месо и прераде од меса“ (123.92%), „07 - Кафа, чај, какао, зачини и производи од њих“ (112.31%).

Табела 20. Биланс спољнотрговинске размене агроиндустријских производа Републике Србије и Руске Федерације по СМТК одсекима (2011.-2020.)

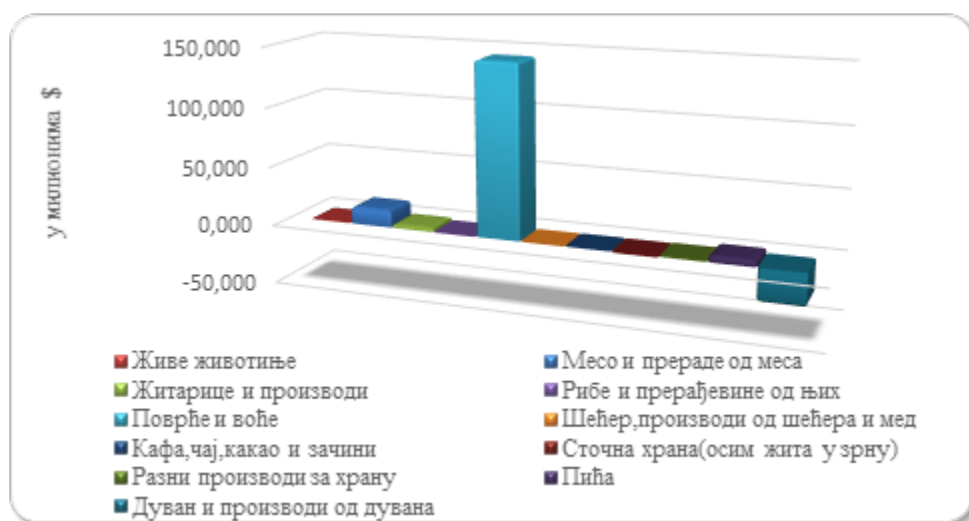
Одсек	Назив производа	Просечна вредност (Мил. \$)	Стопа промене (%)	Кефицијент варијације (%)	Учешће (%)
00	Живе животиње, осим животиња из одсека 03	0.0	-25.25	110.1	714.79
01	Месо и прераде од меса	16.34	4.54	123.92	1665.46
02	Млечни производи и птичја јаја	26.00	27.67	39.04	17727.76
03	Рибе, љускари, мекушици и прерађевине од њих	-0.51	9.28	0.00	3.98
04	Житарице и производи на бази житарица	6.	-15.98	60.47	1.77
05	Поврће и воће	7	28.	78.80	3.49
06	Шећер, производи од шећера и мед	5	43.02	663.7	0.
07	Кафа, чај, какао, зачини и производи од њих	1.79	33.23	112.31	742.09
08	Сточна храна (осим жита у зрну)	4.06	38.20	66.60	207.04
09	Разни производи за храну и прерађевине	4.03	37.23	146.09	171.68
11	Пића	6.92	7.03	20.03	3053.94
12	Дуван и производи од дувана	-47.22	18.69	0.00	2.01
Укупно:		202.43	6.61	31.67	417.51

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

Анализом покривености увоза агроиндустријских производа извозом, у посматраној десетогодишњој периодици, Република Србија је остварила значајне резултате. Може се закључити да Република Србија у спољнотрговинском промету агроиндустријских производа са Руском Федерацијом остварује вешеструку покривеност увоза извозом. Просечна покривеност увоза извозом, за цео посматрани период, износи 417.51%. Најмањи степен покривености у посматраном периоду забележен је 2020. године и износио је 287.19%. Док

је највећа вредност овог показатеља забележена 2015. године и износила је 583.06%. На основу анализе која је приказана у табели 19. највећи степен покривености увоза извозом остварују следећи СМТК одсеци „01 - Месо и прераде од меса“, „02 - Млечни производи и птичја јаја“, „05 - Поврће и воће“ и „11 - Пића“. Управо су ово СМТК одсеци у којима Република Србија има стратешку предност у наступу на велико тржиште Руске Федерације. Најнижи степен покривености, што се може видети и на хистограму 2., имају следећи СМТК одсеци „12 - Дуван и производи од дувана“, „03 - Рибе, љускари, мекушици и прерађевине од њих“, „06 - Шећер, производи од шећера и мед“ и „08 - Сточна храна (осим жита у зрну)“.

Хистограм 2. Робни биланс спољнотрговинске размене агроиндустријских производа Републике Србије и Руске федерације (2011.-2020.)

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

Можемо закључити да сектор агроиндустријских производа заузима значајну позицију у структури укупног извоза Републике Србије на тржиште Руске Федерације. Остварује се висок ниво покривености увоза извозом и постоји тенденција повећања нето извоза у будућности. Пласман српских агроиндустријских производа у Руску Федерацију из разлога врло повољног

и јединственог трговинског споразума који обезбеђује бесцарински извоз на тржиште од око 140 милиона становника карактерише стартна конкурентна, ценовна предност у односу на производе других земаља који се увозе на тржиште Руске Федерације. Када се говори о значају резултата српског извоза агроиндустријских производа у Руску Федерацију свакако треба узети у обзир и фактор удаљености од преко 2000 километара, који и поред високих транспортних трошкова, који у великој мери утичу на финалну цену производа, не ограничава тражњу. Узимајући у обзир чињеницу да се ове године навршава 182. година од успостављања економских односа са Руском Федерацијом, што говори о заиста дугој традицији дипломатских односа са овом земљом, ипак се чини да та позиција није у довољној мери искоришћена као и да извозни потенцијали нису ни из далека исцрпљени.

На извоз агроиндустријских производа делује читав низ фактора међу којима се издвајају следећи: однос домаће производње (понуде) и тражње, ниво извозне тражње, тражени асортиман, квалитет и количина производа, увозни режими земаља увозница, мере аграрне политике, интензитет конкуренције и др⁷⁴. Поред производно-структурне екстензификације (са дугорочним трендом смањивања удела сточарства), карактеристична је и екстензификација структуре спољнотрговинске размене, уз повећање удела сировина и примарних непрерађених производа у извозу, али и уз повећавање увоза финалних производа, који би могли бити произведени од домаћих извезених сировина⁷⁵. Повећање конкурентности наших извозних производа могуће је постићи: порастом продуктивности производње, реструктурирањем извозне понуде, унапређењем пословног и тржишног амбијента, применом иновативне маркетинг стратегије и иницирањем кластерских удружења и сл.

---

74 Ристић Ј. Обрадовић С. (2015) *Зборник Економско-социјални аспекти прикључивања Србије Европској унији, „Могућности и ограничења извоза аграрних производа Републике Србије на тржиште ЕУ“*, Универзитет у Крагујевцу – економски факултет, стр. 94.

75 Милановић М. Стевновић С. Вићентијевић Д. (2013) *„Конкурентност и потенцијали аграрне спољне трговине Србије“*, *Теме – часопис за друштвене науке*, 37 (1), 297-317., стр. 309.

Структура извоза показује усмереност на извоз сировина и то углавном биљног порекла, што указује на висок ниво екстензивности пољопривреде Републике Србије, тј. слабу заступљеност сточарске производње⁷⁶. Раст продуктивности као основа конкурентности у, пре свега, сточарској производњи, као и већа извозна фокусираност прехрамбене индустрије, повећали би извоз анималних производа и високо вредних прерађевина, што би се значајно одразило на одржање, али и повећање суфицита Републике Србије у спољнотрговинској размени агроиндустријских производа.

Остварени пораст извоза представља последицу унапређења сарадње са Руском Федерацијом као и коришћење позиције у којој је Руска Федерација увела санкције неким земљама које су биле водећи извозници у Руску Федерацију.

---

76 Зекин, С. Тошин, М. и Кресоја, М. (2014), „Спољнотрговинска размена пољопривредно-прехрамбених производа Србије“, У М. Шеварлић и Д. Томић (ур.), *Агропривреда Србије и европске интеграције*, (стр. 95–102). Београд: Друштво аграрних економиста Србије, стр. 101.

3.5. Спољнотрговинска размена агроиндустријских производа Републике Србије и Републике Белорусије

3.5.1. Извоз агроиндустријских производа Републике Србије на тржиште Републике Белорусије

Просечан извоз агроиндустријских производа Републике Србије у Републику Белорусију у посматраном периоду (2011.-2020.), у сталним ценама, износио је 7.92 милиона долара USD (табела 20.). Вредност извоза агроиндустријских производа Републике Србије у Републику Белорусију у последњој посматраној (2020. години) достигао је износ од 3.81 милиона USD, што представља повећање од скоро један пута (прецизније 1,24) у односу на прву посматрану (2011.) годину, када је извоз, у сталним ценама, износио 3.06 милиона USD (графикон 3). Уочене су две фазе раста извоза агроиндустријских производа. Прва фаза обухвата период 2011.-2014.године. Поређећи ниво извоза из 2014. године са нивоом оствареним у првој посматраној години (2011.) закључујемо да је вредност извоза агроиндустријских производа упетостручена. Друга фаза обухвата период 2015.-2020.година. Поређећи ниво извоза из 2015. године са 2011. годином, долазимо до сличног закључка (износ извоза је утростручен). Међутим, ако поредимо вредност извоза из било које године друге фазе (2015.-2020. година) у односу на 2011. годином закључујемо да је вредност извоза агроиндустријских производа већа за више од 2.5 пута. Највећи раст остварен је у 2014. години, када је вредност извоза агроиндустријских производа у Републику Белорусију порастао за 5.3 пута у поређењу са вредношћу извоза из 2011. године. Графикон 3. сликовито приказује претходно изнете чињенице константног раста вредности српског извоза агроиндустријских производа у Републику Белорусију.

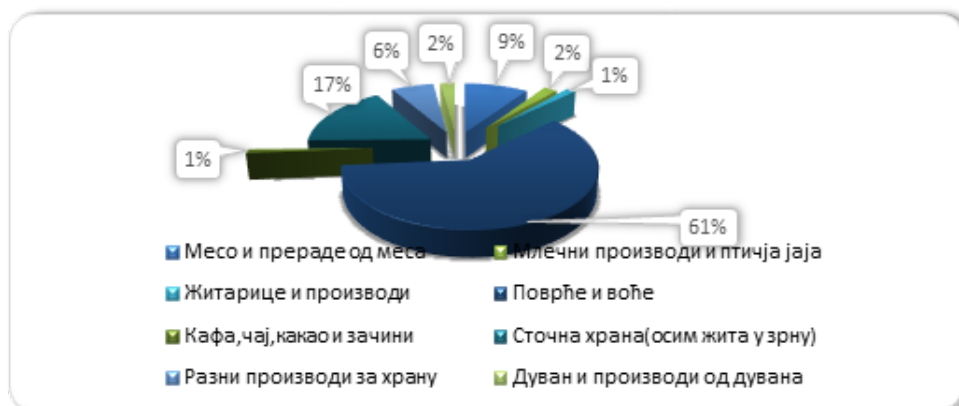
Графикон 3. Кретање извоза агроиндустријских производа Републике Србије
у Републику Белорусију (просек за период 2011.-2020.)

Извор: Приказ аутора на основу података Републичког завода за статистику

На основу података приказаних у табели 20., учачавамо да је константан раст извоза остварен уз релативно значајну ниску стопу промене од 5.28%, што говори у прилог константног и устаљеног пласмана српских агроиндустријских производа на тржиште Републике Белорусије. Просечан коефицијент варијације од 46.45% последица је претходно изнетих чињеница о разликама у нивоу извоза из године у годину. Ниво извоза који је оставрен у 2013. и 2014. години значајно је већи у односу на цео посматрани период. Наиме, вредност извоза у 2013. години је реално већа за 4.1 пута у поређењу са вредношћу извоза из 2011. године, док је у 2014. години вредност извоза реално већа за 5.3 пута у односу на вредност из 2011. године.

Слика 8. Структура извоза агроиндустријских производа из Републике Србије у Републику Белорусију (просек за период 2011.-2020.)

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

Структура извоза агроиндустријских производа у посматраном периоду је била прилично стабилна, али за поједине одсеке СМТК постоје значајне осцилације у појединим годинама.

Најзначајније учешће у структури извоза агроиндустријских производа у Републику Белорусију има одсек „05 - Поврће и воће“, са учешћем од 61% (слика 8). „Поврће и воће“ је група производа која се највише извози у Републику Белорусију, са просечном вредношћу извоза, у сталним ценама, од 4.80 милиона USD за посматрани десетогодишњи период. Анализа учешћа овог одсека по појединачним годинама посматраног периода показује врло неуједначено учешће и осцилације од године до године. Просечан коефицијент варијације у износу од 67.52% (табела 20.) указује на врло јак степен осцилација у палсирању производа овог одсека на тржиште Републике Белорусије. Просечна стопа промене у износу од -2.64% указује на просечан степен реалног пада извоза овог одсека у посматраном десетогодишњем периоду.

Осми одсек (СМТК 08) „08- Сточна храна (осим жита у зрну)“ налази се на другом месту по нивоу значајности у структури извоза агроиндустријских производа у Републику Белорусију. Са просечном вредношћу извоза, у сталним ценама, од 1.33 милиона USD, овај одсек чини 17% укупног извоза

агроиндустријских производа на тржиште Републике Белорусије (посматрано као осмогодишњи просек јер се овај производ извози тек од 2013. године). Производи који чине овај одсек пласирани су на тржиште Републике Белорусије сваке године у већем обиму. Колико значајан раст је остварен показује просечна стопа промене у износу од 20.73% (табела 20.). Јак просечан коефицијент варијације у износу од 51.83% показује степен осцилација у расту извоза. Може се извести закључак да је ово одсек који има значајне конкурентске предности у будућем пласману на тржиште Републике Белорусије.

Одсек „01 - Месо и прераде од меса“ заузима треће место по учешћу у структури извоза агроиндустријских производа у Републику Белорусију. Ниво учешћа другог одсека је 9%. Обим извоза овог одсека има прилично велика одступања у посматраном периоду (2012.-2020. година), што показује и просечни коефицијент варијације од 136.68%. Потребно је истаћи да је тек 2012. године овај одсек почео да се извози у Републику Белорусију са вредношћу извоза, у сталним ценама, од 0.61 милиона USD, што је у структури укупног извоза посматране године (2012. године) износило свега 3.0%. Овај одсек је из године у годину имао значајане осцилације у пласирању на тржиште Републике Белорусије. Осим у 2014., 2017., 2018., и 2019. години када је остварен значајан раст, у осталим годинама посматраног периода (2012.-2020. године) остварен је значајан пад. Како је реч о вредности извоза мањој од милион USD, свака промена у вредности извоза у наредној години доводи до изузетно великих стопа раста. Као крајњи резултат, малих вредности извоза и значајних одступања истих из године у годину, имамо коефицијент варијације у износу од 136.68% (табела 20.). Просечна стопа промене у износу од -4.77% (просек периода 2012.-2020. године) показује колико минималан релни пад је остварен са пласманом производа од меса на тржиште Републике Белорусије. Закључак је да је ово група производа у којој је Република Србија последњих година препознала и остварила конкурентску предност у наступу на тржиште Републике Белорусије.

Девети одсек (СМТК 09) „09 - Разни производи за храну и прерађевине“ са просечном вредношћу извоза, у сталним ценама, од 0.50 милиона USD за посматрани десетогодишњи период чини 6% укупног извоза агроиндустријских производа на тржиште Републике Белорусије. Производи који чине овај одсек, за разлику од претходна три одсека, пласирају се на тржиште Републике

Белорусије континуирано током целог посматраног десетогодишњег периода. Просечна стопа промене у износу од -2.43 % (табела 20.) показује да је минимални реални пад у посматраном десетогодишњем периоду био значајнији од реалног раста. Просечан коефицијент варијације у износу од 43.81% указује на умерене осцилације у пласману овог одсека из године у годину на тржиште Републике Белорусије. На основу претходно изнетих показатеља, може се извести закључак да је ово одсек у коме би Република Србија имала кокурентске предности у наступу на белоруско тржиште у будућности.

Анализа извоза по одсецима СМТК у посматраном периоду, наводи на закључак да извоз следећих одсека: „05 - Поврће и воће“, „08 - Сточна храна(осим жита у зрну)“, „01 - Месо и прераде од меса“, и „09 - Разни производи за храну и прерађевине“ чине преко 90% укупног извоза агроиндустријских производа (слика 8.). Врло јаки коефицијенти варијације одсека „07 - Кафа, чај, какао, зачини и производи од њих“ (коефицијент варијације је 130.16%), „01 - Месо и прераде од меса“ (коефицијент варијације је 136.68%) и „04 - Житарице и производи на бази житарица“ (коефицијент варијације је 115.72%) и њихове занчајне како позитивне тако и негативне стопе раста инплицирају да ови одсеци имају изражену тенденцију несигурности у даљем пласману на тржиште Републике Белорусије. При тумачењу резултата треба имати у виду да се одсек „06- Шећер, производи од шећера и мед“ извозио једино у 2011., 2013. години и од 2017.-2020. године, док су сви подаци за одсек „11 - Пућа“ засновани на подацима за само две године (2012. и 2014. годину) у којима је Република Србија извозила ову групу производа. Подаци за одсек „12 - Дуван и производи од дувана“ добијени су на основу података само три године (2011., 2012. и 2017. године) у којима је овај одсек пласиран на тржиште Републике Белорусије.

Табела 21. Извоз агроиндустријских производа по СМТК одсецима из Републике Србије у Републику Белорусију (2011.-2020.)

Одсек	Назив одсека	Просечна вредност (Мил. \$)	Стопа промене (%)	Коефицијент варијације (%)	Учешће (%)
00	<i>Живе животиње, осим животиња из одсека 03</i>	0.00	0.00	0.00	0.00
01	<i>Месо и прераде од меса</i>	0.75	-4.77	136.68	9.46
02	<i>Млечни производи и птичја јаја</i>	0.16	-2.94	48.95	1.98
03	<i>Рибе, љускарци, мекушци и прерађевине од њих</i>	0.00	0.00	0.00	0.00
04	<i>Житарице и производи на бази житарица</i>	0.11	-12.66	115.72	1.41
05	<i>Поврће и воће</i>	4.80	-2.64	67.52	60.65
06	<i>Шећер, производи од шећера и мед</i>	0.00	-63.53	134.95	0.06
07	<i>Кафа, чај, какао, зачини и производи од њих</i>	0.09	24.79	130.16	1.12
08	<i>Сточна храна (осим жита у зрну)</i>	1.33	20.73	51.83	16.86
09	<i>Разни производи за храну и прерађевине</i>	0.50	-2.43	43.81	6.27
11	<i>Пића</i>	0.00	57.2	96.58	0.06
12	<i>Дуван и производи од дувана</i>	0.17	-43.26	55.47	2.12
Укупно:		7.92	5.28	46.45	100.00

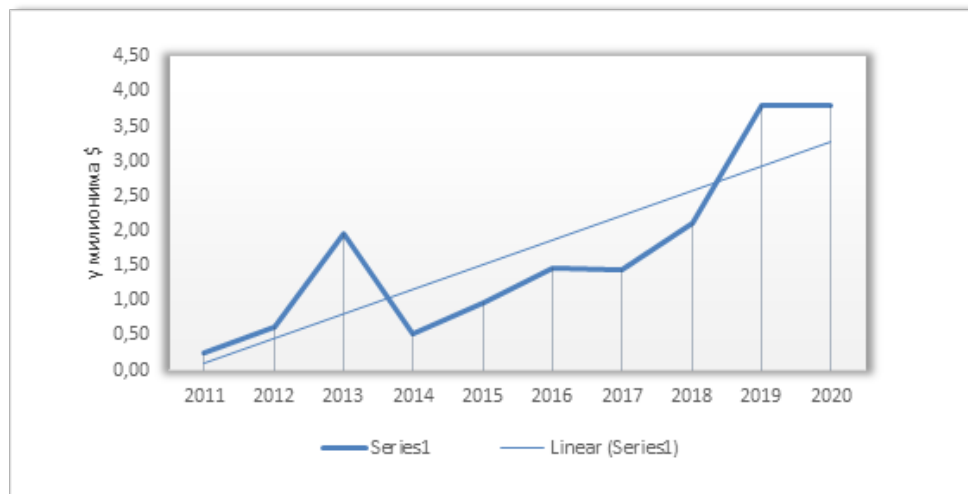
Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

Закључак је да ће се у будућности извоз у Републику Белорусију заснивати на следећим одсецима: „08- *Сточна храна (осим жита у зрну)*” (стопа преомене 20.73% и коефицијент варијације 51.83%), „05 - *Поврће и воће*“ (стопа преомене -2.64% и коефицијент варијације 67.52%) и „09 - *Разни производи за храну и прерађевине*“ (стопа преомене -2.43% и коефицијент варијације 43.81%).

3.5.2. Увоз агроиндустријских производа Републике Србије из Републике Белорусије

Крива увоза агроиндустријских производа из Републике Белорусије у анализираном периоду показује да је евидентан умерени раст (графикон 4.). Просечна вредност увоза агроиндустријских производа Републике Белорусије у посматраном десетогодишњем периоду, у сталним ценама, износила је 1.69 милиона USD. Просечна стопа промене увоза у износу од 116.76% (табела 21.) заједно са врло јаким коефицијентом варијације од 70.69%, резултат је прилично неустаљеног увоза из године у годину. Вредност увоза агроиндустријских производа из Републике Белорусије у Републику Србију у 2020. години, у сталним ценама, износио је 3.79 милиона USD, и већи је петнаест пута од вредности увоза оствареног 2011. године (који је износио 0.25 милиона USD). Након рекордног раста од 145.4% у 2012. години, и 217.0% у 2013. години, увоз агроиндустријских производа из Републике Белорусије значајно је пао у 2014. години (пад од 73.2%). Умерени тренд реалног раста остварен је у 2015. години (84.2%) и 2016. години (49.6%), да би у 2017. години дошло до незнатног пада од 0.5%. (графикон 4). У 2018. години вредност увоза ресте и износи 2.10 милиона USD и већи је осам пута у односу на прву посматрану годину (2011. годину), док је вредност увоза у 2019. години 3.81 милион USD и већи је за петнаест пута (прецизније 15.1) у односу на ниво из 2011.

Графикон 4. Кретање увоза агроиндустријских производа
Републике Србије из Републике Белорусије (2011.-2020.)

Извор: Приказ аутора на основу података Републичког завод за статистику

Анализа структуре увезених агроиндустријских производа указује на хомогеност производа који се увозе. Република Србија је у анализираном периоду од десет година увозила стриктно одређене агроиндустријске производе из Републике Белорусије. Сагледавањем учешћа која су добијена стављањем у однос просечних вредности увоза сваког одсека за посматрани десетогодишњи период са укупним увозом агроиндустријских производа исказаним као просек за период 2011.-2020. година, евидентно је да се највише увозе три одсека и то: „05 - Поврће и воће“ (са учешћем од 39%), затим „04 - Житарице и производи на бази житарица“ (са учешћем од 29%), и „02 - Млечни производи и птичја јаја“ са учешћем у увозу анализираних одсека од 21% (слика 9.). У наставку анализе сагледавана је структура увоза сваке појединачне посматране године. Структура је добијена стављањем у однос вредности увоза сваког појединачног одсека са укупним увозом агроиндустријских производа у години која је предмет посматрања. Структура увоза се након 2013. године променила, наиме у периоду од 2011. до 2013. године доминантно учешће у структури је имао одсек „05 - Поврће и воће“, да би се након тог периода учешће овог одсека значајно смањило, а примат преузео одсек „04 - Житарице и производи на бази житарица“. У првим годинама посматрања 2012. и 2013. године, одсек „04 -

Житарице и производи на бази житарица“ имао је доста ниско учешће и то свега 14.7% у 2012. години и 11.2% у 2013. години, да би се у периоду од 2014. до 2018. године усталио са учешћем у распону од 51.9% до 75.7%. Одсек „05 - Поврће и воће“ има значајно учешће у структури увезених агроиндустријских производа за цео посматрани период са просечним учешћем од 39%. У првим годинама увоза (2011.-2013. година) производи који чине овај одсек су били најзаступљенији у структури увоза. Наиме у 2011. години учешће овог одсека је 10.3%, док је у 2012. години његово учешће износило 77.30%, а у 2013 68.0%. У периоду 2014.-2018. године учешће овог одсека се кретало у распону 20.9-38.4%. Изузетак је била 2019. година са учешћем овог одсека од 61%. Други одсек „02 - Млечни производи и птичја јаја“ увозе се у прве три посматране године са учешћем од 68% у 2011. години, док је у 2012. години учешће овог одсека износило само 7%. У последње три године посматраног периода (2018., 2019. и 2020. година) долази до поновног увоза другог одсека (СМТК 02) са просечним учешћем од 30%. На друге производе који су увожени у анализираном периоду отпада значајно мањи удео у увозу, око 3.18% (слика 9.).

Слика 9. Структура увоза агроиндустријских производа Републике Србије из Републике Белорусије (просек за период 2011.-2020.)

Извор: Приказ аутора на основу података Републичког завода за статистику

Анализирајући стопе промена увоза из Републике Белорусије по одсецима агроиндустријских производа пажњу привлачи одсек „09 - Разни производи за храну и прерађевине“ који има негативну стопу промене – 65.81% (табела 21.). Негативна стопа промене последица је чињенице да се овај одсек увозио у све мањем обиму, а и да нема континуитет у увозу. Девети одсек се увозио у периоду 2011.-2013. године, након овог периода није било увоза све до 2017. године и након тога остварује континуитет увоза до 2020. године. Изузетно високе стопе промена имају одсеци „07 - Кафа, чај, какао, зачини и производи од њих“ (213.91%) и „05 - Поврће и воће“ (88.60%). Сва три посматрана одсека имају изузетно високе коефицијенте варијације, (СМТК 09) 202.98%, (СМТК 07) 104.09% и (СМТК 05) 101.31%, који су последица неkontинуираног увоза, као и чињенице да су износи увозне вредности јако ниски, тако да свако повећање или смањење вредности увоза доводи до великих осцилација из године у годину.

Четврти одсек (СМТК 04) у периоду 2014.-2017. године, посматраног десетогодишњег периода, са просечним увозом, у сталним ценама, од 0.50

милиона USD, има доминантно учешће у структури агроиндустријских производа који се увозе из Републике Белорусије. Међутим при тумачењу резултата овог одсека треба имати у виду да је прва година у којој су се производи који чине овај одсек увозили 2012. година. Иако је реч о увозу скромних размера, од 2012. године континуирано је у порасту. Просечна стопа раста у износу од 17.24% (табела 21.) показује просечан реалан раст остварен при увозу овог одсека. Просечан коефицијент варијације у износу од 65.05% указује на врло јаке осцилације у увозу производа из овог одсека.

Пети одсек (СМТК 05) са просечним увозом, у сталним ценама, у износу од 0.66 милион USD је једини одсек агроиндустријских производа који се увозио у целом посматраном периоду. Просечна стопа промене од 88.60% указује на значајан реалан раст при увозу производа из овог одсека. Просечан коефицијент варијације у износу од 101.31% указује на врло јак степен варијација у вредности увоза овог одсека.

Други одсек (СМТК 02) са просечним увозом, у сталним ценама, у износу од 0.35 милиона USD увозио се само током шест година, и то у периоду 2011.-2013. година, и у периоду 2018.-2020. година.. Просечна стопа промене у износу од 45.49% показује да се овај одсек увозио у значајно већем обиму на тржиште Републике Србије. Међутим, и у овако кратком периоду осцилације у вредности увоза из године у годину су значајне, што показује и просечан коефицијент варијације у износу од 82.07%.

Девети одсек (са учешћем од 7.19%), седми одсек (са учешћем 0.23%), осми одсек (са учешћем 0.02%), шести одсек (са учешћем 0.07%) и први одсек (са учешћем 0.26%) имају нестабилан и дисконтинуран увоз на тржиште Републике Србије. Девети одсек се увозио прво у периоду 2011.-2013. године, и у периоду 2017.-2020. године. Седми одсек се увозио у 2011. години, па затим у периоду 2013.-2015. године, и на крају у периоду 2017.-2019 године. Производи који чине осми одсек увозили су се једино у 2017. години. Шести одсек увозио се у 2011. години, затим у периоду 2013.-2014. године, и на крају у периоду 2017.-2018. године. Први одсек увозио се једино у 2014. години. Дисконтинуитет у пласману белоруских производа на тржиште Републике Србије резултирао је високим вредностима просечних стопа промена и коефицијената варијације код посматраних одсека (табела 21.).

Табела 22. Увоз агроиндустријских производа по одсесима СМТК у Републику Србију из Републике Белорусије (2011.-2020.)

Одсек	Назив одсека	Просечна вредност (Мил. \$)	Стопа промене (%)	Кефицијент варијације (%)	Учеиће (%)
00	Живе животиње, осим животиња из одсека 03	0.00	0.00	0.00	0.00
01	Месо и прераде од меса	0.00	0.00	0.00	0.26
02	Млечни производи и птичја јаја	0.35	45.49	82.07	20.50
03	Рибе, љускари, мекушци и прерађевине од њих	0.00	0.00	0.00	0.00
04	Житарице и производи на бази житарица	0.50	17.24	65.05	29.47
05	Поврће и воће	0.66	88.60	101.31	39.03
06	Шећер, производи од шећера и мед	0.00	76.22	93.38	0.07
07	Кафа, чај, какао, зачини и производи од њих	0.00	213.91	104.09	0.23
08	Сточна храна (осим жита у зрну)	0.00	0.00	0.00	0.02
09	Разни производи за храну и прерађевине	0.12	-65.81	202.98	7.19
11	Пића	0.00	0.00	0.00	0.00
12	Дуван и производи од дувана	0.05	0.00	98.49	3.23
Укупно:		1.69	116.76	70.69	100.00

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

На основу добијених показатеља може се извести закључак да ни један од агроиндустријских одсека нема изражену компаративну предност у будућем пласману на тржиште Републике Србије.

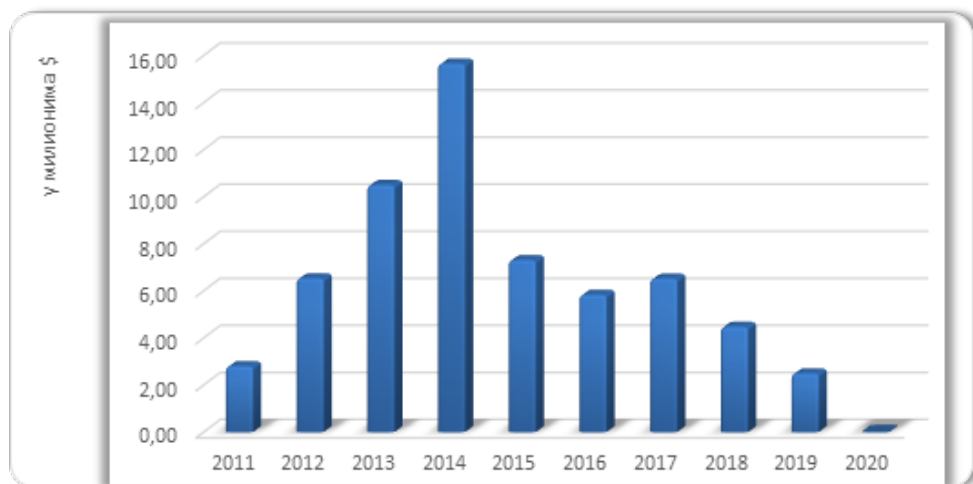
3.5.3. Биланс спољнотрговинске размене са Републиком Белорусијом

Спољнотрговинска размена агроиндустријских производа Републике Србије и Републике Белорусије поредећи износе нето извоза из 2020. и 2011. године мања је скоро сто шездесет и четири пута (прецизније 164.14 пута). Током 2020. године дошло је до наглог пада спољнотрговинске размене Републике Србије и Републике Белорусије услед здравствене пандемије. У свим осталим годинама евидентно је интензивирање сарадње са Републиком Белорусијом на пољу агроиндустријских производа у посматраном десетогодишњем периоду. Наиме, у посматраној десетогодишњој динамици повећан је обим размене агринустијских производа са Републиком Белорусијом, захваљујући расту и увоза и извоза. Вредност извоза се повећала готово за два пута (тачније 2.06 пута), док је вредност увоза порасла за петнаест пута (прецизније 15.06 пута). Вредност агроиндустријских производа које Република Србија извози континуирано је већа од вредности увезених агроиндустријских производа из Републике Белорусије. Постојање спољнотрговинског суфицита агроиндустријских производа представља дугорочну карактеристику српске привреде.

Просечна вредност увоза агроиндустријских производа из Републике Белорусије у посматраном десетогодишњем периоду, у текућим ценама, износи 1.68 милиона USD, то је 2.44% од просечне вредности увоза агроиндустријских производа на српско тржиште из свих земаља ЕАЕС у посматраном периоду. Република Србија је у посматраном периоду извезла агроиндустријских производа у Републику Белорусију у просечној вредности од 7.65 милиона USD (просек посматраног десетогодишњег периода), што чини 2.78% просечне вредности извоза агроиндустријских производа у земље ЕАЕС у анализираном десетогодишњем периоду. Анализа спољнотрговинске размене агроиндустријских производа Републике Србије са Републиком Белорусијом указује да је у свим годинама анализираног периода Република Србија остварила суфицит (хистограм 3.). Приметно је да постоје два таласа у расту спољнотрговинске размене агроиндустријских производа са Републиком Белорусијом и то у периоду 2011.-2014. године, где је вредност нето извоза

реално од 2.32 до 5.58 пута већа у поређењу са вредношћу нето извоза из 2011. године. Други талас се односи на период 2015.-2020. године када је остварена вредност нето извоза приближно нивоу из 2012. године. Реално нето извоз је у овом другом таласу већи за 2.08 до 2.81 пута у поређењу са нивоом нето извоза из 2011. године, изузетак је 2020. година.

Хистограм 3. Биланс спољнотрговинске размене агроиндустријских производа Републике Србије са Републиком Белорусијом

Извор: Приказ аутора на основу података Републичког завода за статистику

У анализираном периоду Република Србија је остваривала константан раст спољнотрговинског суфицита у размени агроиндустријских производа са Републиком Белорусијом, при чему је најнижи суфицит забележен 2019. и 2020. године и резултат је ниског степена спољнотрговинске размене агроиндустријских производа са Републиком Белорусијом. Просек нето извоза за периода од 2011. до 2020. године показује да је Република Србија у размени агроиндустријских производа са Републиком Белорусијом остварила суфицит од 6.22 милиона USD (табела 22.). Стопа промене нето извоза агроиндустријских производа Републике Србије и Републике Белорусије за посматрани период износи -38.68%, што указује на пад спољнотрговинског односа ове две земље. Коефицијент варијације нето извоза агроиндустријских производа између

Републике Србије и Републике Белорусије у износу од 67.47%, показује да је у спољнотрговинским односима било јаких варијација.

Анализа спољнотрговинске размене по СМТК одсецима указује да је Република Србија остварила позитиван спољнотрговински биланс у већини СМТК одсека. Негативан спољнотрговински биланс (спољнотрговински дефицит), који је последица већег увоза него извоза, у свим посматраним годинама, осим у 2011. и 2020. годин, оставрен је у одсеку: „04- *Житарице и производи на бази житарица*“ (табела 22.). Наиме, реч је о белоруским агроиндустријским групама производа које Република Србија константно увози у већем обиму него што се исте робне групе извозе. Поред тога, поједини одсеци са позитивним спољнотрговинским салдом у појединим годинама из већ раније објашњених разлога остварили су спољнотрговински дефицит. То је случај са одсецима „02- *Млечни производи и птичја јаја*“ у периоду 2011-2013. године и у периоду 2018.-2020. године када је увоз био већи од извоза, док је одсек „06 – *Шећер, производи од шећера и мед*“ имао негативан салдо у 2014. и 2018. години. Уколико анализирамо коефицијенте варијације и стопе промена по СМТК одсецима у периоду од 2011. до 2020. године, може се констатовати да је спољнотрговинска размена Републике Србије и Републике Белорусије имала значајне осцилације у анализираном периоду. Узимајући у обзир просек посматраног периода, сви анализирани СМТК одсеци, осим одсека „01 – *Месо и прераде од меса*“, „02 - *Млечни производи и птичја јаја*“, „09 – *Разни производи за храну и прерађевине*“ и „12 - *Дуван и производи од дувана*“, имају позитивне стопе промена, што указује да су сви одсеци имали у просеку позитиван спољнотрговински биланс. Изузетно јаки коефицијант варијације следећих одсека „06 - *Шећер, производи од шећера и мед*“ (123.11%), „07 - *Кафа, чај, какао, зачини и производи од њих*“ (137.77%), „01- *Месо и прераде од меса*“ (135.87%), „11 – *Пуће*“ (122.70%) указује на значајне осцилације нето извоза овог одсека које су се дешавале у посматраном десетогодишњем периоду. Поред претходно поменутих одсека, висок коефицијент варијације који указују на честе и значајне реалне промене у промету има и следећи СМТК одсек „05 - *Поврће и воће*“ (67.47%).

Табела 23. Билан спољнотрговинске размене агроиндустријских производа Републике Србије и Републике Белорусије по СМТК одсекима (2011.-2020.)

Одсек	Назив одсека	Просечна вредност (Мил.\$)	Стопа промене (%)	Кефицијент варијације (%)	Покривеност увоза извозом (%)
00	Живе животиње, осим животиња из одсека 03	0.00	0.00	0.00	0.00
01	Месо и прераде од меса	0.74	-4.77	135.87	17003.09
02	Млечни производи и птичја јаја	-0.19	-11.45	50.37	45.15
03	Рибе, љускарци, мекушци и прерађевине од њих	0.00	0.00	0.00	0.00
04	Житарице и производи на бази житарица	-0.39	9.28	51.15	22.27
05	Поврће и воће	4.14	5.96	67.47	725.81
06	Шећер, производи од шећера и мед	0.00	70.78	123.11	401.26
07	Кафа, чај, какао, зачини и производи од њих	0.08	24.79	137.77	2275.55
08	Сточна храна (осим жита у зрну)	1.33	20.73	51.84	332381.95
09	Разни производи за храну и прерађевине	0.37	-0.89	43.42	407.49
11	Пића	0.00	57.20	122.70	0.00
12	Дуван и производи од дувана	011	-4381	55.60	307.45
Укупно:		6.22	-38.68	67.47	467.05

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

Анализом покривености увоза агроиндустријских производа извозом, у посматраној десетогодишњој периодици, Република Србија је остварила значајне резултате. Може се закључити да Република Србија у спољнотрговинском промету агроиндустријских производа са Републиком Белорусијом остварује вешеструку покривеност увоза извозом. Просечна покривеност увоза извозом, за цео посматрани период, износи 467.05%. Најмањи степен покривености у посматраном периоду забележен је 2020. године и износио је 100.45%. Док је највећа вредност овог показатеља забележена 2014. године и износила је 3068.28%. На основу анализе која је приказана у табели 22. највећи степен покривености увоза извозом остварују следећи СМТК одсеци „08 – Сточна храна (осим жита у зрну)“, „01 - Месо и прераде од меса“, „05 – Поврће и воће“, „09 - Разни производи за храну и прерађевине“ и „07 - Кафа, чај, какао, зачини и производи од њих“. Најнижи степен покривености, што се може видети и на хистограму 4., има одсек „04 - Житарице и производи на бази житарица“.

Хистограм 4. Робни биланс спољнотрговинске размене агроиндустријских производа Републике Србије и Републике Белорусије (2011.-2020.)

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

Можемо закључити да сектор агроиндустријских производа не заузима значајну позицију у структури укупног извоза Републике Србије на тржиште Републике Белорусије. Резултати извоза за десетогодишњи период који је предмет анализе указују на реалан раст извоза српских агроиндустријских производа на тржиште Републике Белорусије. Остварени пораст извоза представља последицу унапређења сарадње са Републиком Белорусијом. Резултати анализе показали су да се остварује висок ниво покривености увоза извозом и постоји тенденција повећања нето извоза у будућности. Пласман српских агроиндустријских производа у Републику Белорусију иако је последњих година у фази значајног раста скромних је размера (мисли се на обим извоза). На основу урађене анализе може се извести закључак да резултати билатералне привредне сарадње Републике Србије и Републике Белорусије нису на задовољавајућем нивоу и заостају за привредним могућностима и потребама двеју земаља. У прилог интензивирања сарадње двеју земаља иде и чињеница да је 2016. године потписан уговор⁷⁷ о сарадњи Републике Белорусије и Института за ратарство и повртларство из Новог Сада. Белоруси су заинтересовани за семенарство. Наиме, основна идеја делегације Републике Белорусије је да своје семе саде у Републици Србији због бољих климатских услова и виших температура.

---

77 Опширније на ову тему на <https://nsseme.com/nseme/poseta-delegacije-republike-belorusije-institutu-za-ratarstvo-i-povrtarstvo/> (31.03.2019)

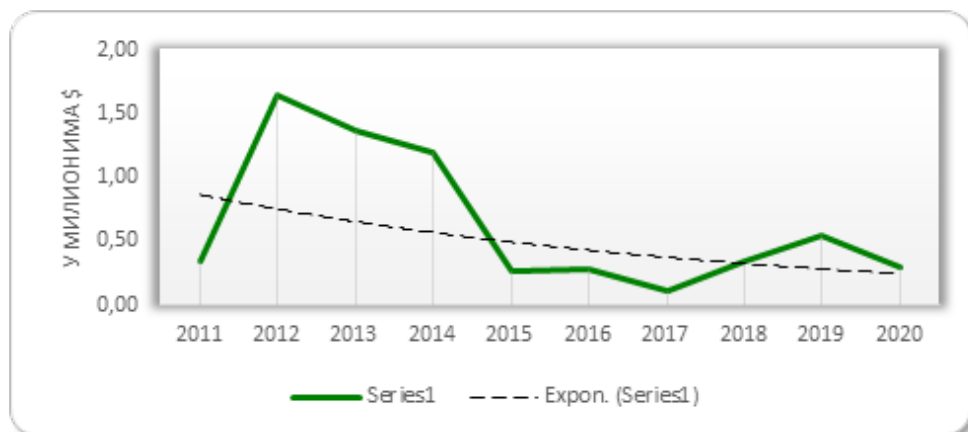
3.6. Спољнотрговинска размена агроиндустријских производа Републике Србије и Републике Казахстан

3.6.1. Извоз агроиндустријских производа Републике Србије на тржиште Републике Казахстан

Просечан извоз агроиндустријских производа Републике Србије у Републику Казахстан у посматраном периоду (2011.-2020.) износио је, у сталним ценама, 0.64 милиона USD (табела 23.). На графикону 5. који приказује извоз српских агроиндустријских производа у Републику Казахстан у сталним ценама, уочавају се три фазе. Прва фаза обухвата период 2011.-2014. године. Ову фазу карактерише најзначајнији раст извоза српских агроиндустријских производа у Републику Казахстан. Највећи ниво извоза, у посматраном десетогодишњем периоду, остварен је у 2012. години и износио је 1.64 милиона USD. Ниво извоза остварен у 2012. години поредећи са нивоом извоза у првој посматраној години (2011. години) већи је за 4,77 пута и уједно представља навећи ниво раста извоза у посматраном десетогодишњем периоду. Ниво извоза у 2013. години је 3.95 пута, а у 2014. години 3,49 пута већи од нивоа извоза из 2011. године. Другу фазу карактерише умерени пад извоза у периоду од 2015.-2017. године. Ниво извоза остварен у 2015. години мањи је за 21%, док је ниво извоза из 2016. године 17% мањи, у поређењу са нивоом извоза који је остварен у 2011. години. Најниже реално смањење нивоа извоза остварено је у 2017. години, када је ниво извоза смањен за 68% у поређењу са нивоом извоза који је оставрен у 2011. години. Најумеренија фаза раста, у посматраном десетогодишњем периоду, остварена је у трећој фази, тј. у периоду 2018.-2020. године. Ниво извоза остварен у 2018. години идентичан је вредности нивоа извоза из прве посматране 2011. године, док се у поређењу са 2017. годином бележи раст од 213%. Ниво извоза у 2019. години бележи блажи раст и у односу на прву посматрану годину (2011. годину) већи је за 1.60 пута, док је у 2020. години забележен блажи пад извоза.

За разлику од Руске Федерације и Републике Белорусије које у посматраном десетогодишњем периоду остварују континуиран реални раст, на основу графикана 5. може се закључити да је спољнотрговински однос Републике Србије и Републике Казахстан након интензивирања сарадње и значајног повећања извоза у периоду 2012.-2014. године, дошло до стагнације и успоравања раста извоза. Ниво извоза из последње, треће фазе одговара нивоу извоза са почетка посматраног периода (2011. година). На основу графикана 5., због значајних осцилација, не може се прецизно утврдити да ли је у посматраном десетогодишњем периоду остварен просечан раст или просечан пад извоза.

Графикон 5. Кретање извоза агроиндустријских производа Републике Србије у Републику Казахстан (2011.-2020.)

Извор: Приказ аутора на основу података Републички завод за статистику

На основу података приказаних у табели 23., уочавамо да је упросечавањем вредности извоза за цео посматрани период остварен минималан раст извоза, што потврђује вредност просечне стопе промене у износу од 5.72%. Реални минимални раст је последица дисконтинуираног и неустаљеног пласмана српских агроиндустријских производа на тржиште Републике Казахстан. Врло јак просечан коефицијент варијације од 81.02% последица је осцилација у реалној вредности извоза. У 2012. години забележен је највећи раст, односно извоз у 2012. години повећан је за 1.3 милиона USD у односу на 2011. годину. Раст је забележен и у 2016. година, то повећање у односу на 2015. годину износи

0.01 милион USD. Такође, у 2018. години је остварен раст од 0.23 милиона USD у поређењу са 2017. годином. Последња година у којој је остварен раст је 2019. година, то повећање у односу на 2018. годину износи 0.21 милион USD. У свим осталим годинама посматраног десетогодишњег периода остварен је пад. Највећи пад остварен је у 2015. години. У поређењу са нивоом извоза из 2014. године тај пад износи 0.9 милиона USD. У 2020. години остварен је пад од 0.25 милиона USD у односу на ниво извоза из 2019. године. Ниво извоза у 2013. години мањи је за 0.28 милиона у односно на ниво извоза из 2012. године. Пад у 2014. години износи 0.2 милиона USD у односу на ниво извоза из 2013. године, док је ниво извоза у 2015. години мањи за 0.93 милиона USD у односу на ниво извоза из 2014. године.

Слика 10. Структура извоза агроиндустријских производа из Републике Србије у Републику Казахстан (2011.-2020.)

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику.

Структура извоза агроиндустријских производа у посматраном периоду је била прилично нестабилна и у свим СМТК одсечима постоје значајне осцилације у појединим годинама.

Најзначајније учешће у укупном извозу агроиндустријских производа (исказаном као просек за посматрани десетогодишњи период) у Републику

Казахстан има пети одсек (СМТК 05) са учешћем од 34% (слика 10.). „05 - Поврће и воће“ је одсек који се највише извози у Републику Казахстан, са просечном вредношћу извоза, у сталним ценама, од 0.22 милиона USD (табела 23.) за посматрани период. Наиме, производи који чине овај одсека пласирани су на тржиште Републике Казахстан у готово свим годинама анализiranог периода, изузетак је само 2017. година. У периоду од девет година извозили су се у неуједначеном обиму. Просечна стопа промене од 28.94% указује да је овај одсек у просеку пласиран у повећаном обиму. Коефицијент варијације у износу 113.39% указује на релативно јак степен варијација у извозу овог одсека из године у годину.

Одсек „02 - Млечни производи и птичја јаја“ заузима друго место по учешћу у укупном извозу агроиндустријских производа у Републику Казахстан (исказаном као просек посматраног десетогодишњег периода). Ниво учешћа другог одсека је 33% (слика 10.) са просечним вредношћу извоза од 0.21 милиона USD. Потребно је истаћи да је овај одсек извожен на тржиште Републике Казахстан у периоду од пет година и то 2011.-2014. године и у 2018. години. Прве посматране године (2011. година) производи који чине овај одсек извозили су се у износу од 0.17 милиона USD што је у укупном извозу посматране године износило 50%. У наредним годинама овај одсек се пласирао на тржиште Републике Казахстан у повећаном обиму, изузетак су 2014. и 2018. година, када је остварен пад. Просечна стопа промене у износу од 27.92% указује да је раст који је остварен у прве три године био већих размера него остварени пад у последњим годинама извоза. Јак коефицијент варијације у износу 71.76% (табела 23.) указује на висок степен осцилација у извозу овог одсека током петогодишњег периода.

Девети одсек (СМТК 09) налази се на четвртом месту по нивоу значајности у укупном извоза агроиндустријских производа у Републику Казахстан. Извоз овог одсека чини 7% (слика 10.) укупног извоза на тржиште Републике Казахстан (посматрано као просек шестогодишњег периода). Посебно треба истаћи да овај одсек нема континуитет ни у нивоу ни у временском периоду у ком се извози. Прва година у којој се овај одсек извозио је 2013. година, са нивоом извоза од 0.14 милиона USD овај одсек је чинио 11% структуре укупног извоза посматране године. Међутим континуитет у пласману производа овог одсека настављен је све до 2018. године. Од 2013. године успостављен је континуитет,

али износи у којима се овај одсек извози значајно варирају. Просечна стопа промене у износу од -24.27% (табела 23.) указује да је у посматраном периоду у просеку пласман овог производа био смањеног обима. Врло јак коефицијент варијације у износу од 77.32% указује на велике осцилације које су се дешавале из године у годину у нивоу пласмана овог одсека на тржиште Републике Казахстан.

Просечан ниво извоза седмог одсека (СМТК 07) у износу од 0.03 милиона USD чини 5% (слика 10.) укупног извоза агроиндустријских производа на тржиште Републике Казахстан. Производи који чине овај одсек пласирани су у скромном обиму али континуитет није успостављен у анализираном периоду. Наиме, показатељи за овај одсек добијени су на основу извоза који је остварен у следећих шест година, прво у периоду 2011.-2012. године, а затим у периоду 2015.-2017. године и 2019. године. Просечна стопа промене од -38.01% (табела 23.) указује да је овај одсек пласиран на тржиште Републике Казахстан у смањеном обиму. Обим извоза овог одсека има прилично велика одступања у посматраном периоду, што показује и просечни коефицијент варијације од 119.60%.

Анализа извоза по одсесима СМТК у посматраном периоду, наводи на закључак да извоз следећих одсека: „02 - Млечни производи и птичја јаја“, „05 - Поврће и воће“, „07 - Кафа, чај, какао, зачини и производи од њих“ и „09 – Разни производи за храну и прерађевине“ чине преко 90% укупног извоза агроиндустријских производа (слика 10). Ниске позитивне стопе промена, сем седмог и деветог одсека (СМТК 07 и СМТК 09), и њихови високи коефицијенти варијације индицирају да ове робне групе имају изражену тенденцију несигурности у даљем пласману на тржиште Републике Казахстан.

Табела 24. Извоз агроиндустријских производа по СМТК одсесима из Републике Србије у Републику Казахстан (2011.-2020.)

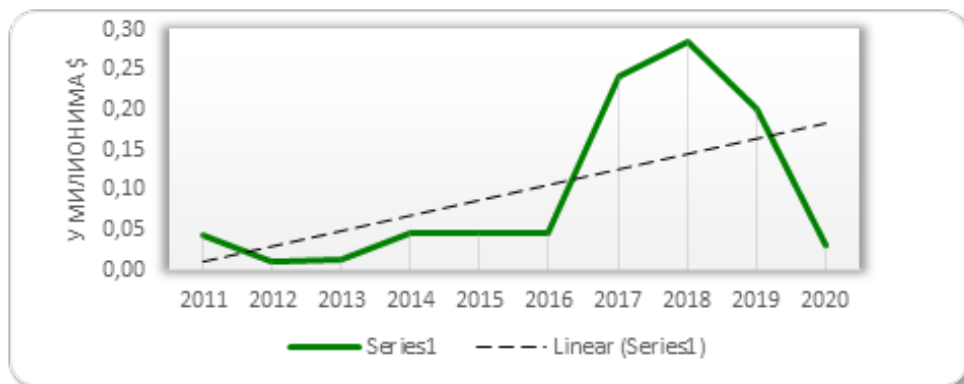
Одсек	Назив одсека	Просечна вредност (Мил.\$)	Стопа промене (%)	Кефицијент варијације (%)	Учешће (%)
00	Живе животиње, осим животиња из одсека 03	0.03	-99.66	76.24	4.30
01	Месо и прераде од меса	0.02	84.33	29.66	3.32
02	Млечни производи и птичја јаја	0.21	27.92	71.06	32.53
03	Рибе, љускарци, мекушици и прерађевине од њих	0.00	0.00	0.00	0.00
04	Житарице и производи на бази житарица	0.08	14.58	155.37	11.75
05	Поврће и воће	0.22	28.94	113.39	33.66
06	Шећер, производи од шећера и мед	0.00	0.00	0.00	0.00
07	Кафа, чај, какао, зачини и производи од њих	0.03	-38.01	119.60	4.56
08	Сточна храна (осим жита у зрну)	0.00	0.00	33.50	0.74
09	Разни производи за храну и прерађевине	0.05	-24.74	77.32	7.39
11	Пића	0.00	-34.31	31.61	0.38
12	Дуван и производи од дувана	0.01	0.00	0.00	1.36
Укупно:		0.64	5.72	81.02	100.00

Извор: Обрачун аутора на основу података добијених од Републичког завода за статистику

3.6.2. Увоз агроиндустријских производа Републике Србије из Републике Казахстан

Крива увоза агроиндустријских производа из Републике Казахстан у анализираном периоду показује континуиран увоз промењеног нивоа, при чему је евидентан раст у последњим години анализираног периода (графикон 6.). Просечна вредност увоза агроиндустријских производа из Републике Казахстан у периоду који је предмет посматрања, у сталним ценама, износила је 0.10 милиона USD. Просечна стопа промене увоза у износу од -3.83% (табела 24.) заједно са врло јаким просечним коефицијентом варијације од 102.81%, резултат је прилично дисконтинуираног присуства и пласмана производа из Републике Казахстан на наше тржиште. Вредност увоза агроиндустријских производа у 2011. години износио је 0.04 милиона USD, и скоро седам пута (прецизније 6.66 пута) мања је од вредности увоза оствареног 2018. године (који је износио 0.28 милиона USD). Појединачна анализа по годинама, показује да је пад остварен у четири године, анализираног дестогодишњег периода. У 2012. години тај пад је износио -0.034 милиона USD (у односу на ниво извоза остварен у 2011. години), док је у 2016. години остварен незнатан пад од -0.0005 милиона USD (у односу на ниво извоза који је остварен у 2015. години). У 2019. години остварен је пад од -0.08 милиона USD (у односу на ниво извоза који је остварен у 2018. години), док је у 2020 остварен пад од -0.17 милиона USD У шест преосталих година остварен је раст. Највећи раст од 0.1951 милиона USD остварен је у 2017. години (у поређењу са нивоом извоза из 2016. године), док је у 2018. години остварен раст у износу од 0.04 милиона USD у поређењу са 2017. годином (графикон 6). Овако велики индекси реалног раста последица су ниских вредности увоза, у том случају осцилације у вредности доводе до изузетно високих индекса.

Графикон 6.: Кретање увоза агроиндустријских производа у
Републику Србију из Републике Казахстан (2011.-2020.)

Извор: Приказ аутора на основу података Републички завод за статистику

Анализа структуре увезених агроиндустријских производа указује на хомогеност производа који се увозе. Република Србија је у анализираном периоду од десет година увозила стриктно одређене агроиндустријске производе из Републике Казахстан. Сагледавањем учешћа која су добијена стављањем у однос просечних вредности увоза сваког одсека са укупним увозом агроиндустријских производа исказаним као просек за период 2011.-2020. година, евидентно је да се највише увозе следеће три групе производа и то: „05 - Поврће и воће“ (са учешћем од 75%), затим „03 - Рибе, љускари, мекушци и прерађевине од њих“ (са учешћем од 19%), „04 - Житарице и производи на бази житарица“ (са учешћем од 4%), и „09 - Разни производи за храну и прерађевине“ са учешћем у увозу анализираних одсека од 1% (слика 11.). У наставку анализе сагледана је структура увоза сваке појединачне посматране године. Структура је добијена стављањем у однос вредности увоза сваког појединачног одсека са укупним увозом агроиндустријских производа у години која је предмет посматрања. У првој години у којој је остварен увоз из Републике Казахстан (2011. година) доминантно учешће имао је четврти одсек („04 - Житарице и производи на бази житарица“) са учешћем од 95.24%. Међутим након 2011. године, производи који чине овај одсек нису увожени, до 2015.-2016. године. Међутим, у ове две године ниво увоза четвртог одсека је био низак и чинио је мање од 1% у укупном увозу посматраних година. Структура увоза се након 2014. године променила, наине у периоду од 2012.

до 2013. године доминантно учешће у укупном увозу је имала група производа „03 - Рибе, љускарџи, мекушци и прерађевине од њих“, да би се након тог периода учешће ове групе значајно смањило, а примат преузела робна група „05 - Поврће и воће“. Робна група „05 - Поврће и воће“ се увози од 2014. године и има прилично стабилно учешће у укупном увозу агроиндустријских производа за цео посматрани период са просечних 75% учешћа у укупном увозу. Робна група „03 - Рибе, љускарџи, мекушци и прерађевине од њих“ (са учешћем од 19.44% у укупном увозу посматраних одсека) имала је значајне осцилације у обиму увоза из године у годину и приметно је смањење њеног учешћа, нарочито у последњим посматраним годинама. Ова три одсека заједно чине 97.44% увоза агроиндустријских производа. Девети одсек „09 - Разни производи за храну и прерађевине“ увозио се само у три године 2011., 2013. и 2020. године, са ниским учешћем у укупном увозу посматраних година.

Слика 11: Структура увоза агроиндустријских производа у Републику Србију из Републике Казахстан (2011.-2020.)

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

Пети одсек (СМТК 05) је почев од 2014. године константно заступљен у увозу, са просечних 0.07 милиона USD годишње (табела 24.). Производи који чине овај одсек имају најдоминантније учешће у укупном увозу агроиндустријских производа из Републике Казахстан у последњих седам године анализираних периода. Значајан пад увоза овог одсека показује стопа промене у износу од

-52.50% . Вредност просечног коефицијент варијације од 86.32% указује на врло јаке осцилације у увозу овог производа из године у годину (табела 24.).

Трећи одсек (СМТК 03) са просечном вредношћу увоза од 0.02 милиона USD (табела 24.) континуирано се увози почев од 2012. године. Поред просечне стопе раста од 20.49% која указује на просечан раст увоза производа који чине овај сектор. Коефицијент варијације у износу од 81.55% указује на врло јаке осцилације у реалној вредности увоза из године у годину.

Четврти одсек (СМТК 04) са просечном вредношћу увоза у износу од 0.004 милиона USD (табела 24.) увозио се дисконтинуирано. Производи који чине овај одсек увозили су се само у три године посматраног десетогодишњег периода (2011., 2015., 2016. години). Значајан раст у увозу овог одсека показује просечна стопа промене у износу од 82.61%. Просечан коефицијент варијације од 138.05% показује велике осцилације услед ниског нивоа вредности увоза овог одсека.

Девети одсек (СМТК 09) са најмањом просечном вредношћу увоза у износу од 0.001 милион USD увозио се дисконтинуирано. Производи који чине овај одсек увозили су се у три године, и то 2011., 2013. и 2014. године (табела 24.). Просечна стопа раста указује да је у датом периоду остварн просечан раст од 99.60%. Вредност просечног коефицијента варијације од 38.31% указује на умерен степен осцилација у увозу овог одсека из године у годину.

Табела 25. Увоз агроиндустријских производа по
СМТК одсесима у Републику Србију из Републике Казахстан (2011.-2020.)

Одсек	Назив одсека	Просечна вредност (Мил.\$)	Стопа промене (%)	Кефицијент варијације (%)	Учешће (%)
00	Живе животиње, осим животиња из одсека 03	0.00	0.00	0.00	0.01
01	Месо и прераде од меса	0.00	0.00	0.00	0.00
02	Млечни производи и птичја јаја	0.00	0.00	0.00	0.00
03	Рибе, љускарци, мекушици и прерађевине од њих	0.02	20.49	81.55	19.44
04	Житарице и производи на бази житарица	0.004	82.61	138.05	4.32
05	Поврће и воће	0.07	-52.50	86.32	75.06
06	Шећер, производи од шећера и мед	0.00	0.00	0.00	0.00
07	Кафа, чај, какао, зачини и производи од њих	0.00	0.00	0.00	0.00
08	Сточна храна (осим жита у зрну)	0.00	0.00	0.00	0.00
09	Разни производи за храну и прерађевине	0.001	99.60	38.31	0.93
11	Пића	0.00	0.00	0.00	0.24
12	Дуван и производи од дувана	0.00	0.00	0.00	0.00
Укупно:		0.10	-3.83	102.81	100.00

Извор: Обрачун аутора на основу података добијених од Републичког завода за статистику

На крају можемо сумирати да је увоз агроиндустријских производа из Републике Казхстан дисконтинуиран, нестабилан и ниског нивоа обима. Увоз агроиндустријских производа је нижи од извоза, и то у просеку за око 6 пута (прецизније 6.4 пута).

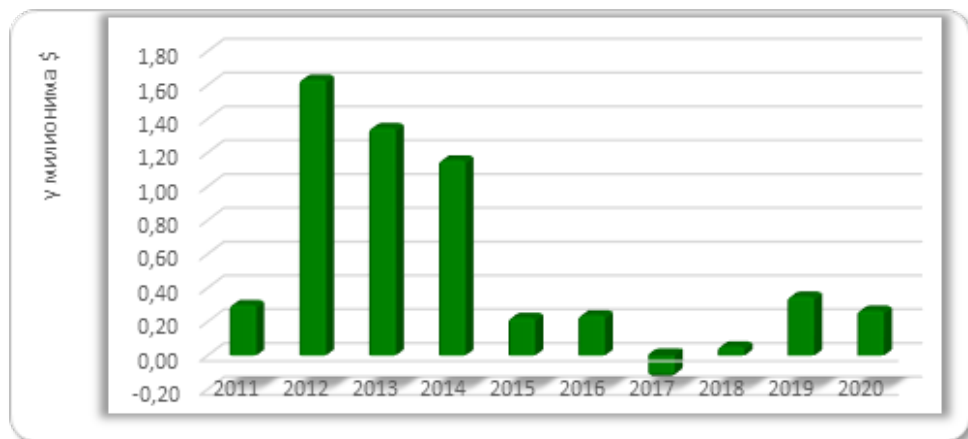
3.6.3. Биланс спољнотрговинске размене са Републиком Казахстан

Спољнотрговинска размена агроиндустријских производа Републике Србије и Републике Казахстан у прве четири године посматраног десетогодишњег периода, заједно са последње три године оствариле су минималан раст у поређењу са нивоом извоза из 2011. године. Поредићи вредност спољнотрговинске размене остварене у периоду 2012.-2014. године са вредношћу извоза из 2011. године, може се константовати да је спољнотрговинска размена повећана у распону 1-1.5 пута. У овом трогодишњем периоду (2012.-2014. година) евидентно је интензивирање сарадње са Републиком Казахстан на пољу размене агроиндустријских производа. Вредност агроиндустријских производа које Република Србија извози континуирано је већа од вредности увезених агроиндустријских производа из Републике Казахстан, изузетак је 2017. година где је вредност увоза већа од вредности извоза. Постојање спољнотрговинског суфицита агроиндустријских производа представља дугорочну карактеристику српске привреде, изузетак је 2017. година у којој је остварен дефицит.

Просечна вредност увоза агроиндустријских производа из Републике Казахстан у посматраном десетогодишњем периоду (2011.-2020. године), у текућим ценама, износи 0.10 милиона USD, то је 0.14% од просечне вредности увоза агроиндустријских производа на српско тржиште из свих земаља ЕАЕС. Република Србија је у посматраном периоду извезла агроиндустријских производа у Републику Казахстан у просечној вредности од 0.62 милиона USD (просек посматраног десетогодишњег периода), што чини 0.23% просечне вредности извоза агроиндустријских производа у земље ЕАЕС у анализираном десетогодишњем периоду. Анализа спољнотрговинске размене агроиндустријских производа Републике Србије са Републиком Казахстан указује да је у периоду 2011. - 2016. године Република Србија остварила суфицит (хистограм 5.). Дефицит је остварен у 2017. години. Приметно је да постоје два таласа у расту спољнотрговинске размене агроиндустријских производа са Казахстаном и то у периоду 2011. - 2017. године, када је износ спољнотрговинске размене реално повећан у распону од 1.09 до 1.56 пута у поређењу са вредношћу нето извоза из 2011. године. Други најизраженији

талас је у периоду 2018. - 2020. године, где је вредност нето извоза реално од 0.1 - 0.32 пута већа у поређењу са вредношћу нето извоза из 2011. године.

Хистограм 5: Биланс спољнотрговинске размене агроиндустријских производа Републике Србије са Републиком Казахстан

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

У анализираном периоду Република Србија је остваривала константан раст спољнотрговинског суфицита у размени агроиндустријских производа са Републиком Казахстан, при чему је најнижи суфицит забележен у периоду 2016. - 2018. година. Просек нето извоза за периода од 2011. до 2020. године показује да је Република Србија у размени агроиндустријских производа са Казахстаном остварила суфицит, у сталним ценама, од 0.54 милиона USD (табела 25.). Стопа промене нето извоза агроиндустријских производа Републике Србије и Републике Казахстана за посматрани период износи 27.14%, што указује да је дошло до благог реалног раста спољнотрговински размене између ове две земље. Коефицијент варијације нето извоза агроиндустријских производа између Републике Србије и Републике Казахстан у износу од 83.93%, показује да је у спољнотрговинским односима било изузетно јаких варијација, што је сликовито показано на хистограму 5.

Анализа спољнотрговинске размене по СМТК одсечима указује да је Република Србија остварила позитиван спољнотрговински биланс у већини СМТК

одсека. Негативан спољнотрговински биланс (спољнотрговински дефицит), који је последица већег увоза него извоза, у свим посматраним годинама је оставрен једино у трећем одсеку „03-Рибе, љускари, мекушици и прерађевине од њих“ (табела 25.). Наиме, у питању су агроиндустријски производи које Република Србија константно увози у већем обиму него што се исти производи извозе. Поред тога, поједини одсеци са позитивним спољнотрговинским салдом у појединим годинама оствариле су спољнотрговински дефицит. То је случај са одсецима „04- Житарице и производи на бази житарица“ у 2011. години када је увоз био већи од извоза, док је робна група „05 – Поврће и воће“ имала негативан салдо у 2017., 2018. и 2019. години. Уколико анализирамо коефицијенте варијације и стопе промене у периоду од 2011. до 2020. године, може се констатовати да је спољнотрговинска размена Републике Србије и Републике Казахстан имала значајне осцилације у овом периоду. Узимајући у обзир просек посматраног периода, следећи СМТК одсеци имају позитивне стопе промена: „01 - Месо и прераде од меса“ (84.33%), „03 - Рибе, љускари, мекушици и прерађевине од њих“ (20.49%), „04 - Житарице и производи на бази житарица“ (2.82%), и „05 – Поврће и воће“ (52.76%). Негативне просечне стопе промена које су последица смањеног пласмана производа из године у годину, имају следећи СМТК одсеци: „00 - Живе животиње, осим животиња из одсека 03“ (-99.66%), „02 - Млечни производи и птичја јаја“ (-29.78%), „07 - Кафа, чај, какао, зачини и производи од њих“ (-38.01%) и „09 - Разни производи за храну и прерађевине“ (-24.50%). Просечни износи нето извоза у сталним ценама (табела 25.) су релативно малих номиналних износа. У том случају мале осцилације у вредности нето извоза из године у годину доводе до високих индекса. Индикативно, високе коефицијенте варијације који указују на честе и знатне реалне промене у нето извозу имају следећи СМТК одсеци „04 - Житарице и производи на бази житарица“ (168,13%) и „05 - Поврће и воће“ (110,76%).

Табела 26. Биланс спољнотрговинске размене агроиндустријских производа Републике Србије и Републике Казахстана по СМТК одсечима (2011.-2020.)

Одсек	Назив одсека	Просечна вредност (Мил. \$)	Стопа промене (%)	Кефицијент варијације (%)	Покривеност увоза извозом (%)
00	Живе животиње, осим животиња из одсека 03	0.028	-99.66	76.24	259653.87
01	Месо и прераде од меса	0.021	84.33	29.66	0.00
02	Млечни производи и птичја јаја	0.208	-29.78	71.06	0.00
03	Рибе, љускари, мекушици и прерађевине од њих	-0.019	20.49	0.00	0.00
04	Житарице и производи на бази житарица	0.071	2.82	168.13	1820.26
05	Поврће и воће	0.144	52.76	110.76	300.26
06	Шећер, производи од шећера и мед	0.000	0.00	0.00	0.00
07	Кафа, чај, какао, зачини и производи од њих	0.029	-38.01	56.52	0.00
08	Сточна храна (осим жита у зрну)	0.005	0.00	33.50	0.00
09	Разни производи за храну и прерађевине	0.046	-24.50	76.41	5343.13
11	Пића	0.002	-34.31	31.61	1036.35
12	Дуван и производи од дувана	0.009	0.00	0.00	0.00
Укупно:		0.54	27.14	83.93	669.57

Извор: Обрачун аутора на основу података добијених од Републичког завода за статистику

Анализом покривености увоза агроиндустријских производа извозом, у посматраној десетогодишњој периодици, Република Србија је остварила значајне резултате. Може се константовати да Република Србија у спољнотрговинском промету агроиндустријских производа са Републиком Казахстан остварује вишеструку покривеност увоза извозом. Просечна покривеност увоза извозом, за цео посматрани период, износи 669.57%. Најмањи степен покривености у посматраном периоду забележен је 2017. године и износио је свега 45.06%. Док је највећа вредност овог показатеља забележена 2012. године и износила је 18036.21%. На основу анализе која је приказана у табели 25. највећи степен

покривености увоза извозом остварују следећи СМТК одсеци „00 - Живе животиње, осим животиња из одсека 03“, „09 - Разни производи за храну и прерађевине“, „04- Житарице и производи на бази житарица“ и „05 - Поврће и воће“. Најнижи степен покривености, што се може видети и на хистограму 2., имају следећи СМТК одсеци „12 -Дуван и производи од дувана“, „03 - Рибе, љускарџи, мекушци и прерађевине од њих“, „06 - Шећер, производи од шећера и мед“ и „08 - Сточна храна (осим жита у зрну)“.

Хистограм 6. Робни биланс спољнотрговинске размене агроиндустријских производа Републике Србије и Републике Казахстан (2011.-2020.)

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

Можемо закључити да сектор агроиндустријских производа не заузима значајну позицију у структури укупног извоза Републике Србије на тржиште Републике Казахстан. Степен покривености увоза извозом је изузетно висок. Међутим, спољнотрговински однос ове две земље карактерише поред скромног обима размене агроиндустријских производа, дисконтинуитет у пласману производа и врло уска структура производа у међусобној размени. Све то указује на неразвијену сарадњу ове две земље по основу размене агроиндустријских производа.

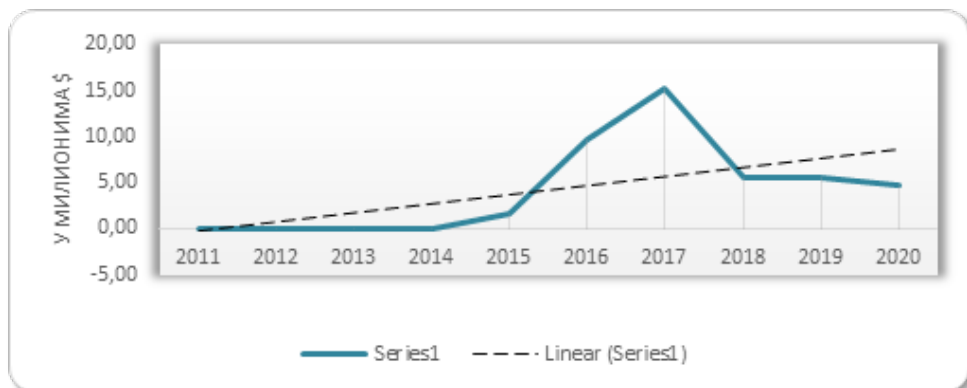
3.7. Спољнотрговинска размена агроиндустријских производа Републике Србије и Киргијске Републике

3.7.1. Извоз агроиндустријских производа Републике Србије на тржиште Киргијске Републике

Просечан извоз агроиндустријских производа Републике Србије у Киргиску Републику у посматраном периоду (2011.-2020.година) износио је, у сталним ценама, 4.25 милиона USD (табела 26). На графикону 7. који приказује извоз српских агроиндустријских производа у у Киргиску Републику у сталним ценама, уочавају се три фазе. Прва фаза обухвата период 2012. - 2014. године, у којој готово да није било извоза агроиндустријских производа. Поредећи ниво извоза из 2013. године (0.028 милион USD) са нивоом извоза у првој посматраној години (2012. година) закључујемо да је вредност извоза агроиндустријских производа порасла за 2 пута, док је ниво извоза у 2014. години (0.044 милион USD) већи за 3 пута. Друга фаза у којој је остварен најзначајнији раст извоза српских агроиндустријских производа у Киргиску Републику обухвата период 2015.-2017. године. Највећи ниво извоза, у посматраном десетогодишњем периоду, остварен је у 2017. години. У сталним ценама у посматраној години остварен је ниво извоза од 15.28 милион USD и већи је 9.74 пута од нивоа извоза из 2015. године (1.569 милион USD). Како је у овим годинама посматраног периода остварен значајан пораст извоза, поређење са нивоом извоза оствареним у 2012. години, не би било репрезентивно, собзиром да је то прва година у којој је остварен минималан ниво извоза. У 2016. години је пласирано српских агроиндустријских производа у Киргиску Републику у вредности од 9.65 милиона USD у сталним ценама. Остварени обим извоза је 6.15 пута реално већи од нивоа извоза из 2015. године. Трећа фаза обухвата период 2018.-2020. године. Трећу фазу карактерише умерени пад извоза у односу на другу фазу. У 2018. години ниво извоза (5.61 милиона USD) мањи је од нивоа извоза оствареног у 2017. години за 9.67 милиона USD. Ниво извоза у 2019. години (5.62 милиона USD) мањи је од нивоа извоза оствареног у

2017. години за 9.66 милиона USD, док је у 2020. години тај пад износи 10.56 милиона USD.

Графикон 7. Кретање извоза агроиндустријских производа Републике Србије у Киргиску Републику (2011.-2020.)

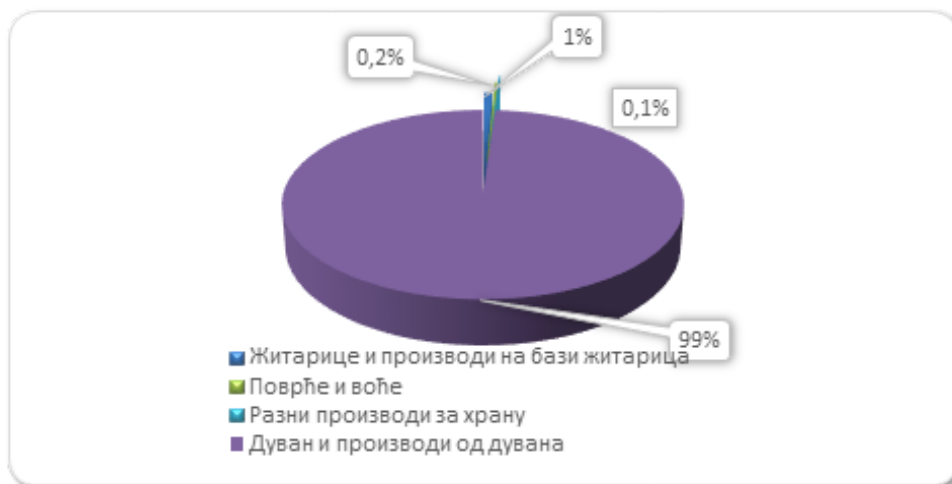

Извор: Приказ аутора на основу података Републички завод за статистику

На основу података приказаних у табели 26., уочава се да је упросечавањем вредности извоза за цео посматрани период остварен релативни раст извоза, што потврђује вредност просечне стопе промене у износу од 105.48%. Овако висока стопа промене последица је извозне активности последњих шест године посматраног периода, као и чињенице да је извоз у периоду 2012.-2014. године био скромних вредности. Врло јак коефицијент варијације од 113.61% последица је великих осцилација у вредности извоза у последњим годинама (2018.-2020.) у односу на вредности извоза у другој фази посматраног периода (2015.-2017. година). У 2015. години забележен је највећи раст извоза, односно у реалним износима, извоз у 2015. години повећан је за 1.5 милиона USD у односу на 2014. годину. А као што је поменуто у пар наврата раније у тексту, свако одступање у случају ниских вредности доводи до високих индекса, што је и овде био случај. Раст извоза у 2016. години последица је повећања нивоа извоза од 8.4 милиона USD у односу на 2015. годину. Док је раст у 2017. години последица повећања нивоа обима извоза у износу од 5.6 милиона USD.

Слика 12. Структура извоза агроиндустријских производа из Републике Србије у Киргиску Републику (2011.-2020.)

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

Структура извоза агроиндустријских производа у посматраном периоду је била нестабилна и у свим СМТК одсецима постоје значајне осцилације у појединим годинама.

Најзначајније учешће у структури извоза агроиндустријских производа у Киргиску Републику има дванаести одсек (СМТК 12) са просечним учешћем од 99% (слика 12.). Са просечном вредношћу извоза, у сталним ценама, од 4.21 милиона USD (табела 26.), „12 - Дуван и производи од дувана“ је одсек који се највише извози у Киргиску Републику, иако се извози тек од 2015. године посматраног периода. Наиме, производи који чине овај одсек пласирани су на тржиште Киргиске Републике у периоду 2015.-2020. године. Са вредношћу извоза, у сталним ценама, од 1.55 милиона USD, прве године (2015. године) када су производи који чине дванаести одсек пласирани на тржиште Киргиске Републике, чинили су 98.95% у укупном извозу те године. У 2016. години једино производи који чине овај одсек су пласирани на тржиште Киргиске Републике, у износу од 9.65 милиона USD. Док је у 2017. години извоз овог одсека у вредности од 15.25 милиона USD чинио 99.75% укупног извоза оствареног те године. Током последње три године посматраног периода (2018.-

2020. година) извоз овог одсека је био мање вредности и кретао се на нивоу 5.2 милиона USD. Производи дванаестог одсек у 2018. години чинили су 99%, у 2019. години 95%, док у 2020. години 100% укупног извоза оствареног у тим годинама. Просечна стопа промене од 24.87% указује да је овај одсек у периоду од шест године, колико се извози, пласиран сваке године повећаном обиму. Коефицијент варијације у износу 62.39% указује на релативно јак степен варијација које су управо последица повећања обима извоза из године у годину. На крају може се закључити да је ово одсек који би у будућности могао да има значајне компаративне предности у наступу на тржиште Киргиске Републике.

Четврти одсек (СМТК 04) налази се на другом месту по нивоу значајности у структури извоза агроиндустријских производа у Киргиску Републику. Просечан извоз овог одсека, у сталним ценама, чини 0.3% (слика 12.) укупног извоза агроиндустријских производа исказаних као проске за период 2012.-2020. година. Треба нагласити да се овај одсек није извозио континуирано. Извоз овог одсека вршен је само у 2018. и 2019. години. Међутим, у структури извоза 2019. године, ниво извоза од 0.3 милион USD чинио је 5% укупног извоза посматране године. Врло јак коефицијент варијације у износу од 76.74% указује на значајне осцилације које су се дешавале из године у годину у нивоу пласмана овог одсека на тржиште Киргијске Републике (табела 26.) .

Одсек „05 - Поврће и воће“ заузима трће место по учешћу у укупном извозу агроиндустријских производа у Киргијску Републику исказаном као просек за посматрани десетогодишњи период. Са просечном вредношћу извоза од 0.01 милиона USD, овај одсек чини 0.2% (слика 12.) укупног извоза агроиндустријских производа исказаних као просек за период 2011.-2020. година. Потребно је истаћи да је овај одсек извожен на тржиште Киргијске Републике у периоду од четири година и то 2012.-2015. године. Дакле, није остварен континуитет у пласману производа из овог одсека. Прве године (2012. године) производи који чине овај одсек извезли су се у износу од 0.0015 милиона USD, што је чинило 100% у структури укупног извоза посматране године, јер су те године једино ови производи пласирани на тржиште Киргиске Републике. У наредним годинама овај одсек се пласирао у повећаном обиму, изузетак је 2015. година, када је овај одсек пласиран у мањем обиму. Просечна стопа промене у износу од 3.60% указује на просечан степен повећања извоза у четворогодишњем периоду. Врло јак коефицијент варијације у износу 50.74%

(табела 26.) указује на висок степен осцилација у извозу овог одсека током анализираниог периода.

Девети одсек (СМТК 09) налази се на четвртом месту по нивоу значајности у структури извоза агроиндустријских производа у Киргиску Републику. Просечан извоз овог одсека, у сталним ценама, чини 0.1% (слика 12.) укупног извоза агроиндустријских производа исказаних као проске за период 2012.-2020. година. Треба нагласити да се овај одсек није извозио континуирано. Прва година у којој је пласиран овај одсек на тржиште Киргиске Републике је 2013. година. Међутим, континуитет у пласману производа овог одсека није настављен, све до 2017. године. Ниво извоза у 2017. години је исти као ниво извоза у 2013. години, као и у 2020. години. Међутим, у структури извоза 2013. године, ниво извоза од 0.1 милион USD чинио је 31.03% укупног извоза посматране године. Следећа година у којој се остварио извоз овог одсека је 2017. година. Просечна стопа промене од -34.58% (табела 26.) указује да је у посматраном периоду, од три године, у просеку пласман овог производа био смањеног обима. Врло јак коефицијент варијације у износу од 78.19% указује на значајне осцилације које су се дешавале из године у годину у нивоу пласмана овог одсека на тржиште Киргијске Републике.

Анализа извоза по СМТК одсецима наводи на закључак је на тржиште Киргијске Републике пласирана врло хомогена структура производа, али и да у периоду који је предмет ове анализе није остварен континуитет у пласману. Одсек који би у будућности могао да има значајне компаративне предности на тржишту Киргијске Републике је СМТК одсек 12 („12 - Дуван и производи од дувана“). Међутим, како се овај одсек извози тек у последњих шест године, а с обзиром на чињеницу да одсеци који су се извозили у ранијим година нису успели да остваре континуите у пласману, то упућује на неизвесност у даљем пласману производа који чине овај одсек.

Табела 27. Извоз агроиндустријских производа по СМТК одсецима из Републике Србије у Киргијску Републику (2011.-2020.)

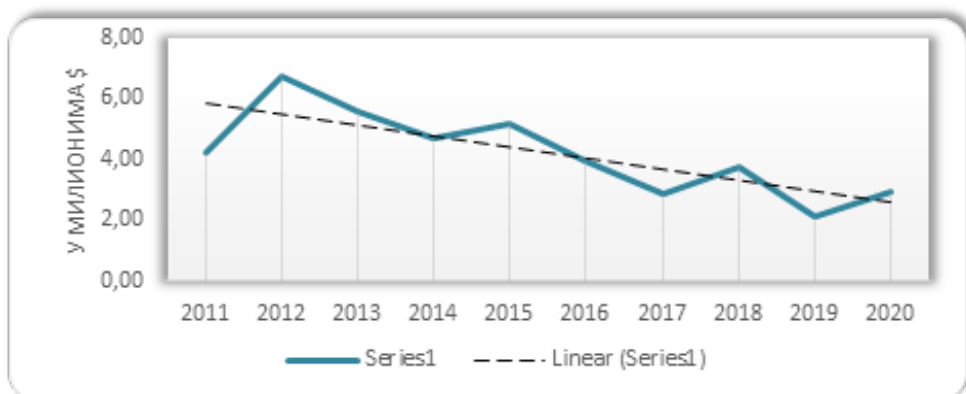
Одсек	Назив одсека	Просечна вредност (Мил. \$)	Стопа промене (%)	Кефицијент варијације (%)	Учеиће (%)
00	Живе животиње, осим животиња из одсека 03	0.00	0.00	0.00	0.00
01	Месо и прераде од меса	0.00	0.00	0.00	0.00
02	Млечни производи и птичја јаја	0.00	0.00	0.00	0.00
03	Рибе, љускарци, мекушци и прерађевине од њих	0.00	0.00	0.00	0.00
04	Житарице и производи на бази житарица	0.03	0.00	76.74	0.78
05	Поврће и воће	0.01	3.60	50.74	0.22
06	Шећер, производи од шећера и мед	0.00	0.00	0.00	0.00
07	Кафа, чај, какао, зачини и производи од њих	0.00	0.00	0.00	0.00
08	Сточна храна (осим жита у зрну)	0.00	0.00	0.00	0.00
09	Разни производи за храну и прерађевине	0.01	0.00	78.19	0.13
11	Пића	0.00	0.00	0.00	0.00
12	Дуван и производи од дувана	4.21	24.87	63.39	99.87
Укупно:		4.25	105.48	113.61	100.00

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

3.7.2. Увоз агроиндустријских производа Републике Србије из Киргијске Републике

Крива увоза агроиндустријских производа из Киргијске Републике у анализираном периоду показује умерене осцилације, при чему је евидентно успоравање и реалан пад увоза нарочито у последњим годинама анализираног периода (графикон 8.). Просечна вредност увоза агроиндустријских производа из Киргијске Републике у десетогодишњем периоду који је предмет посматрања, у сталним ценама, износила је 4.19 милиона USD. Просечна стопа промене у износу од -2.87% (табела 27.) указује да је остварен умерен пад увоза агроиндустријских производа. Релативно слаб коефицијент варијације у износу од 31.35% указује да су осцилације у увозу из године у годину биле умереног обима. Умерене вредности и стопе промене и коефицијента варијације резултат су прилично устаљеног присуства и пласмана агроиндустријских производа из Киргиске Републике на наше тржиште. Вредност увоза агроиндустријских производа у 2020. години износила је 2.92 милиона USD, и мања је скоро један пута (прецизније 0.74 пута) од вредности увоза оствареног 2011. године (који је износио 4.24 милиона USD). Појединачна анализа по годинама, показује да је пад, осим у 2017. години, остварен у још четири године. У 2016. години обим увоза је мањи за 1.25 милиона USD у односу на вредност увоза из 2015. године. Ниво увоза у 2014. години је мањи за 0.92 милиона USD у односу на ниво увоза из 2013. године. Највећи пад остварен је у 2019. години, када је остварен обим увоза који је мањи за 2.12 милиона USD у односу на обим увоза који је остварен у 2011. години. У четири преостале године, посматраног десетогодишњег периода, остварен је раст. Највећи раст увоза остварен је у 2012. години, када је увоз у сталним ценама од 6.70 милиона USD, већи за 2.45 милиона USD у поређењу са нивоом увоза који је оставрен у 2011. години. Увоз у 2015. години већи за 0.5 милиона USD у односу на ниво увоза из 2014. године, у 2018. години остварен је раст увоза од 0.84 милиона USD у односу на ниво увоза из 2017. године. Док је увоз у 2020. години већи за 0.8 милиона USD у односу на ниво увоза из 2019. (графикон 8.).

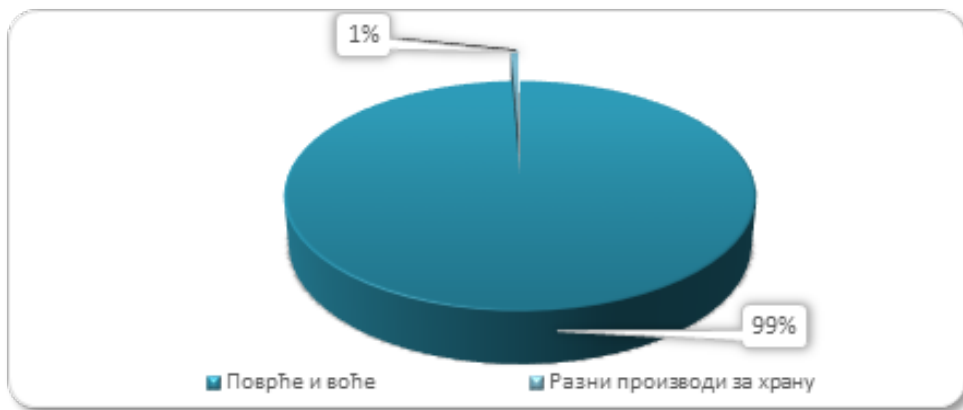
Графикон 8. Кретање увоза агроиндустријских производа у Републику Србију из Киргиске Републике (2011.-2020.)

Извор: Приказ аутора на основу података Републички завод за статистику

Анализа структуре увезених агроиндустријских производа указује на хомогеност производа који се увозе. Наиме, Република Србија је у периоду који је предмет анализе увозила стриктно одређене агроиндустријске производе из Киргиске Републике. Слика 13. показује учешћа која су добијена стављањем у однос просечних вредности увоза сваког одсека са укупним увозом агроиндустријских производа исказаним као просек за период 2011.-2020. година. Једина два одсека чији производи се увозе су: „05 - Поврће и воће“ (са просечним учешћем од 99%) и „09 - Разни производи за храну и прерађевине“ са просечним учешћем у увозу од 1% (слика 15.). У наставку анализе сагледана је структура увоза сваке појединачне посматране године. Структура је добијена стављањем у однос вредности извоза сваког појединачног одсека са укупним извозом агроиндустријских производа у години која је предмет посматрања. Анализа је показала, да током целог посматраног периода нема значајнијих одступања у односу на просек који је приказан на слици 13. што инплицира на прилично устаљен пласман производа Киргиске Републике који чине пети и девети одсек на тржиште Републике Србије.

Слика 13. Структура увоза агроиндустријских производа у Републику Србију из Киргиске Републике (2011.-2020.)

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

Пети одсек (СМТК 05) са просечном вредношћу увоза, у сталним ценама, од 4.17 милиона USD је константно заступљен у увозу. Просечна стопа промене у износу од -2.90% (табела 27.) указује да је при увозу производа који чине овај одсек остварен пад, односно да су се у просеку мање увозили. Вредност просечног коефицијент варијације од 31.53% указује на релативно слабе осцилације у увозу овог одсека из године у годину.

Девети одсек (СМТК 09) се такође увозио у континуитету, са просечном вредношћу увоза у износу од 0.03 милион USD (табела 27.) за посматрани десетогодишњи период. Негативна просечна стопа промене у износу од -0.50% указује на смањен обим увоза производа који чине овај одсек. Просечан коефицијент варијације у износу од 32.39%, указује на релативно слабе варијације у нивоу увоза овог одсека из године у годину. Односно остварени пад је последица умереног смањења обима увоза овог одсека.

Табела 28. Увоз агроиндустријских производа по СМТК одсецима у Републику Србију из Киргиске Републике (2011.-2020.)

Одсек	Назив одсека	Просечна вредност (Мил. \$)	Стопа промене (%)	Кефицијент варијације (%)	Учешиће (%)
00	Живе животиње, осим животиња из одсека 03	0.00	0.00	0.00	0.00
01	Месо и прераде од меса	0.00	0.00	0.00	0.00
02	Млечни производи и птичја јаја	0.00	0.00	0.00	0.00
03	Рибе, љускари, мекушци и прерађевине од њих	0.00	0.00	0.00	0.00
04	Житарице и производи на бази житарица	0.00	0.00	0.00	0.00
05	Поврће и воће	4.17	-2.90	31.53	99.36
06	Шећер, производи од шећера и мед	0.00	0.00	0.00	0.00
07	Кафа, чај, какао, зачини и производи од њих	0.00	0.00	0.00	0.00
08	Сточна храна (осим жита у зрну)	0.00	0.00	0.00	0.00
09	Разни производи за храну и прерађевине	0.03	-0.50	32.39	0.64
11	Пића	0.00	0.00	0.00	0.00
12	Дуван и производи од дувана	0.00	0.00	0.00	0.00
Укупно:		4.19	-2.87	31.35	100.00

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

На крају, можемо сумирати да је увоз агроиндустријских производа из Киргиске Републике континуиран, врло стабилан и уско специјализован, умереног обима који се постепено смањује из године у годину.

3.7.3. Биланс спољнотрговинске размене са Киргиском Републиком

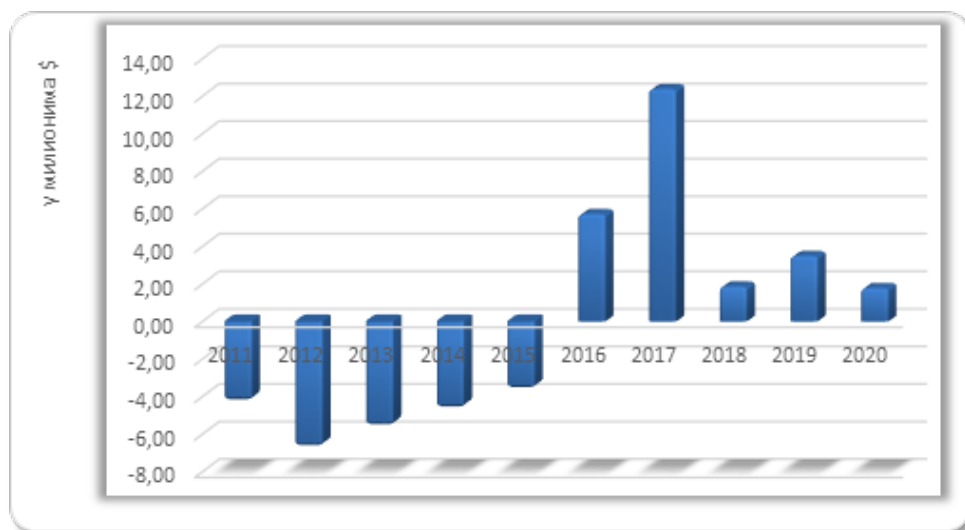
Спољнотрговинска размена агроиндустријских производа Републике Србије и Киргиске Републике у првих пет годинна посматраног дестогодишњег периода, остварила је спољнотрговински дефицит. Док је у других пет година ниво извоза српских агроиндустријских производа у Киргијску Републику је био већи од нивоа увоза киргијских агроиндустријских производа.

Поредећи вредност спољнотрговинске размене остварене у периоду 2012. - 2014. године са вредношћу из 2011. године, може се константовати да је спољнотрговинска размена повећана у распону од 1 до 1.71 пут. У овом трогодишњем периоду (2012.-2014. година) евидентно је интензивирање сарадње са Киргијском Републиком на пољу размене агроиндустријских производа. Вредност агроиндустријских производа које Република Србија извози континуирано је мања од вредности увезених агроиндустријских производа из Киргијске Републике, док у преосталим годинама вредност извоза, пре свега због повећања извоза дванаестог СМТК одсека, већа од вредности увоза. Можемо закључити да постојање спољнотрговинског дефицита агроиндустријских производа обрачуном у текућим ценама износи 0.10. милиона USD, док обрачуном у сталним ценама Република Србија је остварила суфицит у износу од 0.06 милиона USD. Услед немогућности прецизног извођења закључка, да ли је Република Србија у спољнотрговинском односу са Киргиском Републиком остварила суфицит или дефицит, можемо сматрати да овакво стање предствља дугорочну карактеристику наступа Републике Србије на тржиште Киргијске Републике.

Просечна вредност увоза агроиндустријских производа из Киргијске Републике у посматраном дестогодишњем периоду (2011.-2020. година), у текућим ценама, износи 4.14 милиона USD, то је 5.98% од просечне вредности увоза агроиндустријских производа на српско тржиште из свих земаља ЕАЕС у посматраном периоду. Република Србија је у посматраном периоду, у текућим ценама, извезла агроиндустријских производа у Киргијску Републику у просечној вредности од 4.04 милиона USD (просек посматраног десетогодишњег периода), што чини 1.47% просечне вредности извоза

агроиндустријских производа у земље ЕАЕС у анализираном десетогодишњем периоду. Анализа спољнотрговинске размене агроиндустријских производа Републике Србије са Киргијском Републиком указује да је у периоду 2011.-2015. године Република Србија остварила дефицит (хистограм 7.). Суфицит који је последица успостављања извоза дуванских производа остварен је у преосталих пет година анализираног периода. Приметно је да постоје два таласа у расту спољнотрговинске размене агроиндустријских производа са Киргијском Републиком. Први талас и најизраженији раста чини период 2012.-2015. године, где је вредност нето извоза већа у 2012. години за 1.71 пут, у 2013. години за 1.42 пута, у 2014. години за 1.18 пута, а у 2015. години је остварен пад, у поређењу са вредношћу нето извоза из 2011. године. Други талас чини преосталих пет година у којима је остварен суфицит, 2016.-2020. година.

Хистограм 7. Биланс спољнотрговинске размене агроиндустријских производа Републике Србије са Киргијском Републиком

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

Просек нето извоза за периода од 2011. до 2020. године показује да је Република Србија у размени агроиндустријских производа са Киргијском Републиком остварила суфицит, у сталним ценама, од 0.06 милиона USD (табела 28.).

Стопа промене нето извоза агроиндустријских производа Републике Србије и Киргијске Републике за посматрани период износи -12.91%, што указује на просечан степен пада сопљнотрговинске размене између ове две земље. Коефицијент варијације нето извоза агроиндустријских производа између Републике Србије и Киргијске Републике у износу од 77.74%, последица је осцилација у нивоу спољнотрговинске размене, што је сликовито показано на хистограму 7.

Анализа спољнотрговинске размене по СМТК одсесима указује да је Република Србија остварила негативан спољнотрговински биланс у већини СМТК одсека. Негативан спољнотрговински биланс (спољнотрговински дефицит), који је последица већег увоза него извоза, у свим посматраним годинама је оставрен у петом СМТК одсеку („05 – Поврће и воће“) и деветом СМТК одсеку „09 - Разни производи за храну и прерађевине“ (табела 28.). У питању су агроиндустријски производи које Србија константно увози у већем обиму него што се исти производи извозе. Потребно је истаћи, да с обзиром да се производи који чине дванаести одсек „12 - Дуван и производи од дувана“ не увозе, остварени спољнотрговински суфицит последица је једино извоза производа који чине овај одсек. Уколико анализирамо коефицијенте варијације и стопе промене у периоду од 2011. до 2020. године, може се закључити да је спољнотрговинска размена Републике Србије и Киргијске Републике имала значајне осцилације у овом периоду. Узимајући у обзир просек посматраног периода, само дванаести СМТК одсек „12 - Дуван и производи од дувана“ (62.39%) има позитивну стопу промене. Негативну просечну стопу промене која је последица смањеног пласмана производа из године у годину, има пети СМТК одсек „05 – Поврће и воће“ (-2.90) и девети СМТК одсек „09 - Разни производи за храну и прерађевине“ (-7.65%) Просечни износи нето извоза у сталним ценама (табела 28.) су релативно малих износа. У том случају мале осцилације у вредности нето извоза из године у годину доводе до високих индекса. Индикативно, високе коефицијенте варијације који указују на честе и знатне реалне промене у нето извозу има следећи СМТК одсек „12 - Дуван и производи од дувана“ (62.39%).

Табела 29. Биланс спољнотрговинске размене агроиндустријских производа Републике Србије и Киргијске Републике по СМТК одсечима (2011.-2020.)

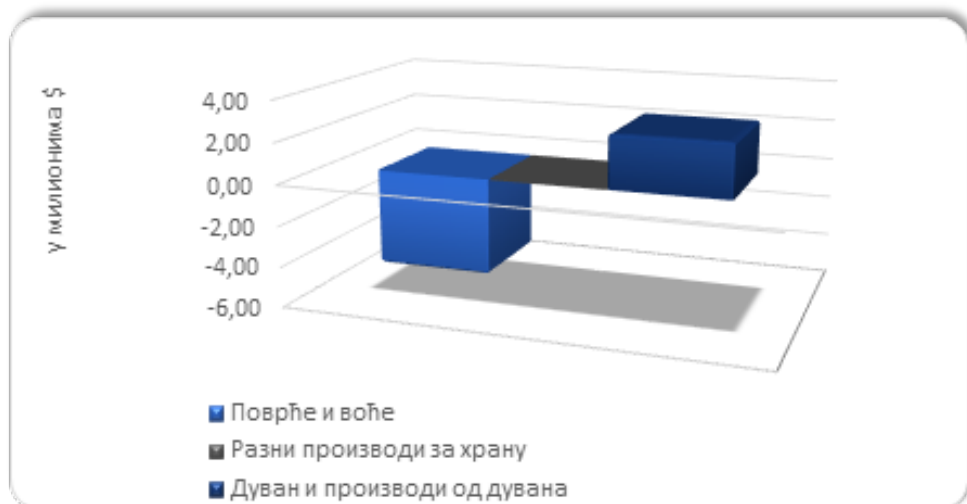
Одсек	Назив одсека	Просечна вредност (Мил. \$)	Стопа промене (%)	Кефицијент варијације (%)	Покривеност увоза извозом (%)
00	Живе животиње, осим животиња из одсека 03	0.00	0.00	0.00	0.00
01	Месо и прераде од меса	0.00	0.00	0.00	0.00
02	Млечни производи и птичја јаја	0.00	0.00	0.00	0.00
03	Рибе, љускари, мекушици и прерађевине од њих	0.00	0.00	0.00	0.00
04	Житарице и производи на бази житарица	0.00	0.00	0.00	0.00
05	Поврће и воће	-4.16	-2.90	0.00	0.23
06	Шећер, производи од шећера и мед	0.00	0.00	0.00	0.00
07	Кафа, чај, какао, зачини и производи од њих	0.00	0.00	0.00	0.00
08	Сточна храна (осим жита у зрну)	0.00	0.00	0.00	0.00
09	Разни производи за храну и прерађевине	-0.02	-7.65	0.00	19.88
11	Пића	0.00	0.00	0.00	0.00
12	Дуван и производи од дувана	4.21	24.87	62.39	0.00
Укупно:		0.06	-12.91	77.74	101.45

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

Анализом покривености увоза агроиндустријских производа извозом, у посматраној десетогодишњој периодици, Република Србија није остварила значајне резултате. Просечна покривеност увоза извозом, за цело посматрани период, износи 101.45%, што је најмањи степен покривености у односу на све до сад анализирани земље. Најмањи степен покривености у посматраном периоду забележен је 2014. године и износио је свега 0.01%. Док је највећа вредност овог показатеља забележена 2017. године и износила је 5.29%. На основу анализе која је приказана у табели 28. највећи степен покривености увоза извозом остварио је девети СМТК одсек „09 - Разни производи за храну

и прерађевине“. Најнижи степен покривености, што се може видети и на хистограму 8., имају следећи СМТК одсеци „12 -Дуван и производи од дувана“ и „05 – Поврће и воће“.

Хистограм 8. Робни биланс спољнотрговинске размене агроиндустријских производа Републике Србије и Киргијске Републике (2011.-2020.)

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

Можемо закључити да сектор агроиндустријских производа не заузима значајну позицију у структури укупног извоза Републике Србије на тржиште Киргијске Републике. Степен покривености увозом извозом је низак. Спољнотрговински однос ове две земље карактерише врло уска специјализација производа у међусобној размени. Све то указује на неразвијену сарадњу ове две земље по основу размене агроиндустријских производа. Потребно је истаћи да Република Србија, у периоду који је предмет анализе, нема потписан билатерални трговински споразум са две најмлађе чланице ЕАЕС, Киргијском Републиком и Републиком Јерменијом. Међутим, у последњим годинама евидентно је интензивирање сарадње. Наиме, закључци последње посете делегације Киргијске Републике Републици Србије⁷⁸, 2017. године, су даљи

78 <https://www.srbijadanas.com/vesti/info/vucic-primio-ministra-spoljnih-poslova-kirgizije-imamo-cvrstu-podrsku-u-vodenju-dostojanstvene-2017-12-05>

развој економских односа, а осим тога утврђене су и области са највећим могућностима за сарадњу, попут пољопривреде, прехранбене индустрије као и енергетике.

3.8. Спољнотрговинска размена агроиндустријских производа Републике Србије и Републике Јерменије

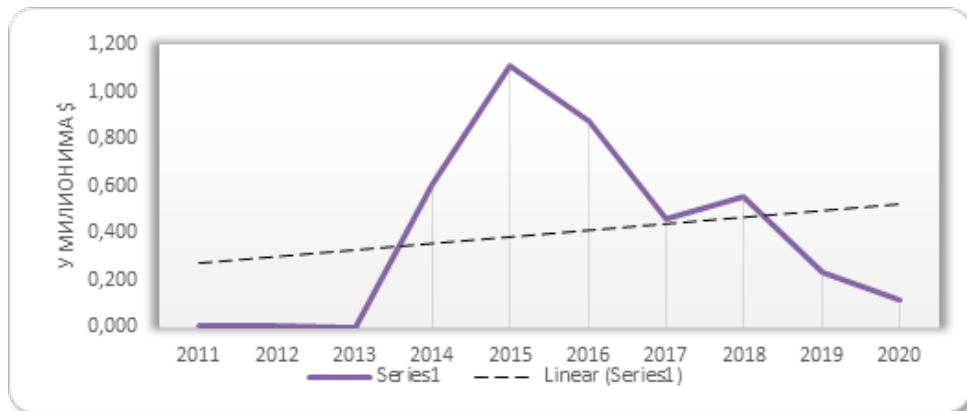
3.8.1. Извоз агроиндустријских производа Републике Србије на тржиште Републике Јерменије

Крива извоза агроиндустријских производа Републике Србије у Републику Јерменију (графикон 9.) показује прилично неуједначено понашање извоза током посматраног десетогодишњег периода, које се може поделити у две фазе. Прва фаза обухвата период 2011.-2013. године, у којој је извоз био минималних размера и из године у годину је остваривао пад. Вредност извоза у 2012. години, у сталним ценама, износила је 0.004 милиона USD, што представља пад од 53.5% у односу на ниво извоза из 2011. године (у сталним ценама вредност извоза је 0.008 милиона USD). Анализа нивоа извоза показује да је извоз из 2012. године 53% мањи у односу на ниво извоза из 2011. године. У свим осталим годинама прве фазе остварен је пад. Ниво извоза је из године у годину био све нижи. Најнижи ниво извоза у сталним ценама, у износу од 0.0016 милион USD остварен је у 2013. години. Друга фаза обухвата период 2014.-2020. године у којој је у прве две године остварен раст, док је у последње четири године остварен пад извоза. Поредећи ниво оствареног извоза у свим годинама друге фазе са нивоом извоза оствареним у 2011. години, закључујемо да је оставрен раст нивоа извоза. Ниво извоза у 2014. године (у сталним ценама износио је 0.61 милион USD) већи је 80 пута у поређењу са нивоом извоза из 2011. године. Извоз 2015. године, који у сталним ценама износи 1.11 милион USD, већи је 144.33 пута у односу на ниво извоза из 2011. године. Док је ниво извоза 2016. године, у износу од 0.87 милиона USD, већи 113.65 пута, у поређењу са извозом који је оставрен у 2011. години. Вредност извоза агроиндустријских производа Републике Србије у Републику Јерменију у последњој посматраној (2020.) години достигао је износ од 0.114 милиона USD, што представља повећање од скоро петнаест пута (прецизније 14.87) у односу на прву посматрану (2011.) годину, када је извоз износио 0.008 милиона USD (графикон 9).

Поређење вредности извоза године на годину указује да је највећи раст остварен у 2014. години. Ниво извоза у сталним ценама у 2013. години износио 0.0016 милиона USD, док је ниво извоза у 2014. години износио 0.61 милиона USD. Дакле, у реалним износима извоз у 2014. години већи је за 0.6 милиона USD од нивоа извоза оставреног у 2013. години. Раст у износу од 80.4% је остварен једино још у 2015. години, са нивоом извоза у вредности од 1.11 милиона USD. Повећање од 80.4% значило је већи извоз у 2015. години у односу на 2014. годину у износу од 0.5 милиона USD. У свим осталим годинама посматраног десетогодишњег периода остварен је пад. У 2016. години остварен је пад од 21% у односу на 2015. годину, у номиналним износима извоз је мањи за 0.2 милиона USD. Извоз агроиндустријских производа у 2017. години остварио је пад од 47% у односу на 2016. годину. Извоз остварен у 2017. години мањи је за 0.4 милиона USD у односу на ниво извоза из 2016. године. У 2018. године остварено је повећање извоза за 0.099 милиона USD у односу на 2017. годину. У периоду од 2019. до 2020. године такође је остварен пад. Међутим, износ просечне стопе промене од 24.98% указује да је у просеку остварен реалан раст извоза агроиндустријских производа Републике Србије у Републику Јерменију. Наиме, реалан раст који је остварен само у две године посматраног десетогодишњег периода био далеко значајнији од оствареног пада у осталим годинама посматраног периода.

Графикон 9: Кретање извоза агроиндустријских производа
Републике Србије у Републику Јерменију (2011.-2020.)

Извор: Приказ аутора на основу података Републичког завод за статистику

Просечан извоз агроиндустријских производа Републике Србије у Републику Јерменију у посматраном периоду (2011.-2020. година) износио је, у сталним ценама, 0.3965 милиона USD. На основу података приказаних у табели 29., уочавамо да је раст извоза остварен уз релативно просечну стопу промене од 24.98%, што говори у прилог повећаног пласмана српских агроиндустријских производа на тржиште Републике Јерменије. Јак просечан коефицијент варијације у износу од 93,46% последица је осцилација у номиналној вредности извоза. Наиме, у првим годинама анализираних периода оставрени ниво извоза је био изузетно ниског нивоа, тако да је повећање номиналних износа у последњим годинама посматраног периода, значио изузетно високе варијације у нивоу вредности извоза.

Анализа структуре извезених агроиндустријских производа указује на хомогеност производа који се извозе. Република Србија је у анализираном периоду од десет година извозила стриктно одређене агроиндустријске производе у Републику Јерменију. Сагледавањем учешћа која су добијена стављањем у однос просечних вредности извоза сваког одсека за посматрани десетогодишњи период са укупним извозом агроиндустријских производа исказаним као просек за период 2011.-2020. година, евидентно је да се највише извозе четири одсека и то: „12 - Дуван и производи од дувана“ (са учешћем

од 83.84%), затим „01 - Месо и прераде од меса“ (са учешћем од 5.19%), „08 – Сточна храна(осим жита у зрну)“ (са учешћем од 4.92%) и „09 - Разни производи за храну и прерађевине“ са учешћем у извозу анализираних одсека од 3.68% (слика 14.). Структура извоза агроиндустријских производа у посматраном периоду је била прилично стабилна, али за поједине одсеке СМТК постоје значајне осцилације у појединим годинама.

У наставку анализе сагледавана је структура извоза сваке појединачне године посматраног десетогодишњег периода. Структура је добијена стављањем у однос вредности извоза сваког појединачног одсека са укупним извозом агроиндустријских производа у години која је предмет посматрања. Структура извоза се након 2014. године променила, наиме у периоду од 2011. до 2013. године доминантно учешће у структури извоза је имао одсек „09 - Разни производи за храну и прерађевине“, да би се након тог периода учешће овог одсека значајно смањило, а примат преузео одсек „12 - Дуван и производи од дувана“.

Слика 14. Структура извоза агроиндустријских производа из Републике Србије у Републику Јерменију (2011.-2020.)

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

Одсек „12 - Дуван и производи од дувана“ је одсек који има највеће учешће у структури извоза агроиндустријских производа у Републику Јерменију. Просечан ниво извоза дванаестог одсека износи 0.3324 милиона USD, што чини 83.84% (табела 29.) укупног извоза, поматраног као просек анализираних десетогодишњег периода. Потребно је истаћи да је овај одсек почео да се извози 2014. године са вредношћу од 0.59 милиона USD, што је у структури укупног извоза посматране године (2014. године) износило 97.48%. Међутим, континуитет у извозу овог одсека настављен све до 2019. године. У 2015. години овај одсек остварио је ниво извоза, у сталним ценама, у износу од 1.11 милиона USD, што је чинило 99.5% укупног извоза агроиндустријских производа у Републику Јерменију у посматраној години. Поредићи вредности извоза СМТК 12 у сталним ценама у 2015. години са вредношћу оставреном у 2014. години, долазимо до закључка да је остварен раст. Ниво извоза дванаестог одсека у 2016. години од 0.72 милиона USD чинио је 82.16% у структури извоза посматране године. Стопа реалног раста, добијена стављањем у однос нивоа извоза из 2016. године са нивоом оствареним у 2015. години, у износу од 65.0% указује да је дошло до реалног пада извоза одсека СМТК 12 у 2016. години. Са нивоом извоза од 0.39 милиона USD у 2017. години, дванаести одсек је чинио 84.93% структуре укупног извоза агроиндустријских производа. Ниво извоза у 2018. години износио је 0.46 милиона USD и чинио 82% структуре укупног извоза агроиндустријских производа. Поредићи ниво извоза из 2019. године који је износио 0.074 милиона USD са нивоом оствареним у 2018. години, можемо закључити да је у 2019. години остварен највећи пад извоза овог одсека. Упросечавањем претходно изнетих података за појединачне године изведен је закључак о понашању дванаестог одсека у десетогодишњем анализираним периоду. Просечна стопа раста у износу -34.07% (табела 29.) указује да је у посматраном шетогодишњем периоду, у којем се извозио овај одсек, остварен просечан пад извоза. Релативно јак коефицијент варијације у износу од 56.82% указује колико су значајне биле осцилације у приказаним нивоима извоза СМТК 12 у посматраном шетогодишњем периоду.

Први одсек (СМТК 01) „01- Месо и прераде од меса“ налази се на другом месту по нивоу значајности у структури извоза агроиндустријских производа у Републику Јерменију. Са просечном вредношћу извоза, у сталним ценама, 0.0206 милиона USD, први одсек чини 5.19% (табела 29.) укупног извоза

агроиндустријских производа на тржиште Републике Јерменије (посматрано као просек десетогодишњег периода). На самом почетку потребно је нагласити да се производи који чине овај одсек извозе тек у предпоследње три године (2016.-2018. година) тако да су сви показатељи израчунати само на основу података из три године. Самим тим немогуће је са великом поузданошћу извести добар закључак. Обим извоза овог одсека има прилично велика одступања у посматраном периоду (2016.-2018. година), што показује просечни коефицијент варијације од 86.53%. У 2016. години остварен је ниво извоза, у сталним ценама у износу од 0.15 милиона USD, што је чинило 17.35% укупног извоза агроиндустријских производа у посматраној години. У 2017. години остварен је ниво извоза у сталним ценама, у вредности од 0.04 милиона USD, што чини 8.95% укупног извоза агроиндустријских производа у посматраној години. У последњој посматраној години (2018. година) остварен је ниво извоза у сталним ценама у вредности од 0.01 милиона USD, што је чинило 2% укупног извоза агроиндустријских производа у посматраној години.. Поредећи износе из ове три године можемо закључити да је у 2018. години дошло до пада извоза овог одсека.

Одсек „08 – *Сточна храна(осим жита у зрну)*“ са просечним нивоом извоза, у сталним ценама, у износу од 0.0195 милиона USD, налази се на трећем месту по нивоу значајности учешћа (4.92%) у структури извоза агроиндустријских производа. Потребно је нагласити да се производи који чине овај одсек извозе тек у последње три године (2018.-2020. година) тако да су сви показатељи израчунати само на основу података из три године. Самим тим, немогуће је са великом поузданошћу извести добар закључак. Обим извоза овог одсека има прилично умерена одступања у посматраном периоду (2018.-2020. година), што показује просечни коефицијент варијације од 47.77%. У 2018. години остварен је ниво извоза, у сталним ценама у износу од 0.02 милиона USD, што је чинило 4% укупног извоза агроиндустријских производа у посматраној години. У 2019. години остварен је ниво извоза у сталним ценама, у вредности од 0.09 милиона USD, што чини 40% укупног извоза агроиндустријских производа у посматраној години. У последњој посматраној години (2020. година) остварен је ниво извоза у сталним ценама у вредности од 0.07 милиона USD, што је чинило 70% укупног извоза агроиндустријских производа у посматраној години.. Поредећи износе из ове три године можемо закључити да је извоз стабилан уз

блажи пад у 2020. години, што указује да би „08“ одсек у будућности остварио перспективу у наступу на тржишту Републике Јерменије.

Одсек „09 - Разни производи за храну и прерађевине“ са просечним нивоом извоза, у сталним ценама, у износу од 0.0146 милиона USD, налази се на четвртом месту по нивоу значајности учешћа (3.68%) у структури извоза агроиндустријских производа. Ово је једини одсек који је имао континуитет у пласамну производа на тржиште Републике Јерменије за цео посматрани десетогодишњи период (2011.-2020.). Девети одсек је једини одсек који има позитивну стопу промене. Наиме, просечна стопа промене у износу од 10.94%, указује да је у просеку овај производ пласиран на тржиште Републике Јерменије у повећаном обиму. Релативно јак коефицијент варијације, у износу од 70.08% указује на значајне варијације у пласирању овог одсека из године у годину. На основу претходно објашњених показатеља може се извести закључак да је ово одсек који ће имати персепективу у будућем пласамну српских производа на тржиште Републике Јерменије.

Анализа извоза по одсесима СМТК у посматраном периоду, наводи на закључак да извоз следећих одсека: „12 - Дуван и производи од дувана“, „01 - Месо и прераде од меса“, „08 – Сточна храна (осим жита у зрну)“ и „09 - Разни производи за храну и прерађевине“ чине преко 99% укупног извоза агроиндустријских производа (табела 29). При тумачењу резултата осталих одсека треба имати у виду да се одсек „00 - Живе животиње, осим животиња из одсека 03“ извозио једино у 2016. години, одсек „04 - Житарице и производи од жита“ извозио се једино у 2011. и 2019. години, док су се одсеци „06 - Шећер, производи од шећера и мед“ и „07 - Кафа, чај, какао, зачини и производи од њих“ извозили у периоду од 2017. до 2019. године уз минимално учешће у укупном извозу.

Табела 30. Извоз агроиндустријских производа по СМТК одсесима из Републике Србије у Републику Јерменију (2011.-2020.)

Одсек	Назив одсека	Просечна вредност (Мил.\$)	Стопа промене (%)	Кефицијент варијације (%)	Учешће (%)
00	Живе животиње, осим животиња из одсека 03	0.0000	0.00	0.00	0.01
01	Месо и прераде од меса	0.0206	-69.76	86.53	5.19
02	Млечни производи и птичја јаја	0.0002	9.09	4.35	0.05
03	Рибе, љускарци, мекушици и прерађевине од њих	0.0000	0.00	0.00	0.00
04	Житарице и производи на бази житарица	0.0006	0.00	0.00	0.15
05	Поверће и воће	0.0054	129.23	78.27	1.36
06	Шећер, производи од шећера и мед	0.0007	0.00	0.00	0.17
07	Кафа, чај, какао, зачини и производи од њих	0.0017	-53.67	89.49	0.43
08	Сточна храна (осим жита у зрну)	0.0195	90.52	47.77	4.92
09	Разни производи за храну и прерађевине	0.0146	10.94	70.08	3.68
11	Пића	0.0008	-82.84	70.71	0.20
12	Дуван и производи од дувана	0.3324	-34.07	56.82	83.84
Укупно:		0.3965	24.98	93.46	100.00

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

Анализа спољнотрговинске размене Републике Србије и Републике Јерменије могла је да се уради само за извоз агроиндустријских производа, с обзиром да увоз агроиндустријских производа из ове земље Закавказја остварује се у периоду од 2018. до 2020 године. У посматраном периоду остварен је увоз одсека „12 - Дуван и производи од дувана“ у вредности од 0.0025 милиона USD и одсека „11 – Пиће“ у вредности 0.0018 милиона USD. У посматраном периоду (2018.-2020. година) два увозна одсека остварила су минималну вредност увоза и дисконтинуитет у увозним годинама, те стога није неопходна

израда спољнотрговинског биланса. Анализа извоза агроиндустријских производа осликава недовољно развијене односе спољнотрговинске размене ове две земље, иако на обе стране постоји интересовање да се ти односи унапреде, што су у пар наврата изјављивали високи представници обе земље. Поред вишегодишњег пријатељства евидентно је да садашњи обим размене не одговара потенцијалима ових земаља, што потврђује и чињеница да је до сад између ове две земље потписано свега 10 билатералних споразума⁷⁹, и да је последњи потписан у 2015. години. Највећа перспектива за економску сарадњу између Републике Србије и Републике Јерменије постоји у области туризма, индустрије, бакарства и финансија.

Билатерални трговински односи Републике Србије са Републиком Јерменијом и Киргијском Републиком се разликују у односу на претходно анализирани трговинске односе Републике Србије са Руском Федерацијом, Републиком Белорусијом и Рубликом Казахстан. Наиме, како су ово најмлађе чланице ЕАЕС, са њима у анализираном периоду још увек није актуелан потписан споразум о слободној спољнотрговинској размени, тако да не изненађује скромна спољнотрговинска размена агроиндустријских производа са овим земљама. Анализа је показала да не постоје стратешки агроиндустријски производи (СМТК одсеци) у којима би Република Србија имала конкурентску предност у наступу на овим тржиштима. Код оних земаља код којих пак можемо да издвојимо стратешке производе испоставило се да је за повећање обима размене потребно унапредити домаћу производњу и то у складу са важећим међународним стандардима и прописима. Иако привреде земаља Закавказја нису посебно развијене, постоји могућност да се у перспективи економска сарадња Републике Србије са њима унапреди на обострану корист.

---

79 http://www.mfa.gov.rs/sr/images/stories/bilateral_ugovori/jermenija.pdf
(31.03.2019)

4. МОДЕЛИ УНАПРЕЂЕЊА ПОСЛОВНЕ САРАДЊЕ СА ЕАЕУ

4.1. SWOT анализа

Конкуренција битно утиче на процес доношења одлука, како стратешких, тако и тактичких. Сваки привредни субјект, на микро или макро нивоу, мора континуирано да утврђује актуелне трендове, предвиђа даљи развој, омогући интерну расположивост свим релевантним информацијама, развија комуникацију и унапређује технике скенирања окружења. У томе му у многоме помажу маркетинг технике предвиђања, а једна од свакако најпопуларнијих је „SWOT анализа“. Маркетинг технике имају за циљ побољшање оптимизације циљева пословања, која подразумева изградњу стратегијског програма наступа на тржишту. SWOT је акроним од енглеских речи Strengths (снаге), Weaknesses (слабости), Opportunities (шансе) и Threats (претње). Реч је о аналитичкој техници која на систематској основи омогућава упоређивање снага и слабости са шансама и претњама у окружењу и представља оквир за спровођење стратешког планирања.⁸⁰

Резиме резултата монографије даје основу за теоријску ситематизацију предности и слабости, могућности и ограничења извоза агроиндустријских производа из Републике Србије у земље ЕАЕУ и на бази тога дате су препоруке за примену високо ефикасног маркетиншког приступа на овом тржишту.

SWOT анализа извоза агроиндустријских производа показала је следеће⁸¹:

Предности:

80 Предраг Вуковић (2009), *Оцена конкурентности туристичке дестинације на примеру Новог Сада*, Економски факултет, Универзитет у Београду, стр. 81.

81 Симић М. (2020.), „Унапређење спољнотрговинске размене агроиндустријских производа Републике Србије са земљама ЕАЕС – проблеми и перспективе“, *Алфа БК универзитет*, стр. 209.

- Република Србија има повољан географски положај и климу за производњу пољопривредних производа.
- Србија има добру традицију у области пољопривредне производње и спољне трговине.
- Поседује релативно развијену прехранбену индустрију.
- Има квалификовану и јефтину радну снагу.
- Има висок степен развијености научно-истраживачких институција у области агроиндустрије.
- Трговина агроиндустријским производима Републике Србије са земљама ЕАЕУ током периода студије показује позитиван тренд, који обећава да ће бити у порасту у будућности.

Слабости:

- Стратешки недефинисана политика у области аграра.
- Недовољне предузетничке вештине и неефикасно управљање ресурсима.
- Низак степен организованости пољопривредних газдинстава и уситњеност земљишних поседа.
- Екстензивна производња, како по структури, тако и по приносима. Застарелост механизације.
- Високи трошак по јединици производње / ниска продуктивност уложеног капитала
- Отежан приступ финансијским ресурсима.
- Недостатак адекватне информационе и маркетиншке инфраструктуре за подршку извозницима и увозницима пољопривредних производа.
- Зависност од страних дистрибутера.
- Слаба позиција домаћих брендова.

Могућности:

- Приступ новом тржишту од 184 милион људи. Смањивање трговинских препрека, либерализација тржишта.
- Повећање могућности за привлачење страних инвестиција.
- Повећање ефикасности производње кроз удруживање пољопривредних произвођача, власничку и организационо-управљачку трансформацију пољопривредних предузећа и формирање кластера који су добро позиционирани на међународном пољопривредном тржишту.
- Повећање укупне производње, извоза и економских ефеката путем циљаног финансирања са стране ЕАЕУ.
- Јачање улоге привредних комора и професионалних удружења за пружање информација и стварање базе клијената за предузетнике.
- Фокусирање на побољшање квалитета производа. Не ради се само о квалитетним производима, већ о пружању производа конзистентног квалитета.

Ограничења:

- Нејасна глобална визија у односу на европску и евроазијску оријентацију.
- Недостатак спремности за праћење тренутних трендова, попут учешћа у блоковима интеграције као што су могућности за развој, модернизацију и просперитет.
- Недефинисана стратегија развоја пољопривреде.
- Непостојање одређене законске регулативе у области аграра.
- Недовољна финансијска помоћ државе у функционисању и развоју пољопривреде.
- Ризик од конкурентске предности заснован на ниским ценама.
- Бирократски режим издавања ветеринарских потврда и фитосанитарних сертификата.

Увидом у „SWOT“ матрицу закључује се да у аграру Републике Србије актуелна ситуација није на задовољавајућа. Оцена је да су потребни:

- реформа аграрне политике;
- прецизирање стратешких усмерења у даљем развоју пољопривреде који ће пружити резултате и дугорочно и краткорочно;
- доношење одговарајућег броја мера у сфери економске политике која ће посветити пажњу пољопривреди као примарном сектору привреде, којима ће се иницирати улагања од стране државе како би се поспешило даљи развој.

Оцена је да најефектније да се „средства усмере на нове инвестиције, инфраструктурне пројекте у руралним подручјима, као и подстицање интензивне и извозно оријентисане производње, прераде, као и у системе одрживе пољопривреде“.⁸²

Реформа аграрне политике би требало да обухвати дугорочну стратегију извоза агроиндустријски производа на тржиште ЕАЕУ. У редоследу неопходних стратешких корака, свакако да је неопходно развијати производњу стратешких примарних пољопривредних и агро-индустријских производа виших степена финализације, како би се обезбедила одговарајућа конкурентска предност. Унапређење конкурентности роба и услуга свакако представља један од најважнијих приоритета у подстицању спољнотрговинске размене Републике Србије и ЕАЕУ. Неопходно је непрестано усавршавати маркетинг стратегије којима је циљ унапређење производа високог квалитета и који су у складу са међународним стандардима и обезбеђују адекватну конкурентну позицију на тржишту. Богато искуство из међународне и домаће праксе нуди широку лепезу адекватних решења. Занимљиви су ставови Питера Друкера⁸³ из америчког извозног „бума“, који истиче да сви извозни производи који уживају успех имају јасну диференцијацију. Сматра да ниједан од њих није само роба и да је њихова цена постављена на конкурентан начин, али ниједна се не про-

---

82 Кузман Б. et al., 2017., *Agricultural budget and agriculture development in Republic of Serbia. Economics of Agriculture*, [S.l.], v. 64, n. 2, p. 515-531.

83 Drucker, P., 1993, *Management for the Future*, Taylor@Francis Ltd, Oxford, pp.47-50

даје углавном само због цене. Сви успешни извозни производи имају високу „додатну вредност“. Оно што им додаје вредност је знање. Иновације морају постати саставни део политике производа предузећа. Из изнетог се закључује да, српски извозници морају да траже конкурентску предност не у ниским ценама робе и услуга, већ у коришћењу одговарајућих канала продаје и понуде оптималних рокова испоруке, разних сечења, паковања и маркирања и других нетрадиционалних маркетиншких алата.

4.2. Пословна сарадња са чланицама ЕАЕУ

Комплексност односа међународне економске размене изеђу великог броја земаља данас је достигао висок ниво развоја, отуда већа потреба за обезбеђењем и унапређењем истих. Ниво комплексности је такав да је немогуће разграничити и анализирати једне од других. У условима процеса растуће глобализације у свету, одвија се и привредна сарадња земаља ЕАЕС. Адекватна сегментција тржишта на макро и микро нивоу предуслов је успешно дефинисање циљева и стратегија којима ће се прецизирати наступ на њима. Свакако да је један од корака и перцепција међузависности. Акцент је на балансу између глобалних, регионалних и националних сличности и разлика. Граница између „домаћег“ и „иностраног“ тржишта постала је празна, а са менаџмент и маркетинг аспекта лимити су се померили са флексибилних маркетинг стратегија ка стратешкој флексибилности предузећа у оквирима нове, глобалне логике светског тржишта⁸⁴.

Сви привредни субјекти којима је фокус и на домаћем и на међународном/глобалном тржишту, морају у својој пословној политици да уважавају премисе на којима почива савремено међународно пословање. То практично значи да су оријентисана извозно, међународно и мултинационално. Маркетинг као економски процес, послована активности, пословна концепција данас има

---

84 Јовић, М., 1997, *Међународни маркетинг*, Институт економских наука, Београд, стр.59.

огроман значај, првенствено имајући у виду процес растуће глобализације, укључујући и пословање на тржишту земаља ЕАЕС-а. Елементи маркетинг наступа на овом тржишту подразумевају⁸⁵:

1. Истраживање тржишта и одговарајуће маркетинг системне
2. Сегментацију тржишта, таргетирање, позиционирање и репозиционирање
3. Менаџмент производа и брэнда
4. Стратегију формирања цена
5. Технике масовних комуникација
6. Технике директних комуникација
7. Менаџмент продаје
8. Маркетинг планирање и стратегију.

Тржишна конкурентност, односно њено стицање и очување, је једно од приоритетних питања. Нужно је континуирано изграђивати адекватну стратегију тржишног наступа. Став произлази из динамике пословања на тржишту ЕАЕС које је данас веома захтевно и недозвољава било коју врсту импровизације. Како би обезбедио тржишни успех, извозник мора непрестано да врши мониторинг како би имао увид у актуелна тржишна дешавања и промене. У циљу остваривања успеха наступа на одговарајућем регионалном тржишту ЕАЕС потребно је добро познавање понашања потрошача у конкретној земљи (уз конкуренцију, опште економске, социјалне, политичке прилике, као и одговарајућа демографска кретања) тј. неопходно је извршити истраживање тржишта. Контрола тржишта у модерним условима пословања је потребна и подразумева непрестани мониторинг свих чинилаца који детерминишу, као и хармонизацију сопственог развоја са променама које су му иманентне. Један од важних чинилаца у успешном маркетингу тј. проналажењу начина за успешно повезивање пондуе и тражње, је познавање понашања потрошача и свих чинилаца који утичу на њихов избор. Основно својство концепта извозног маркетинга је флексибилност, иновативност и доследност у имплементацији главних принципа маркетинга – стварање вредности за потрошаче, остваривање конкурентске (или посебне) предности и усмеравање, односно фокусирање

⁸⁵ Прилагођено према Jober D. & Fahy, J, (2006), *Foundations of Marketing*, McGraw-Hill Education International UK Limited.

циљева, ресурса и напора конкретног предузећа. Обављање укупне привредне активности српских субјеката на тржишту земаља ЕАЕС могло би се систематизовати у три основне области⁸⁶:

1. спољнотрговински промет у ужем смислу,
2. пружање услуга у спољнотрговинском промету,
3. дугорочни облици економске сарадње на иностраним тржиштима.

Пословна сарадња Српских предузећа са предузећима земаља ЕАЕС могла би да обухвата широку скалу веома важних послова који се могу обављати са земљама чланицама ове интеграције, као што су, на пример:

1. дугорочна производна кооперација у производњи агроиндустријског сектора;
2. трансфер технологија – прибављање и уступање заштићених права индустријске својине (патенти, модели, узорци, робни и услужни жигови и др.) као и права на знање и искуство (know - how);
3. остали облици спољнотрговинског промета, као што су на пример:
  - лизинг аранжмани (финансијски и оперативни) и лон послови,
  - „Бартер послови“ (компензације),
  - триангулације,
  - међународни сајамски компензациони послови и слично;
4. аједничка улагања (joint venture);
5. заједнички наступ домаћих предузећа и предузећа ЕАЕУ на трећим тржиштима.

Разлози за употребу виших облика пословне сарадње, предузећа су вишеструки, и реализују се интернационализацијом спољних ефеката, када инфраструктурни послови подстичу одигравање других послова истог или

---

⁸⁶ *Петровић, П., 2019, Економска сарадња Србије са земљама ЕАЕС, Зборник радова: „Енергетска безбедност и енергетска дипломатија Републике Србије“, Институт за међународну политику и привреду, Београд, стр.56-61.*

других облика пословне сарадње. Додатни разлози за имплементацију виших облика пословне сарадње са земљама регионалне интеграције ЕАЕУ су:

- дугорочност послова,
- могућност обезбеђења од ризика (ризик промене девизног курса, каматне стопе и робних цена) и
- могућност плодноснијег коришћења уз већу сопствену контролу, сопствених знања, технологије и искуства.

Важност дугорочне пословне сарадње са партнерима из земаља чланица ЕАЕУ треба да предствља стратешки развојни циљ наше привреде, имајући у виду да се велики број њих још увек налази у фази развоја или у позицији средње развијених регионалних привреда. У циљу унапређења аграрне политике, потребна је и на макро и на микро нивоу адекватан стратешки приступ вишим облицима сарадње. Креирање и хармонизација стратегије мора да буде у складу са стратегијом економских односа са иностранство и стратегијом технолошког развоја. Степен развоја српске привреде, сматра се, у сразмери је и у пропорционалном односу са нивоом развоја, односно достигнутим степеном развоја кооперационих облика економске сарадње са регионалним и светским окружењем⁸⁷. Земље чланице ЕАЕУ желе бити самосталне и не зависне од других светских интеграција и економски моћних земаља. Како би се ово обезбедило неопходно је да се убрзавају започети процеси у оквиру ове интеграције (организациони, економски, социјални, политички, технолошки, итд.) како би се остварио већи степен интеграције. Савез жели да либерализује односа у свом домену али и да својим производима и сулугама осваја и светско тжиште. Интернационализација у пословању укључује све међнародним нивое и билатералне и мултилатералне. Из тог разлога неопходан је јак маркетинг и интернационализација који су у савременим условима пословања међузавизни и снажно повезани. Са аспекта извоза аграра и агроиндустријских производа неопходни су тзв. виши облици економске сарадње јер српски аграрно – индустријски сектор претежно извози јефтине сировине. Познато је да годинама најмање гринфилд инвестиција се односи на прерађивачку индустрију, те је

---

87 *Петровић, П., 2019, Србија и нови друштвено-економски систем, Институт за међународну политику и привреду, Београд, стр.95.*

неопходно да Република Србија престане да се оријентише само на продају јефтиног репроматеријала иностраним купцима⁸⁸. У агробизнису је потребна подршка прерађивачкој индустрији у виду финансијских улагања, нових ИТ решења али и решења насталих услед климатских промена. Агробизнис је комплексан систем који укључује како оно што се произведе у примарној пољопривредној производњи али и све остале елементе у ланцу производње, прераде до финалне продаје купцу, тј. потрошачу.

---

88 *Стога је Влада Србије, средином 2019. године, донела одлуку да сваком прерађивачу омогући 50 % повраћаја новца за опрему, јер три четвртине извоза који се оствари, превасходно према земљама ЕУ потиче од сировина које настају у пољопривреди („Политика“, Београд, 02.10. 2019, стр.11.).*

4.3. Савремени модели сарадња са ЕАЕУ на нивоу српских пословних субјеката

ЕАЕУ нуди нове могућности за успешно функционисање наших предузећа. Модерни услови пословања захтевају од предузећа, да имају такав стратешки приступ који ће да перципира тржишне тенденције, али и све потенцијалне инпуте које могу да имају из ове веома значајне економске интеграције. Процес глобализације утиче да данас расте број регионалних интеграција којима се стварају већа тржишта. Очекивања су да ће политика отворности нашег тржишта ка процесима интеграција утицати да се домаће фирме све више окрећу ка овим „новим“ тржиштима, која свакако нуде нове могућности и представљају економски изазов. Маркетинг као пословна функција, филозофија, оријентација намеће и одговарајућу логику којом се утиче да се привредни субјекти укључују у савремене међународне послове токове, а тиме и економске односе. Циљ интеграција је да се конкуренција која је на светском тржишту пристуна и веома јака, и која је постала саставни део сваког процеса планирања превазиђе применом одговарајућих маркетинг техника којима ће се омогућити већа оспособљеност привредних субјеката ка пословању на међународном тржишту регионалном али и глобалном. Светски трендови у организацији привреде као и трка за стицање конкурентске предности, афирмише квалитет, а не квантитет раста. Зато се све мање можемо ослонити на чисти интерни или екстерни привредни раст. Глобализација тржишта изазива интернационализацију пословања и глобализацију предузећа⁸⁹. Како би максимизирала своје резултате Србија би требало да буде, како иницијатор, тако и координатор одговарајућих акција на тржишту ЕАЕУ. Процес непрестаних научних иновација последично је довео до убрзаног техничког прогреса који опет води ка томе да су привредни субјекти који оваквим иновацијама овладају конкурентнији на тржиштима, уједно он утиче на снижавање баријера у међународним токовима роба и услуга као и факторима производње. Отуда је и појачан интерес ка специјализације која нужно води ка експанзији међународних

---

89 Петровић, П., 1997, *Маркетинг стратегија и међународно пословање предузећа*, Институт за спољну трговину, Београд, стр.16.

економских трансакција. Стратешки циљ је ка дугорочној кооперацији са иностраним партнерима, чиме би се омогућла лакша интеграција. Овакав приступ мора бити императив и на микро и на макро нивоу. Овакав стратешки приступ би требало да је у највећој могућој мери хармонизован са стратегијом економских односа земаља чланица Заједнице али и стратегијом технолошког развоја. У покушају продора на тржиште Евроазијског привредног простора (директан пласман или преко специјализованог извозника) треба имати у виду да начин тог прилагођавања зависи од расположивих финансијских средстава, али и времена прилагођавања при чему постоји неколико стратегијских приступа⁹⁰:

1. пласман преко продаје лиценци;
2. извоз сопствених производа;
3. непосредна продаја из сопствених складишта у иностранству;
4. финализација производа у иностранству или комбинација са монтажним процесом;

У условима глобализације, као и доминирања регионалних интеграција српска предузећа морају бити више међународно (извозно) оријентисана, а да би се направио даљи помак у том правцу неопходно је усмерити их на следећу пословну оријентацију⁹¹ :

(1) адекватно третирати ЕАЕС тржиште у стратегији раста и развоја предузећа, и то:

- елиминисати системско (континуирано) подвајање услова пословања на домаћем у односу на инострано тржиште;
- уважавање економског интереса при дефинисању циљне функције предузећа на ЕАЕС тржишту (наменски извоз, а не вишак производа).

(2) селективност при дефинисању извозних перспективних производа:

---

90 Петровић, П., 2006, *Маркетинг*, „Чигоја штампа“, Београд, стр.25.

91 Петровић, П., *Савремена пословна дипломатија*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, стр.56-64.

- смањити степен диверсификованости извозне понуде (купац бира производ);
  - извоз што већег обима оних производа који имају висок степен потражње (у односу на захтеве и стандарде тј. квалитет).
- (3) Успоставити директан контакт са иностраним потрошачима, на циљним тржишним сегментима:
- савремени купац постаје све осетљивији и захтевнији у односу на низ погодности и услуга, уз производ/услугу како пре тако и после куповине.
- (4) селективност при избору тржишта и тржишних сегмената:
- избор најатрактивнијих циљних тржишта (у извозу и увозу елиминисати супститутивну концепцију раста и развоја).
- (5) адекватан однос према конкуренцији:
- прихватање националне лојалности према конкурентима из сопствене земље (елиминисање дефанзивног приступа и подређеног положаја у односу на међународну конкуренцију).
- (6) вишестраност у коришћењу појединих облика међународног пословања:
- превазилажење класичног извоза, повећањем дугорочне производне кооперације (уз компензационе послове, buy-back послове и малогранични промет).
- (7) превазилажење раскорака између потенцијалне и ефективне конкурентности:
- реална процена производно-технолошке и тржишне позиције (у односе на конкуренте предузећа из других земаља);
  - повећање степена оспособљености производње по светским стандардима и захтевима купаца (квалитет, рокови испоруке, функционалност, конкурентност, цене);
  - повећање конкурентности (степен новитета производа, оригиналност, дизајн, амбалажа, препознатљивост, представа о „made in“ и сервисне услуге).
- (8) стимулисање инвентивног и креативног рада:
- побољшати третман и положај научноистраживачког и креативног рада (у циљу прихватање нових идеја и конкретних проналазака).
  - повећати степен новитета уз оригиналност и дизајн;

(9) елиминисати трговачку и ценовну инфериорност:

- усклађивати нивое цена по светским стандардима (уз политику реалног курса динара и стимулативних мера економске политике);
- уважавати неценовне факторе конкурентности.

(10) адекватан однос према промотивним активностима:

- односи с јавношћу, пропаганда, сајмови и изложбе и лична продаја у иностранству треба ускладити обим и структуру промотивних активности.

Домаћим фирмама која су извозно оријентисана у свери агробизниса, још увек недостаје вештина и свест о неопходности диференцирања производа у односу на конкуренцију (паковање, дизајн, стил, облике обележавања, марка, итд.). У циљу подизања конкурентности и превазилажењу спољних баријера како би се обезбедио успешан тржишни наступ на тржишту ЕАЕУ, било би потребно да се формирају одговарајући конзорцијуји фирми, како би се обезбедио заједнички тј. групнинаступа. Ова препорука свакако се сугерише малим и средњим предузећима. На међународном тржишту својстен је непрестан раст интра-гранске размене која претставља посебан феномен. Мерама трговинске политике држава то би требала да има непрестано у виду, јер то представља индиректан доказ олигополске позиције за убирање ренте. Интра-гранска размена се састоји у размени производа исте гране, али различитих карактеристика и спецификација⁹². Коначан успех у извозу на тржиште ЕАЕС зависи у великој мери, од самог извозника, од успеха који се остварује у следећем:

- а) структурног прилагођавања предузећа извозној оријентацији,
- б) остваривање константног квалитета производа,
- в) континуиране иновације,
- г) константној адаптивности.

---

92 Петровић, П., 2014, *Међународне финансије у новој архитектури*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, стр.57.

Посредством факторинга повећава се конкурентна способност робе клијената на иностраном тржишту због тога што фактор пружа кредитне услове који су уобичајени на тржишту увозника.

(9) Форфетинг – механизам за подстицање извоза

Савремени „форфетинг“ подразумева откупљивање дугорочног потраживања кредита произвођача агроиндустријских производа од стране посебне финансијске организације или банке, а која се специјализовала за обављање ове врсте извозних аранжмана (производи се купују у целини и по унапред одређеној цени)⁹³. Форфетинг спада у сферу комерцијалних трансакција, претежно је то средњорочни посао, будући да је реч о откупу права потраживања са доспећем од 6 до 60 месеци, у циљу подстицања продаје. Разноврсна и изражена понуда српских произвођача – извозника, на тржишту ЕАЕС, допринела је да купци – увозници бирају (представљају) услове и најповољније понуде, у смислу: а) гаранције квалитета, б) динамике рокова испоруке, в) финансијских услова плаћања (чиме се у најбољој мери стимулише извоз).

Куповином хартија од вредности без права регреса на власника (извозника), форфетор преузима све ризике које изозник може имати у вези наплате потраживања по одређеној трансакцији, а који се углавном своди на⁹⁴:

- политички ризик - обухата изванредне политичке мере, као и стања - рат, револуција, немири, и др.;
- ризик трансфера (валутни и организациони);
- комерцијални ризик (изршење плаћања о року).

Форфетинг активностима (повезује све учеснике у послу- изозника, уозника, банка купца и форфетер) баве се велике, угледне и добро познате банке у земљи и иностранству. Неопходно је да они располажу мрежом филијала и коресподентских односа са банкама у другим земама. Посебно су за то специјализоване јединице или службе, у оквиру банака које обављају

---

93 Реч форфет има честу примену и у међународним транспортним пословима, а односи се на возарину, трошкове царинења, ускладиштења и сл.

94 Јовић, М., 2009, *Међународни маркетинг*, Институт економских наука, Београд, стр.237.

форфетинг активности. С друге стране, форфетинг организације који послују као сдамостални привредни субјекти, раде угланом у властито име, а само у пословима у којима се ради о већим износима у име конзорцијума, али и делимично за сопствени рачун. Механизам форфетинга пружа могућности да изозни кредит који је одобрен приликом закључивања купопродајног уговора између произвођача – извозника и купца – увозника, рефинансира форфетинг организација односно банка. Исплатом противвредности потраживања произвођачу – извознику нови поверилац форфетинг организација, односно банка, стиче право на наплату потраживања од купца- увозника у облику ануитета којима се отплаћује главница кредита и камате. Интерес за коришћење форфетинг механизма своди се на такмичење међу банкама и специјализованим форфетинг организацијама, јер их тера на веома агресиван маркетинг на домаћем и посебно међународном тржишту. Земље које практикују форфетинг инструменте за унапређење спољнотрговинске размене настоје да контролишу наплате дуговних потраживања како обим не би могао битно да утиче на промене кредитно-монетарне политике и робно-новчаних односа у целини. У том смислу многе земље настоје да утврђују укупне квоте и „плафоне“ форфетинг потраживања за сваку земљу која се појединачно јавља као корисник ових кредита. Дакле, форфетинг је технички посматрано, посебан правни посао (уговор о форфетингу или форфетирању) који се састоји у купопродаји дугорочних спољнотрговинских потраживања, при чему извозник продаје банци или неком другом специјализованом финансијском институту, своје спољнотрговинско (дугорочни посао) потраживање, које није оптерећено могућношћу регресивних захтева трећих лица према купцу потраживања, а које је обезбеђено неким од уговорних средстава обезбеђења, чиме се стимулише извоз на посебан начин, а ризик се своди на најмању могућу меру.

(10) Консалтинг – облик дугорочне сарадње у међународним послоима

Консалтинг представља креативну и професионално финансирану делатност, у којој концептуралне, методолошке, етичке и друге перформансе при пружању професионалних услуга, а у циљу повећања ефикасности и ефективности спољнотрговинског пословања. Ширењем подручја менаџмент активности настаје консалтинг индустрија. Главна оруђа у рукама давалаца консултантских услуга представља репутација и солидни односи са значајним изозним клијентима.

Основни критеријуми за избор консултанта су⁹⁵: а) професионални интегритет (неопходан услов за избор), б) професионална компетентност (образовање, искуство, референце, радови), в) ранија веза и искуства с консултантом, г) пројектни задатак; д) способност да се пружи услуга, е) могућност мобилисања додатних ресурса и ђ) углед или имиџ консултанта.

Консултанти у области менаџмента, али и у другим областима су веома активни у маркетингу својих услуга и у маркетинг улажу све више труда и средстава. Маркетинг доноси сазнање о водећим актерима на консултанској сцени и пружа информацију о томе шта се дешава у менаџменту уопште и консалтингу специфично. У том смислу делује индиректни и директни маркетинг. Индиректни маркетинг није усмерен на одређеног клијента већ на ширу пословну заједницу која укључује постојеће и потенцијалне клијенте. Консултанти користе многа средства, укучујући рекламе, састанке, конференције, јавне наступе, књиге, чланке, проспекте и водиче, билтене, истраживачки пројекти и друго. Консалтинг треба, пре свега, третирати као метод унапређивања пословне праксе за наступ на тржиштима чланица ЕАЕУ, поготово са растом тржишта и обима тржишних активности односно применом нових информационих технологија. Обухватност, интезитет, динамика и структура у успостављању консултативног сервиса променљиви су од предузећа до предузећа, од ситуације до ситуације, мада као и свака форма сарадње два или више партнера, захтева да буде јасно дефинисана и формулисана. То је уједно и гаранција ефикасности, калитета, успеха и сврсисходности оваког подухвата.

---

95 *Петровић, П., 1997, Маркетинг стратегија и међународно пословање предузећа, Институт за спољну трговину, Београд, стр.247.*

ЗАКЉУЧАК

Савремени свет одликује се великим бројем интеграционих процеса, новим обликом међудржавне интеракције заснованом на општим условима функционисања производних фактора и јединственог система управљања. *Циљеви интеграционог удруживања* обично су заједнички свим моделима регионалне интеграције, али у сваком конкретном случају имају различите мотиве и заснивају се на различитим приступима. Разноликост друштвено-економских, географских, геополитичких, историјских и културних услова доводи до многих *облика интеграције*. Концепт Евроазијске економске уније један је од најзвучнијих и најперспективнијих интеграционих процеса XXI века. Евроазијска економска унија је међународна организација за регионалну економску интеграцију са међународним правним субјективитетом, створена у складу са циљевима и начелима Повеље Уједињених Нација, као и другим општепризнатим начелима и нормама међународног права, укључујући Светску трговинску организацију. Заснива се на концепту четири слободе, којима се гарантује слободно кретање роба, услуга, капитала и радне снаге.

Евроазијска економска унија и Република Србија имају у протеклом периоду значајно унапређене политичке и економске односе засноване на узјамном поштовању територијалног интегитета и суверенитета – територијалне целовитости. Сарадња на економском пољу између чланица Евроазијске економске уније и Републике Србије бележи константан раст. Константном расту спољнотрговинске размене у значајној мери допринео је Спорзум о слободној трговини са Руском Федерацијом из 2000. године као и са Републиком Белорусијом и Републиком Казахстаном из 2009. и 2010. године, а значаном унапређењу допринео је Споразум о слободној трговини потписан између Евроазијске економске уније и Републике Србије. Дана 31. 05. 2016. године почињу преговори иницирани одлуком Врховног Евроазијског економског савета са Републиком Србијом о уједињењу од стране Евроазијске економске уније и њених чланица.

Одлуком о слободној трговини заључен је Споразум између Евроазијске економске уније са једне стране и Републиком Србијом са друге стране. Сам споразум заменио је многобројне билатералне споразуме о слободној трговини потписне са Руском Федерацијом, Републиком Белорусијом и Републиком Казахстаном једним мултилатералним споразумом јединственог преференцијалног трговинског споразума између свих земаља Евроазијске економске уније и Републике Србије. Сам споразум у значајној мери се разликује по броју одредби које спадају у листу производа који потпадају у зону слободне трговине. Споразум о слободној трговини Евроазијске економске уније и Републике Србије не треба да буде искључиво ограничен на спољнотрговинску сарадњу, већ се посебан акценат треба ставити на либерализацију токова инвестиција. Успостављањем зоне преференционалне трговине проширује се могућност заједничких инвестиција, укључујући и сектор пољопривреде, што би имало позитиван ефекат на привредни раст и јачање дубљих интеграционих процеса. Са аспекта српских интереса, односно извоза треба имати у виду да се то тржиште шири, економски раст тих привреда је убрзанији и што је најважније константно се подиже животни стандард становништва, односно куповна моћ.

У том контексту треба имати у виду и Евроазијску банку за развој. Ова банка је међународна финансијска институција која помаже економски раст држава чланица, ширењем трговинско-економских веза између њих, као и продубљавањем интеграционих процеса на територији Евроазије преко нових инвестиција. Банка има посебан међународни статус, представништва у свим државама чланицама, уговоре о партнерству са многобројним јавним установама, али што је најважније, ужива велику подршку акционара и нуди повољне услове финансирања. Теоријски банка може да реализује пројекте и ван ове територије, али за сада није реализован ни један такав пројекат. Потенцијал за сарадњу Републике Србије и ЕБР постоји. Пре свега ради се о пројектима из области капиталних инвестиција модернизације железничке инфраструктуре, аутомобилској индустрији, електроенергетике и пољопривреде, будући да се у тим областима чланице Евроазијске уније могу да пронађу интерес за сарадњу са Републиком Србијом.

Макроекономска размена Републике Србије и Евроазијске економске уније недовољно је анализирана у протеклом времену и можемо слободно рећи

да је иста запостављена по значају у стручној литератури, док размену агроиндустријских производа као и проблеме спољнотрговинске размене Републике Србије и држава чланице Евроазијске економске уније готово да нико није фундаментално анализирао. Значај овог Споразума за Републику Србију неопходно је сагледавати са могих аспеката али је најважнији онај који доприноси даљем привредном развоју односно повећању БДП-а у континуитету. Међу главним бенефитима од зоне слободне трговине са Евроазијском економском унијом, коју су релеванти за предмет монографије, можемо издвојити:

- Споразум о слободној трговини са Евроазијском економском унијом пружа проширење преференцијалне трговине на Републику Јерменију и Републику Киргистан. Споразум са ЕАЕУ омогућава Републици Србији основ и шансу за улазак на нова тржишта Заједнице Независних Држава, као и на нова тржишта у Азији, као што је АСЕАН, са којим ЕАЕУ има трговинске савезе.
- Споразум ће имати значајан утицај на измену структуре извоза али и увоза пољопривредно-прехрамбених производа којима Република Србија располаже или исказује потребу за њима.
- Значајна карактеристика коју ће условити примена Споразума односи се на територијалну усмереност спољнотрговинске размене пољопривредно-прехрамбених производа Републике Србије.
- Споразум ће утицати и на компаративне предности аграрног сектора Републике Србије, не само у размени са овом регионалном организацијом него и на глобалном нивоу. Наиме, агроиндустријски сектор треба да се специјализује за одређене производе (а не као до сада да извози тржишне вишкове), а то значи да се и квалитативна и квантитативна компонента српског извоза ових производа подижу на виши ниво у континуитету. Крајњи резултат представљаће повећање учешћа пољопривредно-прехрамбених производа у спољнотрговинској размени Републике Србије.

- Стварањем зоне слободне трговине Републике Србије и ЕАЕУ и унапређењем спољнотрговинских односа, отвара се могућност јачања инвестиционе сарадње и заједничких улагања.
- Потписивањем свеобухватног Споразума са ЕАЕУ, Република Србија је потврдила третман „повлашћене нације“ на европском тлу, настојећи и даље да се позиционира као „мост“ између Европске уније и Евроазијске уније.

У оптимистичком сценарију Република Србија би могла да има значајну улогу као „пасарела“ за повезивање тржишта Европске уније и Евроазијске економске уније, што би било од изузетне користи за саму Републику Србију, имајући у виду њен економски интерес и географски положај. При том би Република Србија могла да одигра кључну улогу у побољшању сарадње између две уније. Без обзира на међусобне санкције Европске уније и Руске Федерације, ЕАЕУ је изразила интересовање за постизање сличног споразума са Европском унијом, са којом Република Србија већ има тесну сарадњу. Управо је ово тачка пресека интереса свих страна и Републике Србије, те би сарадња са Евроазијском унијом требало да се посматра као допуна, а не замена за сарадњу са Европском унијом.

Значај монографије огледа се, не само као публикувано дело које је ипунило теоријски вакум већ иста има прагматичан приступ који пружа јасне смернице српским произвођачима агроиндустријских производа како да прошире своје присуство на тржишту ЕАЕУ и уједно даје јасне смернице вишим инстнама власи у Републици Србији које прерађивачке гране у перспективи треба подржати различитим мерама, зарад значајнијег позиционирања на тржишту ЕАЕУ.

Десетогодишњом анализом просечног извоза у текућим ценама Република Србија је извезла агроиндустријских производа у земље Евроазијске економске уније 274.75 мил. USD, док је просечан увоз износио 69.13 мил. USD у посматраном периоду. Вжно је напоменути да је највећи део спољнотрговинске размене агроиндустријских производа остварен са Руском Федерацијом.

Поређећи спољнотрговинску размену агроиндустријских производа у нето износима за период 2011. и 2020. год. између Републике Србије и Руске Федерације исти је реално повећан више од четири пута.

Опсервирани период од десет година јасно индицира на значајно интензивирање размене агроиндустријских производа са Руском Федерацијом. Захваљујући расту увоза и извоза агроиндустријских производа између Републике Србије и Руске Федерације у посматраном периоду од десет година дошло је до увећања укупне размене између поменутих земаља.

Реално извоза се повећало више од два пута док је вредност увоза реално увећана за 2.27 пута. Може се констатовати континуирани раст извоза агроиндустријских производа из Републике Србије у Руску Федерацију и она се значајно увећава у односу на увоз истих. Српски агроиндустријски комплекс бележи константан суфицит посматран са аспекта агроиндустријских производа.

Увоза агроиндустријских производа из Руске Федерације у посматраном десетогодишњем периоду, у текућим ценама, износи 63.20 милиона USD, то је 95.38% од просечне вредности увоза агроиндустријских производа на тржиште Републике Србије из свих земаља ЕАЕС у посматраном периоду.

Србија је у опсервираном периоду пласирала – извезла агроиндустријских производа у Руску Федерацију у просечној вредности 262.07 милиона USD, што чини 91.43% просечне вредности извоза агроиндустријских производа у земље ЕАЕУ. Република Србија у опсервираном периоду од десет година бележи константан суфицит у спољнотрговинској размени агроиндустријским производима са Руском Федерацијом. Нето извоз за посматрани десетогодишњи период показује да је Република Србија у размени агроиндустријских производа са Руском Федерацијом остварила суфицит од 202.43 мил. USD.

Република Србија и Република Белорусија имају евидентно интензивирање сарадње на пољу агроиндустријских производа у опсервираном периоду од десет година.

Обим размене агроиндустријских производа са Републиком Белорусијом у посматраној десетогодишњој динамици повећан је захваљујући расту и увоза и извоза. У анализираном десетогодишњем периоду вредност извоза се

повећала за готово два пута, прецизније 2.06, док је вредност увоза порасла за петнаест пута, тачније 15.06. Република Србија континуирано остварује већи извоз агроиндустријских производа од вредности увезених истих производа из Републике Белорусије.

Српску привреду у односима са Белорусијом карактерише дугорочни спољнотрговинског суфицита агроиндустријских производа. Увоза агроиндустријских производа из Републике Белорусије у посматраном десетогодишњем периоду, у текућим ценама, износи 1.68 милиона USD, то је 2.44% од просечне вредности увоза агроиндустријских производа на српско тржиште из свих земаља ЕАЕУ у опсервираном периоду од десет година.

Србија је у анализираном периоду од десет година извезла у Републику Белорусију агроиндустријских производа по просечној вредности од 7.65 милиона USD, што чини 2.78% просечне вредности извоза агроиндустријских производа у земље ЕАЕС. Размене агроиндустријских производа Републике Србије са Републиком Белорусијом и анализира исте указује да је у свим годинама анализираног периода од десет година Република Србија остварила суфицит.

Спољнотрговинска размена агроиндустријских производа Републике Србије и Републике Казахстан у прве четири године посматраног анализираног периода, заједно са последње три године оствариле су минималан раст у поређењу са нивоом извоза из 2011. године.

Анализирајући компарацију спољнотрговинске размене у периоду 2012.-2014. година са вредношћу извоза из 2011. године, може се константовати да је спољнотрговинска размена повећана у распону 1-1.5 пута. Трогодишњи период 2012.-2014. година карактерише интензивирање сарадње између Републике Србије и Републике Казахстан на пољу размене агроиндустријских производа.

Извоз агроиндустријских производа које Република Србија пласира на тржиште Републике Казахстан континуирано је већа од вредности увезених агроиндустријских производа, изузетак је 2017. година где је вредност увоза већа од вредности извоза. Спољнотрговински суфицита агроиндустријских производа представља дугорочну карактеристику српске привреде, изузетак је 2017. година у којој је остварен дефицит.

Вредност увоза (просечна), агроиндустријских производа из Републике Казахстан у анализираним десетогодишњем периоду 2011.-2020. година, у текућим ценама, износи 0.10 милиона USD, то је 0.14% од просечне вредности увоза агроиндустријских производа на српско тржиште из свих земаља Евроазијске економске уније.

Извоз агроиндустријских производа из Републике Србије у Републику Казахстан у просечној вредности од 0.62 милиона USD (просек посматраног десетогодишњег периода), што чини 0.23% просечне вредности извоза агроиндустријских производа у земље Евроазијске економске уније. Анализом спољнотрговинске размене агроиндустријских производа Републике Србије са Републиком Казахстаном указује да је у периоду 2011. - 2016. године и у периоду од 2018.-2020. године Република Србија остварила суфицит, док је дефицит остварен у 2017. години. Просек нето извоза за периода од 2011. до 2020. године показује да је Република Србија у размени агроиндустријских производа са Републиком Казахстан остварила суфицит, у сталним ценама, од 0.54 милиона USD.

Првих пет годинна посматраног десетогодишњег периода, спољнотрговинске размена агроиндустријских производа између Републике Србије и Киргиске Републике детерминише дефицит. Док је у других пет година опсерваног периода, ниво извоза српских агроиндустријских производа у Киргијску Републику био већи од нивоа увоза киргијских агроиндустријских производа у Републику Србију.

Може се констатовати да постојање спољнотрговинског дефицита агроиндустријских производа обрачуном у текућим ценама износи 0.10 милиона USD, док обрачуном у сталним ценама Република Србија је остварила суфицит у износу од 0.06 милиона USD. Услед немогућности прецизирања линије тренда и дефинисања да ли је Република Србија у спољнотрговинском односу са Киргиском Републиком остварила суфицит или дефицит, можемо сматрати да овакво стање – потенцијално развојног тржишта представља дугорочну карактеристику наступа Републике Србије на тржиште Киргијске Републике.

Извоз агроиндустријских производа из Републике Србије у Републику Јерменију у анализираном десетогодишњем периоду износио је, у сталним ценама, 0.3965 мил. USD. Анализа спољнотрговинске размене Републике Србије и Републике Јерменије могла је да се уради само за извоз агроиндустријских производа, с обзиром да увоз агроиндустријских производа из ове земље Закавказја остварује се тек у периоду од две године. У опсервираном периоду остварен је увоз одсека „12 - Дуван и производи оддувана“ у вредности од 0.0025 мил. USD и одсека „11 – Пиће“ у вредности 0.0018 мил. USD. У периоду 2018.-2020. године, два увозна одсека остварила су минималну вредност увоза и дисконтинуитет у увозним годинама, те стога није неопходна израда спољнотрговинског биланса. Анализа извоза агроиндустријских производа осликава недовољно развијене односе спољнотрговинске размене ове две земље, и ако на обе стране постоји интересовање да се ти односи унапреде, као и значајни потенцијали извоза српских прехранбених производа.

Спољно трговински односи Републике Србије са Републиком Јерменијом и Киргијском Републиком се разликују у односу на трговинске односе Републике Србије са Руском Федерацијом, Републиком Белорусијом и Рубликом Казахстан. Република Јерменија и Киргијска Република су најмлађе чланице Евроазијске економске уније, са њима у анализираном периоду није потписан споразум о слободној спољнотрговинској размени, тако да не изненађује скромна спољнотрговинска размена агроиндустријских производа са овим земљама. Анализа је показала да не постоје стратешки СМТК одсеци у којима би Република Србија имала конкурентску предност у наступу на овим тржиштима.

Код земаља чланица ЕАЕУ код којих пак можемо да издвојимо стратешке производе испоставило се да је за повећање обима размене – извоза, потребно унапредити домаћу производњу и то у складу са важећим међународним стандардима и прописима. Привреде земаља Закавказја нису посебно развијене, посебно у оквирима агроиндустријске производње, те дефакто постоји могућност да се у перспективи економска сарадња Републике Србије са њима унапреди на обострану корист. Анализа добијених резултата истраживања даје реалне основе за изношење одговарајућих препорука у циљу унапређења спољнотрговинске сарадње.

Структура извоза и увоза агроиндустријских производа указује да у структури извоза пољопривредно-прехранбених производа Републике Србије, током анализираних периода (2011-2020) имају производи биљног порекла, са водећим учешћем робног одсека „05 – поврће и воће“, који чине око 70% аграрног извоза. Робна група „057 – Воће, свеже или суво“ најзначајнија са становишта извоза српских пољопривредно-прехранбених производа на тржиште ЕАЕУ. Производ који остварује највећу вредност извоза на тржиште ЕАЕУ, је производ на позицији „0574000 – Јабукe, свеже“ и представља најзначајни српски производ у пласману на тржиште Руске Федерације са просечном вредношћу у сталним ценама од 85.921 милиона USD. Постојећа структура агроиндустријског извоза Републике Србије је незадовољавајућа, недовољно диверзификована, са доминантним уделом примарних, непрерађених или производа ниже фазе прераде, претежно биљног порекла. То потврђује и детаљнија анализа структуре српског аграрног извоза по робним групама.

Структура анализе извезених и увезених агроиндустријских производа Републике Србије за сваку земљу чланицу Евроазијске економске уније показује да постоје могућности за њену оптимизацију. Резултат интензивирања сарадње Републике Србије са земљама чланицама Евроазијске економске уније у опсервираном десетогодишњем период може се констатовати повећан обим размене агроиндустријских производа. Реализован је висок ниво покривености увоза извозом и постоји тенденција повећања нето извоза у будућности.

На основу истраживања можемо закључити да сектор агроиндустријских производа заузима значајну позицију у структури укупног извоза Републике Србије на тржиште Евроазијске економске уније. Истовремено, може се констатовати да постоји простора за развој и отварање директних инвестиција у пољопривреди, размену лиценци, спровођење дугорочне производне кооперације, заједничких улагања и др.

Треба имати у виду да пољопривредно-прехранбени производи представљају врло значајан сегмент укупне спољнотрговинске размене Републике Србије са ЕАЕУ коју карактерише релативно висока увозна зависност, скроман извоз и стално присутан дефицит. Разлог за стални дефицит, на српској страни, је увоз енергената, који чини 60 до 80 одсто српског увоза из Руске Федерације, зависно од посматране године. У таквим условима аграрни сектор

делује као стабилизатор, а његов значај се огледа у константно позитивном салду, повећавању удела, посебно у укупном извозу и уравнотежавању спољнотрговинског биланса земље.

Монографска студија потврђују да је Руска Федерација током десетогодишње анализе међу највећим партнерима Републике Србије узевши у обзир све чланица Евроазијске економске уније, али и да потенцијал за развој међусобних економских односа још увек није исцрпљен. Руска Федерација и Република Србија морају ефикасније да користе не само предности повезане са функционисањем режима слободне трговине, већ и споразуме о промоцији и узајамној заштити инвестиција.

Подстицањем инвестиционе сарадње и кооперативне производње у оквиру Споразума о слободној трговини, Република Србија, Руска Федерација и остале земље чланице Евроазијске економске уније могу остварити значајне могућности и компаративне предности за улазак на тржишта како европских тако и азијских региона.

Значајан проблем извоза агроиндустријских производа Републике Србије на велико и захтевно тржиште Евроазијске економске уније је и непостојање јасне и дефинисане стратегије уласка и наступа на овако дисперзираном тржишту. Један од значајнијих фактора којим се може олакшати стварање зоне слободне трговине између Републике Србије и земаља чланица Евроазијске економске уније је такозвана «супституција увоза другог реда» када се, на основу пада учешћа трећих земаља на тржиштима Републике Србије и Евроазијске економске уније, јављају додатне могућности за повећање учешћа услуге. Као пример ове врсте супституције увоза, можемо приметити повећање понуде српских прехранбених производа на руском тржиште, услед смањењу присуства западних произвођача. У том контексту, може се размишљати о развоју сродних индустрија или кластера, попут туризма и пољопривреде, као што је случај у Француској, Италији, Шпанији, Португалу и др. Наиме, руским туристима може се нудити дегустације српских пољопривредних производа – вина, сира, пршута, проја, малина итд. који би били унапред брендирани за руско тржиште.

Суштински задатак економске политике Републике Србије у перспективи, јесте повећање извоза стратешких и прерађених агроиндустријских производа,

кроз њихово индустријско и ценовно унапређење. Неопходно је искористити компаративне предности примарне пољопривредне производње, производа органске хране, хране I класе високог квалитета, кроз додатну маркетиншку вредност конципирану према захтевним тржиштима земаља чланица ЕАЕУ, јер овакве врсте производа остварују већу тржишну вредност. Значајније учешће производа виших фаза индустријске прераде, позитивно би утицало на трансформацију извозне структуре, а самим тим и на вредност извоза у перспективи.

Извозна политика Републике Србије треба да обухвати дугорочну и јасну стратегију организације: производње, складиштења, прераде и дистрибуције агроиндустријских производа на захтевно тржиште Руске Федерације, као и целе Уније.

Дефинисањем стратегије треба развијати производњу стратешких примарних пољопривредних производа и агроиндустријских производа виших степена финализације у циљу стицања значајне конкурентске предности на циљаним тржитима, покривајућу сепаратне нише на сваком тржишту посебно циљајући потребе и навике потрошача сваке чланице ЕАЕУ посебно.

Подизање конкурентности роба и услуга српског прерађивачког комплекса од највећег је значаја за подстицање спољнотрговинског промета између Републике Србије и чланица ЕАЕУ. Значај маркетинг стратегија које се користе и чији би циљ требало значајнија експозиција производа високог квалитета, који испуњавају међународне стандарде, требало би да се усавршавају. Српски извозни производи који уживају тренутни успех на тржиштима ЕАЕУ имају јасну диференцијацију на исте или сличне конкурентске производе. Ценовна конкурентност није најзначајније оружје којим се српски агроиндустријски комплекс одликује те се на тржишту ЕАЕУ ултимативно мора ићи на квалитет и амбалажу финалних производа. Неспорно је да сви успешно извезени производи имају високу „додатну вредност“. Српски извозници морају да траже конкурентску предност не у ниским ценама робе и услуга, већ у коришћењу одговарајућих канала продаје и понуде оптималних рокова испоруке, паковања и марकिрања као и других нетрадиционалних маркетиншких алата који би

били адекватни за специфична тржишта чланица ЕАЕУ. Више инстанце власти Републике Србије морају уложити значајније напоре у иновације које треба да постану саставни стратешких промишљања и део политике производних - прерађивачких предузећа на територији Републике Србије.

ЛИТЕРАТУРА

1. Аверкијева, С. С. (2010) Модернизација и економски развој: институционални фактори раста социјалне заштите. Journal of Institutional Studies (Журнал институционалних истраживања), 6(3)
2. Дукић, З. А. (2014.) „Иновације у стратешким партнерствима предузећа“, докторска дисертација, Економски факултет Зниверзитета у Нишу
3. Ћирић А, Евроазијска економска заједница, Зборник правног Правног факултета у Нишу, бр. 62/2012, стр. 1.
4. Јанић А., Мастер рад : Стране директне инвестиције, Ниш, јун 2014. године,
5. Алма-Атичка Декларација, <http://www.cis.minsk.by/page.php?id=178>
6. Albert, O Hiršman (1945) „National Power and the Structure of Foreign Trade“, University of California Press, Berkeley and Los Angeles
7. Аналитички преглед 25. фебруар 2021., Статистика Евроазијске економске уније, доступно на: http://www.eurasiancommission.org/ru/act/integr_i_mak-roec/dep_stat/tradestat/analytics/Documents/2020/Analytics_I_202012.pdf
8. Аналитички преглед 25. фебруар 2021., Статистика Евроазијске економске уније, доступно на: http://www.eurasiancommission.org/ru/act/integr_i_mak-roec/dep_stat/tradestat/analytics/Documents/2020/Analytics_I_202012.pdf
9. Основни документи ЕАЕЗ, <http://www.evrazes.com/docs/base>
10. База статистичких података Уједињених Нација, <http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>
11. Божовић, М. (2013) „Русија“, Нова економска дипломатија – могућности и изазови, CIVIS Београд

12. Бесаровић, В. (2000): *Интелектуална својина, индустријска својина и ауторско право*, Чигоја штампа, Београд
13. Видас-Бубања, М. (1998): *Методe и детерминанте страних директних инвестиција*, Институт економских наука, Београд
14. Винокуров, Е. Ю., Коршунов, Д.А., МВА, Перебоев, В.С., Цукарев, Т.В. (2017): *Евроазијски економски савез, Евраијска развојна банка*
15. Варганова, М.Л. (2018) „Резултати интеграције Евроазијске економске уније у области агроиндустријског комплекса: проблеми и изгледи за развој“, *Russian Journal of Entrepreneurship*, Том 19, Номер 7
16. Уговор о Евроазијској економској унији ступио је на снагу, Вести(ЕАЕУ), <http://www.eurasiancommission.org/ru/nae/news/Pages/01-01-2015-1.aspx>
17. ГОСТ стандард, <https://www.tikrf.org/sertifikati/gost-standard/>
18. Уговор о царинској унији и заједничком економском простору, http://www.eurasiancommission.org/ru/act/trade/catr/nontariff/Pages/Dogovor_26021999.aspx
19. 25. годишњица идеје Евроазијске интеграције Елбасија Нурсултана Назарбајева, говор, <http://mfa.gov.kz/ru/dushanbe/content-view/k-25-letiu-idei-o-evrazijskoj-integracii-elbasynursultana-nazarbaeva-3>
20. Споразум о оснивању Евроазијске економске заједнице (са изменама 25. јануара 2006. и 6. октобра 2007.), http://www.tsouz.ru/Docs/IntAgrmnts/Pages/Dogovor_EvrAzES.aspx
21. Уговор о Евроазијској економској унији, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_163855/
22. Споразум о Комисији Царинске уније од 6. октобра 2007. године. http://www.tsouz.ru/Docs/IntAgrmnts/Pages/Perechen_MDTS.aspx
23. Drucker, P. (1993): *Management for the Future*, Taylor@Francis Ltd, Oxford
24. Ђурковић, М. (2014) „Лав Гумиљев и савремено Евроазијство“, *Култура полиса*, год. XI бр. 23, Институт за европске студије Београд,

25. Евроазијска економска унија, <http://www.eaeunion.org/>
26. Евроазијска економска Заједница, <http://www.evrazes.com/>
27. Евроазијска економска комисија, <http://www.eurasiancommission.org/>
28. Евроазијска економска комисија, <http://www.tsouz.ru/>
29. Евроазијска развојна банка, доступно на: <https://eabr.org/about/>
30. Зекин, С. Тошин, М. и Кресоја, М. (2014) „Спољнотрговинска размена пољопривредно-прехранбених производа Србије“, У М. Шеварлић и Д. Томић (ур.), Агропривреда Србије и европске интеграције, Београд: Друштво аграрних економиста Србије
31. Здравковић, М. (2014) „Економски односи Србије са Руском Федерацијом основни потенцијал и ограничења“, Макроекономија <https://www.makroekonomija.org/0-miroslav-zdravkovic/ekonomski-odnosi-srbije-sa-ruskom-federacijom-osnovni-potencijali-i-ogranicenja/>
32. Здравковић, М. (2019) „Извозни потенцијал Русије“, Макроекономија, <https://www.makroekonomija.org/0-miroslav-zdravkovic/izvozni-proizvodi-rusije-porcelan/>
33. Здравковић, У.,(2012) „Споразум о слободној трговини између Републике Србије и Руске Федерације“, Заштита људских и мањинских права у европском правном простору, LXII, Ниш
34. Извештаји Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде, <http://www.minpolj.gov.rs/dokumenti/izvestaji-sa-trzista/>
35. Јанић, А. (2014), Мастер рад : Стране директне инвестиције, Правни факултет, Ниш
36. Јовић, М. (1997): Међународни маркетинг, Институт економских наука, Београд
37. Јовић М. (1990): Међународни маркетинг, Савремена администрација, Београд

38. Јовић М. (2009): Међународни маркетинг, Институт економских наука, Београд
39. Јовановић, М. (2010) „Две Русије: о два доминантна дискурса Русије у српској јавности“, Зборник радова Односи Русије и Србије на почетку XXI века
40. Кнежевић, И., Гајић, М, Иванови, К. (2012): Србија, Европска унија, Русија - анализа економских односа, Институт за европске студије Београд
41. Кајгановић, Ј. (2015): Водич кроз Светску трговинску организацију, Центар за међународне и безбедносне послове , Београд
42. Kuzman, B.. et al. (2017) “Agricultural budget and agriculture development in Republic of Serbia”, *Economics of Agriculture*, [S.l.], v. 64, n. 2
43. Лапенко, М. (2018) ЕАЭС: пространство экономической интеграции : учеб.-метод. материалы, Российский совет по международным делам, Москва
44. Матковски, Б., Скоко, М. (2017) „Анализа спољнотрговинске размене воћа и поврћа у Републици Србији“, *Агроекономија* бр. 74, Нови Сад
45. Милановић, М. Стевновић, С. Вићентијевић, Д. (2013) „Конкурентост и потенцијали аграрне спољне трговине Србије“, *Теме – часопис за друштвене науке*, 37 (1)
46. Милисављевић, М., Тодоровић, Ј. (2005): Маркетинг стратегија, Економски факултет, Београд
47. Максакова, М. (2018) „Проблеми внешней торговли Сербии с ЕС и ЕАЭС“,
48. Његован, З. (2018): Принципи економије, Пољпривредни факултет, Нови Сад
49. Оригинални текст Н.А. Назарбајев 29. марта 1994. на Московском државном универзитету, <https://e-history.kz/ru/publications/view/567>
50. “Observer governments”, World Trade Organization, https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org6.htm#observer

51. Петровић, П. (2019) „Економска сарадња Србије са земљама ЕАЕС“, Зборник радова: Енергетска безбедност и енергетска дипломатија Републике Србије, Институт за међународну политику и привреду, Београд
52. Петровић, П. (2019): Србија и нови друштвено-економски систем, Институт за међународну политику и привреду, Београд
53. Петровић, П. (1997): Маркетинг стратегија и међународно пословање предузећа, Институт за спољну трговину, Београд
54. Петровић, П. (2006): Маркетинг, Чигоја штампа, Београд
55. Петровић, П. (2007): Савремена пословна дипломатија, Институт за међународну политику и привреду, Београд
56. Петровић, П. (2014): Међународне финансије у новој архитектури, Институт за међународну политику и привреду, Београд
57. Портер, М. (1995): Конкурентска предност земаља, Преглед, САД, бр.254/95
58. Вуковић П. (2009), Оцена конкурентности туристичке дестинације на примеру Новог Сада, Економски факултет, Универзитет у Београду
59. Листа међународних уговора који чине правни оквир Царинске уније
60. Симић М. (2020.), „Унапређење спољнотрговинске размене агроиндустријских производа Републике Србије са земљама ЕАЕС – проблеми и перспективе“, Алфа БК универзитет
61. Службени лист СРЈ - Међународни уговори, бр. 1/01
62. Службени лист СРЈ - Међународни уговори, бр. 2/98
63. Службени гласник РС – Међународни уговори бр. 41/09
64. Службени Гласник РС - Међународни уговори, бр. 105/09
65. Службени Гласник РС - Међународни уговори, бр. 11/2010.
66. Службени гласник РС - Међународни уговори, број 11/2013

67. Споразум о слободној трговини Републике Србије и ЕАЕУ http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/lat/pdf/predlozi_zakona/2019/2981-19%20-%20Lat..pdf
68. Заједница независних држава (ЗНД), <http://cis.minsk.by/page.php?id=174>
69. Потврда о регистрацији Повеле Заједнице независних држава у УН, <http://cis.minsk.by/page.php?id=11330>
70. Споразум о успостављању зоне слободне трговине, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_3635/
71. Споразум о Царинској унији између Руске Федерације и Републике Белорусије, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_15906/
72. Споразум о Царинској унији, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_6257/
73. Schweb, K., Porter, M. (2008) “ The global competitiveness report 2008-2009“, World Economic Forum
74. Top-down analysis, <https://www.investopedia.com/terms/t/topdownanalysis.asp>
75. Ђирић, А. (2012) „Евроазијска економска заједница“, Зборник радова Правног факултета, бр. 62, Ниш
76. Hazard Analysis Critical Control Points, <http://haccp.rs>
77. Haitas, D. (2017) „An overview of the Eurasian Economic Union and its relationships with Serbia“, Зборник радова, Правни факултет, Нови Сад, 3/17
78. Caroline Freund and Emanuel Omelas, (2011) Regional Trade Agreements, Policy Research Working Paper 5314, World Bank
79. <https://www.stat.gov.rs/>
80. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/newxtweb/>
81. <https://wits.worldbank.org/countrystats.aspx>
82. <https://www.trademap.org/Index.aspx>

83. <https://ras.gov.rs/podrska-izvozu/sporazumi-o-slobodnoj-trgovini>
84. <http://rs.seebiz.eu>
85. <http://mojustav.rs/category/preambula/>
86. <http://ras.gov.rs/podrska-izvozu/sporazumi-o-slobodnoj-trgovini-1>.
87. <https://www.biljanatrifunovicifa.com/2017/05/preferencijalno-poreklo-robe/>
88. <http://www.kvalitet.org.rs>.
89. <https://www.paragraf.rs/dnevne-vesti/180118/180118-vest12.html>.
90. <https://www.mei.gov.rs/srp/dokumenta/nacionalna-dokumenta/>

ЛИСТА СКРАЋЕНИЦА

АДБ - Азијска банка за развој

АИИБ – Азијска инфраструктурна инвестициона банка

АПЕЦ – Организација за Азијско-пацифичку сарадњу

АСЕАН – Заједница југоисточних земаља

БРИКС – Економски савез Бразила, Русије, Индије, Кине и Јужноафричке Републике

БДП – Бруто домаћи производ

ГАТТ – Општи споразум о царинама и трговини

ЕУ – Европска унија

ЕАЕС – Евроазијски економски савез

ЕАЕУ – Евроазијска економска унија

ЕЕУ – Евроазијска унија

ЕЕЗ – Евроазијска економска зона

ЕМУ – Економска и монетарна унија

ЕБР – Евроазијска развојна банка

ЗНД – Заједница независних држава

НДБ – Нова развојна банка Азије

НССТ – Номенклатура статистике спољне трговине

РЗС – Републички завод за статистику

ССП – Споразум о стабилизацији и придруживанју

СМТК – Стандардна међународна трговинска класификација

СТО (WTO) – Светска трговинска организација

СССР – Савез Совјетских Социјалистичких Република

СФРЈ – Савезна Федеративна Република Југославија

СРЈ – Савезна Република Југославија

СЦО – Шангајска организација за сарадњу

УН – Уједињене нације

УСД (\$) – Амерички долар

ФОБ (FOB) – Међународни трговински термин “Free on Board”

ХС2 – Комбинована номенклатура међународног Хармонизованог система

РЕЦЕНЗИЈЕ

“Значај спољнотрговинске размене агроиндустријских производа
Републике Србије и чланица Евроазијске економске уније”

Аутори

др Милица Симић

др Борис Кузман

др Предраг Вуковић

Др Симић, др Кузман и др Вуковић се већ дужи временски период активно баве истраживањем потписаних споразума Републике Србије и земаља чланица Евроазијске економске уније, као и утицајем истог на спољнотрговинску размену агроиндустријских производа у оквирима дефинисаних споразума.

Циљ истраживања јесте компаративна анализа спољнотрговинске размене агроиндустријских производа Републике Србије са земљама чланицама Евроазијске економске уније за временски период 2011.-2020. године. Монографија сагледава компаративне предности агроиндустријске производње српске привреде, као и њене слабости које у перспективи могу имати реперкусије на развој агроиндустријског комплекса. На тему спољнотрговинске размене пољопривредних производа и стања агроиндустријског комплекса Републике Србије кроз монографију др Симић, др Кузман и др Вуковић дају јасне правце и оквире у којима треба да се креће српски агроиндустријски комплекс чиме доприносе у значајној мери подизању свести о томе где се агроиндустријски комплекс Србије тренутно налази, а где би у перспективи требао бити.

Такође, један од суштинских циљева и неопходност овог рада огледа се у томе да су споразумом обухваћени индустријски и пољопривредни производи, који су за 99 % роба бесцарински. Сматрам, уколико би Министарство науке подржало публикавање монографије др Симић, др Кузмана и др Вуковића да би поред доприноса науци у област изучавања спољнотрговинског односа ,

односно сагледавања и корелације увоза и извоза пољопривредно прехрамбених група производа, значајан бенифит од истог имао и реални агроиндустријски комплекс – привреда Србије. Треба нагласити да се ово истраживање бави анализирањем тржишта чланица Евроазијске економске уније, које детерминишу изузетно динамични процеси и исти се морају континуирано вредновати и контролисати. Јасно дефинисана стратегија развоја, у спрези са реалним тржишним анализама, у знатној мери може да смањи степен ризика извоза пољопривредних производа из Републике Србије на тржишта земаља чланица Евроазијске економске уније.

Монографија пружа одговоре на најсуптилнију област коју третира либерализација спољнотрговинских режима, а то је област агроиндустријске производње. Сагледавањем стања промета увоза и извоза агроиндустријских производа у посматраном периоду од десет година могуће је доћи до слике о потенцијалним шансама, могућностима и претњама које либерализација тржишта носи са собом по српску привреду. Узевши у обзир све горе поменуто сматрам да монографију под називом “Значај спољнотрговинске размене агроиндустријских производа Републике Србије и земаља чланица Евроазијске економске уније” треба публиковати, како у интересу науке и научно истраживачког рада тако и у интересу сагледавања макроекономских показатеља стања агроиндустријског комплекса српске привреде.

Научни допринос који је резултат примене научних метода и укупних истраживања у оквиру монографије огледа се у унапређењу (доношење више мера и програма) спољнотрговинске размене Републике Србије са чланицама Евроазијске економске уније како са аспекта обима (вредности) размене, тако и са аспекта квалитета робне размене (производи виших фаза индустријске прераде).

Нови Сад 14.02.2021.

Проф. др Бранислав Влаховић, редовни професор

Пољопривредни факултет, Нови Сад

“Значај спољнотрговинске размене агроиндустријских производа
Републике Србије и чланица Евроазијске економске уније”

Аутори

др Милица Симић

др Борис Кузман

др Предраг Вуковић

Монографија “Значај спољнотрговинске размене агроиндустријских производа Републике Србије и земаља чланица Евроазијске економске уније” је научни рад из области тржишта агроиндустријских производа. Предмет истраживања је да се проучи специфична област економске сарадње Републике Србије и Евроазијске економске уније, да се идентификују актуелни проблеми и процене перспективе даљег развоја усмерене ка експанзији извоза. У том циљу постављени су следећи задаци: приказати опште стање спољнотрговинске размене агроиндустријских производа између Републике Србије и Евроазијске економске уније са једне стране и Републике Србије и земаља чланица Евроазијске економске уније, с друге стране; проценти динамику међусобне спољне трговине - билатерални извоз, увоз, спољнотрговински биланс и производна структура билатералних трговинских односа; описати главне трендове билатералне спољне трговине која покрива агро-прехрамбени сектор; идентификовати компаративне предности српског извоза и представити најновија достигнућа неких других облика економских односа између Републике Србије и земаља чланица.

Сагледавањем могућности унапређења и проширења спољнотрговинске размене агроиндустријских производа Републике Србије и укључивањем у евроазијску зону дијагоналне комуникације порекла производа, ствара се нови оквир за трговину и инвестиције, што може у перспективи утицати на повећање запослености и општи економски развој. Трговинска размена

агроиндустријских производа и либерализација трговине испољава поред предности и низ отежавајућих околности и ризика. Кроз могографију се указује да либерализација тржишта агроиндустријских производа подразумева неопходност подизања технолошког нивоа производње, продуктивности, ефикасности и примене маркетинг менаџмента. Да би се повећала конкурентност агроиндустријске производње неопходно је значајно повећати интензивност производње, односно инвестирати у текућу производњу и развој.

Тема монографског дела која се бави истраживањем тржишта агроиндустријских производа може дати пуни допринос у анализи спољнотрговинске размене аграрних производа између Републике Србије и земаља чланица Евроазијске економске уније, те се овакав начин анализе треба наставити и континуирано пратити у интересу како приврде, тако и науке. Правилна процена тржишта и тржишних услова пословања представља императив у одређивању стратегије партиципирања на истим. Један од циљева ове монографије је презентовање вишим инстанцама управе у које области практично треба инвестирати (подржати) у будућности да би се смањио увоз, а повећао извоз пољопривредно прехрамбених производа који се могу производити у Србији и на тај начин увећати спољнотрговински суфицит. Аутори у монографији користи актуелну стручну литературу, док обрађене добијене податке представља на веома јасан и концизан начин. Сагледавши све поменуто сматрам да би се монографија др Симић, др Кузмана и др Вуковића, под називом “Значај спољнотрговинске размене агроиндустријских производа Републике Србије и земаља чланица Евроазијске економске уније” требала публиковати.

Систематизација нових сазнања и допуна недостајућег фонда знања, успостављање концептуалног оквира за емиријско истраживање и синтеза резултата мерења преко примарних података у шест националних оквира креирају оригиналност ове монографије и њен су примарни научни допринос.

Нови Сад 14.02.2021.

Проф. др Драган Солеша, редовни професор, Нови Сад

“Значај спољнотрговинске размене агроиндустријских производа
Републике Србије и чланица Евроазијске економске уније”

Аутори

др Милица Симић

др Борис Кузман

др Предраг Вуковић

Монографија “Значај спољнотрговинске размене агроиндустријских производа Републике Србије и земаља чланица Евроазијске економске уније” аутора др Милице Симић, др Бориса Кузмана и др Предрага Вуковића оригинални је научни рад којим су представљени резултати из пет до сада не истражених тржишта Евроазијске економске уније. Истраживачки приступ подразумевао је обједињено проучавање структуре спољнотрговинске размене агроиндустријских производа Републике Србије и чланица Евроазијске економске уније и њихово вредновање на основу спољнотрговинског биланса државе. Неопходно је доказати значај и улогу досадашње и будуће сарадње са земљама Евроазијске економске уније, а основни циљ је анализа стратешког значаја ове групације за привреду Републике Србије (агроиндустријски комплекс). Секундарни циљ је утврдити са којом земљом из ове групације Република Србија има најинтезивнију размену и како повећати обим и структуру промета са сваком појединачном чланицом савеза.

Циљем истраживања детерминише се кретање извоза агроиндустријских производа специфицираних по стандардној трговинској класификацији за робне секторе „храна и живе животиње“ и „пиће и дуван“, посматрано са аспекта робних одсека. Неопходно је да се сагледа стање промета извоза агроиндустријских производа у посматраном периоду, те да се дође до слике о потенцијалним шансама, могућностима и претњама које либерализација тржишта носи са собом по српску привреду. Прецизно дефинисање и примена маркетинг концепта као и дефинисање производње према захтевима тржишта

Евроазијске економске уније, у значајној мери може се очекивати повећање извоза а самим тим и раст спољнотрговинске размене.

Истраживањем су обухваћени сектори примарних пољопривредних производа и производи прерађивачке индустрије, односно робни сектор „0“ и сектор „1“, према стандардној међународној трговинској класификацији (СМТК). Статистичком анализом представљени су обрасци понашања извоза и увоза Републике Србије и земаља чланица Евроазијске економске уније (Руске Федерације, Р. Белорусије, Р. Јерменије, Р. Киргистана и Р. Казахстана) по одсечима СМТК, као и спољнотрговински биланс сваке од земаља. У раду су табеларно приказани подаци о просечном увозу, односно извозу, просечним стопама промене, коефицијентима варијације и просечној структури увоза, односно извоза, посебно за сваку земљу и одсечима СМТК који се односе на агроиндустријске производе. За Руску Федерацију као најзначајнију земљу увозницу Евроазијске економске уније, урађена је детаљнија анализа, на нивоу производа. Ове табеле дају преглед који од 49 групе производа се извозе. За дефинисање групе производа, коришћена је класификација Комбинована номенклатура Хармонизованог система (HS2). Вредност агроиндустријских производа које Република Србија извози континуирано је већа од вредности увезених агроиндустријских производа из Евроазијске економске уније и представља дугорочну карактеристику српске привреде. На основу ажурираног статистичког истраживања даје се системска оцена дубине економске сарадње у области међусобне размене пољопривредних производа и дају препоруке за будући развој економских веза између Републике Србије и земаља Евроазијске економске уније.

Сам назив монографије представља њену тежњу и амбицију да се укључи у међународну расправу о извозним стратегијама, представљајући резултате из пет до сада не истражених тржишта Евроазијске економске уније. Истраживачки приступ подразумевао је обједињено проучавање структуре спољнотрговинске размене агроиндустријских производа Републике Србије и чланица Евроазијске економске уније и њихово вредновање на основу спољнотрговинског биланса државе. Поред тога, још један од научних доприноса везан је за њен мултидисциплинарни карактер. Истраживање не представља само још једно тестирање компаративних извозних предности у међународном пословању државе. Истраживањем се иде корак даље преко

покушаја да се на основу истражених 49 група производа које Република Србија размењује са Евроазијском економском унијом, скицира организациони и стратешки дизајн будуће сарадње.

Ради се о модерно написаној монографији, о актуелној теми која је написана врло јасно, прецизно, концизно и разумљиво за све потенцијалне читаоце. Аутори у писању монографије користе веома обимну стручну и научну литературу домаћих и страних аутора. Уважавајући све напред констатовано, сматрам да се ради о веома аналитичном, систематичном и јасно написаном делу, које има теоретски али и практични значај. Искрено препоручујем за штампу монографију под насловом “Значај спољнотрговинске размене агроиндустријских производа Републике Србије и земаља чланица Евроазијске економске уније”.

Београд 15.02.2021.

Проф. др Јонел Субић,

Институт за економику пољопривреде, Београд

БИОГРАФИЈЕ АУТОРА

Доц. др Милица М. Симић је рођена у Крагујевцу 1986. године. Факултет за трговину и банкарство завршила на Алфа Универзитету у Београду на смеру рачуноводство и ревизија, стекла звање Дипломирани економиста. Мастер студије завршила на Факултет за финансије, банкарство и ревизију на Алфа БК Универзитету у Београду на смеру Трговина и стекла звање Мастер економиста. Докторске академске студије завршила на Факултету за финансије, банкарство и ревизију Алфа БК Универзитета у Београду на смеру Међународна трговина и бизнис и стекла звање Доктор економских наука.

Од 2014. до 2021. године запослена на Алфа БК Универзитету у звању асистента у настави.

Од 2021. године запослена на Алфа БК Универзитету у звању доцент за ужу научну област економија, финансије и рачуноводство.

Као аутор/коаутор, објавио је преко 20 библиографских јединица.

Проф. др Борис М. Кузман је рођен 1975. године у Травнику. Дипломирао, спољну и унутрашњу трговину, Факултет за трговину и банкарство, Београд; Дипломирао, инвестиције на Факултету техничких наука Нови Сад, Универзитет у Новом Саду; Магистрирао, ужа научна област (тржиште и маркетинг пољопривредно прехранбених производа), Пољопривредни факултет Нови Сад, Универзитет у Новом Саду; Докторирао, ужа научна област (тржишта и маркетинг пољопривредно прехранбених производа), Пољопривредни факултет Нови Сад, Универзитет Нови Сад.

Научна звања:

27.03.2013. год. Научни сарадник (ИНСТИТУТ ЗА ЕКОНОМИКУ ПОЉОПРИВРЕДЕ)

15.03.2016. год. Ванредни професор за ужу научну област Финансије, трговина, рачуноводство и ревизија,

15.03.2016. год. Ванредни професор за ужу научну област Маркетинг и менаџмент,

18.11.2016. год. Ванредни професор за ужу научну област Агроекономија технологија и инжењерски менаџмент.

24.06.2019. год. Виши научни сарадник (Институт економских наука у Београду)

07.07.2020. год. Редовни професор Универзитет Едуконс у Сремској Каменици.

Поред горе наведеног у досадашњем раду проф. др Бориса Кузмана посебно треба истаћи пројекте на организацији и покретању рада, Фонда за развој АПВ, низ презентација Војвођанске привреде, активно учешће у изради стратегије развоја Општине Беочин, учешће у изради стратегије развоја пољопривреде Београда, активности у изради акционог плана за програм прекограничне сарадње. У досадашњем раду је обављао функцију члана надзорног одбора центра за социјални рад града Новог Сада.

Обављао функцију представника капитала Републике Србије при Скупштини Развојног Фонда Аутономне Покрајине Војводине.

Обављао је функцију председника надзорног одбора ЈП „Национални парка Фрушка гора“,

Обављао функцију члана радне групе за унапређење сеоског туризма и руралног развоја при Министарству трговине и туризма Републике Србије,

Обављао функцију члана савета Пољопривредног факултета у Земуну испред Владе Републике Србије,

Обављао је функцију члана Управног одбора Института за економику пољопривреде, Београд,

Обавља функцију члана савета на Високој пословној школи, Нови Сад испред Владе АПВ.

Председник је надзорног одбора Друштва аграрних економиста Србије (ДАЕС).

Током протеклих година написао је две књиге из области стратешког и пословног планирања и три монографије, док је као коаутор учествовао у писању низа публикација Фонда за развој Аутономне Покрајине Војводине. Рецензент је научних радова за научне часописе Економика пољопривреде и Агроекономика. Уједно је учествовао на више међународних симпозијума где је презентовао научне радове у области агроиндустрије, тржишта, менаџмента и маркетинга. До сада има публикован више од 40 научних и стручних радова као аутор и коаутор у домаћим и међународним научним часописима. Био је ангажован као ментор, коментор и члан комисија при изради више докторских и мастер радова. Ангажован је у научно-истраживачком раду на већем броју тржишних пројеката.

Члан је Европске асоцијације аграрних економиста.

Члан је Друштва аграрних економиста Србије (ДАЕС), Научног друштва аграрних економиста Балкана НДАЕБ (Balkan Scientific Association of Agricultural Economics-BSAAE), Балканске асоцијације за заштиту животне средине (Balkan Environmental Association – B.EN.A.) и Европске асоцијације аграрних економиста.

Поред поменутог дописни је члан уредништва међународног часописа “International Journal of Sustainable Economies Management” (IJSEM), DOI: 10.4018/IJSEM, ISSN: 2160-9659, EISSN: 2160-9667

Као аутор/коаутор, објавио је преко 80 библиографских јединица од тога, 5 монографија

које су цитиране у домаћој и страниј стручној литератури.

Др Предраг М. Вуковић је рођен 17.08.1971 године у Београду, где је завршио основну и средњу економску школу. Дипломирао је 2003 године на Економском факултету, Универзитета Београду. Магистарски рад са темом: „Оцена конкурентности туристичких дестинација на примеру Новог Сада“ одбранио је 2010 године на Економском факултету, Универзитета у Београду. Докторску дисертацију „Управљачки модел за повећање конкурентности руралних туристичких дестинација у Србији“ одбранио је на Економском факултету Универзитета у Крагујевцу 25.04.2016 године.

Научно звање „научни сарадник“ стекао је 01.03.2017 године.

Др Предраг М. Вуковић је запослен у Институту за економску пољопривреду у Београду од 2004 године. Од доласка у Институт за економику пољопривреду био је активно ангажован као члан истраживачког тима у раду на следећим пројектима Министарства просвете, науке и технолошког развоја:

- У програмском периоду 2004 – 2005 године на пројекту основних истраживања бр. 102004 „Развој и структурне промене аграрне привреде и руралних подручја“, Министарства науке и заштите животне средине Републике Србије.
- У програмском периоду 2006 – 2010 године на пројекту основних истраживања бр. 149007 „Мултифункционална пољопривреда и рурални развој у функцији укључења Републике Србије у Европску унију“, Министарства науке и технолошког развоја Републике Србије;
- У програмском периоду 2011 – 2019 године на пројекту интегралних интердисциплинарних истраживања, бр. ИИИ - 46006 под називом „Одржива пољопривреда и рурални развој у функцији остваривања стратешких циљева Републике Србије у оквиру Дунавског региона“, Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

У периоду 2011 – 2019 године др Предраг М. Вуковић је био руководилац пројектног задатка А1 «Развој туризма заснованог на природним вредностима подручја укључујући рурални туризам» у оквиру потпројекта „Одржива пољопривреда и рурални развој у Горњем Подунављу“ и пројекта ИИИ 46006 „Одржива пољопривреда и рурални развој у функцији остваривања стратешких циљева Републике Србије у оквиру Дунавског региона“ финансираног од стране Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

У периоду 2009 – 2013 године др Предраг М. Вуковић је вршио функцију координатора међународног пројеката Делегације Европске Комисије у Републици Србији, број 2009/223-255 са називом „Transnational Integrated Management of Water Resources in Agriculture for the European Water Emergency Control – EU.WATER“. Пројекат је реализован у оквиру програма сарадње осам земаља југо-источне Европе (Италија, Мађарска, Грчка, Руминија, Украјина, Молдавија, Хрватска и Србија). (Прилог 5: Одлука о именовању тима за реализацију пројекта).

Др Предраг М. Вуковић је био руководилац пројектног тима на изради „Стратгије развоја пољопривреде општине Кладово у периоду 2021-2026 године“. Такође, био је ангажован у научно-истраживачком раду на већем броју тржишних пројеката Института за економику пољопривреде, Београд у својству члана истраживачких тимова. Учествовао је у изради већег броја стратешких докумената за потребе јединица локалних самоуправа у областима стратешког планирања локално економског развоја, развоја пољопривреде и руралних подручја, израде локалних акционих планова и слично.

У докторској дисертацији, монографијама и радовима објављеним у домаћим и страним стручним часописима презентованим на научним скуповима националног и међународног значаја, др Предраг М. Вуковић бави се руралним туризмом, маркетингом у туризму, менаџментом туристичких дестинација, економиком пољопривреде, руралним развојем.

Члан је следећих професионалних и стручних организација и удружења:

Друштво агрних економиста Србије (ДАЕС);

Научно друштво аграрних економиста Балкана (НДАЕБ);

Research Network on Resources Economics and Bioeconomy Association (RebRes-Net);

European Rural Development Network (ERDN).

Од 28.11.2016 године члан је научног већа Института за економику пољопривреде у Београду. Сарађује са већим бројем научно-истраживачких и образовних организација и институција у земљи и иностранству. Рецензент и члан је у већег броја одбора међународних и домаћих научних стручних часописа. Одлично говори енглески језик и добро се служи руским језиком

ПРИЛОЗИ

ПРИЛОГ 1

Укупна спољнотрговинска размена агроиндустријских производа са ЕАЕС у текућим ценама

Табела: Извоз агроиндустријских производа по земљама чланицама ЕАЕС, милиони USD, 2011-2020

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Просек
Руска Федерација	158,57	155,83	180,26	302,94	265,39	289,01	339,14	328,95	298,59	302,04	262,07
Белорусија	3,60	6,89	11,70	15,16	7,03	7,27	8,06	6,71	5,90	4,18	7,65
Казахстан	0,42	1,58	1,28	1,12	0,23	0,28	0,11	0,35	0,52	0,33	0,62
Киргистан	0,00	0,01	0,03	0,04	1,26	9,05	13,00	5,83	5,81	5,37	4,04
Јерменија	0,01	0,00	0,00	0,64	0,89	0,83	0,40	0,58	0,23	0,12	0,37
Укупно ЕАЕС	162,59	164,32	193,27	319,90	274,79	306,45	360,70	342,43	311,04	312,04	274,75

Приказ аутора на основу података Републичког завода за статистику

Табела: Увоз агроиндустријских производа по земљама чланицама ЕАЕС, милиони USD, 2011-2020

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Просек
Руска Федерација	46,79	44,05	53,52	57,56	44,85	66,74	58,53	72,02	86,42	101,56	63,20
Белорусија	0,29	0,59	1,99	0,52	0,84	1,37	1,51	2,09	3,71	3,94	1,68
Казахстан	0,05	0,01	0,01	0,04	0,04	0,04	0,25	0,28	0,20	0,03	0,10
Киргистан	4,80	6,31	5,64	4,62	4,45	3,69	3,02	3,72	2,07	3,03	4,14
Јерменија	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,03	0,02	0,01	0,01
Укупно ЕАЕС	51,92	50,96	61,17	62,75	50,17	71,85	63,32	78,14	92,41	108,56	69,13

Приказ аутора на основу података Републичког завода за статистику

Табела: Биланс спољнотрговинске размене агроиндустријских производа по земљама чланицама ЕАЕС,
милиони USD, 2011-2020

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Просек
Руска Федерација	111,78	111,78	126,74	245,37	220,55	222,27	280,61	256,93	212,17	200,48	198,87
Белорусија	3,31	6,30	9,71	14,64	6,19	5,90	6,54	4,62	2,19	0,24	5,97
Казахстан	0,37	1,57	1,26	1,08	0,19	0,24	-0,14	0,06	0,32	0,30	0,53
Киргистан	-4,80	-6,30	-5,62	-4,58	-3,19	5,36	9,97	2,12	3,74	2,34	-0,10
Јерменија	0,01	0,00	0,00	0,64	0,89	0,83	0,40	0,55	0,21	0,12	0,36
Укупно ЕАЕС	110,67	113,36	132,10	257,15	224,62	234,60	297,38	264,28	218,63	203,47	205,63

Приказ аутора на основу података Републичког завода за статистику

Табела: Спољнотрговинска размена агроиндустријских производа по земљама чланицама ЕАЕС, у милионима USD, просек за период 2011.-2020.година

	Просечан извоз	Просечан увоз	Просечан спољнотрговински биланс
Руска Федерација	262,07	63,20	198,87
Белорусија	7,65	1,68	5,97
Казахстан	0,62	0,10	0,53
Киргистан	4,04	4,14	-0,10
Јерменија	0,37	0,01	0,36
Укупно ЕАЕС	274,75	69,13	205,63

Приказ аутора на основу података Републичког завода за статистику

ПРИЛОГ 2 - РУСКА ФЕДЕРАЦИЈА

Укупна размена са Руском Федерацијом у сталним ценама

Извоз по одсецима СМТК, у Руску Федерацију у милионима \$		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2011-2020
00	Живе животиње, осим животиња из одсека 03	0,008	0,010	0,020	0,013	0,004	0,002	0,002	0,000	0,001	0,008	0,001	0,006
01	Месо и прераде од меса	2,099	2,879	10,810	5,025	72,58	34,691	6,841	14,615	11,227	9,120	6,066	17,386
02	Млечни производи и птичја јаја	0,1	3,447	13,887	21,42	32,800	29,483	25,800	28,925	36,969	37,699	31,084	26,152
03	Рибеле, љускарџице, мекунци и прерађевине од њих	0,000	0,000	0,006	0,032	0,021	0,000	0,000	0,154	0,000	0,000	0,000	0,021
04	Житарице и производи на бази житарица	3,204	3,290	5,659	7,935	11,525	7,750	7,536	6,898	10,651	8,137	5,640	7,502
05	Поврће и воће	109,341	111,841	117,963	137,781	185,533	222,468	228,130	252,497	210,065	213,662	191,394	187,133
06	Шећер, производи од шећера и мед	0,001	0,045	0,045	0,447	0,404	0,350	0,205	0,501	0,550	0,290	0,423	0,326
07	Кафа, чај, какао, зачини и производи од њих	0,091	0,170	0,148	0,373	0,568	0,940	1,049	2,630	4,299	6,686	3,771	2,063
08	Сточна храна (осим жита у зрну)	0,000	0,000	1,350	4,398	3,833	4,898	6,029	8,440	12,523	18,469	18,275	7,822
09	Разни производи за храну и прерађевине	4,802	3,597	6,577	6,683	7,836	5,151	7,186	9,982	25,171	14,034	10,269	9,649
11	Пића	3,943	4,961	5,380	7,084	7,657	6,053	5,606	9,043	9,035	8,762	7,932	7,151
12	Дуван и производи од дувана	0,000	1,275	0,102	0,203	0,017	1,610	1,942	0,750	1,801	1,355	0,643	0,970
	УКУПНО	123,61	131,52	161,95	191,40	322,78	313,40	290,33	334,44	322,29	318,22	275,50	266,18

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

Увоз по одсесима СМТК, из Руске Федерације у милионима \$		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2011-2020
00	Живе животиње, осим животиња из одсека 03	0,00414079	0,001061008	0,002651113	9,90099105	0,00010101	0,003360177	0,000318134	0	0	0	0	0,001
01	Месо и прераде од меса	0,083540373	0	0	0,087128713	1,434444444	0,065853659	0,719080017	1,688718929	1,247230181	2,274130679	2,92447013	1,044
02	Млечни производи и птичја јаја	0,052387992	0	0,37664157	0,387425743	0,354848485	0,118002323	0,047932131	0,050956023	0,070452261	0,056912065	0,032080925	0,148
03	Рибеле, ускарари, мекушци и прерађевине од њих	0,264285714	0,367285588	0,454082715	0,392871287	0,428484848	0,243203575	0,568610817	0,692543021	0,746352663	0,816359918	0,642100193	0,535
04	Житарице и производи на бази житарица	7,417494824	2,840671972	0,657794274	0,558613861	0,652424242	0,505110337	1,047720042	1,074665392	0,855376884	1,810531697	1,300289017	1,130
05	Поврће и воће	0,077846791	1,313174182	1,470201485	1,44950495	0,903737374	1,926480836	1,440084836	1,157265774	3,156180905	7,158282209	2,296820809	2,227
06	Шећер, производи од шећера и мед	0,099689441	0,126259947	0,115482303	1,18049505	0,063081803	0,074216028	0,70233298	0,884321224	0,049547739	0,063701431	2,552542817	0,581
07	Кафа, чај, какао, зачини и производи од њих	0,128778468	0,184792219	0,044750795	0,025445345	0,025353535	0,105923345	0,611664899	0,700382409	0,493668342	0,360224949	0,228420039	0,278
08	Сточна храна (осим жита у зрну)	3,839958592	2,617241379	5,091410392	6,181683168	9,118383838	3,63728223	2,566383881	2,269024857	2,643919598	2,059100204	1,429768786	3,761
09	Разни производи за храну и прерађевине	2,786653002	4,053050398	5,578579003	6,506534653	6,623081803	6,171196283	6,273170732	4,569694073	5,829648241	5,344171779	5,251252408	5,620
11	Пића	0,038576779	0,057208029	0,096515312	0,099186165	0,092479675	0,19031477	0,300391007	0,501536885	0,466209598	0,309043113	0,228706353	0,234
12	Дуван и производи од дувана	14,13370787	30,76341241	32,68331573	37,12034388	38,68262195	40,7090799	52,0552297	45,44036885	55,36816846	70,07066246	79,04506115	48,194
	УКУПНО	2892	4232	4657	5399	5838	5375	6633	59103	7093	9030	9593	6375

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

Укупан спољнотрговински биланс агроиндустријских производа по позицијама СМТК са Руском Федерацијом		2011-	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2011-
		2020											2020
00	Живе животиње, осим животиња из одсека 03	0,005	0,01	0,02	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01	0,00	0,00
01	Месо и прераде од меса	16,342	2,02	10,81	4,94	71,15	34,63	6,12	12,93	9,98	6,85	3,14	16,342
02	Млечни производи и птичја јаја	26,004	0,06	13,51	21,03	32,44	29,36	25,75	28,87	36,90	37,66	31,05	26,004
03	Рибешкарари, мекушци и прерађевине од њих	-0,514	-0,26	-0,45	-0,36	-0,41	-0,24	-0,57	-0,54	-0,75	-0,82	-0,64	-0,514
04	Житарице и производи на бази житарица	6,372	-4,21	5,00	7,38	10,87	7,25	6,49	5,82	9,80	6,33	4,34	6,372
05	Поврће и воће	184,906	109,26	116,49	136,33	184,63	220,54	226,69	251,34	206,91	206,50	189,10	184,906
06	Шећер, производи од шећера и мед	-0,255	-0,10	-0,07	-0,73	0,34	0,28	-0,50	-0,38	0,50	0,23	-2,13	-0,255
07	Кафа, чај, какао, зачини и производи од њих	1,785	-0,04	0,10	0,35	0,54	0,83	0,44	1,93	3,81	6,33	3,54	1,785
08	Сточна храна (осим жита у зрну)	4,060	-3,84	-3,74	-1,78	-5,29	1,26	3,46	6,17	9,88	16,41	16,85	4,060
09	Разни производи за храну и прерађевине	4,029	2,02	1,00	0,18	1,21	-1,02	0,91	5,41	19,34	8,69	5,02	4,029
11	Пића	6,917	3,90	5,28	6,98	7,56	5,86	5,31	8,54	8,57	8,45	7,70	6,917
12	Дуван и производи од дувана	-47,224	-14,13	-32,58	-36,92	-38,67	-39,10	-50,11	-44,69	-53,57	-68,72	-78,40	-47,224
	УКУПНО	202,43	94,68	115,38	137,41	264,40	259,65	223,99	275,41	251,37	227,92	179,57	202,43

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

Извоз, по производима НССТ	Вредност извоза у милионима \$														Просек
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020				
01 - Месо и прераде од меса	2,10	2,88	10,81	5,02	72,58	34,69	6,84	14,62	11,23	9,12	6,07	17,39			
011 - Месо говеђе, свеже, расхлађено или смрзнуто	0,00	0,00	0,00	0,00	1,91	0,33	0,00	0,84	0,00	0,06	0,00	0,31			
0111200 - Месо говеђе без костију, свеже или расхлађено	0,00	0,00	0,00	0,00	1,71	0,00	0,00	0,84	0,00	0,00	0,00	0,25			
0112120 - Месо јунеће са костима, смрзнуто	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00			
0112220 - Месо јунеће без костију, смрзнуто	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,06	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01			
0112290 - Месо говеђе без костију, остало, смрзнуто	0,00	0,00	0,00	0,00	0,20	0,27	0,00	0,00	0,00	0,06	0,00	0,05			
012 - Остало месо и јестиви отпади, свеже, смрзнуто	0,00	1,53	6,63	0,54	57,70	28,86	3,94	6,63	4,35	2,55	0,12	11,29			
0122190 - Месо свињско остало, свеже или расхлађено	0,00	0,00	0,00	0,00	0,10	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01			
0122210 - Трутови и полутке свињски, смрзнути	0,00	1,46	6,63	0,07	52,08	26,76	3,52	6,46	0,00	0,00	0,00	9,70			
0122220 - Бутови и плећке свињски, смрзнути	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,07	0,00	0,00	4,35	2,55	0,00	0,70			
0122290 - Месо свињско остало, смрзнуто	0,00	0,07	0,00	0,47	5,20	1,87	0,29	0,02	0,00	0,00	0,00	0,79			
0123500 - Живина исечена у комаде и отпади, смрзнути	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,05	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00			
0125200 - Изнутрице јестиве, говеђе, смрзнуте	0,00	0,00	0,00	0,00	0,03	0,16	0,05	0,05	0,00	0,00	0,12	0,04			
0125400 - Изнутрице јестиве, од свиња, смрзнуте	0,00	0,00	0,00	0,00	0,30	0,00	0,03	0,10	0,00	0,00	0,00	0,04			
016 - Месо и јестиви кланчи, произв., сољени, сушени	0,00	0,00	0,30	0,36	1,89	0,62	0,24	0,18	0,15	0,05	0,00	0,38			
0161100 - Бутови, плећке са костима, свињски, сушени	0,00	0,00	0,00	0,00	0,02	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00			
0161200 - Свињске потрбушине и комади, сољене, сушене	0,00	0,00	0,03	0,06	0,40	0,02	0,00	0,00	0,01	0,01	0,00	0,05			
0161900 - Остало свињско месо, сушено, сољено, димљено	0,00	0,00	0,15	0,14	0,95	0,33	0,19	0,18	0,11	0,04	0,00	0,21			
0168100 - Месо говеђе, сушено, сољено, димљено	0,00	0,00	0,12	0,15	0,52	0,27	0,06	0,00	0,03	0,00	0,00	0,12			
017 - Месо и јестиви кланчичи произв., конзерв., нн	2,10	1,35	3,88	4,12	11,08	4,88	2,66	6,97	6,73	6,46	5,95	5,41			
0172010 - Кобасице, од меса, др. клан. производа или крви	0,00	0,00	0,75	0,78	4,12	1,31	1,42	1,75	2,14	1,11	0,00	1,34			
0172090 - Ост. прехрамб. произв. од производа из 01720	0,01	0,00	0,00	0,08	0,26	0,08	0,00	0,19	0,21	0,21	1,05	0,21			
0173000 - Пилерице, припремљене или конзервисане, нн	0,11	0,05	0,09	0,32	0,47	0,73	0,29	0,55	0,34	0,32	0,44	0,36			
0174000 - Месо и изнутрице, од живине, конзервисани, нн	0,57	0,41	0,59	0,72	1,36	0,70	0,59	0,69	1,43	1,43	1,96	0,99			
0175010 - Шунка свињска и одресци шунки, конзервисани	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,20	0,00	0,00	0,00	0,02			
0175090 - Производи остали, од свиња, конзервисани, нн	1,05	0,71	2,18	1,68	4,45	1,96	0,23	3,51	2,51	3,28	2,37	2,29			
0176000 - Месо и изнутрице, говеђи, конзервисани, нн	0,36	0,18	0,26	0,53	0,41	0,10	0,12	0,07	0,10	0,11	0,12	0,20			
0179000 - Остало месо и изнутрице, конзервисани	0,00	0,00	0,00	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00			

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

Извоз, по производима НССТ	Вредност извоза у милионима \$											Просек
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
02 - Млечни производи и птичја јаја	0,12	3,45	13,89	21,42	32,80	29,48	25,80	28,92	36,97	37,70	31,08	26,15
022 - Млеко и производи,осим путера или сира	0,06	0,07	0,90	0,53	2,22	0,82	0,36	0,42	0,39	0,24	0,22	0,62
0221100 - Млеко са садржајем масноће до 1% по тежини	0,00	0,000	0,006	0,001	0,003	0,008	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,00
0221200 - Млеко и павлака са преко 1% до 6% масноће	0,00	0,000	0,038	0,001	0,010	0,045	0,011	0,004	0,004	0,000	0,000	0,01
0221300 - Павлака са преко 6% масноће по тежини	0,00	0,000	0,000	0,000	0,067	0,159	0,074	0,123	0,102	0,000	0,000	0,05
0222100 - Млеко у чврстом облику са 1,5% масноће	0,00	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,065	0,000	0,000	0,000	0,01
0222300 - Млеко и павлака,не у чврст.облику,без шећера	0,00	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,00
0223110 - Јогурт,неароматизован,без воћа и шећера	0,01	0,005	0,000	0,000	0,004	0,131	0,074	0,108	0,116	0,117	0,120	0,07
0223120 - Јогурт,неароматизован,без воћа,са шећером	0,00	0,000	0,000	0,000	0,013	0,122	0,060	0,000	0,000	0,000	0,000	0,02
0223140 - Јогурт,ароматизован,са воћем,остали	0,00	0,000	0,000	0,000	0,038	0,270	0,105	0,121	0,150	0,091	0,100	0,09
0223200 - Млаћеница,кисело млеко,павлака,кефир и сл.	0,00	0,054	0,031	0,004	0,000	0,087	0,034	0,000	0,000	0,000	0,000	0,02
0223300 - Стадолед,са или без додатка какаа	0,05	0,000	0,824	0,522	2,080	0,000	0,000	0,000	0,023	0,028	0,000	0,35
0224100 - Сурутка и модификована сурутка	0,01	0,010	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,00
023 - Маслац и ост. масноће од млека,млечни намази	0,00	0,05	0,00	0,00	0,01	0,07	0,00	0,01	0,00	0,00	0,00	0,01
0230010 - Маслац	0,00	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,005	0,000	0,000	0,000	0,00
0230020 - Млечни намази	0,00	0,050	0,000	0,000	0,013	0,068	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,01
0230090 - Остале масноће и уља од млека	0,00	0,000	0,000	0,000	0,001	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,00
024 - Сир и урда	0,05	3,33	12,99	20,89	30,57	28,59	25,44	28,50	36,57	37,46	30,86	25,52
0242000 - Сир топле,осим струтаног или у праху	0,00	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,00
0249100 - Свеж(незreo) сир,укљ. и од сурутке, и урда	0,00	0,751	8,507	16,517	25,326	22,968	21,743	24,434	31,420	33,739	28,425	21,38
0249910 - Сир остали,за прераду	0,00	0,000	0,000	0,000	0,000	0,369	0,043	0,000	1,951	1,513	0,451	0,43
0249990 - Сир остали,не за прераду	0,05	2,576	4,481	4,378	5,246	5,256	3,656	4,064	3,204	2,211	1,988	3,71

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

Извоз, по производима НССТ	Вредност извоза у милионима \$											Просек
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
04 - Житарице и производи на бази житарица	3,204	3,290	5,659	7,935	11,525	7,750	7,536	6,898	10,651	8,137	5,640	7,50
041 - Пшеница и наплица,у зрну	0,000	0,000	0,000	0,010	0,000	0,005	0,000	0,002	0,189	0,003	0,000	0,02
0411010 - Тврда пшеница,за сетву	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,00
0412010 - Пшеница обична,за сетву	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,00
0412020 - Пшеница обична,остало	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,189	0,000	0,000	0,02
0412030 - Пир и наплица,за сетву	0,000	0,000	0,000	0,010	0,000	0,005	0,000	0,001	0,000	0,003	0,000	0,00
042 - Пиринач	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,00
043 - Јечам,у зрну	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,00
044 - Кукурузу зрну	2,426	1,935	3,796	6,385	9,767	6,518	3,827	3,992	5,741	5,911	5,148	5,30
0441010 - Кукуруз семенски,хибридни	2,426	1,935	3,796	6,385	9,767	6,506	3,597	3,960	5,702	5,892	4,604	5,21
045 - Житарице,у зрну,остале	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,00
046 - Брашно,прекрупа и гриз,од пшенице	0,000	0,007	0,000	0,000	0,001	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,00
047 - Прекрупа и брашно од осталих житарица	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,002	0,000	0,000	0,00
048 - Производи од житарица,брашна,скроба	0,778	1,349	1,863	1,540	1,757	1,227	3,709	2,905	4,719	2,222	0,492	2,18
0481100 - Произв. добијени,бубрењем,пржењем житарица	0,000	0,000	0,002	0,006	0,004	0,000	0,000	0,075	0,143	0,058	0,034	0,03
0483090 - Тестенине,некуване,непуњене,остале	0,027	0,000	0,000	0,003	0,018	0,017	0,000	0,000	0,003	0,000	0,002	0,00
0484220 - Слатки бисквити,вафли и обланде	0,714	1,139	1,709	1,343	1,231	0,753	3,169	2,715	3,888	2,042	0,369	1,84
0484900 - Остали пекарски производи	0,037	0,210	0,153	0,154	0,484	0,406	0,532	0,114	0,575	0,089	0,087	0,28
0485000 - Мешавине и теста за пекарске произв.из 048.4	0,000	0,000	0,000	0,034	0,020	0,052	0,008	0,000	0,110	0,033	0,000	0,03

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

Извоз, по производима НССТ	Вредност извоза у милионима \$											Просек
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
05 - Поврће и воће	109,3412	111,8400	117,9626	137,7813	185,5321	224,4682	228,1303	252,4968	210,0647	213,6616	191,3937	187,13
054 - Поврће, свеж, смрзнуто или прерађено	6,9825	11,0778	6,7769	8,7349	15,3183	19,5644	16,7885	22,0620	20,1717	22,6519	15,0208	15,82
0541010 - Кромпир, семенски, свеж или расхлађен	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0635	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0006
0541020 - Кромпир млади, свеж или расхлађен	0,1820	1,7328	0,4313	1,1106	1,2057	0,2515	0,1482	1,3806	0,0000	0,0000	0,9348	0,720
0541090 - Кромпир, остали, свеж или расхлађен	0,0000	0,0045	0,0000	0,0000	0,0119	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0002
0542100 - Грашак у зрну, сушен	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0152	0,0180	0,0089	0,0069	0,0029	0,0142	0,0519	0,012
0542200 - Наут, сушен	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000
0542400 - Сочиво, сушено	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000
0542900 - Остало сушено махунасто поврће	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000
0544000 - Парадајз, свеж или расхлађен	1,4065	1,3142	0,7271	1,5225	0,2405	1,1459	1,2121	1,4517	0,1292	0,0972	0,0000	0,784
0545110 - Арпаџи, свеж или расхлађен	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000
0545190 - Црни лук и влашцац, свеж или расхлађен	0,0043	0,0518	0,0398	0,0000	0,0483	0,0551	0,0023	0,2701	0,0000	0,0000	0,0000	0,047
0545210 - Бели лук, свеж или расхлађен	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0007	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000
0545290 - Празилук и ост. врсте лука, свежи, расхлађени	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0005	0,0019	0,0000	0,0000	0,0137	0,0042	0,0000	0,0002
0545310 - Карфиол и броколи, свежи или расхлађени	0,0825	0,0439	0,0791	0,0011	0,0949	0,0537	0,4449	0,1511	0,0668	0,0000	0,0077	0,094
0545320 - Кељ путчар, свеж или расхлађен	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0004	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000

0545390 - Купус, келераба и слично јестиво поврће, свеже	0,6619	2,2541	1,0936	0,5777	1,2077	0,8223	0,9204	0,4520	1,0003	0,0472	0,0064	0,748
0545400 - Салата и цикорија (укљ. ендивиу), свежа	0,0014	0,0043	0,0000	0,0000	0,0223	0,0206	0,0727	0,1223	0,3573	0,9112	1,1820	0,269
0545500 - Шаргарепа, цвекла и слично поврће, свеже	0,0000	0,5167	0,1982	0,0463	0,3890	0,7284	0,5262	0,3237	1,2716	0,4143	0,2612	0,468
0545600 - Краставци и корнпшони, свежи или расхлађени	0,0012	0,0621	0,2724	0,7338	0,2652	0,1262	0,0381	0,1819	0,1846	0,0173	0,0000	0,188
0545700 - Махунасто поврће, свеже или расхлађено	0,0000	0,0000	0,0000	0,0078	0,0000	0,0000	0,0000	0,0033	0,0000	0,0000	0,0000	0,001
0545810 - Печурке рода Agaricus, свеже или расхлађене	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0006	0,0000	0,2057	4,8381	0,0471	0,0000	0,0000	0,509
0545890 - Печурке остале и трифле, свеже или расхлађене	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0095	0,0000	0,0091	0,0317	0,005
0545910 - Паприка рода (Capsicum, Pimentum), свежа	0,0000	0,1703	0,3442	0,0343	0,9572	0,1706	0,1205	0,7188	0,6858	0,0775	0,1291	0,339
0545990 - Остало поврће, остало, свеже или расхлађено	0,0168	0,0490	0,0029	0,0000	0,0879	0,0198	0,8572	0,4184	1,6910	5,8088	3,1723	1,211
0546100 - Кукуруз шећерац, смрзнут	0,4435	0,2606	0,1157	0,1898	0,2013	1,2781	1,4814	0,3840	1,2851	0,6887	0,2485	0,613
0546910 - Кромпир, смрзнут	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,000
0546920 - Грашак, смрзнут	1,2089	1,4236	0,4393	0,3607	0,0315	0,7381	0,6964	0,6921	1,4287	1,3339	1,2276	0,837
0546930 - Пасуљ и боранија, смрзнута	1,3375	1,1688	1,2990	1,7631	3,8453	4,5517	5,5804	4,6119	4,9411	6,9217	3,5351	3,822
0546940 - Сланаћ, новозеландски спанаћ, лобода, смрзнута	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0047	0,0092	0,0034	0,0067	0,1399	0,0417	0,0544	0,026
0546990 - Поврће остало и мешавине поврћа, смрзнуто	1,6253	2,0171	1,7328	2,3812	6,6569	9,5406	4,3592	6,0079	7,8071	6,2456	4,1532	5,090
0547000 - Поврће привремено конзервисано, не за исхрану	0,0107	0,0042	0,0019	0,0061	0,0507	0,0327	0,0163	0,0000	0,0000	0,0000	0,0062	0,012
0548300 - Слатки кромпир, аорут, салеп и слично корење	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,000

0548900 - Производи од поврћа за људску исхрану, нн	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,0304	0,0310	0,0196	0,0194	0,0186	0,012
056 - Поврће, корење и гомоље, прерађено, нн	15,9670	11,2138	19,2806	8,8252	4,2083	1,5050	1,5972	2,7610	3,4949	4,2858	6,7952	6,40		
0561200 - Црни лук, сушен	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
0561300 - Јестиве пецурке и грифле, сушене	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
0561900 - Остало поврће и мешавине поврћа, сушени	0,290	0,0524	0,0083	0,0000	0,1785	0,3337	0,4993	0,5417	0,8957	1,1782	2,4411	0,613		
0564200 - Луспице, грануле и пелети од кромпира	0,000	0,000	0,000	0,000	0,0007	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
0564700 - Брашно и гриз од сагоа и сличног корења	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
0564800 - Брашно, гриз и прах од производа из групе 057	0,000	0,000	0,000	0,000	0,0083	0,000	0,000	0,0022	0,0333	0,2375	0,2004	0,048		
0566100 - Кромпир, конзервисан осим у сирћету, смрзнут	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
0566900 - Ост. поврће, конзерв. осим у сирћету, смрзнуто	0,000	0,0001	0,0002	0,000	0,0025	0,000	0,0085	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,008	0,001
0567100 - Поврће и воће, к. конзерв. у сирћету или CH ₃ COOH	0,0209	0,0284	0,2005	0,0375	0,1396	0,0574	0,1394	0,4057	0,8885	0,5460	0,5357	0,298		
0567300 - Парадајз конзервисан, осим у сирћету, нн	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,0505	0,203	0,000	0,000	0,000	0,000	0,005	0,007
0567410 - Пецурке рода Агарicus, конзерв., сем у сирћету	0,000	0,000	0,0416	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,004
0567490 - Пецурке остале, грифле, конзерв., сем у сирћету	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,0084	0,0161	0,002
0567600 - Кромпир конзервисан, осим у сирћету, несмрзнут	0,000	0,000	1,9950	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,200
0567700 - Кукуруз шећерац, конз., сем у сирћету, несмрзн.	7,6044	4,8005	7,1181	3,3694	1,2666	0,1058	0,0309	0,2421	0,0284	0,1351	0,7085	1,781		
0567900 - Ост. поврће, конзерв., сем у сирћету, несмрзнуто	8,0517	6,3324	9,9168	5,4182	2,6120	1,0079	0,8686	1,5491	1,6489	2,1801	2,8879	3,442		

057 - Воће, свеже или суво	81,0389	84,1390	83,9327	106,0047	140,8120	179,5526	199,1264	204,6426	160,3728	163,8167	149,8945	147,223
0571100 - Поморанце, свеже или суве	0,0000	0,0086	0,0831	0,1164	0,0000	0,0071	0,0000	0,0198	0,0913	0,0126	0,0137	0,035
0571200 - Мандарине; клемен-тине и сл. агруми, свежи, суви	1,4577	0,3963	2,3372	1,5923	0,0317	0,0100	0,0000	0,1149	0,0865	0,0501	0,0614	0,468
0572100 - Лимун и лимета, свежи или суви	0,0000	0,0000	0,0000	0,0425	0,0000	0,0164	0,0000	0,0226	0,0611	0,0142	0,0067	0,016
0572200 - Грейпфрут, свеж или сув	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0048	0,0135	0,0000	0,0024	0,002
0574000 - Јабукес веже	44,1354	47,7759	41,1544	43,9139	81,9205	115,6316	120,2575	112,9294	91,5135	108,9421	95,1711	85,921
0575100 - Грожђе, свеже	0,3977	0,1941	0,1317	0,4876	0,1658	0,1782	0,1642	0,3520	0,2876	0,2422	0,1382	0,234
0576000 - Смокве, свеже или суве	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0001	0,0000	0,0098	0,0000	0,0024	0,001
0577620 - Ораси обични ољуштени, свежи или суви	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0737	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,007
0577900 - Језгасто воће (осим мешавина), свеже,суво, нн	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,000
0579110 - Дивље и лубенице, свеже	0,0000	0,0000	0,0000	0,0291	0,0000	0,0000	0,0091	0,0076	0,0142	0,0024	0,0113	0,007
0579200 - Крушке и дуње, свеже	0,5858	0,8980	2,1629	4,8451	6,2777	5,9301	9,8561	5,5753	5,3550	3,5975	4,4025	4,890
0579310 - Кајсије, свеже	1,2178	1,6360	1,3424	0,6644	3,7467	0,7717	0,6655	3,0521	0,4622	1,5336	0,1972	1,407
0579320 - Трешње и вишње, свеже	5,4955	5,7354	6,3659	5,7518	6,7080	9,8429	13,4365	17,3605	11,4207	7,7121	7,9078	9,224
0579330 - Брескве (укључујући нектарине), свеже	7,6901	9,5981	10,0809	14,2104	9,4212	22,0690	29,3869	38,5965	24,2546	15,1130	16,7216	18,945
0579340 - Шљиве и дивље шљиве, свеже	13,1851	14,0788	13,8034	17,3060	14,6594	11,7544	7,0800	3,3765	3,7683	2,0865	2,0590	8,997
0579410 - Јагоде, свеже	2,3843	2,7650	3,6711	8,7377	11,1096	10,0051	16,4524	19,3192	17,3204	16,1645	12,8465	11,839
0579420 - Малине, свеже	0,0000	0,0012	0,0024	0,0095	0,0109	0,0139	0,0186	0,0816	0,0175	0,0114	0,0003	0,017

0579430 - Кушине, дудиње и логанске бобице, свеже	0,0219	0,0101	0,0669	0,0757	0,0556	0,1249	0,1853	0,6923	1,0097	1,1371	0,9164	0,427
0579490 - Бруснице, боровнице и слично воће, свеже	0,0000	0,0766	0,0989	0,0423	0,2243	0,2708	0,2772	1,7385	2,6631	3,8922	6,1500	1,545
0579800 - Остало воће, свеже	0,0554	0,0084	0,2614	1,1386	0,5485	0,0191	0,0013	0,0951	0,0332	0,0103	0,0209	0,214
0579900 - Воће суво, нн и мешавине језгр. и сувог воћа	4,4122	0,9566	2,3702	7,0413	5,9322	2,8341	1,3408	1,2837	1,9905	3,2948	3,2651	3,031
058 - Воће припремљено и производи (осим сокова)	3,1730	3,5273	4,6906	7,5866	21,4111	18,3093	10,2987	21,8153	23,2875	22,0954	17,5963	15,06
0581000 - Цемови,воћни желеци,мармеладе,пиреи и слично	0,3494	0,4185	1,0948	1,5727	0,5454	0,4617	0,2953	0,8147	1,1659	0,5322	0,5680	0,747
0583100 - Јагоде,смрзнуте	0,2286	0,1221	0,2308	0,0366	1,1442	2,0233	0,8173	1,0569	1,0442	0,6111	0,6938	0,778
0583220 - Малине,смрзнуте,без шећера	0,2852	0,9127	0,8064	1,1018	4,6725	4,7561	2,6915	3,8286	5,2476	6,4283	4,9384	3,538
0583230 - Рибизле,смрзнуте,без шећера	0,0000	0,0037	0,0036	0,0000	0,0658	0,0289	0,0291	0,0603	0,0116	0,0262	0,0442	0,027
0583240 - Кушине и дудиње,смрзнуте,без шећера	0,3015	0,5202	0,6487	1,2728	1,0792	1,0791	0,7434	0,5603	0,7772	1,6211	1,5004	0,980
0583290 - Бобичасто воће остало,смрзнуто,без шећера	0,0000	0,0181	0,0623	0,0000	0,4325	0,6585	0,0655	0,0220	0,0167	0,0074	0,0147	0,130
0583920 - Вишње,смрзнуте,без шећера	1,6056	1,1454	1,5076	2,6497	11,7474	8,0509	4,8166	14,1741	13,7112	11,6059	8,7897	7,820
0583930 - Кајсије и брескве,смрзнуте,без шећера	0,0560	0,0000	0,0000	0,0000	0,0123	0,0206	0,0000	0,0104	0,0050	0,0110	0,0000	0,006
0583990 - Остало воће,смрзнуто,без шећера	0,3467	0,2768	0,3336	0,9111	1,7042	1,2169	0,8251	1,2678	1,2432	1,1696	0,9777	0,993
0589210 - Кикирики,припремљен или конзервисан,нн	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0020	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,000
0589290 - Језграсто воће, остало, конзервисано, нн	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0056	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,001
0589510 - Кајсије,припремљене или конзервисане	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0008	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,000

0589520 - Трешње и вишње, конзервисане	0,000	0,1040	0,0019	0,0418	0,0000	0,0045	0,0002	0,0177	0,0423	0,0667	0,0242	0,030
0589530 - Брескве, укључујући нектарине, конзервисане	0,000	0,0026	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,000
0589620 - Јагоде, припремљене или конзервисане, нн	0,000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,000
0589690 - Остало воће, припремљено или конзервисано, нн	0,000	0,0031	0,0007	0,0000	0,0000	0,0079	0,0146	0,0026	0,0092	0,0158	0,0275	0,008
0583910 - Остало воће, смрзнуто, са шећером	0,000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0135	0,0000	0,0177	0,003
059 - Сокови од воћа и поврћа, неферм, без алкохола	2,1797	1,8826	3,2818	6,6301	3,7829	3,5370	0,3196	1,2158	2,7378	0,8119	2,0870	2,63
0591090 - Сок од поморанџе, остали	0,000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0008	0,0030	0,0116				0,00
0592000 - Сок од грейпфрута	0,000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0018	0,0088				0,00
0599100 - Сок од ананаса	0,000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0007	0,0000				0,00
0599200 - Сок од парадајза	0,000	0,0000	0,0000	0,0020	0,0106	0,0238	0,0316	0,0408				0,01
0599300 - Сок од грожђа	0,000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000				0,00
0599400 - Сок од јабука	0,1120	0,0000	0,0042	0,0094	0,1613	0,0192	0,0407	0,0367				0,05
0599500 - Сок од осталог појединачног воћа или поврћа	2,0677	1,8826	3,2603	6,5910	3,5710	3,4592	0,2119	1,0300				2,76
0599600 - Сокови од мешавине воћа или поврћа	0,000	0,0000	0,0173	0,0276	0,0400	0,0340	0,0299	0,0879				0,03

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

Извоз, по производима НССТ	Вредност извоза у милионима \$												Просек
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020		
11 - Пића	3,943	4,961	5,380	7,084	7,657	6,053	5,606	9,043	9,035	8,762	7,932	7,151	
111 - Безалкохолна пића,непоменута на другом месту	0,052	0,023	0,036	0,212	0,288	0,475	0,289	0,366	0,482	0,619	0,625	0,342	
1110110 - Воде,минералне и газиране,без шећера	0,052	0,023	0,036	0,100	0,286	0,465	0,284	0,355	0,464	0,538	0,572	0,312	
1110190 - Лед и снег	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,005	0,000	0,000	0,000	0,041	0,000	0,005	
1110210 - Воде са додатком шећера	0,000	0,000	0,000	0,112	0,003	0,003	0,002	0,000	0,000	0,000	0,029	0,015	
1110290 - Остала безалкохолна пића,нн	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,002	0,003	0,010	0,018	0,040	0,024	0,010	
112 - Алкохолна пића	3,891	4,938	5,344	6,872	7,368	5,578	5,317	8,677	8,553	8,143	7,307	6,810	
1121300 - Вермут и остала ароматична вина	0,000	0,359	0,032	0,000	0,000	0,000	0,000	1,018	0,915	0,618	0,536	0,348	
1121500 - Вина пенушава	0,005	0,003	0,002	0,000	0,000	0,000	0,000	0,008	0,004	0,003	0,000	0,002	
1121700 - Вина од св. грозђа;шира са заустав. фермент.	2,808	2,928	3,767	5,490	6,344	5,032	4,922	7,107	6,935	6,984	6,207	5,571	
1122010 - Јабуквача и крушковача	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	
1122090 - Ферментисана пића,нн;мелав.са безалк.пићима	0,917	1,408	1,201	1,262	0,784	0,442	0,190	0,234	0,482	0,401	0,308	0,671	
1123000 - Пиво од слада (укљ.светло,јако и црно пиво)	0,000	0,006	0,000	0,000	0,000	0,000	0,027	0,035	0,041	0,019	0,058	0,019	
1124100 - Виски	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,007	0,000	0,000	0,000	0,001	
1124200 - Алкохолна пића добијена дестилацијом вина	0,021	0,022	0,074	0,000	0,017	0,009	0,016	0,079	0,008	0,003	0,005	0,023	
1124400 - Рум и тафиа(пракија од шећерне трске)	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	
1124500 - Џин и клеквача	0,003	0,007	0,007	0,000	0,020	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,003	
1124910 - Водка	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	
1124920 - Ликери,укључујући "cordials"	0,000	0,001	0,001	0,000	0,000	0,011	0,026	0,018	0,015	0,005	0,061	0,014	
1124990 - Остала дестилована алкохолна пића,нн	0,136	0,203	0,260	0,121	0,204	0,085	0,137	0,171	0,153	0,110	0,133	0,158	

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

ПРИЛОГ 3 - БЕЛОРУСИЈА

Укупна спољнотрговинска размена агроиндустријских производа са Републиком Белорусијом у сталним ценама

Извоз по по одсецима СМТК, у Белорусију у милионима \$		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2011-2020
00	Живе животиње, осим животиња из одсека 03	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
01	Месо и прераде од меса	0,000	0,000	0,2129	0,1198	3,9574	0,9831	0,3030	0,5407	0,5015	0,7259	0,1439	0,749
02	Млечни производи и птичја јаја	0,000	0,000	0,000	0,2318	0,3837	0,2108	0,1640	0,0928	0,0468	0,2506	0,1881	0,157
03	Рибе, љускарџи, мекуншци и прерађевине од њих	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
04	Житарице и производи на бази житарица	0,3912	0,3164	0,0002	0,0192	0,0498	0,1649	0,0111	0,0000	0,0359	0,0880	0,4271	0,111
05	Поврће и воће	1,5630	1,6916	6,1497	11,0084	10,1380	4,7837	4,5020	3,8780	2,7856	1,8750	1,1964	4,801
06	Шећер, производи од шећера и мед	0,000	0,0018	0,0000	0,0125	0,0000	0,0000	0,0000	0,0301	0,0010	0,0009	0,0015	0,005
07	Кафа, чај, какао, зачини и производи од њих	0,0075	0,0420	0,0418	0,0072	0,0581	0,0814	0,0575	0,4295	0,0313	0,0690	0,0689	0,089
08	Сточна храна (осим жита у зрну)	0,0000	0,0000	0,0000	0,3848	0,7530	1,2828	1,6382	1,9894	2,8682	2,9917	1,4381	1,335
09	Разни производи за храну и прерађевине	0,3159	0,2486	0,3231	0,6916	0,8150	0,7813	0,6206	0,6138	0,3125	0,3088	0,2470	0,496
11	Пића	0,0000	0,0041	0,0064	0,0000	0,0388	0,0000	0,0000	0,0007	0,0000	0,0000	0,0000	0,005
12	Дуван и производи од дувана	0,0000	0,7564	0,4291	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,3972	0,0000	0,0000	0,0982	0,168
	УКУПНО	2,28	3,06	7,16	12,48	16,19	8,29	7,30	7,97	6,58	6,31	3,81	7,92

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

		Увоз по одсесима СМТК, из Републике Белорусије у милионима \$											2011- 2020			
		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020				
00	Живе животиње, осим животиња из одсека 03	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,000
01	Месо и прераде од меса	0	0	0	0	0,0440404	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,004
02	Млечни производи и птичја јаја	0	0,17136468	0,040402969	0,40277228	0	0	0	0	0	0	0	0,780301508	0,591820041	1,488493906	0,347
03	Рибe, љускарe, мекyшци и прерађевине од њих	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,000
04	Житарице и производи на бази житарица	0	0	0,090986214	0,220891089	0,273838384	0,736004646	1,00741251	1,03957935	0,984623116	0,316359918	0,324653491	0,999			
05	Поврће и воће	0,00165615	0,02608312	0,479957582	1,339009901	0,202424242	0,231126597	0,446555552	0,30248566	0,304020101	2,339775051	0,949363584	0,661			
06	Шећер, производи од шећера и мед	0	0,000618921	0	0,001089109	0,001919192	0	0	0,001529637	0,006733668	0	0	0,001			
07	Кафа, чај, какао, зачини и производи од њих	0	0,018567639	0	0,00049505	0,005555556	0,004878049	0	0,000286807	0,006834171	0,002351738	0	0,004			
08	Сточна храна (осим жита у зрну)	0	0	0	0	0	0	0	0,004015296	0	0	0	0,000			
09	Разни производи за храну и прерађевине	0	0,03642794	0,005408271	0,004257426	0	0	0	0,099139579	0,019396985	0,017382413	1,035741811	0,122			
11	Пића	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,000		
12	Дуван и производи од дувана	0	0	0,004118268	0	0	0	0	0	0	0	0,542586751	0	0,055		
	УКУПНО	0,002	0,25	0,62	1,97	0,53	0,97	1,45	1,45	2,10	3,81	3,79	1,69			

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

		Укупан спољнотрговински биланс производа по СМТК оцетима са Републиком Белорусијом														
		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2011-2020			
00	Живе животиње, осим животиња из одсека 03	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
01	Месо и прераде од меса	0,000	0,000	0,2129	0,1198	3,9133	0,9831	0,3030	0,5407	0,5015	0,7259	0,1439	0,744			
02	Млечни производи и птичја јаја	0,000	-0,1713	-0,0404	-0,1705	0,3837	0,2108	0,1640	0,0928	-0,7335	-0,3412	-1,3003	-0,191			
03	Рибе, љускарџи, мекуншци и прерађевине од њих	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000			
04	Житарице и производи на бази житарица	0,3912	0,3164	-0,0908	-0,2017	-0,2241	-0,5711	-0,9966	-1,0396	-0,9487	-0,2283	0,1023	-0,388			
05	Поврће и воће	1,5614	1,6655	5,6698	9,6694	9,9356	4,5526	4,0555	3,5755	2,4816	-0,4648	0,2534	4,139			
06	Шећер, производи од шећера и мед	0,000	0,0012	0,0000	0,0114	-0,0019	0,0000	0,0000	0,0286	-0,0058	0,0009	0,0015	0,004			
07	Кафа, чај, какао, зачини и производи од њих	0,0075	0,0235	0,0418	0,0068	0,0526	0,0765	0,0575	0,4293	0,0244	0,0666	0,0689	0,085			
08	Сточна храна (осим жита у зрну)	0,0000	0,0000	0,0000	0,3848	0,7530	1,2828	1,6382	1,9854	2,8682	2,9917	1,4381	1,334			
09	Разни производи за храну и прерађевине	0,3159	0,2122	0,3176	0,6873	0,8150	0,7813	0,6206	0,5147	0,2932	0,2914	-0,7887	0,374			
11	Пића	0,0000	0,0041	0,0064	0,0000	0,0388	0,0000	0,0000	0,0007	0,0000	0,0000	0,0000	0,005			
12	Дуван и производи од дувана	0,0000	0,7564	0,4250	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,3972	0,0000	-0,5426	0,0982	0,113			
	УКУПНО	2,28	2,81	6,54	10,51	15,67	7,32	5,84	6,53	4,48	2,50	0,02	6,22			

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

ПРИЛОГ 4 - КАЗАХСТАН

Укупна спољнотрговинска размена агроиндустријских производа са Републиком Казахстан у сталним ценама

Извоз по одсесима СМТК, у Републику Казахстан у милионима \$												
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2011-2020
00 Живе животиње, осим животиња из одсека 03	0,000	0,000	0,000	0,000	0,1047	0,0004	0,0000	0,0000	0,1703	0,0000	0,0000	0,03
01 Месо и прераде од меса	0,000	0,000	0,000	0,000	0,0748	0,1379	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,02
02 Млечни производи и птичја јаја	0,1281	0,1739	0,6957	0,8187	0,3431	0,0000	0,0000	0,0000	0,0506	0,0000	0,0000	0,21
03 Рибе, љускарџи, мекуншци и прерађевине од њих	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,00
04 Житарице и производи на бази житарица	0,000	0,0172	0,0469	0,0124	0,0747	0,0443	0,0232	0,0063	0,0483	0,4203	0,0586	0,08
05 Поврће и воће	0,0424	0,1481	0,8931	0,3858	0,4298	0,0882	0,0291	0,0000	0,0108	0,0493	0,1202	0,22
06 Шећер, производи од шећера и мед	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,00
07 Кафа, чај, какао, зачини и производи од њих	0,000	0,0045	0,0073	0,0000	0,0000	0,0004	0,1647	0,0388	0,0000	0,0766	0,0000	0,03
08 Сточна храна (осим жита у зрну)	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,0158	0,0000	0,0317	0,00
09 Разни производи за храну и прерађевине	0,000	0,000	0,000	0,1437	0,1745	0,0001	0,0676	0,0526	0,0347	0,0000	0,0000	0,05
11 Пића	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,0107	0,0088	0,0046	0,0000	0,00
12 Дуван и производи од дувана	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,0870	0,01
УКУПНО	0,17	0,34	1,64	1,36	1,20	0,27	0,28	0,11	0,34	0,55	0,30	0,64

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

		Увоз по одсецима СМТК, из Републике Казахстан у милионима \$											2011- 2020				
		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020					
00	Живе животиње, осим животиња из одсека 03	0,000	0,000	0,0001	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
01	Месо и прераде од меса	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
02	Млечни производи и птичја јаја	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
03	Рибе, љускарџи, мекуншци и прерађевине од њих	0,000	0,000	0,0067	0,0104	0,0069	0,0017	0,0113	0,0470	0,0495	0,0225	0,0297	0,019	0,019	0,019	0,019	0,019
04	Житарице и производи на бази житарица	0,000	0,0407	0,000	0,000	0,000	0,0002	0,0004	0,000	0,000	0,000	0,000	0,004	0,004	0,000	0,000	0,004
05	Поврће и воће	0,000	0,000	0,000	0,000	0,0335	0,0439	0,0336	0,1934	0,2348	0,1779	0,0004	0,072	0,072	0,000	0,000	0,072
06	Шећер, производи од шећера и мед	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
07	Кафа, чај, какао, зачини и производи од њих	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
08	Сточна храна (осим жита у зрну)	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
09	Разни производи за храну и прерађевине	0,000	0,0020	0,000	0,0023	0,0045	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,001	0,001	0,000	0,000	0,001
11	Пића	0,000	0,000	0,0023	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
12	Дуван и производи од дувана	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	УКУПНО	0,00	0,04	0,01	0,01	0,04	0,05	0,05	0,24	0,28	0,20	0,03	0,10	0,10	0,03	0,03	0,10

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

ПРИЛОГ 5 - КИРГИСТАН

Укупна спољнотрговинска размена агроиндустријских производа са Републиком Киргистан у сталним ценама

Извоз по по одсесима СМТК, у Републику Киргистан у милионима \$													
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2011-2020	
00	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
01	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
02	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
03	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
04	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,0385	0,2928	0,0000	0,033	0,033
05	0,000	0,000	0,0148	0,0192	0,0444	0,0165	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,009	0,009
06	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
07	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
08	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
09	0,000	0,000	0,000	0,0086	0,0000	0,0000	0,0000	0,0375	0,0000	0,0000	0,0073	0,005	0,005
11	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
12	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	1,5520	9,6530	15,2471	5,5718	5,3278	4,7123	4,206	4,206
	0,00	0,00	0,015	0,028	0,044	1,569	9,65	15,28	5,61	5,62	4,72	4,25	4,25
УКУПНО													

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

Увоз по одсесима СМТК, из Киргијске Републике у милионима \$												
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2011-2020
00	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,000
01	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,000
02	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,000
03	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,000
04	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,000
05	3,875983457	4,213174182	6,671367975	5,566930693	4,644747475	5,129500581	3,884941676	2,8740917783	3,689346734	2,10408998	2,889210019	4,167
06	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,000
07	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,000
08	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,000
09	0,03364892	0,028293546	0,023647932	0,022079208	0,022222222	0,033914053	0,032025451	0,017590822	0,04442111	0,012576687	0,031984586	0,027
11	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,000
12	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,000
	3,91	4,24	6,70	5,59	4,67	5,16	3,92	2,89	3,73	2,12	2,92	4,19
УКУПНО												

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

Укупан спољнотрговински биланс агроиндустријских производа по одсецима СМТК са Киргијском Републиком		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2011-2020
00	Живе животиње, осим животиња из одсека 03	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,000
01	Месо и прераде од меса	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,000
02	Млечни производи и птичја јаја	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,000
03	Рибе, љускарџи, мекуншци и прерађевине од њих	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,000
04	Житарице и производи на бази житарица	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,04	0,29	0,00	0,033
05	Поврће и воће	-3,88	-4,21	-6,66	-5,55	-4,60	-5,11	-3,88	-2,87	-3,69	-2,10	-2,89	-4,157
06	Шећер, производи од шећера и мед	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,000
07	Кафа, чај, какао, зачини и производи од њих	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,000
08	Сточна храна (осим жита у зрну)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,000
09	Разни производи за храну и прерађевине	-0,03	-0,03	-0,02	-0,01	-0,02	-0,03	-0,03	0,02	-0,04	-0,01	-0,02	-0,022
11	Пића	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,000
12	Дуван и производи од дувана	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,55	9,65	15,25	5,57	5,33	4,71	4,206
	УКУПНО	-3,91	-4,24	-6,68	-5,56	-4,62	-3,59	5,74	12,39	1,88	3,50	1,80	0,06

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

ПРИЛОГ 6 - ЈЕРМЕНИЈА

Укупна спољнотрговинска размена агроиндустријских производа са Републиком Јерменијом у сталним ценама

Извоз по одсесима СМТК, у Републику Јерменију у милионима \$												
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2011-2020
00	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,0003	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
01	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,1512	0,0409	0,0138	0,0000	0,0000	0,0206
02	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,0010	0,0011	0,0000	0,0002
03	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,0000
04	0,000	0,0005	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,0056	0,000	0,0006
05	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,0027	0,0366	0,0144	0,000	0,0054
06	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,0068	0,000	0,000	0,000	0,0007
07	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,0130	0,0015	0,0028	0,000	0,0017
08	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,0219	0,0937	0,0794	0,0195
09	0,0123	0,0072	0,0035	0,0016	0,0237	0,0055	0,0040	0,0055	0,0179	0,0424	0,0346	0,0146
11	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,0067	0,0012	0,000	0,0008
12	0,000	0,000	0,000	0,000	0,5895	1,1010	0,7159	0,3882	0,4563	0,0734	0,000	0,3324
	0,01	0,008	0,004	0,002	0,613	1,107	0,871	0,457	0,556	0,234	0,114	0,40
	УКУПНО											

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

Увоз по одсесима СМТК, из Републике Јерменије у милионима \$												
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2011-2020
00	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0000
01	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0000
02	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0000
03	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0000
04	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0000
05	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0000
06	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,000204499	0	0,0000
07	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,009815951	0	0,0010
08	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0000
09	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0000
11	0	0	0	0	0	0	0	0	0,010577865	0	0,007619944	0,0018
12	0	0	0	0	0	0	0	0	0,018217434	0,00662406	0	0,0025
	0,000	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,03	0,02	0,01	0,005
УКУПНО												

Извор: Обрачун аутора на основу података Републичког завода за статистику

Списак графикана:

- Графикон 1.* Кретање извоза агроиндустријских производа Републике Србије у Руску Федерацију (просек за период 2011.-2020.) .. 68
- Графикон 2.* Кретање увоза агроиндустријских производа Републике Србије из Руске Федерације (2011.-2020.) 106
- Графикон 3.* Кретање извоза агроиндустријских производа Републике Србије у Републику Белорусију (просек за период 2011.-2020.) 119
- Графикон 4.* Кретање увоза агроиндустријских производа Републике Србије из Републике Белорусије (2011.-2020.) .. 125
- Графикон 5.* Кретање извоза агроиндустријских производа Републике Србије у Републику Казахстан (2011.-2020.) 137
- Графикон 6.* Кретање увоза агроиндустријских производа у Републику Србију из Републике Казахстана (2011.-2020.) .. 143
- Графикон 7.* Кретање извоза агроиндустријских производа Републике Србије у Киргиску Републику (2011.-2020.) 153
- Графикон 8.* Кретање увоза агроиндустријских производа у Републику Србију из Киргиске Републике (2011.-2020.) 159
- Графикон 9.* Кретање извоза агроиндустријских производа Републике Србије у Републику Јерменију (2011.-2020.) 170

Списак слика:

- Слика 1.* Структура извоза агроиндустријских производа из Републике Србије у Руску Федерацију (просек за период 2011.-2020.) 70
- Слика 2.* Извоз агроиндустријских производа у Руску Федерацију (СМТК 01) по робним групама, за период 2011.-2020. 74
- Слика 3.* Извоз агроиндустријских производа у Руску Федерацију, (СМТК 02) по робним групама, просек за период 2011.-2020. 79
- Слика 4.* Извоз агроиндустријских производа у Руску Федерацију (СМТК 04) по робним групама, за период 2011.-2020. 83
- Слика 5.* Извоз агроиндустријских производа у Руску Федерацију (СМТК 05) по робним групама, за период 2011.-2020. 87
- Слика 6.* Извоз агроиндустријских производа у Руску Федерацију, (СМТК 11) по групама производа, за период 2011.-2020. 108
- Слика 7.* Структура увоза агроиндустријских производа Републике Србије из Руске Федерације (просек за период 2011.-2020.) 100
- Слика 8.* Структура извоза агроиндустријских производа из Републике Србије у Републику Белорусију (просек за период 2011.-2020.) 120
- Слика 9.* Структура увоза агроиндустријских производа Републике Србије из Републике Белорусије (просек за период 2011.-2020.) 127
- Слика 10.* Структура извоза агроиндустријских производа из Републике Србије у Републику Казахстан (2011.-2020.) 138
- Слика 11.* Структура увоза агроиндустријских производа у Републику Србију из Републике Казахстана (2011.-2020.) .. 144

- Слика 12. Структура извоза агроиндустријских производа из Републике Србије у Киргиску Републику (2011.-2020.) 154
- Слика 13. Структура увоза агроиндустријских производа у Републику Србију из Киргиске Републике (2011.-2020.) 160
- Слика 14. Структура извоза агроиндустријских производа из Републике Србије у Републику Јерменију (2011.-2020.) 171

Списак хистограма:

- Хистограм 1. Биланс спољнотрговинске размене агроиндустријских производа Републике Србије са Руском Федерацијом 112
- Хистограм 2. Робни биланс спољнотрговинске размене агроиндустријских производа Републике Србије и Руске федерације (2011.-2020.) 115
- Хистограм 3. Биланс спољнотрговинске размене агроиндустријских производа Републике Србије са Републиком Белорусијом . 131
- Хистограм 4. Робни биланс спољнотрговинске размене агроиндустријских производа Републике Србије и Републике Белорусије (2011.-2020.) 134
- Хистограм 5. Биланс спољнотрговинске размене агроиндустријских производа Републике Србије са Републиком Казахстан 148
- Хистограм 6. Робни биланс спољнотрговинске размене агроиндустријских производа Републике Србије и Републике Казахстан (2011.-2020.) 151
- Хистограм 7. Биланс спољнотрговинске размене агроиндустријских производа Републике Србије са Киргијском Републиком ... 163
- Хистограм 8. Робни биланс спољнотрговинске размене агроиндустријских производа Републике Србије и Киргијске Републике (2011.-2020.) 166

Списак табела:

Табела 1.	Спољнотрговинска размена агроиндустријских производа по земљама чланицама ЕАЕС, у милионима USD, просек за период 2011.-2020.година	66
Табела 2.	Извоз агроиндустријских производа по СМТК одсецима из Републике Србијеу Руску Федерацију (2011.-2020.)	73
Табела 3.	Извоз агроиндустријских производа по робним групама СМТК 01 (2011.-2020.)	75
Табела 4.	Извоз агроиндустријских производа по производима робне групе „012” (2011.-2020.)	77
Табела 5.	Извоз агроиндустријских производа по производима робне групе „017” (2011.-2020.)	78
Табела 6.	Извоз агроиндустријских производа по робним групама СМТК 02 (2011.-2020.)	80
Табела 7.	Извоз агроиндустријских производа по производима робне групе “024”(2011.-2020.)	81
Табела 8.	Извоз агроиндустријских производа по производима робне групе “022”(2011.-2020.)	82
Табела 9.	Извоз агроиндустријских производа по робним групама СМТК 04 (2011.-2020.)	84
Табела 10.	Извоз агроиндустријских производа по производима робне групе “048”(2011.-2020.)	86
Табела 11.	Извоз агроиндустријских производа по робним групама СМТК 05 (2011.-2020.)	89
Табела 12.	Извоз агроиндустријских производа по производима робне групе “054” (2011.-2020.)	91
Табела 13.	Извоз агроиндустријских производа по производима робне групе “056” (2011.-2020.)	93
Табела 14.	Извоз агроиндустријских производа по производима робне групе “057”(2011.-2020.)	95

Табела 15.	Извоз агроиндустријских производа по производима робне групе “058”(2011.-2020.)	97
Табела 16.	Извоз агроиндустријских производа по робним групама СМТК 11 (2011.-2020.)	99
Табела 17.	Извоз агроиндустријских производа по производима робне групе “111”(2011.-2020.)	101
Табела 18.	Извоз агроиндустријских производа по производима робне групе ”112”(2011.2020.)	103
Табела 19.	Увоз агроиндустријских производа по СМТК одсецима у Републику Србију из Руске Федерације (2011.-2020.)	110
Табела 20.	Биланс спољнотрговинске размене агроиндустријских производа Републике Србије и Руске Федерације по СМТК одсецима (2011.-2020.)	114
Табела 21.	Извоз агроиндустријских производа по СМТК одсецима из Републике Србије у Републику Белорусију (2011.-2020.)	123
Табела 22.	Увоз агроиндустријских производа по одсецима СМТК у Републику Србију из Републике Белорусије (2011.-2020.) ..	129
Табела 23.	Биланс спољнотрговинске размене агроиндустријских производа Републике Србије и Републике Белорусије по СМТК одсецима (2011.-2020.)	133
Табела 24.	Извоз агроиндустријских производа по СМТК одсецима из Републике Србије у Републику Казахстан (2011.-2020.)	141
Табела 25.	Увоз агроиндустријских производа по СМТК одсецима у Републику Србију из Републике Казахстан (2011.-2020.)	146
Табела 26.	Биланс спољнотрговинске размене агроиндустријских производа Републике Србије и Републике Казахстана по СМТК одсецима (2011.-2020.)	150
Табела 27.	Извоз агроиндустријских производа по СМТК одсецима из Републике Србије у Киргијску Републику (2011.-2020.)	157

<i>Табела 28.</i>	Увоз агроиндустријских производа по СМТК одсецима у Републику Србију из Киргиске Републике (2011.-2020.) 161
<i>Табела 29.</i>	Биланс спољнотрговинске размене агроиндустријских производа Републике Србије и Киргијске Републике по СМТК одсецима (2011.-2020.) 165
<i>Табела 30.</i>	Извоз агроиндустријских производа по СМТК одсецима из Републике Србије у Републику Јерменију (2011.-2020.) 175

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

339.923(47+57)

339.56:631(497.11)

339.5.012.42(497.11:47+57)

ЗНАЧАЈ СПОЉНОТРГОВИНСКЕ РАЗМЕНЕ
АГРОИНДУСТРИЈСКИХ ПРОИЗВОДА
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ И ЧЛАНИЦА ЕВРОАЗИЈСКЕ
ЕКОНОМСКЕ УНИЈЕ: монографија / 1. **Симић, Милица**,
1986. - [аутор], 2. Кузман, Борис, 1975. - [аутор], 3. Вуковић,
Предраг, 1971. - [аутор], - Београд: Институт за економику
пољопривреде, 2021 (Београд: ДИС публик). - 269 стр. граф.
прикази, табеле; 25 cm

Тираж: 300. - Библиографија: стр. 214-220 : Рецензије
/ Бранислав Влаховић, Драган Солеша, Јонел Субић. -
Биографије аутора: стр. 221-227. - Напомене и библиографске
референце уз текст - Библиографија: стр. 203-209.

ISBN 978-86-6269-102-6

eISBN 978-86-6269-103-3

а) Евроазијски економски савез - србија б) Пољопривредни
производи - Извоз - Србија с) Слободна трговина - Србија -
Евроазија

COBISS.SR-ID 49884681

ISBN 978-86-6269-102-6
eISBN 978-86-6269-103-3